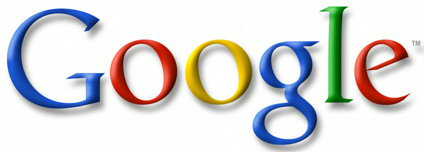

e.

ták:
enc
6.—
köri
áltó,
kás-
i bi-
min.
6.—
lép-
ság.
ban
nál-
azs.
6·—
yve.
uak-
dr.
ma-
6·—
edő
ha-
jabb

változásaival és fejlődésével . . . . K 6·—

VI. kötet. *Vademecum*. Ügyvédjelöltek, ügyvédi irodák vezetői és ügyvédi irodákban dolgozók számára az összes peres és perenkivüli teendők gyakorlati ismertetése a rájuk vonatkozó beadványok teljes gyüjteményével irta: *Dénes Aladár dr.* Negyedik javitott és bővitett kiadás . . . . K 5·—

VII. kötet. *A végrehajtási eljárás zsebkönyve;* kiegészitve az 1908. évi XLI. törvényczikkel (végrehajtási eljárás ... tétek). Szerkesztette: *Márk* ... Curia birája. Ujabb joggy... ellátta és sajtó alá rendez... (1913.) Harmadik kiadás ... . K 6·—

VIII. kötet. *A magyar büntetőtörvények zsebkönyve* II. kötet: Kihágások, háborus idők büntetőjoga. Irta *Balás Elemér dr.* budapesti kir. ügyész, egyetemi magántanár. Harmadik kiadás . . . . . K 4·—

IX. kötet. *Jogi müszótár* II. r. (német-magyar rész.) Szerkesztették: *Schwartz Andor dr.* kormányzósági fogalmazó és *Hojtás Ödön dr.* . . . . . . K 4.—

X. kötet. *Az osztrák általános polgári törvénykönyv* mai érvényében. Jegyzetekkel és utasitásokkal ellátta *Márkus Dezső dr.*, a m. kir. Curia birája. (Ált. polg. törvénykönyv. Az osztrák polg. törv. hatálya a magyar bir. területén. Személyi jog; dologi jogok. A személyi és dologi jogok közös meghatározásairól.) . K 6·—

XI. kötet. *A kereskedelmi törvény zsebkönyve.* Összeállitotta: *Grecsák Károly* kir. kuriai biró. Második kiadás . . . . K 6·—

XII. kötet. *A csődtörvény zsebkönyve* (1881 : XVII. t.-c.) A megfelelő jegyzetekkel és joggyakorlattal ellátta: *Grecsák Károly* kir. kuriai biró. 2-ik kiadás. K 5·—

XIII. kötet. *A magyar magánjog kézikönyve.* I. kötet. (Személyjog, családjog, dologi jog, kötelmi jog, öröklési jog.) Irták: *Lallossevits János dr.* kir. kuriai biró és *Lányi Márton dr.* bpesti kir. törvszéki albiró. Második kiadás. . . . . K 7·—

XIV. kötet. *A magyar magánjog kézikönyve.* II. kötet. Magánjogi vonatkozásu törvények, judicaturával és a szükséges rendeletekkel ellátva. Irták: *Lallosevits János dr.* kir. kuriai biró es *Lányi Márton dr.* bpesti törvszéki albiró. Második kiadás . . K 6·—

XV. kötet. *A telekkönyvi jog kézikönyve.* A telekkönyvi anyagi és alaki jog ismertetése és magyarázata. A telekkönyvre vonatkozó rendeletek és törvények, valamint a birói joggyakorlat kapcsán irta: *Tatics Péter dr.* Második kiadás . . . . K 6·—

AZ OSZTRÁK ÁLTALÁNOS

POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV

MAI ÉRVÉNYÉBEN.

JEGYZETEKKEL ÉS UTALÁSOKKAL ELLÁTTA

DR. MÁRKUS DEZSŐ

A M. KIR. CURIA KISEGITŐ BIRÁJA

1907.

GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

BUDAPEST, IV., VERES PÁLNÉ-UTCA 3.

vomdája (Mérei Jenő és társai b. t.) Budapest.

BEVEZETÉS.

I.

Az osztrák polgári törvénykönyv hatálya a magyar birodalom területén.

1. *Általában.*

Magyarországon (ideértve Horvát-Szlavonországot és Fiumét, de a Királyhágón tuli részeket nem), az 1852. nov. 29. és cs. ny. par. (1852. RGBl. 246. sz.) 1853. május 1-én kezdődő hatálylyal léptette életbe az 1811. jun. 11. ált. oszt. ptkv.-et, mely a jogterületek szempontjából legszorosabb értelemben vett Magyarországnak területén 1861. évi julius 23-áig, vagyis az országbirói értekezlet által ideiglenesen javaslatba hozott törvénykezési szabályok hatályba léptéig maradt érvényben. E szabá lyok I. R. 21. §-a értelmében azonban „fe tartatnak ideiglenesen az országgyülés i

kedéseig az ausztriai polgári törvénykönyv mindazon rendeletei is, melyek az 1855. december 15-iki telekkönyvi rendeletekkel kapcsolatban állván, a telekkönyvek tárgyát képező valamely dolog szerzése vagy elidegenitése módjait meghatározzák." Ugyanigy rendelkezik az Id. törv. szab. I. R. 156. §-a: „Ellenben az osztr. ált. ptkv.-nek mindazon határozatai, amelyek a telekkönyvi rendeletekkel egybefüggésben állanak s amelyek valamely telekkönyvi jog megszerzésére vagy elenyésztésére alapul szolgálnak, az országgyülés intézkedéséig hatályukat megtartják." Ezt a 156. §-t pedig hatályában fenntartotta az 1868:LIV. t.-cikket életbeléptető 1869. márc. 30. igazs. min. rend. XIX. pontja (1869. R. t. 222.)

Az 1873:XXVII. t.-c. értelmében *polgárositott katonai határőrvidék területén* „a bánáti határőrvidék és a titeli zászlóalj területének a katonai igazgatásából a polgári igzgatás alá vétele iránti határozatokat illetőleg" 1872. jun. 9-én kibocsátott kir. leirat (1872. R. T. 210. l. és 1873. R. T. 484. l.) 10. §-a értelmében: az igazságügyre nézve általában fennálló törvények hatályban maradnak". Minthogy pedig a katonai határőrvidéken, annak az 1850. máj. 7. cs. ny. par. életbeléptetettt alaptörvénye szerint (1850. RGBl. 243. sz. 981. l.) az optkv. volt hatályban: ez maradt érvényben 1872. után is, ugy azonban, hogy az azóta alkotott magyar magánjogi törvények, kivétel nélkül, éppen ugy, mint az ország volt erdélyi részeire, a fennállott katonai határőrvidék területére is kiterjednek. Az optkv. tehát az or-

szág ezen részeiben az ezen későbbi törvények által módositott szövegben van hatályban.

Fiume városában és kerületében 1853. máj. 1-től fogva az optkv. maradt érvényben, azokkal a módositásokkal, amelyeket azon a későbbi, ott kifejezetten hatályba léptetett magyar törvények tettek.

Hasonlóképpen, ugyanezen időpont óta, *Horvát-Szlavonországokban* is, melyek az 1868:XXX. t.-c. 9., 10., 47. és 48. §§-ai értelmében a magánjogi törvényhozás tekintetében teljes autonómiát élveznek, az optkv. van hatályban, ennek 1852—1861-ig az osztrák, 1861. óta pedig a horvát-szlavon autonom törvényekkel történt módositásaival.

Az országnak korábbi *erdélyi részeiben* az optkv.-et az 1853. máj. 29. cs. ny. par. (1853. RGBl. 99. sz.) hozta be 1853. szept. 1-én kezdődő hatálylyal. Azóta itt e törvénykönyv, minthogy az 1867. jun. 27. össz. min. rend. (R. T. 186. l.) 14. p. 3. bek. szerint „a jelenleg Erdélyben hatályban lévő törvénykezési és igazságügyi szabályok ideiglenesen fennmaradnak és a törvényszékek és birói hatóságok is müködésüket ezek szerint kell, hogy folytassák" és mivel az 1868:XLIII. t.-c. (12. §.) másképpen nem intézkedett — hatályban van mindazokkal a módositásokkal, amelyeket az 1853—1861. évben kibocsátott osztrák jogszabályok, főképpen pedig az 1867. óta alkotott magyar törvények és egyéb jogszabályok ama törvénykönyvön ejtettek, mivel Erdély külön törvényhozása az 1848:VII. t.-c. (erdélyi 1848:I t.-c. értelmében megszünvén, az 1868 : XLI

t.-c. 1. §-a szerint: „a törvények hozásának, eltörlésének és magyarázásának alkotmányos jogát az erdélyi területre nézve is kizárólag összehivott országgyülések gyakorolják".

Az optkv.-nek Magyarországon hatályára nézve tehát a következőket állapithatjuk meg:

a) A törvénykönyv egyes részei a magyar birodalom egész területén (tehát Horvát-Szlavonországokat is ideértve) elvesztették hatályukat; ilyenek pl. az állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló szakaszok, melyeket az 1879 : L. t.-c. pótol.

b) A törvénykönyvnek közjogi vonatkozásu rendelkezései (pl. törvények kihirdetéséről és magyarázatáról, rendeletek kibocsátásáról stb.), továbbá a házasság kötésére, érvényességére és felbontására, valamint a gyermekek vallására, ugyszintén az anyakönyvekkel kapcsolatos rész, Horvát-Szlavonországok kivételével, Magyarország egész többi területén hatályukat vesztették.

c) Magyarország ama részeiben, amelyekre az országbirói értekezlet javasolta ideiglenes törvénykezési szabályok kiterjednek, az optkv.-nek csak ama részei hatályosak, amelyek az ingatlanokra vonatkozó telekkönyvi joggal vannak kapcsolatban.

d) Az ország erdélyi részeiben és polgárositott katonai határőrvidék területén az egész polgári törvénykönyv van hatályban, az *a)* és *b)* pontban emlitett, valamint az 1867. óta alkotott magyar törvényekben foglalt módositásokkal (pl. 1876 : XIII. és XVI. t.-c., 1877 : XX. és 1885 : VI. t.-c., 1894 : XVI. t.-c., stb. stb.)

e) Fiume városában és kerületében az egész polgári törvénykönyv van hatályban az *a)* és *b)* pontban említett, valamint 1867. óta alkotott magyar törvényben foglalt és kifejezetten Fiuméra is kiterjesztett módositásokkal, (pl. a kisajátitásról szóló 1881. évi XLI. és 1898 : VII. t.-c.), a törvényes kamatlábról szóló 1895 : XXXV. t.-c. stb.

2. *Az osztrák polgári törvénykönyv jelenlegi területi hatálya a kir. biróságok szervezete szempontjából.*

a) *A korábbi erdélyi részekben:*

Az 1876 : XXXIII. t.-c., midőn a korábbi Erdély határain levő megyék és vidékek határvonalait kiigazitotta és Zarándmegyét, valamint Kővár vidékét megszüntette, 23. §-ában kimondja, hogy a törvényhatóságok területén megállapitott beosztása által az azokra, illetve azok egyes részeire nézve hatályban levő igazságszolgáltatásra vonatkozó törvények és rendeletek és szabályok további fennállása nem érintetik. Ebből következik, hogy, ha az 1876 : XXXIII. t.-c. által jelzett és az 1877 : I. t.-cikk által keresztül is vitt uj területi beosztások következtében a korábbi Erdélyhez tartozott községek valamely magyarországi megyébe kebeleztettek, ezen községek területén hatályban maradt törvények, tehát az optkv. van hatályban a valamely megyéhez csatolt magyarországi községek területén is :

A) Ezek szerint a magyar magánjog van hatályban a *kolozsvári itélőtábla* kerületében lévő mindama községek területén, melyeket az 1877 : XXXIII. t.-c. valamely magyar megyétől erdélyrészi megyéhez csatolt. (L. az 1876. évi XXXIII. t.-c. alapján eszközölt törvényhatósági területi beosztás kimutatását is 1876. évi R. T. 150. s. kk. ll.) Ezek a következők:

1. *A deési kir. törvényszék területén* a volt Kővár vidékéhez tartozott községek.

a) *A csáki-gorbói kir. járásbiróság területén* (46124/85. IM.sz. rend.: R. T. 1145. l.) : Aranymező (Rebeny), Csokmány (Csogman, Csokmáni).

b) *A magyarláposi járásbiróság területén:* Alsó-Körtvélyes (Kurtyulus), Balázsszeg (Blózsa, Blazsá, Blasia), Berencze (Berénczá), Brébfalva (Brébeny), Csernafalva (Csernesty), Csokás (Csokotes, Csokotyis, Csokoles), Fonácz (Funácz), Garbonácz (Füred), Groppa (Grope), Gyertyámos (Krepinegis, Carpenisu), Haragos (Preluka), Kápolnok-Monostor (Monastier, Copalniku Monastur), Kis-Körtvélyes (Kurtjijas), Kovács-Kápolnok (Fauresty-Capolnicu Trestia), Kötelesmező (Trestia), Laczház (Laczkonya, Laczkija), Magura (Magura). (56.687/85. IM. sz. rend. R. T. 1810. l.), Nyárfás (Ploppis, Plapsiu, Plaptijs), Rév-Kápolnok (Vad, Vaád), Rózsapataka (Ruser, Russor), Szurduk-Kápolnok (Kopalnik.)

c) *A nagyilondai kir. járásbiróság területén* (31.042/85. IM. sz. rend. R. T. 780. l.) : Diós-pataka (Valea, Rea), Drágavilma (Vilma nuca), Frinkfalva (Frinceni bocului), Gyulaszeg (Csula. Ciula). Hosszurév (Resztolciu. Resz-

tolcy), Ilondapataka (Dalheni), Kecskés (Kozla, Cosla), Kis-Brószó (Birsentie), Kis-Ilonda (Mályán, Maleni), Kis-Mező (Propincza, Poinicia), Kis-Nyires (Mestacanu), Kis-Sólymos (Sailmoseni), Kucsulat (Cuciulatu), Lemény (Lemim), Letka (Letka), Nagy-Buny (Boin mare), Pirosa (Pirosia), Purkerecz (Purkeretiu, Purkáriu), Révkörtvélyes és Büdöspataka (Curtuiusiu si Bizusia), Románfalva (Rimenesci); Szásza (Sasa, Szásza), Szakatera (Sakatura), Szelnicze (Selnitia), Toplicza (Toplitia), Zsugasztra (Zugasztra).

II. *A dévai kir. törvényszék területén. A kőrösbányai kir. járásbirósághoz* tartozó öszszes községek, u. m.: Baldovin, Baszarabásza, Birtin, Blezseny (Blaseni), Baica (és Kalamenesd-telep), Brád, Brotuna, Bucsesd (Bucesiu), Bukuresd, Bulzesd, Csungány, Csebe (Cebea), Csercel, Dobrác, Dupapiatra, Grohot, Hercegány (Hertiagani), Kajanel felső (Kavelu din szusz), Kovács, Karasztó, Kazanesd, Kőrösbánya, Krecsunesd (Kracsunesd, Karácsonyfalva), Kristyor (Zaránd-Kristyár, Criscioru), Kurety, Lunkoj alsó, Lunkoj felső (Luncoin diu szusz) Lunka-Lyantz (Leancz), Mesztákon Mihelény (Mihaleni), Obersia, Ormingya (Ormenygye, Ormindea), Pestyerea (Pestyere, Pesterea), Pipulesd, Podele (Pogyele), Pottingány (Pottingáni), Prevaleny, Prihagyesd (Prihadesti), Ribicze, Ribicsara, Riska, Riskulica, Rovina, Ruda, Seszur Siesuri, Szicsur), Szelistye (Saliste), Szirb, Skrofa, Stanizsia (Stantsia), Sztoja, Sztimba, Takaresd, Ternava, Ternovicza, Tamesd, Tamnatek, Tresztia (Nádfalva

Tyinlesd, Uj-Baresd (Uj-Baresti), Vácza alsó, Vácza felső, Váka (Tehénfalva), Váka-Brád (Vaka-Braduelni), Valemare, Zdrápsz (Zdraptiu), Zsunk.

B) Viszont az optkv. és az erdélyi telekkönyvi rendtartás van hatályban a *debreceni itélő tábla területén* levő azon községek területén, melyeket az 1877 : I. t.-c. 2. §. 4. c) és d) pontja sorol fel. Ezek: *A zilahi törvényszék területén. A) A zilahi járásbiróság területén* a volt *Dobokamegyéhez* tartozott községek és pedig *a hidalmási járásbirósághoz* (5684/78. IM. sz. rend. (R. T. 99. l.) : Alsó-Kékes-Nyárló, Bodja, Csömörlő, Fel-Egregy, Felső-Kékes-Nyárló, Magyar-Egregy, Meszes-Szt.-György, Ördögkut, Posa, Puszta-Rajtolcz, Szentpéterfalva, Vaskapu, Vármező, továbbá a Kolozsmegyéhez (a hidalmási járásbirósághoz) tartozott Kásapatak a Huta nevü praediummal együtt és Nagy-Rajtolcz. *B) A zsibói járásbiróság területén* (31.042/85. IM. sz. rend.) : Almás-Balásháza, Borzáva, Farkasmező, Galgó, Galgonya, Kendermező, Kettősmező, Örmező, Rákos, Romelott, Somró-Ujfalu, Tihó.

C) A polgárositott határőrvidék területén.

I. *Az ujvidéki törvényszék területéből,* a) *a józseffalvai* (zsablyai) járásbiróság, b) *a titeli* járásbiróság egész területén. II. *A fehértemplomi* járásbiróság, *b) a károlyfalvi* járásbiróság, *c)* a *temeskubini* járásbiróság egész területén. III. *A karánsebesi törvényszék* egész területe. IV. *A pancsovai törvényszék* egész területe.

II.

Megjegyzések az osztrák polgári törvénykönyv e kiadásához.

A törvénykönyvet, cimfelirásaival együtt, abban a szövegben és beosztásban közöljük, amelyben azt életbeléptetésekor kihirdették. Az életbeléptető nyiltparancsok tartalma ma már csaknem egészen hatályát vesztvén, fölöslegesnek látszott azoknak közlése. E nyiltparancsok ama részei azonban, amelyek még most is fontosak, a megfelelő szakasz kapcsán találhatók, ami a gyakorlati használhatóság szempontjából előnyösebb.

Az áttekinthetőség érdekében a törvénykönyvnek csak ama szakaszai maradtak ki teljesen, amelyek ama területen, amelyre a m. kir. Curia joghatósága kiterjed, teljesen hatályukat vesztették. Viszont azokat a szakaszokat, amelyek e hatósági körben már csak Fiumére és kerületére nézve hatályosak, kisebb betükkel szedettük. Azt a jogszabályt, amely a törvénykönyv valamelyik szakaszát hatályon kivül helyezi, ugyszintén az azt esetleg pótló jogszabályt, mindenütt megjelöljük. Ezeknek a szabályoknak szószerint való lenyomása helyszüke és e zsebkönyv jellege okából maradt el.

Joggyakorlatunkból — a kir. Curia teljes ülési döntvényeit is beleértve — csak azokat az eseteket közöltük, amelyek kifejezten az osztrák polgári törvénykönyvre vonatkoznak.

Egyéb jogforrások és joggyakorlat tekintetében utalok a *Magyar törvények* c. vállalatban megjelent *Magyar Magánjog* cz. háromkötete munkámra.

Általános polgári törvénykönyv.

BEVEZETÉS.

A polgári törvényekről általában.

A polgári jog fogalma.

1. §. Az álladalomban a polgári jog azon törvények összegéből áll, melyek szerint az álladalom lakosainak egymás közötti magánjogai és kötelességei meghatároztatnak.

2. §. Mihelyt valamely törvény kellőleg kihirdettetett, senki sem mentheti magát azzal, hogy az neki tudomására nem esett.

A törvények hatályosságának kezdete.

3. §. A törvény hatályossága, s az abból folyó jogszerü következmények mindjárt a kihirdetés után kezdődnek, hacsak a kihirdetett törvényben magában hatályosságának időpontja későbbre nem határoztatnék.

Ezt a kérdést hazánkban a törvények kihirdetéséről szóló 1881: LXVI. t.-cz. 4. §-a szabályozza.

A törvény terjedelme.

4. §. A polgári törvények kötelezik mindazon országok álladalmi polgárait, melyek számára kihirdettettek. Az álladalmi polgárok azon cselekvények és ügyletekben is, melyekhez az álladalom területén kivül fognak, ezen törvényekhez köttetvék, a menynyiben azok által vállalkozhatási személyes képességök korlátoltatik, s a mennyiben azon cselekvények és ügyleteknek egyszersmind ezen országokban is jogi következményeinek kell lenni. Mennyiben köttetvék az idegenek e törvényekhez, a következő fejezetben határoztatik meg.

5. §. A törvények vissza nem hatnak; ennélfogva az előbb történt cselekvényekre és előbb szerzett jogokra semmi befolyásuk nincs.

Magyarázat.

6. §. A törvénynek alkalmazásakor más értelem nem tulajdonitható, mint a mely a szavaknak összefüggésbeni sajátságos jelentéséből s a törvényhozónak világos szándékából kitünik.

7. §. Ha valamely jogeset sem a törvény szavai, sem annak természetes értelme szerint el nem határoztathatik, a törvényekben világosan elhatározott más hasonló esetekre, és más, azzal rokon törvények alapokaira kell tekintettel lenni. Ha a jogeset mégis kétséges marad, ugy azt a szorgalmasan összeszedett és éretten megfontolt körülmények tekintetbe vétele mellett, a természeti jogelvek szerint kell elhatározni.

8. §. Csak a törvényhozónak van hatalma, a törvényt általánosan kötelező módon értelmezni. Az ily értelmezés minden még elhatározandó jogesetekre alkalmazandó, hacsak a törvényhozó hozzá nem teszi, hogy értelmezése oly jogesetek eldöntésére, melyek az értelmezés előtt véghezvitt cselekvé-

nyeket és igénybevett jogokat tárgyaznak, ne vonassék.

V. ö. 1790: XII. t.-cz.

A törvény tartama.

9. §. A törvények erejöket mindaddig megtartják, mig a törvényhozó által meg nem változtatnak, vagy világosan meg nem szüntetnek.

A rendszabályok nemei, ugymint: a) *Szokások.*

10. §. A szokást csak azon esetekben lehet tekintetbe venni, midőn valamely törvény arra hivatkozik.

V. ö. 1893: XVIII. t.-cz. 63. §.

b) *Tartományi szabványok.*

11. §. Egyes tartományoknak vagy országkerületeknek csak oly szabványai birnak törvényes erővel, melyek ezen törvénykönyv kihirdetése után, a fejedelem által világosan megerősittetnek.

A törvényhatóságoknak önkormányzati hatáskörükben alkotott szabályrendeleteiről v. ö. 1886: XXI. t.-cz. 3., 11., 12. §§. (lakbérleti ügyekben: 1881: LIX. t.-cz. 93. §.); Budapest: 1872: XXXVI. t.-cz. 6., 7. §§.; Fiume: 1872. ápr. 27. 1589. eln. sz. BM. rend. hh. statutum 86. §. Érvényességüket a biróság itéli meg: 1869: IV. t.-cz. 19. §.; 1879: LX. t.-cz. 10. §.; 1896: XXVI. t.-cz. 134. §. 2. bek.

c) *Birói itéletek.*

12. §. Az egyes esetekben kiadott rendelmények, és a törvényszék által különös pereskedésekben hozott itéletek, törvény erejével soha sem birnak, más esetekre vagy más személyekre ki nem terjeszthetők.

d) *Kiváltságok.*

13. §. Az egyes személyek, vagy egész testületeknek is engedett kiváltságok és mentességek, amennyiben a közrendtartási rendeletek ez iránt külön határozatot nem foglalnak magokban, a többi jogokkal egykép itélendők meg.

A polgári jog főosztályozása.

14. §. A polgári törvénykönyvben foglalt rendszabályok a személyjogot, a dologi jogot és az ezeket közösen illető határozatokat tárgyazzák.

ELSŐ RÉSZ.

A személyjogról.

ELSŐ FEJEZET.

A személyes tulajdonságokra és viszonyokra vonatkozó jogokról.

A személyjogok.

15. §. A személyjogok részint személyes tulajdonságokra és viszonyokra vonatkoznak, részint a családi viszonyon alapulnak.

I. A személyiség jelleméből. Velünk született jogok.

16. §. Minden ember bir vele született, már magából az észből kivilágló jogokkal, s azért személynek tekintendő. Rabszolgaság vagy örök szolgaság és ezekre vonatkozó hatalom gyakorlata ezen országokban meg nem engedtetik.

Az afrikai rabszolgakereskedés elnyomásáról v. ö. az 1886: XIV. és 1892: IX. t.-czikkbe iktatott nemzetközi egyezményeket.

Azoknak jogszerü védelme.

17. §. Ami a velünk született természeti jogokkal megegyező, mindaddig fennállónak vétetik, mig az ily jogoknak törvényszerü korlátoltatása be nem bizonyittatik.

Szerezhető jogok.

18. §. A törvények által kiszabott feltételek mellett, jogokat szerezni mindenki képes.

A tartalom mutatója.

Általános polgári törvénykönyv.

MÁSODIK RÉSZ.

A dologi jogról.

A dologbani jogokról.

A dologhozi jogokról.

HARMADIK RÉSZ.

A személyi és dologi jogok közös meghatározásairól.

A jogok követelése.

19. §. Mindenkinek szabadságában áll, ki magát jogában sértettnek véli, panaszát a törvény által rendelt hatóság elébe terjeszteni. Ki pedig annak elmellőzésével önhatalmu segélylyel él, vagy ki a vétlen védelem határait tullépi, ezért felelős.

V. ö. 1338. §.

A jogos védelemről v. ö. BTK. (1878: V. t.-cz.) 79. §., a végszükségről u. o. 80. §.; HK. III. r. 22. cz.

A törvény utjáróli lemondás föltétele hatóságok és magánosok között, javak és jövedékek el- vagy haszonbérbeadása, vagy áruszerzések szerinti szerződvényekben meg nem engedhető. (1819. aug. 27. lf. határozvány; 1819. decz. 10. udv. rendelv.; Igazs. törv. gyüjt. 1635. sz.) — 34. sz. függelék az optkvhöz.

20. §. Oly jogügyeket is, melyek az álladalom fejét illetik ugyan, de annak magántulajdonára, vagy a polgári jogban alapult szerzésmódokra vonatkoznak, a birói hatóságoknak a törvények szerint kell megitélni.

V. ö. 289. §.; továbbá 1439: XXIV. t.-cz.; HK. II. r. 39. cz.

II. Az életkor vagy hiányzó észhasználat minőségbőli személyjogok.

21. §. Azok, kik a korhiány, elmebeli fogyatkozás vagy más viszonyok miatt ügyeikben magok kellően eljárni nem képesek, a törvények különös oltalma alatt állanak. Ide tartoznak: a gyermekek, kik a hetedik; serdületlenek, kik a tizennegyedik, kiskoruak, kik a huszonnegyedik életévet még tul nem haladták; továbbá a dühöngők, őrültek és kábák, kik eszök használatát vagy végkép elvesztették, vagy legalább cselekedeteik következményeit belátni nem képesek; ugyszintén azok, kik vagyonuk igazgatásától, mint kijelentett tékozlók, biróilag eltiltattak; végtére a távollevők és a községek.

A kiskoruak, az elmebetegek és távollévők törvényes oltalmáról általában az 1877: XX. és 1885. VI. t.-czikkek rendelkeznek, amelyek Fiuméra és kerületére nem hatályosak. A községekről v. ö. 1886: XXII. t.-cz.

22. §. Még a nemszületett gyermekeknek is van fogantatások időpontjától fogva igényük a törvények oltalmára. Amennyiben önmaguk, nem pedig valamely harmadik személynek joga forog fenn, születetteknek tekintetnek; a halva született gyermek azonban, az élet esetében részére fentartott jogokra nézve ugy tekintetik, mintha sohasem fogantatott volna.

V. ö. 274., 545., 551., 612., 615., 681., 778., 805. §§. A méhmagzat gondnokáról v. ö. 1877: XX. t.-cz. 30. §. b) és c) p., 31. §.; 1894: XVI. t.-cz. 2. §., 128. §. 3. bek.

23. §. Arróli kétség esetében, vajjon valamely gyermek elevenen vagy halva született-e? az első vélelmeztetik. Ki az ellenkezőt állitja, tartozik azt bebizonyitani.

III. A távollét viszonyából.

24. §. Ha kétség támad az iránt, vajjon valamely távollevő vagy hiányolt személy él-e még vagy sem? csak következő körülmények közt vélelmeztetik az megholtnak: 1. ha születésétől számitva nyolczvan év elmult és tartózkodási helye tiz esztendő óta nem tudatik; 2. születése idejére tekintet nélkül, ha tartózkodási helye harmincz egész esztendők alatt ismeretlen maradt; 3. ha háboruban nehéz sebet kapott, vagy ha valamely hajón volt, midőn az hajótörést szenvedett, vagy ha más közel halálveszélyben forgott, s azóta három esztendő lefolyta alatt hiányoltatik. Mindezen esetekben lehet az elhalálozási nyilvánitást kérni s (277. §.) meghatározott óvatosság mellett teljesiteni.

Ez a §. csak Fiumére nézve hatályos (1853. febr. 16. ny. p. [Jurisdiktionsnorm] 88. §.); az ország többi részére nézve a holttányilvánitást az 1868: LIV. t.-cz. 522., 525., 527. §§., 1881: LIX. t.-cz. 89., 90. §§., 1894: XXXI. t.-cz. 73. §. 2. bek., 132. §. szabályozza. V. ö. még 1894: XVI. t.-cz. 11. §§. 3. bek., 1894: XXXI. t.-cz. 12., 22., 45., 74., 76. §§.; 1894: XXXIII. t.-cz. 74. §.

25. §. Ha kétség támad arról, hogy két vagy

több elhunyt személy közül melyik halt meg előbb, akkor az, ki az egyik vagy másiknak korábbi halálát állitja, tartozik állitását bebizonyitani; mit ha tenni nem képes, az vélelmeztetik, hogy mindnyájan egyszerre haltak meg, s az egyik jogainak a másikra való átruházásáról szó nem lehet.

A halál tényének bizonyitásáról v. ö. 1881: LIX. t.-cz. 91. §.

IV. Erkölcsi személyi viszonyból.

26. §. Valamely megengedett társaság tagjainak egymás közötti jogai a szerződés, vagy a társaság czélja az ezekre nézve fennálló különös rendszabályok által határoztatnak meg. Mások iránti viszonyban a megengedett társaságok rendszerint az egyes személyekkel egyenlő jogokkal birnak. Tilos társaságok, mint ilyenek, jogokkal nem birnak, sem tagtársaik, sem mások irányában és jogok szerzésére nem képesek. Tilos társaságok pedig azok, melyek a közrendtartási törvények által különösen tiltatnak, vagy a biztonsággal, közrenddel és a jó erkölcsökkel nyilván ellenkeznek.

A Magyarországon érvényes egyesületi jogról l. Márkus: Magyar Magánjog 4. kiad. I. k. 70. s kk. ll. A jogi személyekről u. o. 74—111. l.

27. §. A községek mennyiben állanak jogaikra nézve a közigazgatás különös gondoskodása alatt, a közrendtartási törvényekben foglaltatik.

A törvényhatóságokról az 1886: XXI. (Budapest: 1872: XXXVI. és 1893: XXXIII. t.-cz., Fiume: 1872. ápr. 27. statutum); a községekről az 1886: XXII. t.-cz. rendelkezik.

29—32. §.

Ezek a §§-ok az osztrák állampolgárság elnyeréséről és elvesztéséről rendelkeznek. A magyar korona összes országaiban egy és ugyanaz a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztését az 1879 : L. t.-cz. szabályozza.

Idegenek jogai.

33. §. Az idegeneket a benszülöttekkel általában egyenlő polgári jogok és kötelezettségek illetik, ha, hogy ezen jogok élvezetére az álladalmi polgári minőség világosan meg nem kivántatik. Az idegenek, hogy a benszülöttekkel egyenlő jogot élvezhessenek, kétes esetekben tartoznak azt is bebizonyitani, hogy ezen álladalom, melyhez tartoznak, az idevaló álladalmi polgárokkal a kérdéses jogra nézve szintugy bánik, mint a magáéival.

34. §. Az idegeneknek jogügyletekre való személyes képességét rendszerint azon helynek törvényei szerint kell megitélni, melyeknek az idegen, lakásánál, vagy ha tulajdonképeni lakása nincs, születésénél fogva, mint alattvaló, alájok van vetve; amennyiben egyes esetekre nézve a törvényben más nem rendeltetik.

35. §. Azon ügyletet, melyre valamely külföldi ezen álladalomban vállalkozik, s mely által másoknak jogokat enged anélkül, hogy azokat viszont lekötelezné, vagy ezen törvénykönyv szerint kell megitélni, vagy pedig azon törvény szerint, melynek az idegen mint alattvaló alá van vetve, ahhoz képest, amint az egyik vagy másik törvénykönyv az ügylet érvényességének leginkább kedvező.

36. §. Ha valamely külföldi itt valamely álladalmi polgárral lép kölcsönösen kötelező ügyletre, az kivétel nélkül jelen törvénykönyv szerint; amennyiben azonban ez külföldivel köttetik, csak azon esetben itéltetik el e szerint, ha be nem bizonyittatik, hogy a kötéskor más törvényre volt tekintet.

37. §. Ha külföldiekkel, vagy ezen álladalom alattvalóival külföldön kötnek jogügyleteket, ezeket azon hely törvényei szerint kell megitélni, hol az ügylet megköttetett; ha csak a kötés alkalmával

más törvény nem vétetett alapul, s a fennebb a 4. §-ban foglalt rendszabály nem ellenzi.

A külföldieknek Magyarországon való jogviszonyai tekintetében v. ö. részletesen Márkus: Magy. Magánjog I. k. 58—60. l.

Magyarországon az a szabály áll fenn, hogy a magyar állam területén tartózkodó idegenek személyállapota és jogképessége saját hazájának törvényei szerint itélendő meg. (46182/1893. sz. I. M.; Marsch, II. 117.)

38. §. Külhatalmak követei, nyilvános ügyviselői és azok szolgálatában álló személyek, a nemzetek jogán és nyilvános kötéseken alapult szabadalmakat élvezik.

A területenkivüliséget élvezők jogviszonyairól v. ö. Márkus id. m. I. 69. l.

VI. Személyjogok a vallási viszonyból.

39. §. Vallásbeli különbségnek a magánjogokra befolyása nincs, kivévén, ha némely tárgyaknál a törvények különösen mást rendelnek.

A vallásszabadságról az 1895: XLIII. t.-cz. rendelkezik.

VII. A családi viszonyból. Család, rokonság és sógorság.

40. §. Család nevezet alatt a törzsszülék, valamennyi utódaikkal együtt értetnek. Ezen személyek közti kapcsolat rokonságnak, ezen kapcsolat pedig, mely az egyik házastárs és a másik házastársnak rokonai közt keletkezik, sógorságnak neveztetik.

A rokonokról v. ö. 1877: XX. t.-cz. 142—150. §§.; HK. I. r. 118. cz.; a hozzátartozókról 1878: V. t.-cz. 78. §. V. ö. Márkus id. m. I. 488. s kk. ll.) V. ö. még optkv. 165., 730., 731. §§.

Egy szövetkezet alapszabályai szerint igazgatósági tagokká az egymással rokonsági vagy sógorsági viszonyban álló szövetkezeti tagok nem választhatók. A felek egyező előadása szerint az elnökké választott igazgatósági tag felesége testvére a pénztárossá választott igazgatósági tag feleségének. Miután pedig az optkv. 40. §-a szerint sógorság csak az egyik házastárs és a másik házasfél rokonai között kelet-

kezik, de e rokonok házastársai egymás között sógorsági viszonyba nem jutnak, a megtámadási keresetnek jogalapja nincs. (C. 1906. márcz. 15. 360/905. sz. a.)

41. §. A vérrokonság izeit két személy között azon származások száma szerint kell meghatározni, melyeknél fogva egyenes ágon az egyik közülök a másikhoz, oldalágon pedig mindkettő a legközelebbi közös törzsökhöz áll. Amely ágon és izben rokona valaki az egyik házastársnak, ugyanazon ágon és izben áll sógorságban a másik házastárshoz.

42. §. Szülék nevezete alatt rendesen az iz különbsége nélkül a felmenő ágbeli minden rokonok; gyermekek nevezete alatt pedig a lemenő ágbeli valamennyi rokonok foglaltatnak.

43. §. A család tagjainak külön jogai, azon különféle jogviszonyoknál, melyek szerint azok őket illetik, fognak elősoroltatni.

MÁSODIK FEJEZET.

A házassági jogról.

A házasság.

44. §. A családi viszonyok a házassági szerződés által alapittatnak. A házassági szerződésben különböző nemü személyek törvényszerüen kinyilatkoztatják abbeli akaratukat, hogy elválhatlan közösségben élnek, gyermekeket nemzenek, azokat nevelik, s egymást kölcsönös segélik.

A házassági jogról a m. kir. Curia joghatósága alatt álló egész területre nézve az 1894: XXXI. t.-cz. rendelkezik. Ennek következtében az optkv. 45—88. §§-ai, amelyek az eljegyzést, a házassági akadályokat és a házasságkötést tárgyalják, (ez utóbbi tekintetben v. ö. még az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. és 1904: XXXVI. t.-cz. rendelkezéseit is), teljesen hatályukat vesztették. A házastársaknak egymáshoz való személyes viszonyát tárgyazó §§-ok azonban, más ujabb jogforrás hijján, az optkv. hazai területén továbbra is hatályosak.

Az érvényes házasság foganatja: Jogai és kötelezettségei a házastársaknak.

89. §. A házastársak jogai és kötelezettségei egybekelésök czéljából, a törvényből, és a kötött egyezkedésekből erednek. E helyen a házastársak csak személyjogai; ellenben a házasulási egyezvényekből származó dologi jogaik a második részben határoztatnak meg.

Közösek.

90. §. Mindenekelőtt egyenlőkép köteleztetik mind a két fél, a házassági kötelességre, hüségre és illendő bánásra.

Különösen a férjéi.

91. §. A férj a család feje. Ezen minőségnél fogva főleg az ő joga a házügyet vezetni: de egyszersmind kötelességében is áll, nejét vagyonához képest illendő tartással ellátni, és érte minden előforduló esetekben helyt állani.

Az optkv.-nek a tartásdij megállapitására vonatkozó 91. §-a az 1894: XXXI. t.-cz. által hatályon kivül helyezettnek nem tartható. (C. 97. febr. 3. I. G. 389/96.; 98. szept. 16. I. G. 212.)

A nőnek az a ténykedése, hogy csekélyebb értékü élelmiszereket férjének tudta és beleegyezése nélkül elvitt és első házasságából származott gyermekeinek ajándékozott, nem állapitja meg a házastársi kötelességeknek oly sulyos megsértését, amely a férjet a házastársi életközösségnek megszakitására jogositaná fel. (C. 906. jun. 28. I. G. 108/1906.)

A nőéi.

92. §. A nő férje nevét nyeri, és annak állama jogait élvezi. Köteles férjét lakhelyére követni, a háztartásban és keresetben erejéhez képest segitségül lenni, s amennyire a házi rend megkivánja, az az által felállitott rendszabásokat mind maga megtartani, mind megtartatni.

A házassági közösség megszüntetése.

93. §. A házastársnak a házassági összeköttetést önhatalmulag megszüntetni, habár az iránt magok közt megegyeznének is, egyáltalában meg nem engedtetik; akár a házasság érvénytelenségét állitsák, akár végelválást, vagy csak ágy- és asztaltóli elválasztást kivánjanak is.

A házasság érvénytelenségéről és felbontásáról az 1894: XXXI. t.-cz. rendelkezvén, az optkv. 94—136. §§-ai e törvénykönyv hatályának hazai treületén is érvényüket teljesen elvesztették.

III. FEJEZET.

Szülők és gyermekek közötti jogokról.

A törvényes szülék és gyermekek közti jogviszony eredete.

137. §. Ha valamely házasságból gyermekek születnek, uj jogviszony támad; ez által a törvényes szülék és gyermekek között jogok és kötelességek alapittatnak.

A szülők és gyermekek közti jogviszonyt tárgyazó §§-okból azok, amelyek olyan kérdéseket tárgyalnak, amelyek a gyámságról és gondnokságról szóló 1877: XX. t.-cz. és az azt módositó 1885:VI. t.-cz. által szabályozvák, tehát a 138—154. §§-ok, már csak Fiuméra és területére nézve hatályosak.

A törvényes születés törvényszerü meghatározása.

138. §. Azon gyermekek mellett, kik a feleségtől a házasság kötése után hetedik hónapban, vagy akár a férj halála után, akár a házassági kötelék teljes feloldása után, tizedik hónapban születnek, azon vélelem harczol, hogy törvényes ágyból származtak.

V. ö. Hk. II. r. 62. cz. 2—4. §§.

A szülék törvényes jogai és kötelességei.

139. §. A szülék általában kötelesek törvényes gyermekeiket nevelni, azaz életökről és egészségökről gondoskodni, azoknak illő tartást szerezni, testi és szellemi tehetségeiket kifejleszteni, s a vallás- és hasznos ismeretekrei oktatás által jövendő jóllétöket megalapitani.

140. §. Minő vallásban kellessék az oly gyermeket nevelni, kinek szülei nem egy hitvallásuak, s mely korban legyen szabad a gyermeknek más hitre, mint amelyben neveltetett, áttérni, a közrendtartási rendszabályok határozzák meg.

A gyermekek vallásáról az 1894: XXXII. t.-cz. és az 1895: XLIII. t.-cz. rendelkeznek, amelyek Fiuméra nézve is hatályosak.

141. §. Főleg az atyának kötelessége a gyermekek tartásáról mindaddig gondoskodni, mig azok önmagokat el nem tarthatják. A testi és egészségi ápolást pedig az anya köteles magára vállalni.

142. §. Ha a házastársak vagy ideiglenesen, vagy végkép elválasztatnak, és az iránt, hogy a nevelést melyik fél tartozzék ellátni, meg nem egyeznek, a biróság ez iránt pernek helyt nem engedve, köteles arról gondoskodni, hogy a fiak a negyedik, a leányok pedig a hetedik életév betöltéseig az anya által ápoltassanak és neveltessenek, hacsak főkép az ideiglenes vagy végelválasztás okából feltünő fontos tekintetek más rendelkezést nem kivánnak. A nevelés költségeit az atya tartozik viselni.

Bontó per vagy ágytól és asztaltól elválás esetében ezt a kérdést a házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-cz. 95—97., 102. és 105. §§-ai értelmében kell Fiuméra nézve is megoldani.

143. §. Ha az atya vagyontalan, az anya tartozik mindenekelőtt a gyermekek tartásáról, és ha az atya meghal, általában nevelésökről gondos

kodni. Ha az anya sem létezik már, vagy ha vagyontalan, ezen gond az atyai, s ezek után az anyai nagyszülékre száll.

144. §. A szüléknek joguk van, gyermekeik cselekedeteit egyetértőleg vezérleni; a gyermekek nekik tisztelettel s engedelmességgel tartoznak.

145. §. A szülék jogositva vannak gyermekeiket, ha hiányoltatnak, felkeresni; ha elillantak, visszakövetelni; s ha megszöktek, felsőbbségi segedelemmel visszahozatni; egyszersmind hatalmukban áll erkölcstelen, engedetlen, vagy a házi rendet és csendet háborító gyermekeiket, nem tulságos, és egészségöknek ártalmatlan módon megfenyiteni.

A házi fegyelem jogkörében elkövetett könnyü testi sértés büntetlenségéről v. ö. 1878: V. t.-cz. 313. §.

146. §. A gyermekek megkapják atyjok nevét, czimerét és családjának s államának minden egyéb nem csupán személyi jogait.

V. ö. 1879: L. t.-cz. 3. §., 1886: XXII. t.-cz. 6. §.

Az atya különös jogai: Atyai hatalom.

147. §. Azon jogok, melyek főleg az atyát, mint a család fejét illetik, teszik az atyai hatalmat.

Annak következményei: a) *a gyermek életmódja választására.*

148. §. Az atya még serdületlen gyermekét azon állapotra nevelteti, melyet reája nézve alkalmasnak vél; de a felserdült kort elért gyermek, ha hajlamával s képességeivel megegyezőbb életmód követhetéseért atyját siker nélkül kérte, ebbeli kivánságát a rendes biróság elébe terjesztheti, mely az atyának állását, vagyonát és ellenvetéseit tekintetbe véve, ez iránt hivatalból fog határozni.

b) *A vagyonra.*

149. §. Mindaz, mit a gyermekek bármi törvényszerü módon szereznek, sajátjok; mig azonban az atyai hatalom alatt állanak, a kezelés az atyát illeti. Csak ha az atya a kezelésre nem képes, vagy azok által, kik gyermekeinek a vagyont juttatták, abból kirekesztetett, nevez a biróság más gondviselőt.

150. §. A vagyon jövedelméből, amennyiben telik, a nevelési költség fedezendő. Ha valami fölösleg marad, az kamatra adandó, és arról évenként számolni kell. Azon esetben, ha ezen felesleg csekély volna, lehet az atyát a számadástól felmenteni, és azt szabad rendelkezése alá bocsátni. Habár az, kinek a gyermek vagyonát köszöni, az atyának a haszonvételt mégengedi is; a jövedelmek mindazáltal mindig a gyermek állásához illő tartásának biztositékául szolgálnak, s annak rövidségével az atya hitelezői által le nem foglalhatók.

151. §. Arról, amit habár még kiskoru, de szüléi ápolásán kivül álló gyermek, maga szorgalma által szerez, valamint azokról is, mik a gyermeknek felserdülte után használat végett átadattak, ez szabadon rendelkezhetik.

c) *A gyermek kötelezettségére nézve.*

152. §. Az atyai hatalom alatt álló gyermekek, az atya nyilvánitott, vagy legalább hallgatag beleegyezése nélkül, érvényes kötelezettséget magokra nem vállalhatnak. Ily kötelezettségekre általában az alkalmazandó, mi a legközelebbi fejezetben, a gyámság alatt álló kiskoruak kötelező cselekvényei iránt határoztatik. Az atya kötelessége kiskoru gyermekei képviselése is.

V. ö. 243. §.

153. §. Azon rendszabályok, melyek kiskoru személy érvényes házasságára nézve megtartandók, az előbbi fejezetben (49. s köv. §.) foglaltatvák.

154. §. A gyermekek nevelésére tett költekezés nem ad igényt a szüléknek a gyermekek által később szerzett vagyonra. Ha azonban a szülék nyomoruságra jutnak, a gyermekek kötelesek őket illően eltartani.

Természeti szülék és gyermekek közti jogviszony. A házasságkivüli gyermekek fogalmának közelebbi meghatározása.

155. §. A házasságkivüli gyermekek nem élveznek a törvényesekkel egyenlő jogokat. A házasságkivüli születés jogvélelmének azon gyermekekre nézve van helye, kik férjes nőtől ugyan, mindazonáltal a fennebb (138. §.) a kötött vagy feloldott házasságrai tekintettel meghatározott törvényes időhatár előtt vagy után születtek.

156. §. Ezen jogvélelem azonban korább születés esetében csak akkor áll elő, ha a férj, ki előtt neje viselőssége az összekelés előtt tudva nem volt, a gyermek születésének tudomására jötte után legfelebb három hónap alatt apaságának törvény előtt ellent mond.

157. §. A korábbi vagy későbbi születésnek a férj által, ezen időszak alatt jogszerüen kétségbe vont törvényessége csak müértők által, kik a gyermek és az anya állapotjának pontos megvizsgálása után a rendkivüli eset okát világosan előadják, bizonyittathatik be.

158. §. Ha a férj azt állitja, hogy a nejétől törvényes időszak alatt született gyermek nem az övé, a gyermek házassági születését ennek tudomására jötte után legfeljebb három hónap alatt kétségbevonni s annak, hogy a nemzés általa törént

volna, lehetetlenségét, a törvényes születés védelmére rendelendő gondnok ellenében, bebizonyitani tartozik. Sem az anya által elkövetett házasságtörés, sem annak azon állitása, hogy a gyermek házasságkivüli, magokban véve azt törvényes születési jogaitól meg nem foszthatják.

V. ö. 1481. §. (elévülés).

159. §. Ha a férj a törvényes születés kétségbevonására engedett határidő lefolyta előtt meghal, az ily gyermek törvényes születését azon örökösök is, kik jogaikban csorbát szenvednének, a férj halála utáni három hónap alatt, a felhozott oknál fogva, kétségbe vonhatják.

A természeti gyermekek törvényesitése: a) *a házassági akadály elháritása vagy a házastársak büntetlen tudatlansága által.*

160. §. Oly gyermekek, kik ugyan érvénytelen, de nem oly házasságból születtek, melynek a 62—64. §§-aiban elősorolt akadályok állnak ellent, ugy tekintendők, mint törvényesek, ha a házassági akadály utóbb elhárittatott, vagy ha legalább egyik szüléjök mellett a házassági akadálynak büntetlen nem tudása harczol; ez utóbbi esetben azonban az ily gyermekek kirekesztve maradnak azon vagyonbeli örökösödésből, mely családi rendelkezéseknél fogva a törvényes származásuaknak van különösen fentartva.

A 62. §. a fennálló házassági kötelék: a 63. §. az egyházi fölavatás, vagy fogadalom; a 64. §. a keresztény és nem keresztény hitvallásuak közti házasság akadályát tárgyazzák. Ezeket az akadályokat a házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-cz. szempontjából kell megitélni.

b) *A bekövetkező házasság által.*

161. §. Házasságon kivül született és szüléiknek utóbbi összekelése által a családba lépett gye

mekek, mind magok, mind maradékaik is a törvényesen nemzettek közé számittatnak; de az időközben fennállott házasságban nemzett törvényes gyermekeknek elsőszülöttségi s egyéb már szerzett jogaikat kétségbe nem vonhatják.

c) *A fejedelem kegye által.*

162. §. A házasságon kivül születés a gyermeknek sem polgári becsületében, sem előmenetelében rövidséget nem okozhat. E végre nem szükségeltetik a fejedelemnek különös kegye, melynél fogva a gyermek törvényesnek nyilvánittatik. Ezt csak a szülék kérhetik, ha a gyermeket állási előnyökben vagy a szabadon örökölhető vagyonhozi jogban, mint törvényest kivánják részesiteni. A család többi tagjai irányában e kedvezésnek semmi foganata nincsen.

V. ö. 174. §. — Miképen tárgyaltassanak a házasságkivüli gyermekek fejedelmi kegyelem által törvényesitése s az örökbefogadás iránti kérvények: az 1850. jan. 29. kelt s a birodalmi törvénylap 257. sz. alatti miniszteri rendeletek által határoztatik meg. (34. sz. függelék.)

V. ö. még a tvesitésről optkv. 752., 753., 756. §§.; 1851. aug. 9. ny. par. 263—265. §§. (Fiuméra nézve); 1879: L. t.-cz. 4., 33. §§. (állampolgárság); 1894: XXXII. t.-cz. 5. §. (vallás); 1894: XXXIII. t.-cz. 38., 41., 43. §§. (állami anyakönyv).

Természeti gyermekre nézve az atyaságnak bizonyitéka.

163. §. Aki ellen a törvénykezési rendtartásban elészabott mód szerint bebizonyittatik, hogy a gyermek anyjával oly időszak alatt közösült, melytől a szülésig hatnál nem kevesebb, és tiznél nem több hónap mult el; vagy aki ezt, habár a törvényszéken kivül is megvallja, arról az a vélelem, hogy a gyermeket ő nemzette.

Az optkv. 163. §-ában felállitott vélelemmel szemben, a másokkal való közösülés és az állitólagos feslett élet sikeresen ellen nem vethető. (C. 97. jun. 25. I. G. 162/97.; C.: 98. jun. 24. I. G. 161/98.)

A törvénytelen gyermeknek anyja tartásdiját ennek természetes atyja ellen saját személyében ott is jogositva van érvényesiteni, ahol az optkv. van hatályban. (C. 900. márcz. 16. I. G. 27/900.)

Az eljáró felebbezési biróság területén, melyen a közösülés és nemzés történt, hatályban levő optkv. 163. §-ában felállitott azzal a törvényes vélelemmel szemben, hogy aki a törvénytelen gyermek anyjával a fogamzási időszak alatt közösült, a gyermek nemzőjének tekintendő, a többekkel való közösülésre alapitott kifogás helyet nem foghat. Ennélfogva a felebbezési biróság helyesen mellőzte alperesnek a többekkel való közösülésre s a feslett életre alapitott kifogását is. (C. 906. márcz. 23. I. G. 592.)

164. §. Az atyai névnek az anya előadására, a kereszteltek, vagy születettek anyakönyvébe történt bejegyzése, csak akkor szolgál teljes bizonyságul, ha a bejegyzés törvényes rendszabály szerint az atya beleegyezésével történt, és ezen beleegyezés a lelkésznek és keresztatyának bizonyitványával, azon hozzáadással, hogy őtet személyesen ismerik, megerősittetett.

A házasságon kivül született gyermekeknek elismeréséről atyja által és ennek, ugyszintén törvényesitésének az állami anyakönyvbe bejegyzéséről v. ö. 1894: XXXIII. t.-cz. 38., 41., 43. §§.

A természeti szülék és gyermekek közti jogviszony mivolta.

165. §. Természeti gyermekek általában kizárvák a család és rokonság jogaiból, sem az atyának családnevére, sem a nemességre, czimerre és a szülék egyéb előnyeire nincs igényük; anyjok családi nevét viselik.

A h. k. sz. gyermek vallásáról v. ö. 1894: XXXII. t.-cz. 5. §.; állampolgárságról v. ö. 1879: L. t.-cz. 3. §.; községi illetőségéről: 1886: XXII. t.-cz. 6. §.

166. §. Azonban természeti gyermeknek is van joga szüléitől vagyonukhoz mért ápolást, nevelést, és ellátást követelni és a szülék jogai a fölött anynyira terjednek, mint a nevelés czélja megkivánja. Egyébiránt a természeti gyermek nem áll nemző

jének tulajdonképeni atyai hatalma alatt, hanem gyám által képviseltetik.

1877: XX. t.-cz. 39. §. 3. és 4. bek.: Törvénytelen gyermekek gyámsága törvény szerint csupán a teljeskoru anyát illeti. Kiskoru anya törvénytelen gyermeke részére a gyámhatóság rendel gyámot. Ha azonban az anya teljeskoruvá lesz, a természetes és törvényes gyámság őt illeti. — V. ö. még 1877: XX. t.-cz. 40., 42., 43. §§.; 1896. decz. 26. 115.600. sz. B. M. rend., kk. anyától született tvtelen gyermek részére gyám kirend. tárgy.

V. ö. 268. §. — A 166. §. szabályát az optkv. hatályának hazai területére fönntartja: 1877: XX. t.-cz. 11. §. 2. bek.; a vitát ebben a kérdésben a kir. biróságok hatáskörébe utalja: u. o. 3. bek.

167. §. Tartással különösen az atya köteles, ha pedig nem képes a gyermeket eltartani, ezen kötelesség az anyára száll.

168. §. Mig természeti gyermekét jövendő rendeltetéséhez képest az anya maga akarja és tudja nevelni, ezt az atya tőle el nem veheti; mind e mellett a tartási költséget ő köteles viselni.

169. §. Ha azonban a gyermek java az anyai nevelés által veszélyeztetik, köteles az atya a gyermeket anyjától elválasztani s magához venni, vagy más biztos és tisztességes helyre adni.

170. §. Szabadságokban áll a szüléknek, a természeti gyermek tartása, nevelése és ellátása iránt magok közt megegyezni; ily egyezség azonban a gyermek jogait nem csorbithatja.

171. §. A természeti gyermekek ápolására és ellátásárai kötelezettség, ugy mint más tartozás, a szülék örökőseire is átszáll.

A gyermekek fölötti atyai hatalom elenyészte.

172. §. Az atyai hatalom a gyermek teljes korával azonnal megszünik, ha csak annak további tartása igazságos oknál fogva az atyának kérésére, a biróság által meg nem engedtetett, és közhirré nem tétetett.

Az optkvnek az atyai hatalomra, a kiskoruság meghosszabbitására és a teljeskorusitásra vonatkozó 172—178. §§-ai csak Fiuméra és kerületére nézve hatályosak; az ország többi részében az 1877: XX. t.-cz. és az annak, ill. az 1881: LIX. t.-cz. 107. §-a alapján kibocsátott igazs. min. rendeletek érvénnyesek. (L. ezeket Márkus: Magyar Magánjog I. K. 381. s kk. ll.)

173. §. Igazságos okok, melyeknél fogva az atyai hatalom további tartását a biróság előtt kérni lehet, a következők: ha a gyermek teljes kora mellett sem képes testi vagy lelki fogyatkozásai miatt önmagát táplálni, vagy ügyeiről gondoskodni; vagy ha kiskoruságában magát tetemes adósságokba bonyolitá, vagy oly vétségeket követett el, melyek miatt őtet tovább is szoros atyai felügyelés alatt kell tartani.

Fiuméra nézve v. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 266. §.

174. §. Gyermekek huszonnégy eszteszdős koruk eltelése előtt is felszabadulhatnak az atyai hatalom alól, ha az atya őket a biróság jóváhagyásával világosan felszabaditja, vagy husz esztendős fiának saját háztartást enged.

V. ö. 252. §. — 1884: XVII. t.-cz. (ipartörvény) 2. §.; 1894: XXXI. t.-cz. 130. §.; 1893: XVIII. t.-cz. 7. §. 3. bek. (képv. somm. elj.); 1874: XXXIII. t.-cz. 1. §. (választójog).

175. §. Ha valamely kiskoru leány megy férjhez, személyére nézve ugyan férjének hatalma alá jut (91. és 92. §§.) vagyonára nézve azonban teljes koráig az atyának vannak gondviselői jogai és kötelességei. Ha kiskorusága alatt férje elhal, ismét atyai hatalom alá esik.

V. ö. 1874: XXIII. t.-cz.; a nők teljeskoruságáról, amely Fiume kivételével, az optkv. hatályának hazai területén is hatályos.

176. §. Ha az atya eszének használatától megfosztatik; ha tékozlónak nyilvánittatik; vagy valami büntettért egy évnél hosszabb fogságra itéltetik; ha önkényüleg kivándorol, vagy ha egy éven tul távol marad, anélkül, hogy holtartózkodásáról hirt adna, az atyai hatalom hatálytalanná lesz, é

gyám rendeltetik; ezen akadályok megszüntével azonban az atya jogaiba ismét visszalép.

V. ö. 1877: XX. t.-cz. 21—24. §§. 1. Fiuméra is hatályosan pedig: 1878: V. t.-cz. 58. §. 2. bek., 362., 367. §§., 1880: XXXVII. t.-cz. 25. §. 2. bek.

177. §. Gyermekeik tartását és nevelését teljesen elhanyagoló atyák, atyai hatalmukat végkép elveszitik.

V. ö. 1881. nov. 1. 3263. sz. IM. rend. 21—27. §§. Fiuméra és kerületére nézve 1854. aug. 9. ny. par. 266. §§.

178. §. Az atyai hatalomnak visszaélés ellen, mely által a gyermek jogaiban sértetik, vagy az azzal járó kötelességek elmulasztása miatt, nemcsak a gyermek maga, hanem mindenki, ki a felől tudomással bir, s különösen a legközelebbi rokonok fölkérhetik a biróság segedelmét. A biróság köteles a panasz tárgyát megvizsgálni, és a körülményekhez képest intézkedni.

A szülék és gyermekek közti jogviszonyhoz hasonló összeköttetések: 1. *örökbefogadás;*

179. §. Azok, kik házasságtalanságot ünnepélyesen nem fogadtak, ha törvényes saját gyermekeik nincsenek, gyermekeket örökbe felvehetnek; a felvevő személy fogadó-atyának vagy anyának, a felvett pedig fogadott gyermeknek neveztetik.

Az örökbefogadásról magyar jog szerint l. **Márkus**: Magy. magánjog I. k. 349. l. — V. ö. 1877: XX. t.-cz. 36. §.

Az ország azon részeiben, hol az ausztriai ált. polg. törvénykönyv jelenleg is hatályban van, ezen törvénykönyvnek az örökbe fogadásra vonatkozó 179—185. §§-ai, azon módosítással, melyet a 181. §-on az 1877. évi XX. t.-cz. 20. és 113. §§-ai, a biróságok számára megállapitott hatáskörnek az árvaszékekre mint gyámhatóságokra való átruházásával tettek, a mérvadók.. (1884. jan. 22-én. 3546. sz. IM. rend. a kiskoruakat érdeklő örökbefogadások körüli elj. tárgy.)

V. ö. Fiuméra nézve 182. §. és 1854. aug. 9. ny. p. 257—262. §§.

Hazai jogunkban nem létezik szabály, mely Magyarországnak az optkv. uralma alatt álló részein kivül lakó egyeseknek, ha törvényes leszármazóik vannak, az örökbefogadást

megtiltaná és azért azon körülmény, hogy az örökbefogadónak törvényes leszármazói vannak, az igazságügyminisztérium gyakorlata szerint az örökbefogadási szerződés kért megerősitésének az optkv. alá tartozó területeken (az erdélyi részeken, a volt határőrvidéken és Fiuméban) lakó örökbefogadók ügyeinek kivételével, nem szolgálhat akadályul. (20.307. IM. 1886.)

A házasságkivüli gyermekekre, szüleik tekintetében, csak a törvényesités törvényszerü módjai (160—162. §§.), nem pedig az idegen gyermekek örökbefogadása iránti renaszabályok (179—185. §§.) alkalmazhatók, következőleg házasságkivüli gyermekek az ő szüleik által örökbe semmi esetre sem fogadtathatnak. (1816. jan. 28. udv. rendelv.; Ig. törv. gyüjt. 1206. sz. 39. sz.; függelék az optkv. hivatalos kiadásához.)

Kellékei.

180. §. Fogadó atyák vagy anyák, kell hogy ötven esztendős korukat meghaladták, és a fogadott gyermek fogadószülőinél legalább tizennyolcz esztendővel fiatalabb legyen.

Az örökbefogadás csupán az egyik házastárs részéről igenis megengedhető, mivel a törvény sehol sem rendeli, hogy az örökbefogadásnak egyszerre mind a két házastárs által kelljen történnie és mivel az ált. polg. tvkv. 755. §-a, mely a fogadott gyermekek örökjogáról emlékezik, még világosan is emliti azon esetet, hol a fölfogadás az egyik házastárs beleegyezése nélkül történt. Szintugy elegendő az által. polg. tvkv. határozatai szerint, hogy az örökbefogadó fél a törvényes kort elérte legyen s a föltett örökbefogadáskor házasságbeli gyermekei ne létezzenek, a nélkül, hogy a saját gyermekek netaláni leendhetése miatt, az örökbefogadás tilalmaztathatnék, mert ámbár a törvényhozás czélzata főleg oda volt irányozva, miszerint a saját gyermekei jogai megoltalmaztassanak, mégis az ezirántí általános határozatok megállapitásánál csak ahhoz lehetett tartakozni, ami a dolgok közönséges folyamata szerint történik s ritka kivételek lehetséges esetei tekintetbe nem vétethettek. (1820. ápr. 21. udv. rendelv.; 39. sz. függelék az optkv. hivatalos kiadásához.)

181. §. Az örökbefogadás, ha a gyermek kiskoru, csak a törvényes atyának, vagy annak nem létében, csak az anya, gyám [és a biróság] beleegyeztével történhetik. Ha a gyermek teljes koru is, de törvényes atyja még él, ennek beleegyezése megkivántatik. A beleegyezésnek elegendő ok nélküli megtagadása ellen, a rendes birónál panaszt emelhetni. A megkivántató beleegyezéssel ellátott

örökbefogadást a kormányszéknek megerősités végett [a fogadó szülék és a fogadott gyermek birói illetékének pedig, hogy az a birói irományok közé iktassék] be kell jelenteni.

Az örökbefogadásról az 1877: XX. t.-cz. hatályának területén l. még 1877: XX. t.-cz. 15., 20., 35., 113., 138. §§.; Hk. I. r. 8. cz. (nemesség); 1884. jan. 22-én 3546. sz. IM. rend., a kiskoruakat érdeklő örökbefogadások körüli eljárás tárgy.; 1886. okt. 24-én 57.348. sz. BM. rend., az árvaszékeknek az örökbefogadási ügyek körüli eljárása tárgy.

A [ ] közti, csak Fiumére nézve hatályos részek tekintetében v. ö. a 180. és 182. §§. jegyzetét. Kormányszék most: igazságügyministerium.

Ha az örökbefogadást az örökbefogadó halála előtt meg nem erősitették, az örökbefogadás érvénytelen; de az örökbefogadónak még életében megerősitett irat annak halála után a biróságnak beiktatás végett bejelenthető. (1837. jun. 28. udv. rend., Ig. törv. gyüjt. 209. sz.)

Az örökbefogadás hatályáról az állampolgárság szempontjából v. ö. 1879: L. t.-cz. 8. §.; a községi illetőség szempontjából v. ö. 1886: XXII. t.-cz. 6. §. 3. bek.; a rokonság (hozzátartozás) szempontjából: 1878: V. t.-cz. 78. §., 1899: XV. t.-cz. 6. §. és ált. minden szabály, amely rokonság alapján érdekeltséget állapit meg; a házasságkötés szempontjából v. ö. 1894: XXXI. t.-cz. 9., 18., 131. §§.

Abból eredő jogok.

182. §. Az örökbefogadásnak lényeges jogi következménye: hogy a fogadott személy a fogadóatyának nevét, vagy a fogadó-anyának nemzetiségi nevét nyeri; de egyszersmind előbbi családnevét és a netalán őt illető családi nemességet is megtartja. Ha a fogadó szülék azt kivánják, hogy saját nemességök és czimerök a fogadott gyermekre átszálljon, a fejedelem engedelmét kell kikérniök.

Fiuméban az örökbefogadási ügyekben való eljárásra a perenkivüli eljárást szabályozó 1854. aug. 9. ny. p. (1854. BTL. 208. sz. 841. l.) irányadó, amelyet az 1854. szept. 29. igazs. min. rend. (BTL. 247. sz., 963. l.) léptetett ott életbe. E ny. p. 259. §-a a nagykoruakat érdeklő örökbefogadási szerződések megerősitését a törvényszék hatáskörébe utalja. (1877. aug. 14. 21.723. sz. BM. rend. Fiume közönségéhez; Marsch. III. 659.)

Az optkv. 182. §-a szerint az örökbefogadás a szerződö felek akaratával meg nem változtatható joghatása

abban áll, hogy az örökbefogadott gyermek az örökbefogadó apa családi nevét is megtartja. (45.801/890. IM.)

Az optkv. 182. §-a szerint az örökbefogadás, amennyiben az említett tvkv. 182. §-ában körülirt joghatás érintetlenül marad, bármely oly feltételek alatt köthető, melyek tiltó törvénybe nem ütköznek. Ezekhez képest tehát az örökbefogadó utáni öröklésből az örökbefogadott gyermek egészen kizárható. (4254/891. IM.)

183. §. A fogadó szülék és a fogadott gyermek, és ennek utódai közt, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, ugyanazon jogok léteznek, melyek a házassági szülék és gyermekek között. A fogadó atya átveszi az atyai hatalmat. A fogadó szülék és a fogadott gyermek közötti viszonynak a fogadó szülék családjának többi tagjaira befolyása nincs; ellenben a fogadott gyermek sem veszti el önnön családja jogait.

V. ö. 1877: XX. t.-cz. 15. §.

184. §. A fogadó szülék és fogadott gyermek közötti jogok szerződés által máskép határoztathatnak meg, amennyiben ez által az örökbefogadásnak a 182. §-ban fölhozott lényeges következménye változást, és mások jogai rövidséget nem szenvednek.

V. ö. 1877: XX. t.-cz. 15. §.

Elenyészők.

185. §. A fogadó szülék és fogadott gyermek közötti jogi viszony, addig, mig a fogadott gyermek kiskoru, csak ennek képviselői és a biróság beleegyezésével szüntethetik meg. A fogadó atya és fogadott gyermek közötti jogviszony elenyésztével, a kiskoru gyermek ismét törvényes atyjának hatalma alá kerül vissza.

186. §. A fogadott szülék és fogadott gyermekek jogai és kötelezettségei oly gyermekekre nem alkalmazhatók, melyek egyedül tápolás végett vétetnek fel. Ezen tápolás mindenkinek szabadságában áll; ha azonban a felek ez iránt szerződési

akarnak lépni, amennyiben a tápgyermek jogai megszoritandók, vagy reá különös kötelezteték rovandók volnának, annak biróilag kell megerősittetni. A tápolási költségek megtéritését a tápszülék nem követelhetik.

V. ö. 176., 183. §§.

NEGYEDIK FEJEZET.

A gyámság és gondnokság meghatározása.

187. §. Azon személyeknek, kik atyai gondviselésben nem részesülnek, és még kiskoruak, vagy más okból ügyeiket magok ellátni nem képesek, a törvények gyám, vagy gondnok által különös oltalmat nyujtanak.

A IV. fejezet 187—284. §§-ai csak Fiuméra és kerületére nézve hatályosak; a m. kir. Curia joghatóságának többi területén az 1877: XX. és az azt módositó 1885: VI. t.-cz. hatályos a vonatkozó rendeletekkel.

Az optkvnek IV. fejezetét, ugyancsak Fiuméra vonatkozóan, kiegészitik még a perenkivüli eljárást szabályozó 1854. aug. 9. ny. par. 181—219. §§-ai a gyámsági és gondnoksági ügyekben való eljárásról és az ott hatályos 1853. febr. 16. birói hatásköri törvény (Civil-Jurisdictionsnorm) 83—86. §§.; az 1859. aug. 15. IM. és PM. rend. (1859. RGBl. 154. sz.), a teljeskoruakká lett gyámoltak letétben lévő magánkötelezvényeinek kiszolgáltatásáról; 1853. máj. 17. IM. rend. a vagyonnak az árvabizottmányok által való pénztári kezelése tárgy. (1853. RGBl. 93. sz.); 1854. jul. 23. IM. rend., az árvabizottmányok hatásköréről gondnokság alá helyezés elrendelésénél (1854. RGBl. 198. sz.); 1854. nov. 4. IM. rend., az árvák és gondnokoltak vagyonának az adóhivatalok által való pénztári kezelése tárgy. (1854. RGBl. 297.); e rend. értelmezéséről: 1860. márcz. 19. IM. rend. (1860. RGBl. 76. sz.); 1858. nov. 9. ny. p., a cumulativ árvapénztárakról. 1858. RGBl. 205.)

Gyámság és gondnokság közti különbség.

188. §. A gyám főleg a kiskorunak személyéről tartozik gondoskodni, egyszersmind pedig annak vagyonát is kezelni. Gondnok azon ügyei ellátására használtatik, kik azokat más okból, mint kiskoruságuk miatt, nem képesek magok ellátni.

1. *A gyámságról. Gyámrendelés eszközlése.*

189. §. Ha azon eset áll elő, hogy akár törvényes, akár házasságküli születésü kiskoru részére gyám rendelendő; a kiskorunak rokoni, vagy más vele közel viszonyban álló személyek, ahhoz mért fenyiték alatt kötelesek az esetet azon biróságnál, melynek törvényhatósága alatt a kiskoru áll, bejelenteni. A közrendtartási felsőbbségek a községek világi és egyházi elöljárói is tartoznak arról gondoskodni, hogy a biróság e felől tudósittassék.

Ki rendeljen legközelebb gyámot.

190. §. A biróság, mihelyt értesül, tartozik hivatalból alkalmas gyámot rendelni.

Szükséges mentség a gyámságtól egyáltalában.

191. §. Gyámságra általában alkalmatlanok azok, kik kiskoruságuk, testi vagy lelki fogyatkozásuk miatt vagy más okoknál fogva tulajdon ügyeiket sem intézhetik, kik valamely büntettben elmarasztaltattak, vagy kiktől az árvának illő nevelése, vagy javainak hasznos kezelése nem várható.

A BTK. 55. §-a szerint a hivatalvesztésre elitélt elveszti a gyámságot vagy gondnokságot, 59. §-a szerint az elitélt a szabadságvesztés büntetés tartama alatt azt sem gyakorolhatja. A szülő azonban e büntetés kiállása után, gyermekei fölött a gyámságot, illetőleg gondnokságot ujra átveheti. (U. o. 58.)

Kir. birák és ügyészek gyámságot vagy gondnokságot, melylyel vagyonkezelés, számadás vagy hatóságok előtti képviselet van egybekötve, csak azon esetben viselhetnek, ha a gyámság vagy gondnokság őket a törvénynél vagy végrendeletnél fogva illeti. (1869: IV. t.-cz. 13. §.; 1871: XXXIII. t.-cz. 16. §.; 1895: XXXVII. t.-cz. 26. §.; 1896: XXVI. t.-cz. 6. §.)

192. §. Rendszerint (198. §.) a gyámság nőszemélyekre, szerzetes papokra és idegen álladalmak lakosaira nem bizandó.

Vagy bizonyos gyámságra nézve.

193. §. Bizonyos gyámságra nem bocsátandók azok, kiket az atya a gyámságból világosan kizárt; kik a kiskorunak szüléivel, vagy avval magával köztudomásra ellenkedésben éltek, vagy kik a kiskoruval vagy már perbe bonyolódvák, vagy még ki nem elégitett követelések miatt abba keveredhetnének.

194. §. Kik azon tartományban, melyhez a kiskoru birói illetékére nézve tartozik, vagy épen nem tartózkodnak, vagy pedig attól egy évnél tovább távol lenni kénytelenittetnek, gyámságra rendszerint nem alkalmazandók.

Önkéntes mentségi okok.

195. §. Gyámság elfogadására akaratuk ellen nem köteleztethetnek; világi papok, valóságos szolgálatbeli katonák és közhivatalnokok; szintugy az sem, ki hatvan éves; ki öt gyermek- vagy unokának tartozik gondját viselni; vagy ki már egy terhes gyámságot, vagy három kisebbet folytat.

A gyámságra hivatás nemei: 1. Végrendeleti.

196. §. A gyámság mindenek előtt azt illeti, ki az atya által arra hivatott, ha a 191—194. §§. előadott akadályok közül egyik által sem gátoltatik.

197. §. Ha az anya, vagy más valaki, valamely kiskorunak örökséget hagyott s egyszersmind gyámot is nevezett, ezt csak gondnoki minőségben kell elfogadni a hátrahagyott vagyonra nézve.

2. Törvényes.

198. §. Ha az atya senkit sem, vagy nem képes gyámot nevezett, a gyámságot mindenek előtt az atyai nagy-apára, az után az anyára, továbbá az atyai nagy-anyára s végtére valamely más ro-

konra, nevezetesen arra kell bizni, ki a férfi-rokonok között a legközelebbi, vagy több egyenlően közel állók közt a legidősebbik.

3. Biról.

199. §. Ha az előadott módon a gyámság elrendelhető nem volna, a biróságtól függ, hogy gyámnak, figyelmezve a képességre, állásra, vagyonra és lakásra, kit nevezzen.

A valóságos gyámrendelés alakja.

200. §. Különbség nélkül minden kinevezett gyámot a gyámság átvételére a gyámsági biróság azonnal utasitani tartozik. A gyám, habár személyére nézve más törvényhatóság alatt áll is, köteles a gyámságot elfogadni, és e tisztéhez tartozó minden ügyekre nézve a gyámsági hatóság alá esik.

Az el nem fogadás módja.

201. §. Ha a biróság által a gyámságra felhivatott, magát e hivatalra nem alkalmasnak, vagy attól a törvény által fölmentettnek tartja; tartozik a birói meghagyásnak tudtára adásától számitva, tizennégy nap alatt, a gyámsági birósághoz, vagy ha személyére nézve ennek nincs alája vetve, saját biróságához folyamodni, mely annak okait, saját véleménye kiséretében, elhatározás végett, a gyámsági biróság elébe terjesztendi.

A gyám és a biróság e tárgy iránti felelőssége.

202. §. Ki a gyámságra való alkalmatlan voltát eltitkolja, valamint azon biróság is, mely tudva törvény szerint alkalmatlan gyámot nevez, a kiskorunak ebből származott minden kárért és megszünt haszonért felelős.

203. §. Ezen felelősség alá esik az is, ki alapos ok nélkül vonakodik a gyámságot elfogadni, és ezen fölül arra alkalmas kényszeritő módok által is szoritandó.

A gyámság átvétele.

204. §. A gyámsági hivatalt csak az illető biróságtól arra nyert megbizatás után lehet átvenni. Ki valamely gyámságba önhatalmulag avatkozik, köteles a kiskorunak minden ebből eredt kárát megtériteni.

Fogadástétel.

205. §. Minden gyám, kivévén a nagy-atyát, az anyát, és a nagy-anyát, kézadással tartozik fogadást tenni: hogy a kiskorut becsületességre, istenfélésre és erényre vezényelni, hogy őt állásához képest, hasznos polgárrá nevelni, biróság előtt, és azon kivül is képviselni, a vagyont hiven és gondosan kezelni, és magát mendenekben a törvény rendeletéhez tartani fogja.

Erről i okirat.

206. §. Az ily lekötelezett gyámnak a biróság erről rendes okiratot tartozik kiadni, hogy hivatalára nézve meghitelve legyen és előforduló esetekben magát igazolhassa. Ha nagyatya, anya vagy nagyanya vállal gyámságot, ezeknek hasonló okiratot kell kézbesiteni, és abba azt, mit más gyámok fogadnak, beiktatni.

A gyámság viselése. Előleges birói gondoskodás.

207. §. Minden gyámsági biróság köteles, ugynevezett gyám- vagy árvakönyvet vezetni. Ezen könyvbe a kiskorunak családi és melléknevét, korát és mindazt be kell jegyezni, ami nevezetes ma-

gát a gyámság átvétele, folytatása és befejezése körül előadta.

208. §. E könyvben egyszersmind minden támiratokra akként kell utalni, hogy mind maga a biróság, mind jövőben a teljes korra jutott árvák is, mindent, minek tudása hasznukra lehet, hiteles alakban megtekinthessenek.

A gyámsági főkötelességek, a nevelés és vagyonkezelés egy személybeni egyesitése.

209. §. Valamint az atya által nevezett gyámnak nemcsak a kiskoru személyekről, hanem annak vagyonáról is kell gondoskodnia, szintugy áll vélelem arra nézve is, hogy az atya azt, kit a vagyon gondnokává nevezett, a személy feletti felvigyázattal is meg akarta bizni. Ha pedig az atya valamely gyámot nem valamennyi gyermekek számára, vagy nem az egész vagyonra nézve nevezett, a biróság kötelessége, a többi gyermekeknek gyámot, vagy a vagyon többi részére gondnokot nevezni.

201. §. Ha több gyámok neveztettek, a kiskoru javait közösen vagy részenkint kezelhetik ugyan. De ha azt közösen kezelik, vagy ha a kezelést a biróság jóváhagyása nélkül osztják meg magok között; közülök mindegyik felelős a kiskorura háramló egész kárért. Ugy is kell a biróságnak mindig intézkednie, hogy a kiskorunak személyéről és az ügyletek fővezetéséről csak egy gondoskodjék.

A gyámnőnek gyámtárs általi támogatása.

211. §. Anyák és nagyanyák mellé, kik valamely gyámságot felvállalnak, gyámtárs rendelendő. Ennek választásánál mindenek előtt az atya kijelentett akaratára, továbbá a gyámnő ajánlatára, s végtére a kiskorunak rokonaira kell tekintettel lenni.

A gyámtárs kötelességei és jogai.

212. §. A gyámtársnak is a biróságtól hitelvényt kell nyerni, és fogadást tennie, hogy a kiskorunak javát elő kivánja mozditani, és végre a gyámnő tanácsával segiteni tartozik. Ha tetemesebb fogyatkozásokat tapasztalna, azok orvoslásán iparkodni, és szükség esetében a gyámsági biróságnak arról jelentést tenni köteles.

213. §. A gyámtársnak másik lényeges kötelessége, hogy az előforduló oly ügyleteknél, melyek érvényességére a gyámsági biróság beleegyezése szükséges, a gyámnő folyamodványát együtt aláirja, vagy saját külön véleményét hozzácsatolja; valamint köteles a biróság kivánságára az ily ügylet iránt közvetlenül is véleményt adni.

214. §. A gyámtárs ezen kötelességeit teljesitvén, ment minden további felelősségtől; de ha a gyámtársra egyszersmind a javak kezelése is bizatott, — ezen kezeléssel minden gondnoki kötelességet is magára vállalt.

215. §. Ha valamely gyámnő a gyámságból kilép, a gyámságot rendszerint a volt gyámtársra kell bizni.

A gyám különös kötelességei és jogai: a) *a személy nevelésére nézve.*

216. §. A gyámság szintugy, mint az atyának kötelessége s joga, a kiskorunak neveléséről gondoskodni; de fontos és aggályos ügyekben tartozik előbb a gyámsági biróság beleegyezését és rendeleteit kikérni.

A gyámolt megfelelő kötelezettsége.

217. §. A kiskoru gyámja iránt tisztelettel és engedelmességgel tartozik; de joga is van legköze-

lebbi rokonainál, vagy a birói hatóságnál panaszt emelni; ha a gyám hatalmával bármi módon viszszaélne, vagy a szükséges gondviselési kötelességeit elmulasztaná. A kiskorunak rokonai, és bárki más is, kinek ez tudomására jő, tehetnek iránta jelentést. Ezen hatósághoz kell a gyámnak is fordulni, ha a nevelésre neki engedett hatalommal a kiskorunak kihágásait fékezni nem képes.

Ki gondoskodjék legközelebb a nevelésről.

218. §. Az árvának személye főkép az anyára bizassék, még akkor is, ha a gyámságot fel nem vállalta, vagy ismét férjhez ment; ha csak a gyermek java más intézkedést nem szükségel.

A nevelési költségek mennyiségének és forrásainak meghatározása.

219. §. A tartási költséget a gyámsági biróság határozza meg, s a meghatározásnál az atya rendeletére, a gyám véleményére, s a kiskoru vagyonára, állására és egyéb körülményeire tekint.

220. §. Ha a jövedelem ezen költségre vagy oly költekezés fedezésére, mely által a kiskoru állandó élelmet nyerhetne, nem elegendő; a biróság jóváhagyásával a vagyontőkéhez is lehet nyulni.

221. §. Azon esetben, ha az árvák egészen vagyontalanok, a gyámsági biróság a legközelebbi tehetős rokonokat, amennyiben ezek már a 143. §. szerint erre jogszerüen kötelezve nem volnának, azok tápolására rábirni igyekezzék. Ezen fölül a gyámnak jótékony közalapitványokra, és a szegények számára fennálló közintézetekre igazságos igénye van mindaddig, mig a kiskoru önmunkájával magát el nem tarthatja.

A gyámság különös kötelességei: b) *a vagyon kezelésére, kinyomozására és biztositására nézve.*

222. §. Azon gondoskodás, mely az árva vagyonára nézve a gyámbiróságra bizatott, megkivánja, hogy mindenek előtt az árva vagyonát kinyomozni, és azt zár alá vétel, leltározás és megbecsülés által biztositani igyekezzék.

V. ö. 1854. aug. 9. ny. par. 36—60., 92—113. §§.

Zárral és leltárral.

223. §. A birói zárnál az ingóságok csak akkor vétetnek őrizet alá, ha az a biztositás végett szükséges; de a leltárt, vagyis az árvát illető öszszes vagyonnak pontos jegyzékét az atya, vagy más örökséghagyó tilalmára való tekintet nélkül is, mindig el kell késziteni.

Továbbá a vagyonnak megbecsültetésével, vagy közvetlenül a gyámsági biróság által.

224. §. A vagyon följegyzését és az ingóknak megbecsültetését időhaladék nélkül, netalán még gyám neveztetése előtt is véghez kell vinni. A leltár a hagyatéki irományok között tartatik meg, és a gyámmal annak hiteles mása közöltetik. Az ingatlan vagyont, mihelyest lehet, meg kell becsültetni; de ha annak értéke más biztos forrásokból kitünik, egészen is elmaradhat.

Vagy a dologi hatóság által.

225. §. Ha a kiskorunak valamely ingatlan java más tartományban vagy épen idegen álladalomban fekszik; a gyámsági hatóság tartozik a másik tartomány- vagy az idegen álladalombeli rendes biróságot a leltározás és becslés, s ezek közlése végett megkeresni, de ezen biróságnak, az ezen jószágrai gondnoknevezést átengedi.

226. §. Ha az ingatlan vagyon ugyanazon tartományban, de más hatóság alatt fekszik, a jószágra vonatkozó minden jogok, következőleg a leltározás és becslés is ezt illetik ugyan; mindazonáltal a gyámsági hatósággal, ha kivántatik, nemcsak azok hiteles másását közleni, hanem a gyámnak is a jószág szabad kezelését átadni tartozik, a nélkül, hogy annak gyámsági cselekvényei fölött magának bárminemü törvényhatóságot tulajdonithatna.

Hová tartozzék az ingó vagyon.

227. §. Azon ingóságok, melyek valamely fekvő jószágon akként léteznek, hogy állandóan azon maradjanak, ezen jószág részének tekintendők? minden egyéb ingók, adóslevelek, sőt az ingatlan jószágon fekvő tőkepénzek is, a gyámsági törvényhatóság alá tartoznak.

A vagyonkezelés iránti általános rendszabály.

228. §. Mihelyt valamely gyám vagy gondnok a vagyont átveszi, tartozik azt a becsületes és szorgalmas házi atya egész gondosságával kezelni, és a maga hibájáért felelni.

Különös rendszabályok: a közvetlen vagyonkezelés iránt, különösen a drágaságokra.

229. §. Drágaszerek, más drágaságok és az adóslevelek, mint szintén minden fontos okiratok, birói őrizet alá vétetnek; a gyám az elsőbbeknek jegyzékét, s az utóbbiaknak a használat végett szükséges másolatait kapja meg.

Készpénzre.

230. §. Készpénzből csak annyi maradjon a gyám keze között, mennyi az árva nevelésére, és

a gazdaság rendes folytatására szükséges; a többit, főkép a netán létező adósságok törlesztésére, vagy valamely más nyereséges használatra kell forditani, és ha nyereségesb hasznát venni nem lehet, közpénztárakba vagy törvényszerü biztonság mellett, magán-személyeknek is kamatra kiadni. A biztonság pedig csak akkor törvényszerü, ha a biztositás által, a netalán elébbvaló terhek beszámitásával, valamely ház valódi értékének felén, mezei jószág, vagy telek pedig két harmadán tul nem terheltetik.

V. ö. 1854. aug. 9. ny. par. 193—202. §§.; 1858. nov. 9. ny. p. a cumulativ árvapénztárakról (1858. RGBl. 205. sz).

Egyéb ingó vagyonra.

231. §. A többi ingó vagyont, melyet sem a kiskorunak használatára, sem családi emlékül, vagy az atya rendeletéhez képest megtartani nem kell, sem más módon nem lehet haszonra forditani, közönségesen nyilvános árverésre kell bocsátni. A házi eszközök, a szüléknek és örökös társaknak a birói becsáron, szabad kézből átengedhetők. Azon darabokat, melyek a nyilvános árverésen el nem árusittatnak, a gyámbiróság engedelmével, a gyám becsáron alul is eladhatja.

Az ingatlanokra nézve.

232. §. Ingatlan jószágot, csak szükség esetében, vagy a kiskorunak szembetünő hasznára lehet, a gyámsági biróság jóváhagyásával, és rendszerint csak nyilvános árverés utján elárusitani; de fontos okokból a biróság a szabad kézbőli eladást is megengedheti.

Nevezetes változtatások czélbavételénél.

233. §. A gyám általában minden oly ügyletekben, melyek nem a gazdaság rendes folytatá-

sához tartoznak, és melyek nagyobb fontosságuak, birói beleegyezés nélkül semmit sem tehet. E szerint tehát semmi örökséget önhatalmulag vissza nem utasithat, vagy feltétlenül el nem fogadhat; a gondviselése alá bizott jószágokat el nem adhatja; haszonbéri szerződést nem köthet; törvényszerü biztonsággal kiadott tőkét fel nem mondhat; semmiféle követelést nem engedményezhet; jogügyben meg nem egyezhet; gyárt, kereskedést és iparüzletet, birói jóváhagyás nélkül, nem kezdhet, nem folytathat, vagy meg nem szüntethet.

V. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 187—189. §§.

Tőkék fölvételénél.

234. §. A gyám magától a kiskorunak tőkéjét, ha visszafizettetik, fel nem veheti. Az adós, kinek ily tőke felmondatik, a maga biztositása végett, a gyám által a felvételrei birói engedelmet előmutassa, s csupán a gyám nyugtatványával meg ne elégedjék; és szabadságában áll az is, hogy a fizetést közvetlenül a biróságnál tegye.

Azok máshová forditásánál.

235. §. Valahányszor azon eset áll elő, hogy valamely künn levő tőke befizetendő, tartozik a gyám annak haszonra forditása iránt intézkedni, s a valóságos odaforditásra a biróság jóváhagyását kikérni.

Fedezetlen követelések biztositása végett.

236. §. Oly adóssági követelésekről, melyek bebizonyitására okiratok nem léteznek, tartozik a gyám okiratokat szerezni, és amelyek nem biztositvák, azokat, amennyire lehet, biztositani igyekezni, vagy lejártakor behajtani. De a kiskorunak szüléinél levő tőkéje, habár törvényszerüen bizto

sitva nem volna is, azonban a kiskoru, valószinüleg az elvesztés veszedelmének kitéve nincs, fel ne mondassék, amennyiben nekik a visszafizetés, ingatlan jószágok elidegenitése vagy üzletöktőli megválás nélkül, nehezökre esnék.

V. ö. 220., 774. §§.

Óvadék. (Cautio.)

237. §. A gyám a gyámság átvételénél óvadékot nyujtani nem tartozik. Az óvadékadástól utóbb is ment marad, mindaddig, mig a vagyon biztonsága végett törvény szerint fennálló rendszabályokat pontosan meg tartja, és kellő időben rendesen számol.

Számadásrai kötelezettség.

238. §. Rendszerint minden gyám és gondnok köteles a reá bizott kezelésről számolni. A számadás alól az örökséghagyó ugyan az általa önkényt hagyományozott összegre nézve a gyámot felmentheti; a gyámsági biróság is teheti ezt, ha a jövedelem a kiskoru tartására és nevelésére való költséget valószinüleg meg nem haladja; de a leltárban foglalt fővagyont és tőkét köteles a gyám minden esetben kimutatni; valamint gyámoltjának állapotáról is, ha abban nevezetes változás történik, jelentést tenni.

V. ö. 1854. aug. 9. ny. par. 19., 203—215. §§.

A számadástétel ideje.

239. §. A számadásokat minden évben, vagy annak lefolyta után legfölebb két hónap alatt, minden megkivántató támiratokkal együtt be kell adni a gyámságbeli birósághoz. Ezen számadásokban a bevételt és kiadást, a tőke-fölösleget vagy fogyatékot pontosan meg kell határozni. Ha a kiskorunak vagyona közt kereskedés foglaltatik, a bi-

róság az előmutatott hiteles számvetési befejezéssel, vagy az úgynevezett mérleggel elégedjék meg, és azt titokban tartsa. Azon gyám ellen, ki a meghatározott időben számot adni elmulaszt, a körülményekhez szabott jogszerü kényszeritő eszközök alkalmazandók.

A számadástétel helye.

240. §. Ha a kiskoru különböző tartományokban bir ingatlan javakat, melyek kezelése egyedül egy gyámra bizatott; a gyám mindenik tartomány részére külön számadást vezetni, és az ottani hatóság elébe terjeszteni köteles; de szabadságában áll, a kiskoru javára az egyik tartományban fekvő fölöslegét a másikban forditani haszonra.

A számadás elintézésének módja.

241. §. A gyámsági biróság köteles a gyám számadásait, a külön rendszabályokhoz képest, szám- és szakértők által megvizsgáltatni, és eligazittatni s az afeletti határozatát a gyámmal közölni.

242. §. Ha a számadásból valami kifeledtetett vagy bele bármi más hiba csuszott, ez sem a gyámnak, sem a kiskorunak kárára nem szolgálhat.

A gyám számára különös rendszabályok a közvetett vagyonkezelésnél. Különösen képviseleteknél.

243. §. Kiskoru sem mint felperes, sem mint alperes biróság előtt meg nem jelenthet; őt a gyám vagy maga tartozik képviselni, vagy más által képviseltetni.

V. ö. 1896: XXXIII. t.-cz. (BP. 523. §.; 1883: XXV. t.-cz. (uzsoratv.) 9. §.

A gyámság alattiak szerződéseinél.

244. §. A kiskorunak joga van ugyan megengedett cselekvények által, gyámja közrehatása

nélkül magának valamit szerezni; de a gyámság jóváhagyása nélkül sem a magáéból semmit el nem idegenithet, sem kötelezettséget magára nem vállalhat.

245. §. [Különösen a gyámság beleegyezése nélkül kiskoruak érvényes házasságra nem léphetnek (49—51. §§.).]
A 245. §-t Fiuméro nézve is pótolja az 1894: XXXI. t.-cz. 9. §-a. A gyám, ennek leszármazója és a gyámok közt e viszony tartama alatt tilos a házasságkötés: 1894: XXXI. t.-cz. 19. §. A gyámhatóság beleegyezésének szükségéről a gyermeknek más vallásra áttéréséhez. V. ö. 1894: XXXII. t.-cz. 3., 4. §§.

Mely esetekben lesz kötelezetté a kiskoru a gyám beleegyezése nélkül.

246. §. Ha a kiskoru gyámjának beleegyezése nélkül szegődött is szolgálatba, a gyám őtet fontos ok nélkül a törvény- vagy szerződésszerü idő előtt vissza nem hivhatja; amit ezen, vagy más módon, szorgalma által szerez, arról, valamint azon dolgokra nézve is, melyek serdült korba lépte után adattak neki át használatára, szabadon rendelkezhetik, és magát kötelezheti.

247. §. Oly kiskorunak, ki élte huszadik évét már meghaladta, a főgyámság jövedelmei tiszta fölöslegét önnön szabad kezelésére átengedheti, ezen kezelésére bizott összegre nézve jogositva van magát önhatalmulag lekötelezni.

248. §. Azon kiskoru, ki huszadik éve meghaladása után valamely ügyletnél magát teljeskorunak adja ki, minden kárért felelős, ha a másik fél az ügylet megkötése előtt, az előadás valósága iránt nem tudakozódhatott. Általában minden egyéb tiltott cselekvényre, s a hibája által okozott kárra nézve is mind személyével, mind vagyonával felelős.

V. ö. alább 866., 1308—1310. §§.

A gyámság végződése: a) *halál által.*

249. §. A gyámság teljesen véget ér a kiskorunak halála által. Ha pedig a gyám hal meg, vagy elbocsáttatik, a törvény rendelete szerint (198. és 199. §§.) mást kell nevezni.

b) *Az atyai hatalom gyakorlatát gátló akadály elháritása után.*

250. §. A gyámság az által is megszünik, ha az atya hatalmának egy ideig akadályozott gyakorlását ismét átveszi. (176. §.)

c) *A valóságos teljeskoruság által.*

251. §. A gyámság azonnal elenyészik, mihelyt a gyámolt teljes korát eléri; mindazonáltal a gyámsági biróság a gyám, s a rokonok kérelmére, vagy meghallgatása után, a gyámoltnak testi vagy elmebeli fogyatkozása, tékozlása, vagy egyéb fontos okokból a gyámság folytatását hosszabb és bizonytalan időre elrendelheti. De ezen rendelkezést, a teljes kor bekövetkezése előtt, kellő időben közhirül kell adni.

d) *Korengedélynél fogva jogszerüleg föltett teljeskoruság által.*

252. §. Oly kiskorunak, ki a huszadik évet meghaladta, a gyámsági biróság, a gyámtól s netaláni legközelebbi rokonoktól is kivánt vélemény folytán, korengedélyt adhat, s azt teljes korunak nyilvánithatja. Ha valamely kiskorunak kereskedés vagy iparüzlet folytatása a hatóság által megengedtetik, ez által egyszersmind teljeskorunak is nyilvánittatik. A teljeskorunak nyilvánitás a valóban elért teljeskorusággal egészen egyenlő hatálylyal bir.

a) *A gyámnak hivatalból vagy kérelemrei elmozditása által.*

253. §. A gyám elmozditását a biróság némely esetben hivatalból rendeli el, másokban pedig, ha ez iránt hozzá folyamodás tétetik.

A hivatalbóli elmozditás esetei.

254. §. Hivatalnál fogva elmozditandó a gyám, ha a gyámságot kötelességellenesen viszi; ha arra alkalmatlannak itéltetik; vagy ha iránta oly nehézségek mutatkoznak, melyek őtet, törvény szerint, a gyámság átvételétől kizárták volna.

255. §. Ha az anya, ki gyermeke gyámságát viseli, ismét férjhez megy, tartozik azt maga, vagy gyámtársa, a gyámsági biróságnak, annak megitélése végett bejelenteni, valjon a gyámság folytatása neki megengedtessék-e?

256. §. Ha az örökséghagyó vagy a biróság valamely gyámot csak egy időre nevezett, vagy valamely meghatározott történet esetére őt kirekeszté; az, mihelyt ezen idő kitelt, vagy a meghatározott eset előállott, azonnal elmozditandó.

A gyám által kért elbocsátás.

257. §. Ha a gyámság ideje alatt oly okok jönnek közbe, melyek a gyámot, törvény szerint, a gyámság felvállalásától felmentették, vagy kizárták volna, az első esetben joga van, az utóbbiban pedig köteleztetik elbocsátását kérni.

258. §. Oly gyámnak, kire a gyámság ugy bizatott, mint a kiskoru legközelebbinek vélt rokonára, szabadságában áll maga helyett egy később kitudott közelebb is és alkalmas rokont ajánlani; de a közelebbi rokonnak nincs joga követelni, hogy a távolabbi rokon a már átvett gyámságot neki átengedje; hacsak gátolva nem volt, hogy magát előbb jelentse.

Mások által jogszerüleg kivánt elmozditás esetei.

259. §. Az anya, vagy a fivér, ha a gyámság rendelésekor még magok is kiskoruak voltak, teljes koruk elérése után, a gyámságot igényelhetik. Mindegyik rokonnak is szabadságában áll, ha a biróság nem rokont nevezett gyámnak, egy év lefolyta alatt, a gyámság átvételére jelentkezni.

260. §. Ha kiskoru megy férjhez, a biróság megitélésétől függ, vajjon a gondnokság a férjnek átengedtessék-e (175. §.)

A gyám elbocsátásának föltételei: a) *a rendes időpont;*

261. §. A gyám rendszerint csak a gyámsági év végével teheti le a gyámságot, miután utóda a vagyon kezelését rendesen átvette. Ha azonban a biróság a személy vagy a vagyon biztonságára szükségesnek találja, azt róla tüstént is leveheti.

b) *Végszámadás.*

262. §. A gyám köteles, a gyámság bevégzése után legfölebb két hónap alatt, végszámadást a biróságnak beadni, s attól, ha helyesnek találtatott, arról, hogy hivatalát becsületesen és rendesen viselte, okiratot kap. Ezen okirat azonban őt valamely utóbb felfedezett csalárdságérti felelősségtől fel nem menti.

V. ö. 1854. aug. 9. ny. par. 215. §.

c) *A vagyon átadása.*

263. §. A gyámság végével kötelessége a gyámnak a vagyont a teljes korba lépettnek, vagy az ujonnan rendelt gyámnak, nyugtatvány mellett átadni, és magát ez iránt a biróság előtt igazolni. Ily átadásnál a vagyon összeirása, és az évenként

helyben hagyott számadások szolgálnak zsinórmértékül.

V. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 217., 218. §§.

A gyámnak más hibájáérti felelőssége.

264. §. A gyám rendszerint csak önnön hibájáért felelős és nem az alája rendeltek hibáiért is. De ha nem arra való személyeket tudva alkalmazott, ilyeket megtartott, vagy az általok okozott kár megtéritését nem szorgolta, ebbeli hanyagságáért is felelős.

A gyámbiróság segédfelelőssége.

265. §. Még a gyámsági biróság is, mely hivatalát valamely kiskorunak kárára elhanyagolta, felelős azért, és ha a kártéritésre egyéb módok hiányzanak, a kárt megtériteni köteles.

A gyámnak jutalma: a) *évenkénti.*

266. §. Szorgalmas gyámoknak a biróság a megtakaritott jövedelemből arányos évi jutalmat rendelhet; ezen jutalom azonban a tiszta jövedelem öt százalékánál többre soha sem mehet, s évenként legfölebb négyezer forintra rughat.

b) *A gyámság végeztével.*

267. §. Ha a kiskorunak vagyona oly csekély, hogy keveset vagy épen semmit sem lehet évenként megtakaritani, az oly gyámnak, ki a vagyont hiány nélkül megtartotta, vagy a kiskorunak illendő ellátást szerzett, legalább a gyámság végével a körülményekhez mérsékelt jutalom rendeltethetik.

A gyám panaszainak jogorvoslata.

268. §. Azon gyám, ki a gyámbiróság valamely rendeletét magára nézve sérelmesnek tartja,

panaszát először ugyanazon biróságnál nyujtsa be, s csak ha ez sikertelen volt, folyamodjék a felsőbb birósághoz.

V. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 9., 12., 16. §§.

II. A gondnokságról. A gondnokság fogalma.

269. §. Oly személyek számára, kik ügyeiket magok ellátni, s jogaikat magok megóvni nem képesek, ha az atyai vagy gyámsági hatalomnak nincs helye, a biróság gondnokot vagy ügyviselőt tartozik nevezni.

Házasságkötés szempontjából v. ö. 1894: XXXI. t.-cz. 14., 15., 127., 129. §§.

A gondnokság esetei.

270. §. Ezen eset áll elő: oly kiskoruaknál, kik más tartományban birtokolnak ingatlan vagyont (225.) vagy kiket valamely különös esetben atyjok vagy gyámjok nem képviselhet; őrültségbe vagy kábaságba esett teljeskoruaknál; kijelentett tékozlóknál; még nem születetteknél; néha siketnémáknál is; távollevőknél és bünhönczöknél.

V. ö. 113., 121., 158., 630., 690., 811. §§.; 1854. aug. 9. ny. p. 182. §.

a) *Kiskoruaknál.*

271. §. Oly ügyletekre nézve, melyek szülék és kiskoru gyermek, vagy gyám és a kiskoru között adják magukat elő, a birósághoz kell az iránt folyamodni, hogy a kiskoru számára különös gondnokot nevezzen.

272. §. Ha két vagy több kiskoru közt, kiknek ugyanazon egy gyámjok van, perkérdések támadnak, a gyám egyik kiskorut sem képviselheti; hanem a biróságot tartozik megkérni, hogy mindegyik részére külön gondnokot nevezzen.

b) *Őrültek vagy kábáknál;* c) *tékozlóknál.*

273. §. Őrültnek vagy kábának csak az tartathatik, ki magaviseletének szoros megvizsgálása

és a biróság által szintén e végre kirendelt orvosok meghallgatása után biróilag annak nyilvánittatik. Tékozlónak pedig a biróság azt tartozik kijelenteni, ki felől a beadott jelentésből, és az ennek folytán tett vizsgálatból kiderül, hogy vagyonát meggondolatlan módon elpazarolja, és magát vagy családját konokságból, vagy ártalmas feltételek mellett kötött kölcsönszerződések által, jövendőre inségnek teszi ki. A birói kijelentést mind a két esetben nyilvánosan közhirré kell tenni.

V. ö. 176., 191., 281., 568., 770., 1210. §§.

d) *Nem születetteknél.*

274. §. A nem születettekre nézve, vagy általában az utódok vagy valamely már létező méhbeli magzat számára (22. §.) rendeltetik ügyviselő. Az első esetben az ügyviselő arról tartozik gondoskodni, hogy a maradék valamely neki szánt hagyatékra nézve rövidséget ne szenvedjen; a második esetben pedig, hogy a még nem született gyermek jogai fentartassanak.

V. ö. fönn 22. §.

e) *Siketnémáknál.*

275. §. A siketnémák, ha egyszersmind kábák, mindig gyámság alatt maradnak; de ha huszonötödik évökbe lépésök után ügyeiket maguk intézni képesek, akaratjok ellen nekik gondviselő nem rendeltethetik; csak hogy törvény előtt ügyviselő nélkül soha se jelenjenek meg.

V. ö. 883. §.; 1878: V. t.-cz. 88. §.

f) *Távollevők és ügyletekbeni ismeretlen érdektársaknál.*

276. §. Távollevők, vagy valamely ügyletbeni, a biróság előtt még ismeretlen részvevők számára gondnoknevezésnek akkor van helye, ha ren-

des ügyviselőt nem hagytak hátra, e nélkül pedig jogaik a halasztás által veszélyeztetnének, vagy másnak jogai folyamatokban gátoltatnának. Ha a távollevő tartózkodása helye tudva van, gondnoka köteles őt ügyeinek állásáról értesiteni, és ezen ügyeket, ha más intézkedés nem tétetik, ugy folytatni, mint a kiskoruéit.

277. §. Ha valaki, a törvény által a 24. §-ban meghatározott kellékek mellett, azt kéri, hogy valamely távollevő holtnak nyilvánittassék, tartozik a biróság azon távollevő részére, mindenekelőtt gondnokot nevezni; ezután az egyévi határidőt magában foglaló hirdetvény által oly hozzáadással idéztetik, hogy ha ezen idő alatt meg nem jelenik vagy a biróságot életbenléte felől más módon nem értesiti, a biróság a holtnak nyilvánitáshoz fog látni.

V. ö. fönn 24. §.

278. §. Azon nap, melyen a holtnak nyilvánitás jogerejüvé vált, a távollevő jogszerü halála napjául tekintetik, de a holtnak nyilvánitás nem zárja ki annak bebizonyitását, hogy a távollevő korábban vagy későbben halt meg, vagy hogy még életben van. Ha ily bebizonyitás létesül, azzal, ki a birói holtnak nyilvánitás alapján vett valamely vagyont birtokába, ugy kell bánni, mint más jóhiszemü birtokossal.

g) *Bünhönczök számára.*

279. §. Legsulyosb vagy sulyos börtönbüntetésre itélt büntettesnek, ha oly vagyonnal bir, mely a hosszabb ideig tartó büntetés által veszélyeztetnék, gondnok rendelendő.

V. ö. a BTK.-ek életbeléptéről szóló 1880: XXXVII. t.-cz. 25. §. 3. bek.; 1888. jun. 30. 12.563. sz. IM. rend., az egy évnél hosszabb ideig tartó szabadságvesztésbüntetésre itéltetek vagyonának kezelésére gondnok kirendelése végett a gyámhatóság megkeresése tárgy.; ugyanerről 1899. jun. 16. 27.050. sz. IM. rend.

Gondnokság rendelése.

280. §. Azon biróság, melyet a gyám kinevezése illet, tartozik rendszerint, ugyanazon óvatossággal és azon elvek szerint gondviselőt is rendelni. De ha oly dolog vagy ügylet kezelése van kérdésben, melyek más biróság alá tartoznak, a gondnok kinevezése is ezen biróságot illeti.

Mentségi okok.

281. §. Ki a gyámsági hivatalra kellő tulajdonokkal bir, az gondnokságot is fölvállalhat. S a gondnokságnál is ugyanazon mentségi és elsőbbségi jogoknak van helye, mint a gyámságnál.

Jogok és kötelességek.

282. §. Azon gondnokok jogai és kötelességei, kik vagy csak a vagyon kezeléséről, vagy egyszersmind a gondviselésök alá bizottnak személyéről is tartoznak gondoskodni, a gyámoknak ez iránt adott rendszabályok szerint itélendők meg.

V. ö. 200. §.

Gondnokság elenyészte.

283. §. A gondnokság megszünik, ha a gondnokra bizott ügyletek bevégezvék, vagy ha azon okok megszünnek, melyek a gondnokság alá bizottat saját ügyei kezelésében gátolták. Visszanyerte-e valamely őrült vagy kába eszének használatát; vagy a tékozló akarata alaposan és tartamosan megjavult-e? a körülmények pontos kinyomozása után folytonos tapasztalásból és az első esetben egyszersmind, a biróság által a vizsgálatra kirendelt orvosok bizonyitványából kell elhatározni.

Kivétel a paraszti rendre nézve.

284. §. A paraszti rend gyámságát és gondnokságát illető különös elővigyázatok a közrendtartási törvényekben elfoglaltatvák.

A jobbágyság megszüntével tárgytalanná lett.

MÁSODIK RÉSZ.

A dologi jogról.*)

A dolgokról s azok jogi felosztásáról.

A dolgoknak jogi értelembeni fogalma.

285. §. Mindaz, mi a személytől különbözik és az emberek használatára szolgál, jogi értelemben dolognak neveztetik.

A dolgok fölosztása az alany különbsége szerint, melyhez tartoznak.

286. §. Az álladalom területébeni dolgok vagy álladalmi, vagy magán jószág. Az utóbbi egyes, erkölcsi személyeké, kisebb társaságoké vagy egész községeké.

Szabadon álló dolgok; közjószág és álladalmi vagyon.

287. §. Azon dolgok, melyeknek sajáttátétele az álladalom minden tagjának meg van engedve, szabadon álló dolgoknak neveztetnek. Azok, melyek nekik csak használatra engedtetnek, ugymint országutak, folyamok és folyók, tengeri kikötők és

*) Id. törv. szab. I. R. 21. §. Szintugy fentartatnak ideiglenesen az országgyülés intézkedéseig az ausztriai polg. tvkv. mindazon rendeletei is, melyek az 1855. decz. 15-iki telekkönyvi rendelettel kapcsolatban állván, a telekkönyvek tárgyát képező valamely dolog szerzése vagy elidegenitése módjait meghatározzák. 156. §. Az osztrák ált. polg. tvk.-nek mindazon határozatait, amelyek valamely rendeletekkel összefüggésben állanak, amelyek valamely telekkönyvi jog megszerzése vagy elenyésztésére alapul szolgálnak, az országgyülés intézkedéséig hatályukat megtartják.

tengerpartok, köz- vagy nyilvános javaknak neveztetnek. Ami az álladalmi szükségek fedezésére van rendelve, ugymint: a pénzverés vagy posta joga és más fejedelmi haszonvételek, kincstári javak, bányák és sóaknák, adók és vámok, az álladalom vagyonának hivatik.

A vizjogról v. ö. 1885: XXIII. t.-cz. (v. ö. ennek 19., 27. §§.) l. még az öntöző csatornákról szóló 1900: XXX. t.-cz.

Községi jószág; községi vagyon.

288. §. Hasonlókép azon dolgok, melyek az országos szerkezet szerint, valamely község minden tagjainak használatára szolgálnak, a község jószágát, azok pedig, melyeknek jövedelmei a községi költségek fedezésére szánvák, a község vagyonát teszik.

A község vagyonáról v. ö. 1886: XXII. t.-cz. 109. s k. §§.

A fejedelem magánjószága.

289. §. A fejedelem azon vagyona is, melyet nem mint az álladalom feje bir, magánjószágnak tekintetik.

A király magánjogi viszonyairól v. ö. Márkus: Magy. magánjog I. k.

Általános rendszabály ezen különböző nemü javakra nézve.

290. §. A dolgok jogszerü szerzése, megtartása és másokra átruházása módja iránt ezen magánjogban foglalt rendszabályok rendszerint az álladalmi és községi javak vagy az álladalmi és községi vagyon kezelői által is megtartandók. Az ezen javak kezelésére és használatára vonatkozó eltérések és külön rendszabályok az álladalmi jogban és a közrendtartási rendeletekben foglaltatvák.

V. ö. az állami számvitelről szóló 1897: XX. t.-cz. 35., 36., 83., 84. §§-ait az állami vagyonról.

Az államkincstárról v. ö. Márkus: Magy. magánjog I. kötet.

A dolgok fölosztása minőségök különbségéhez képest.

291. §. A dolgok, minemüségök különbségéhez képest testiek- és testetlenekre; ingók és ingatlanokra; elhalasználhatók- és elhasználhatatlanokra; megbecsülhetők- és megbecsülhetetlenekre osztatnak.

V. ö. K. T. 69., 291., 294. §§.
V. ö. még az optkv. 294., 302., 650., 840—844., 889., 890. §§.

Testi és testetlen dolgok.

292. §. Testi dolgok azok, melyek az érzékek alá esnek; különben testetleneknek hivatnak, péld. a vadászati, használati és minden más jogok. *

Ingók és ingatlanok.

293. §. Azon dolgok, melyek állagok sérelme nélkül, egy helyről a másikra áttehetők, ingók; ellenkező esetben, ingatlanok. Oly dolgok, melyek magukban véve ingók, jogi értelemben ingatlanoknak tartatnak, ha a törvény szerint, vagy a tulajdonos határozatnál fogva, valamely ingatlan dolog tartozékát teszik.

V. ö. 1881: LX. t.-cz. 43. §.

* Ő felsége, azon kérdésre vonatkozólag: mennyiben legyen hajósmalmokrai bejegyzéseknek és előjegyzéseknek helye, méltóztatott határozni, hogy miután a hajómalmok ingó dolgok, azok a telekkönyvekbe nem tartoznak; s a követeléseknek a telekkönyvekbe való iktatása által, azokra zálogjogok nem szereztethetnek. Mi a hajómalmi szabadékot illeti, azok a fennálló iparüzleti törvények szerint itélendők meg. 43. sz. függelék az optkvhöz. 1824. máj. 29. udv. rendelv. ig. törv. gyüjt. 2011. sz. V. ö. a hajómalmokról még 1888. aug. 21-én 33.477. sz. közm. é. közl. min. rend. A bányatörvényről v. ö. 1854. bányatv. 140. §.; egyéb bányatulajdonról v. ö. u. o. 109. §. A tengeri hajókról v. ö. 1879: XVI. t.-cz. 11., 12., 15. §§. (l. még alább: Zálog.)

Tartozék általában;

294. §. Tartozék alatt az értendő, ami valamely dologgal állandó kapcsolatba tétetik. Ide tar-

toznak nem csak valamely dolognak növedéke, még attól el nem különböztetik; hanem azon mellék-dolgok is, melyek nélkül a fődolog nem használható, vagy melyeket a törvény vagy tulajdonos, a fődolog állandó használatához rendelt.

V. ö. 293., 404. — 412., 414. — 422., 457. §§.; 1882. okt. 7. kir. leirata családi hitbizományokról; 1881: LX. t.-cz. 149. §., az ingatlan tartozékának lefoglalásáról és árveréséről. V. ö. IIk. I. 24., III. 16.; 1854. bányatv. 117., 121. §§.; 1883 : XX. t.-cz. (vadászat) 1. §.; 1885 : XXII.. t.-cz. (vizjog) 2—5., 14. §. (kisajátitás); 1881 : LXI. t.-cz. 3., 26. §§. (vasut és csatorna); 1871 : LIII. t.-cz. 56., 81. §. (váltságtőke.)

Különös telkeknél és tavaknál.

295. §. Fü, fák, gyümölcsök és minden használható dolgok, melyek a föld szinén teremnek, mindaddig ingatlan vagyonnak tekintendők, mig a földtől el nem választattak. Még a halak is a tóban és a vad az erdőben csak akkor lesznek ingó jószággá, ha a tóból a hal kihalásztatott és a vad elfogatott vagy elejtetett.

V. ö. a vadászatról szóló 1883 : XX. és a halászatról szóló 1888: XIX. t.-cz.

296. §. A gabona, fa, takarmány és minden egyéb, noha már betakaritott termények is, valamint minden barom és valamely fekvő jószághoz tartozó minden szerszámok és eszközök, annyiben ingatlan dolgoknak tartatnak, amennyiben a gazdaság rendes folytatásához szükségesek.

Ezek lefoglalásának korlátozásáról v. ö. 1881: LX. t.-cz. 51. §. p), r), p. és 67. §.

És épületeknél.

297. §. Szintugy az ingatlan dolgokhoz tartoznak azok is, melyek a földön oly czélból emeltetnek, hogy mindig rajta maradjanak, ugymint: házak és más épületek, a felettök függővonalban levő légürrel együtt; továbbá nem csak mindaz, mi a földbe vagy falhoz van megerősitve vagy szegezve,

ugymint: serfőző üstök, pálinkakazánok s beékelt szekrények, hanem azon dolgok is, mik valamely egésznek állandó haszonvételére szánvák, péld. kutvedrek, kötelek, lánczok, oltó-eszözök s effélék.

V. ö. 442. §.; 1881: LX. t.-cz. 149. §.; 1889: XXXVIII. t.-cz. 3. §. (pinczék).

Jogok közönségesen ingó dolgokul tekintendők.

298. §. A jogok, az ingó dolgokhoz számittatnak, ha valamely ingatlan dolog birtokához kapcsolva, vagy az országos szerkezet által ingatlan dolognak nyilvánitva nincsenek.

A kisebb kir. haszonvételek lefoglalásáról v. ö. 1881: LX. t.-cz. 131., 145. §§.

A bejegyzett követelések is.

299. §. Az adóssági követelések ingatlan jószágrai biztositás által ingatlan vagyonná nem válnak.

Minő törvények szerint itélendők meg az ingatlan dolgok s minők szerint az ingók.

300. §. Az ingatlan dolgok azon kerület alá vetvék, amelyben feküsznek; ellenben minden más dolgok a tulajdonos személyével egyenlő törvények alatt állanak.

V. ö. 1868: LIV. t.-cz. 21., 44. §§.; 1893: XVIII. t.-cz. 1. §. 2. p.; 1907 : XVII. t.-cz. 1. §.; 1881 : XVII. t.-cz. 75. §. ut. bek.; 1894: XVI. t.-cz. 8. §.

Elhasználható és elhasználhatatlan dolgok.

301. §. Elrontás vagy fogyasztás nélkül a szokott hasznot nem nyujtó dolgok, elhasználhatóknak; az ellenkező tulajdonságnak pedig elhasználhatatlanoknak neveztetnek.

V. ö. optkv. 971., 983., 984., 959., 1090., 1183., 1227., 1228. §§.

Összdolog (Universitas rerum).

302. §. Több külön dolgoknak, melyek egy dolognak szoktak nézetni és egy közös névvel jelöltetni, összesége egy összdolgot tesz s egy egésznek tekintetik.

Megbecsülhetők és megbecsülhetetlenek.

303. §. Megbecsülhető dolgok azok, melyeknek értéke másokkali egybehasonlitás által a forgalom végett meghatároztathatik; ide tartoznak a szolgálatok, kézi és elmebeli munkák is. Ellenben azon dolgok, melyeknek értéke forgalomban levő más dolgokkali egybehasonlitás által meg nem határoztathatik, megbecsülhetetleneknek hivatnak.

A birói becsü mértéke.

304. §. Valamely dolog meghatározott értéke, annak árának mondatik. Ha valamely dolog a biróság által becsültetendő meg, a becslésnek meghatározott pénzösszeg szerint kell történni.

Rendes és rendkivüli ár.

305. §. Ha valamely dolog azon haszon szerint becsültetik meg, melyet az időre és helyre való tekintettel, rendszerint és általában hajt, ebből a rendes és közönséges ár jő ki; de ha a különös viszonyok és annak, kinek az érték megtéritendő, a dolog esetleges sajátságaiban alapult különös előszeretete vétetnek tekintetbe, rendkivüli ár áll elő.

Melyiket kell birói becsüknél zsinórmértékül venni.

306. §. Valahányszor más valami vagy ki nem köttetik vagy törvény által nem rendeltetik, valamely dolognak megbecsülésénél a közönséges árt kell zsinórmértékül venni.

A becslésre vonatk. jogszabályok tek. v. ö. Márkus: Magy. magánjog; II. k. 20. l.

A dologbani és dologhozi jog fogalmai.

307. §. Azon jogok, melyek valakit valamely dolog iránt bizonyos személyekre való tekintet nélkül illetnek, dologbani jogoknak neveztetnek. Azon jogok, melyek valamely dologhoz, csak bizonyos személyek irányában, közvetlenül a törvényből, vagy valamely kötelező cselekvényből erednek, dologhozi jogoknak hivatnak.

308. §. Dologbani jogok: a birtok, a tulajdon, a zálog, a szolgalom és az örökösödés joga.

A dologbani jogokról.

ELSŐ FEJEZET.

A birtokról.

Birlaló. Birtokos.

309. §. Ki valamely dolgot hatalmában vagy őrizete alatt tart, annak birlalójának neveztetik. Ha valamely dolog birlalójának az az akaratja, hogy azt, mint magáét tartsa meg, akkor ő annak birtokosa.

A birtok szerzése. A személyeknek birtokszerzésére képessége.

310. §. Oly személyek, kik eszük használatától megfosztvák, nem képesek magokban birtokot nyerni. S gyám vagy gondnok által képviseltetnek. Oly serdületlenek, kik a gyermekség éveit meghaladták, valamely dolgot önmagoktól is vehetnek birtokba.

V. ö. 356. §.

A birtok tárgyai.

311. §. Minden testi és testetlen dolgok, melyek jogi forgalom tárgyai, birtokba vehetők.

V. ö. 356. §.

A birtokszerzés módja.

312. §. Testi ingó dolgok természeti megfogás, elvitel, vagy őrizet által; az ingatlanok pedig megszállás, elhatárolás, bekerités, megjelölés vagy megmunkálás által vétetnek birtokba. Testetlen dolgok vagy jogok birtokába azoknak önnevébeni használása által juthatni.

Különösen az igenleges, nemleges vagy tilalmi jogról.

313. §. A jog használtatik, ha valaki mástól valamit mint tartozást követel s ez azt részére teljesiti; továbbá ha valaki oly dolgot, mely másé, annak megengedésével, saját használra forditja; s végre ha valaki másnak tilalmára felhágy avval, mit különben tenni jogában állana.

Az eladó az által, hogy a gyárából a vevőnek korábban kiszolgáltatott légszesz további kiszolgáltatását rögtön megszüntette, szerződésszegést elkövetett ugyan, de nem követett el vevővel szemben birtokháboritást. (C. 90. febr. 7. 9231/889.)

Közvetlen és közvetett birtokszerzési mód.

314. §. Mind a jogok, mind a testi dolgok birtokába vagy közvetlenül juthatni, midőn szabadon álló jogokat vagy dolgokat; vagy közvetve, midőn oly jogot vagy dolgot, mely másé, vesz valaki hatalmába.

A szerzés terjedelme.

315. §. A közvetlen és a közvetett önhatalmu birtokbavétel által csak annyi jut valakinek birtokába, amennyit valósággal megfogott, megszállott, használt, megjelelt, vagy őrizet alá vett; a közvetettnél, ha a birlaló maga, vagy más nevében valamely dolgot átenged, megnyerni mindazt, mit az előbbi birlaló birt s világos jelek által átadott, a nélkül, hogy az egész minden részének külön átvétele szükséges volna.

Jogszerü, jogszerütlen birtok.

316. §. Valamely dolognak birtoka jogszerünek mondatik, ha érvényes czimen, vagyis a szerzésre alkalmatos jogalapon nyugszik. Ellenkező esetben jogszerütlennek neveztetik.

A jogszerü birtok főczime.

317. §. Szabadon álló dolgokra nézve a czim áll azon velünk született szabadságban, miszerint olyakat cselekedhetünk, melyek által mások jogai nem sértetnek, más dologra nézve az előbbi birtokos akaratának vagy a biró itéletében vagy végre a törvényben, mely által valakinek birtokrai jog engedtetik.

A birlalónak még nincsen czime

318. §. Azon birlalónak, ki valamely dolgot nem maga, hanem más nevében birlal, még nincsen jogalapja ezen dolognak birtokbavételére.

S arra önhatalmulag szert nem tehet.

319. §. Valamely dolog birlalója nincs jogositva tartóztatása alapját önhatalmulag megváltoztatni s ezáltal magának czimet tulajdonitani; de az, ki eddig valami dolgot saját nevében jogszerüen birt, birtokjogát másra ruházhatja és azt jövendőben ennek nevében birlalhatja.

A csupa czim hatálya.

320. §. Érvényes czim által csak valamely dologra nézve birtokjogot, nem magát a birtokot nyerhetni meg. Kinek csak joga van a birtokhoz, ellenzés esetében magát önhatalommal a birtokba nem helyezheti; henem azt a rendes birótól, czimének előadása mellett, törvény utján kell követelnie.

A birtokperekről és birtokbiróságokról általában v. ö. 1868: LIV. t.-cz. 21., 42., 44. §§.; 1871: XXXI. t.-cz. 18. §.; 1881: LIX. t.-cz. 6. §.; 1893: XVIII. t.-cz. 1. §. 2. p.; 1907:XVII

t. cz. A tényleges birtokosról v. ö. 1886: XXIX. t.-cz. 12., 19. §§.; 1889: XXXVIII. t.-cz. 3., 9. §§.; 1891: XVI. t.-cz. 15. §.; 1892: XXIX. t.-cz.

A valóságos birtokjog kelléke.

321. §. A hol (ugynevezett tartománytáblák, városi vagy) telekkönyvek, (vagy más efféle nyilvános lajstromok) vannak behozva, ingatlan tárgyak iránti dologbani jognak jogszerü birtoka, csak ezen nyilvános könyvbeli rendes bejegyzés által nyeretik.

A telekkönyvre vonatkozóan v. ö. 1855. decz. 15 tkvi rdts, amely a telekkönyvi betétek fokozatos elkészitésének kapcsán a polg. határörvidéken (1886: XXIX. t.-cz. 74. §.; 1897. évi 47.532. sz. IM. rend.) és Fiuméban és kerületében (1891: XVI. t.-cz. 23. §.; 1900. évi 67.758. sz. IM. rend.) is hatályba lépett. Ahol a tkvi betétek még nem készültek el, ott a polg. határőrvidék területén az 1794. évi Landtafelpatent érvényes (Pancsova és Fehértemplom területén a tkvi rdts), Fiuméban pedig az 1843. évi 17.793. sz. helytart. rend. (regulamentum in merito manipulationem liborum fundalium, inscriptiorum item et intabulationum). Az ország volt erdélyi részeiben a telekkönyvet az 1868: XLIII. t.-cz. 12. §-ában foglalt felhatalmazás alapján 1870. febr. 5. 264. sz. IM. rend. kibocsátott tkvi rendelet hozta be, amely csaknem szószerint az 1855. decz. 15. tkvi rdtst tartalmazza.

322. §. Ha valamely ingó dolog, egymás után, több személyeknek adatott át; a birtokjog azt illeti, ki azt hatalmában tartja. De ha a dolog ingatlan és ha nyilvános könyvek léteznek, a birtokjog kizárólag azt illeti, ki mint annak birtokosa van bejegyezve.

V. ö. 440. §.

A korábbi vevő nem követelheti az ingatlan birtokbaadását és a tulajdonos elismerését, ha az utóbbi vevő jóhiszemü. (C. 94. jan. 4. 638/93.)

A birtokos a jogalap kimutatására föl nem hivathatik.

323. §. A dolog birtokosa mellett az érvényes czim jogszerü vélelme áll; s ennélfogva annak kimutatására föl nem hivathatik.

324. §. Ezen felhivásnak még akkor sincs helye, ha valaki azt állitja, hogy ellenének birtoka, más jogvélelmekkel, péld... a tulajdon szabadságával össze nem férhető. Ily esetekben az állitó ellenfélnek a rendes biró előtt keresetet kell inditani és vélt erősebb jogát kimutatnia. Kétség esetében a birtokost illeti az elsőbbség.

Kivétel.

325. §. Mennyiben tartozzék birtokának czimét oly dolognak birtokosa kimutatni, melynek fogalma el van tiltva, vagy amely elorzottnak lenni látszik, arról a büntető és közrendtartási törvények határoznak.

V. ö. BTK. 370—372. §§.; KBTK. 131., 132. §§.; csempészett árukról 1835. jul. 11. vám- és egyedárusági szab. 307—343. §§.

Jó- és rosszhiszemü birtokos.

326. §. Ki azon dolgot, melyet bir, valószinü okoknál fogva magáénak tartja, az jóhiszemü birtokos. Rosszhiszemü birtokos az, aki tudja vagy a körülményekből vélelmeznie kell, hogy a birtokában levő dolog másé. Tényekbeni tévedésből, vagy a törvényes rendszabályok nem tudásából, lehet jogszerütlen (316. §.) s mégis jóhiszemü birtokosnak lenni.

Mikép lesz a birtoktárs rosszhiszemü vagy jogszerütlen birtokossá.

327. §. Ha valaki a dolgot magát, más pedig az ezen dolognak minden vagy némely haszonvételérei jogot birja, ekkor ugyanazon személy, ha joga határain tullép, különböző tekintetben jó- és rosszhiszemü, jogszerü és jogszerütlen birtokos lehet.

Rosszhiszemüen jár el nemcsak az, aki tudja, hanem az is, aki a körülményekből vélelmezhette, hogy a megszerzett dolog másé. (C. 95. okt. 25. 7860.)

A birtok jóhiszemüségének eldöntése.

328. §. A birtoknak jó- vagy rosszhiszemüségét, peres esetben, birói itélet által kell elhatározni. Kétség esetében a vélelem a birtok jóhiszemüsége mellett áll.

V. ö. 1876: XXVII. t.-cz. 80. §. (váltó); 1881: LIX. t.-cz. 90. §. (holttányilvánitás); 1881: XVII. t.-cz. 33. §. (visszaadás csődben)

A birtok tartama. — A jóhiszemü birtokos jogai: a) *a dolog állagára.*

329. §. A jóhiszemü birtokos csupán a jóhiszemü birtok alapján a dolgot, melyet bir, felelősség nélkül tetszése szerint használhatja, elhasználhatja, sőt el is enyésztheti.

b) *A haszonvételekre.*

330. §. A jóhiszemü birtokost illetik a dologból eredő minden hasznok, mihelyt a dologtól elkülönöztettek; őtet illetik minden egyéb, már beszedett haszonvételek is, amennyiben azok ideje a békés birtok alatt már lejárt.

c) *A ráköltekezésre nézve.*

331. §. Ha a jóhiszemü birtokos a dologba, vagy állagának folytonos fentartására szükséges, vagy a még tartó haszonvételek szaporitására hasznos költekezést tett; ugy annak megtéritését a jelen érték szerint követelheti, amennyiben ez a valósággal tett költséget meg nem haladja.

V. ö. 1085. §.

332. §. A csupán kéjtöltés vagy diszités végett tett költekezésből csak annyi térittetik meg, a mennyit a dolog, közönséges érték szerint, az által valóban nyert; de az előbbi birtokosnak szabad vá-

lasztásától függ, mindent elvinni abból, mi az állag sérelme nélkül elvihető.

V. ö. 443., 512., 563., 606., 631. §§.

Az ártéritésrei igény.

333. §. A jóhiszemü birtokos sem követelheti azon árat, melyet elődjének a neki átengedett dologért adott. De neki oly idegen dolgot, melyet a tulajdonos nehezen nyert volna vissza, jóhiszemüleg magához váltott és ezáltal a tulajdonosnak bebizonyitható hasznot tett, ahhoz mért pótványt követelhet.

334. §. Vajjon a jóhiszemü birlalónak van-e joga követelése fejében a dolgot megtartani, a zálogjogróli fejezetben határoztatik meg.

V. ö. keresk. törv. 309., 310. §§.; váltótörv. 108., 109. §§.

A rosszhiszemü birtokos kötelezettsége.

335. §. A rosszhiszemü birtokos köteles, nemcsak az idegen dolog birtokából nyert hasznokat visszapótolni, hanem azokat is, melyeket a rövidséget vallott fél nyerendett volna s egyszersmind a maga birtoka által okozott minden károkat is megtériteni. Azon esetben, ha a rosszhiszemü birtokos a büntető törvényekben tiltott cselekvény által jutott a birokhoz, a megtérités egész a kéjbecsárig terjed.

336. §. Ha a rosszhiszemü birtokos a dologra költekezett, ily esetben az alkalmazandó, ami a megbizás nélküli ügyviselő által tett költségre nézve, a meghatalmazásróli fejezetben rendeltetik.

Mennyiben válik a birtok keresetinditás által rosszhiszemüvé.

337. §. A községnek birtoka, a tagok nevében müködő meghatalmazottak jó- vagy rosszhiszemüsége szerint itéltetik meg. De a rosszhiszemüek, mind a jóhiszemü tagoknak, mind a tulajdonosnak is mindenkor kártéritéssel tartoznak.

Mennyiben válik a birtok keresetindítás által rossz-hiszemüvé.

338. §. A jóhiszemü birtokos is, ha birói itélet által a dolognak visszaadásában marasztaltatik, a haszonvétel és kár megtéritése, valamint a költekezésre nézve is, a neki kézbesitett keresvény időpontjától fogva, a rosszhiszemü birtokosokkal egyenlő elbánás alá vonandó; de a véletlen esetért, mely a dolgot tulajdonosánál nem érte volna, csak azon esetben felelős, ha a dolognak visszaadását konok perlekedés által késleltette.

A birtokos jogorvoslata birtokának háboritásánál.

339. §. A birtokot, bármi tulajdonságu legyen is az, senkinek sem szabad önhatalmulag háboritani. A háboritottnak joga van a beavatkozás megtiltását és a bebizonyitható kár megtéritését birói-lag követelni.

A Fiuméra és kerületére nézve érvényes 1852. szept. 16. ideigl. polg. prdts. XXVIII. fejezete (618—635. §§.) tárgyalja a birtokháboritási esetekben való eljárást. Az épitésnek a községi elöljáróság által való jogtalan eltiltása birtokháboritás. (Lfi: 77. máj. 29. 5292.)

Különösen épitkezés általi háboritásnál.

340. §. Ha valamely ingatlan dolog vagy dologbani jog birtokosa uj épület, vizi vagy más mü csinálása által jogaiban veszélyeztetik, anélkül, hogy az épitkező magát a közönséges törvénykezési rendtartás rendelete szerint az ő irányában biztositotta volna; a veszélyeztetett jogositva van, az ily ujitás betiltását a biróság előtt követelni, és a biróság köteles az ügyet a legnagyobb gyorsasággal elintézni.

A helyi épitési szabályokon felül v. ö. a katonai épitkezések tek. 1823. febr. 21. udv. kancz. rend.; 1859. decz. 21. min. rend. (Rayon-Gesetz), az erőditett helyek kerületében való épitkezésekről. V. ö. még ipartörv. (1884: XVII. t.-cz.) 25., 36. §§. és a kisajátitásról szóló 1881: XLI. t.-cz.

341. §. Az ügy eldöntéséig az épités folytatását a biróság rendszerint meg ne' engedje. Csak nyilvánvaló közel veszély esetében, vagy ha az épitkező elegendő biztositékot nyujt az iránt, hogy a dolgot előbbi állapotba visszahelyeztetni, s a kárt kipótolni kész; ellenben a tilalmaztató ez utóbbik esetben, tilalma következéseire nézve hasonló biztositást nem nyujt, kell az épités egyelőrei folytatását megengedni.

342. §. Mi a fennebbi §§-ban az uj épitkezés iránt rendeltetik, az valami ó-épület vagy más mü lerontására is alkalmazandó.

Meglevő épitmény miatti veszélynél.

343. §. Ha valamely dologbani jog birtokosa bebizonyithatja, hogy valamely már fennálló idegen épitmény, vagy más idegen dolog dülő félben van, s őtet világos kárvallással fenyegeti; szabadságában áll biróilag biztositást sürgetni; ha különben a közrendtartási hatóság a közbiztonságról már eléggé nem gondoskodott.

V. ö. KBTK. (1879: XL. t.-cz.) 117. §.; 1881: XLI. t.-cz. 45. §.

A birtok fentartásárai jogorvoslat; a) *sürgető veszélynél.*

344. §. A birtokjogokhoz tartozik a birtokban maga megótalmazás és azon esetben, ha a birói segély későn érkeznék, az erőhatalomnak ahhoz mért erőhatalommali visszaverési joga is. (19. §.) Egyébiránt a közrendtartási hatóság, a közcsend fentartásáról, valamint a büntető biróság, a nyilvános erőszakoskodások megbüntetéséről tartozik gondoskodni.

Jogos védelemről v. ö. BTK. 19. §. V. ö. 1802 : XXII. és XXIII.; 1807: XIII. t.-cz.; 1894: XII. t.-cz. 32—35. §§.; 1892: XXIV. t.-cz. 13. §.

b) *Az álbirtokos ellen.*

345. §. Ha valaki a birtokba betolakodik, vagy ravaszság, avagy kérelem által alattomosan csuszik be, s azt, mi neki csak szivességből, s folytonos lekötelezettség nélkül engedtetett meg, állandó joggá változtatni iparkodik, a már magában jogszerütlen és rosszhiszemü birtok, azon fölül még álbirtokká is válik; ellenkező esetben a birtok valódinak tekintetik.

V. ö. HK. III. 22. — BTK. 79., 172., 176., 330—332., 333—343., 344—354., 355—364., 365—369., 418—421., 422—428.; KBTK. 126.—142. §§.; erdőtv. (1879: XXXI. t.-cz.) 69—99. §§.; mezőrendőri tv. (1894 : XII. t.-cz. 93., 97., 99. §§.)

346. §. Minden álbirtokos ellen lehet, mind az előbbi állapotbani visszahelyezés, mind kármentés végett is, keresetet támasztani. A biróság tartozik törvényes tárgyalás után, mindenkit, még valamely erősebb jograi tekintet nélkül is, mellyel az alperes a dolog iránt birhatna, elrendelni.

c) *A birtok valódisága iránti kétség esetében.*

347. §. Ha azonnal ki nem tünik, ki legyen valódi birtokban, és mennyire igényelhessen egyik vagy másik fél birói segélyt, a per alatti dolog a biróság, vagy egy harmadik személy őrizete alá bizatik mindaddig, mig a birtok iránti per tárgyaltatott és eldöntetett. A vesztes fél keresetét, a dolog iránti erősebbnek vélt jogánál fogva, ezen határozat után is megindithatja.

A zárlatról v. ö. 1881: LX. t.-cz. 237—254. §§.

A birlaló óvatala több találkozó birtokkövetelők ellen.

348. §. Ha valamely dolognak csupán birlalója, annak átadása végett, több birtokkövetelők által egyszerre kerestetik meg, s köztük olyan ta-

lálkozik, kinek nevében a dologra gond viseltetett; ez főleg annak adatik át, és a többiek a történt átadásról értesittetnek. Ha e körülmény egyike sem szolgál: ugy a dolog a biróság vagy egy harmadik személy őrizetére bizatik. A biró a birtokkövetelők jogalapjait kell, hogy megvizsgálja, és irántok határozzon.

A birtok elenyészte; a) *testi dolgokra.*

349. §. Valamely testi dolognak birtoka közönségesen elveszittetik, ha az, utóbbi megtalálás reménye nélkül elvesz; ha önkényt elhagyatik: vagy idegen birtokba jut.

b) *Nyilvánkönyvekbe beiktatott jogokra.*

350. §. Azon jogok és ingatlan dolgok birtoka, melyek a nyilvánkönyvek tárgyát teszik, elenyészik, ha ezek a (tartománytáblai, városi vagy) telekkönyvekből kitöröltetnek, vagy más nevére jegyeztetnek be.

c) *Egyéb jogokra nézve.*

351. §. Más jogoknál megszünik a birtok, ha az ellenfél kinyilatkoztatja, hogy amit eddig teljesitett, többé teljesiteni nem akarja; ha más jogának gyakorlatát többé nem türi, vagy ha az iránti tilalomra, hogy valamivel hagyjon fel, többé nem ügyel; a birtokos pedig mindezen esetekben a dolgot abban hagyja s birtokának fentartása végett keresetet nem indit. A jognak puszta nem használása által, a törvényben meghatározott elévülési eseteken kivül, a birtok el nem veszittetik.

352. §. Mig remény van arra, hogy valamely elveszett dolog visszakerül, annak birtoka fentartására maga az akarat is elegendő. A birtokos távolléte, vagy birtokszerzésre képtelenné válása a már szerzett birtokot meg nem szüntetik.

MÁSODIK FEJEZET.

A tulajdonjogról.

A tulajdon fogalma. A tulajdon tárgyi értelemben.

353. §. Mindaz, ami valakié, minden testi és testetlen dolgai, az ő tulajdonának neveztetnek.

Alanyi értelemben.

354. §. Mint jogot tekintve, a tulajdon azon szabadság, miszerint valaki a dolog állagával s annak hasznaival kénye szerint bánhatik, s abból minden mást kizárhat.

V. ö. 362. §.

A tulajdonszerzés tárgyi és alanyi lehetsége.

355. §. Általában minden dolgok tárgyai a tulajdonjognak és mindenki, akit a törvények világosan ki nem zárnak, jogositva van, azt maga által, vagy más által a maga nevében megszerezni.

V. ö. a külföldi sorsjegyek tek. 1889: IX. t.-cz. 2. §.

356. §. Aki tehát azt állitja, hogy azon személy, ki valamit szerezni akar, személyi képességére, vagy a megszerzendő dologra nézve törvényes akadály által gátoltatik, az tartozik azt bebizonyitani.

A kiskoruak és gondnokság alatt állók tulajdonszerző képességéről v. ö. Márkus: Magyar nagánjog I. k.

V. ö. 1854. bányatörv. 8. §.; községi tv. (1886: XXII. t.-cz.) 24., 110., 164., 165. §§. (Budapest: 1872: XXXVI. t.-cz. 58—60. §§.). Holtkézi tvek: 1498:LV. és LX. t.-cz.; 1567:XXXI. t.-cz. 12. §., 13. §.; 1647: XVII. t.-cz. 1715: XVI. t.-cz. 5. §. Szerzetesek birtokszerzéséről: 1606. bécsi béke VIII. cz., K. e. 1608 : VIII. t.-cz.; 1715 : LXXI.; 1715 : CII.; 1723 : XCVI.; 1765 : XLII. és XLIII. t.-cz. 1852. nov. 29. (magyarországi) és 1853. máj. 29. (erdélyi) ősiségi ny. par. (1868: XLIII. t.-cz. 12. §.). Minderről bőven Márkus: Magy. magánjog, II. k.

A tulajdonnak fölosztása teljesre és teljetlenre.

357. §. Ha valamely dolog állagára való jog a haszonvételrei joggal, ugyanazon egy személyben egyesül, a tulajdon-jog teljes és osztatlan. De

ha valakinek csak a dolog állagára, a másiknak ellenben, a dolog állagára való valamely jog mellett annak haszonvételére van kirekesztő joga, akkor a tulajdonjog meg van osztva, és mind a kettőre nézve teljetlen. Amaz főtulajdonosnak, emez haszonvevő tulajdonosnak neveztetik.

V. ö. 359., 443., 480., 1128., 1140., 1148. §§. — V. ö. a korábbi urbéri törvényeket.

358. §. A törvény vagy a tulajdonos akarata általi minden egyéb korlátozások, a tulajdon teljességét meg nem szüntetik.

359. §. A dolog állagárai jognak a haszonvételi jogtól elkülönözése részint a tulajdonos intézkedéséből, részint a törvény rendeletéből ered. A fő- és haszonvevő-tulajdonos között fenforgó viszonyok különbségéhez képest azon javak, melyekben a tulajdon meg van osztva, hübéri, örökhaszonbéri és örökbéri javaknak neveztetnek. A hübér a külön fönnálló hübéri jogban; az örökhaszonbéri és örökbéri javak pedig a bérleményi szerződésekrőli fejezetben tárgyaltatnak.

V. ö. 363., 1127—1130., ill. 1122—1150. §§. L. még az urbéri jogviszonyokat szabályozó jogforrásokat.

Midőn többen együtt másnak tulajdonát képező területeken épitményt emeltek és a hely használatáért a földtulajdonosnak évi haszonbért fizettek, ez az épitmény a közös tulajdonon mit sem változtat s az optkv. 359. §-a értelmében az épület tulajdonának közössége a terület tulajdonosának perbe idézése nélkül is megállapitható. (C. 3991/95.)

360. §. Valamely földtől állandó bér vagy évenkénti járadékok csupa beszolgáltatásából még nem lehet a tulajdon megosztását következteni. Mindazon esetekben, melylekben a dolog állagárai jognak a haszonvételi jogtóli elválasztása világosan ki nem derül, minden jóhiszemü birtokost teljes tulajdonosnak kell tekinteni.

V. ö. 1125. §.

Közös tulajdon.

361. §. Ha valamely még osztatlan dolog egyszerre több személyeké, ebből közös tulajdon szár-

mazik. Az egészre nézve a tulajdonostársak egyetlen személyenek tekintetnek; amennyiben pedig bizonyos, noha el nem különitett részek vannak nekik kimutatva, mindegyik tulajdonos-társ a maga részének teljes tulajdonosa.

V. ö. 825. és 829. §§. A hitbizományokról v. ö. 1687: IX., 1723: LX. t.-cz. 1862. okt. 9-én 15.742. sz. udv. rend., 1869. ápr. 7. igazs. min. rend., 1868 : LIV. t.-cz. 21., 53. §§. és zárórendelk. 1898: X. t.-cz. 1. §. 11. p.

A tulajdonos jogai.

362. §. A teljes tulajdonos, azon jognál fogva, miszerint tulajdonával szabadon rendelkezhetik, dolgát rendszerint kénye szerint használhatja, vagy használatlanul hagyhatja; azt elenyésztetheti, egészben vagy részben másokra ruházhatja; vagy arról feltétlenül lemondhat, azaz elhagyhatja.

V. ö. 367. §. — V. ö. tkvi rdts. 52. §. d) p. — V. ö. 74. sz. curiai t. ü. polg. döntv. az elidegenitési és terhelési tilalomról.

Azoknak korlátozásai.

363. §. Ugyanezen jogokat élvezik a nem teljes, mint fő-, mint haszonvevő-tulajdonosok is; csakhogy közülök egyik sem foghat semmi olyashoz, mi a másik jogával ellenkezik.

364. §. A tulajdonjog gyakorlatának általában csak annyiban van helye, amennyiben ez sem egy harmadiknak jogaiba nem vág, sem a közjó fentartása és előmozditása végett a törvényekben rendelt korlátokon tul nem megy.

V. ö. a vizjogi, a bányajogi, a vadászati, halászati, erdő-, mezőrendőri, vasuti, szabadalmi, szerzői jogi törvényekben foglalt korlátozásait a tulajdonnak.

365. §. A közjó szükségletére, az álladalom tagja, ahhoz mért kártalanitás mellett, még valamely dolog teljes tulajdonát is tartozik átengedni.

A kisajátitásról szóló 1881: XLI. t.-czikket, mely az 1898: VII. t.-cz. értelmében, Fiuméra és kerületére is kiterjed, a kisajátitásra vonatkozó egyéb joganyaggal l. Márkus: Magy. magánjog II. k.

A tulajdonjogbóli keresetek: a) *Sajátképpeni tulajdoni kereset; kit és ki ellen illet?*

366. §. A tulajdonosnak azon jogával, miszerint sajátjának birtokából minden mást kizárhat, össze van kötve azon jog is, melynél fogva eltartóztatott sajátját, mindentől, ki azt birlalja, tulajdoni keresettel biróilag követelheti. Ezen jog azonban nem illeti azt, ki valamely dolgot, midőn még annak tulajdonosa nem volt, maga nevében elidegenitett, utóbb pedig annak tulajdonosává lett.

V. ö. 354., 824. §§.

A csődtömegből való visszakövetelésről v. ö. 1881:XVII. t.-cz. §§., l. még a csődtv. 51., 52., 152., 170. §§., az igényperről v. ö. 1881: LX. t.-cz. 89—100. §§.

Ingatlanra vonatkozó tulajdoni kereset biróságáról v. ö. 1868: LIV. t.-cz. 42., 43. §§.; 1881:LIX. t.-cz. 6. §.; 1893: XVIII. t.-cz. 1. §. 2. p.; 1907: XVII. t.-cz. 1. §.

V. ö. még tkvi rdts 63. §.; Id. törv. szab. I. K. 149. §.; 1881: LX. t.-cz. 161., 220., 221. §§.

367. §. Tulajdoni keresetnek nincs helye, valamely ingó dolog jóhiszemü birtokosa ellen, ha ez kimutatja, hogy azon dolgot vagy közárverésen, vagy valamely afféle forgalomra jogositott iparostól, vagy fizetésért oly személytől szerezte, kire azt a felperes használat, őrizet végett, vagy bármi más czélból maga bizta. Ez esetben a jóhiszemü birtokosok nyerik meg a tulajdont, s az előbbi tulajdonost csak azok ellen illeti a kártalanitási jog, kik neki e részben felelősek.

V. ö. 326., 417., 527., 1089. §§.; v. ö. még keresk. törv. 299., 300. §§.; tkvi rdts 150. §.

368. §. De ha bebizonyittatik, hogy a birtokos, vagy a már megszerzett dolog természetéből, vagy annak feltünőleg csekély árából, vagy elődének ismert személyes sajátságaiból, üzletéből vagy más viszonyaiból annak birtoka jóhiszemüsége ellen alapos gyanut merithetett volna; mint rosszhiszemü birtokos, a dolgot a tulajdonosnak átengedni tartozik.

V. ö. 326. §.; KBTK. (1879: XL. t.-cz.) 129., 131—135. §§.; 1881 : XIV. t.-cz. 23. §. A visszatartási és megtartási jogról v. ö. alább 471. §.; keresk. tv. 309., 310. §§.; váltótv. 100—109. §§.

369. §. A tulajdont kereső fél tartozik bebizonyitani, hogy a keresett dolog az alperes hatalmában van, s hogy e dolog az ő tulajdona.

V. ö. 309., 353. §§.

Mit tartozik a felperes bebizonyitani?

370. §. Ki valamely ingó dolgot követel vissza biróilag, oly jelekkel tartozik azt leirni, melyeknél fogva az minden azonnemü hasonló dolgoktól megkülönböztettetik.

371. §. Oly dolgok tehát, melyek ekkép meg nem különböztethetők, ugy mint más készpénzzel összekevert készpénz, vagy az előmutatóra szóló adóslevelek, rendszerint nem tárgyai a tulajdoni keresetnek; ha csak oly körülmények nem állnak elő, melyekből a felperes tulajdonjogát bebizonyithatja és melyekről az alperesnek tudnia kellett, hogy a dolgot magáévá tenni joga nincsen.

V. ö. keresk. törv. 300. §.; csődtv. 42., 43. §§.; BP. 488., 489. §§.

b) Tulajdoni kereset a felperes jogilag vélelmezett tulajdonánál fogva. Minő birtokos ellen van helye ezen vélelemnek?

372. §. Ha a felperes a más által eltartóztatott dolog tulajdonának szerzését elegendőleg bebinyitani nem képes ugyan, de az érvényes czimet és a valódi módot, melylyel annak birtokához jutott, kimutatta; azért mégis minden más birtokos irányában, ki birtokának vagy éppen semmi, vagy csak gyengébb czimét birja kimutatni, igaz tulajdonosnak tekintetik.

V. ö. 316., 317., 345., 1081., 1424. §§.

373. §. Ha tehát az alperes a dolgot rosszhiemmel vagy jogszerütlen módon birja; ha éppen

semmi vagy csak gyanus elődöt tud nevezni; vagy ha a dolgot fizetés nélkül, a felperes pedig fizetés mellett nyerte; tartozik a felperesnek engedni.

374. §. Ha az al- és felperes valódi birtokokra nézve egyenlő czimmel birnak, az alperest illeti, a birtoknál fogva, az elsőbbség.

375. §. Ki valamely dolgot más nevében bir, a tulajdoni kereset ellen magát az által oltalmazhatja, hogy elődét megnevezi és magát az iránt igazolja.

V. ö. 348. §.

Törvényes következménye: a) *A birtok eltagadásának.*

376. §. Ki valamely dolog birtokát a biróság előtt tagadja, s az rábizonyittatik, már csak azért is tartozik a birtokot a felperesnek átengedni; de fenmarad joga tulajdoni keresetének utóbbi meginditására.

b) *A birtok szinlésének.*

377. §. Ki valamiről, amit nem birtokol, azt állitja, hogy birtokolja, s ez által a felperest tévedésbe ejti, minden innen eredő kárért felelős.

c) *A peres dolog birtokávali felhagyásnak.*

378. §. Ki valamely dolgot birtokában tartott, s a keresvény kézbesitése után tovább adott, tartozik azt a felperesnek, ha ez a valóságos birlaló ellen nem akar fordulni, saját költségén visszaszerezni, vagy annak rendkivüli árát megtériteni.

V. ö. 305., 338., 1466. §§.

Mit térit meg a birtokos a tulajdonosnak.

379. §. Mind a jó-, mind a rosszhiszemü birtokos mit tartozzék a tulajdonosnak, a megszünt

haszon vagy szenvedett kár fejében megtériteni, az előbbi fejezetben határoztatott meg.

V. ö. 321—326. §§.

HARMADIK FEJEZET.

Az elsajátitás általi tulajdon-szerzésről.

A szerzésnek jogi kellékei.

380. §. Czim és jogos szerzés nélkül tulajdonra szert tenni nem lehet.

V. ö. 424., 425., 429., 431., 449., 480., 533., 1393., 1431., 14., 33. §§.; tkvi rdts 69., 148. §§.; 1881: LX. t.-cz. 40. §.

A közvetlen szerzés czime és módja.

381. §. Szabadon álló dolgoknál, a czim azok birtokbavételérei velünk született szabadságban áll. A szerzésmód elsajátitás, mely szerint valamely szabadon álló dolgot oly czélból foglalunk el, hogy azzal mint magunkéval bánjunk.

V. ö. 287. §.

382. §. Szabadon álló dolgokat elsajátitás által, az álladalom minden tagja magáévá tehet, amennyiben ezen jogositvány a közrendtartási törvények által nem korlátoltatik, vagy némely tagokat a sajáttá tételre nézve előjog nem illeti.

V. ö. 1854. máj. 23. bányatörv. 3., 5. §§., Id. törv. szab. VII. R. 1. §.; ut. bck. v. ö. 1868: XI., 1875: L., 1885: XXIII. t.-cz. 17. §.

1. *Állatfogás által.*

383. §. Ez áll különösen az állatfogásra nézve. Kit illessen a vadászat vagy halászat joga; mint kellessék a vad szerfölötti elszaporodását gátolni, s a vadak által okozott kárt megtériteni; mikép kelljen az idegen méhek általi mézrablást megakadá-

lyozni; a közrendtartási törvényekben van megállapitva. [Hogy az orvvadászok miként büntetendők, a büntető törvényekben határoztatik meg.]

A vadászatról v. ö. 1883: XX. t.-cz., u. o. az orvvadászatra vonakozó rendelkezések. A hasznos madarakra vonatkozan v. ö. 1894: XII. t.-cz. 57., 58. §§. és 1906: I. t.-cz. A halászatról v. ö. 1888: XIX. t.-cz., a tengeri halászatról 1878:XX. t.-cz. VI. sz. A vonatkozó egész anyagot l. Márkus: Magy. magánjog II. k. és Márkus: Corpus Juris Hung. vonatk. köteteiben. Fiuméra és kerületére nézve v. ö. 1860. jul. 12. B. M. rend., a vadak okozta károkról.

384. §. Házi méhrajok s más szelid vagy szeliditett állatok nem tárgyai a szabad állatfogásnak, sőt a tulajdonosnak joga van ezeket más földén is hajhászni, tartozik azonban a földbirtokosnak netalán okozott kárát megtériteni. Azon esetben, ha az anyakas tulajdonosa a rajt két nap alatt nem hajhászta; vagy ha valamely szeliditett állat, magától, negyvenkét napon át, elmaradt; azt közös földön mindenki; saját földén pedig a föld tulajdonosa, magának elfoghatja s megtarthatja.

V. ö. 1321., 1322. §§. A méhrajról v. ö. 1894:XII. t.-cz. 59. §. Tilosban talált baromfiról v. ö. 1894: XII. t.-cz. 90. §. Kóbor állatokról v. ö. 1894: XII. t.-cz. 90. §., 1883: XX. t.-cz. 14. §.

2. *Szabadon álló dolgok találása által.*

385. §. Egy magánszemély sincs jogositva a közrendtartási rendeletek által az álladalom számára fentartott termeléseket elsajátitani.

Az italmérési jövedékről v. ö. 1888 : XXXV., XXXVI., 1899: XXV. t.-cz.; a dohányjövedékről 1868: XIV., 1875: XIV., 1876 : IV., 1887 : XLI. t.-cz. a sójövedékről; 1868 : XI., 1875 : L. t.-cz., a lottójövedékről 1868:XV., 1889:IX., 1897: VII. t.-cz.; a lőporegyedáruságról: 1873. évi 41.080. és 1882.. évi 44.942. sz. P. M. rend.

386. §. Az oly ingó dolgokat, melyeket a tulajdonos mint magáét többé megtartani nem akar, s ezért elhagy, az álladalom minden tagja elsajátithatja.

A hajótörött hajókra vonatkozó partjog (zsákmány) tekintetében a tulajdont oltalmazó rendelkezéseket tartalmaznak a keresk. és hajózási államszerződések.

387. §. Mennyiben kelljen földeket a müvelés teljes elmulasztása, vagy épületeket a helyreállitás elhanyagolása miatt elhagyottaknak tekinteni, vagy lefoglalni, a közrendtartási törvények határozzák meg.

A találás iránti rendszabályok:

a) *elveszett dolgok.*

388. §. Kétség esetében nem vélelmezheti azt, hogy valaki tulajdonát el akarná hagyni; s azért valamely dolog megtalálója, azt elhagyottnak tekintheti, s magának nem tulajdonithatja. Még kevésbé szabad valakinek a partivetődék jogát magának tulajdonitani.

389. §. Köteles tehát a találó, az előbbi birtokosnak, ha az a dolog ismertető jeleiből, vagy más körülményekből világosan kitudatik, a dolgot viszszaadni. Ha az előbbi birtokos előtte tudva nincs, tartozik a talált dolgot, [ha annak értéke egy forintot meghalad, nyolcz nap allatt, a helybeli szokás szerint kihirdettetni, s ha a talált dolog tizenkét forintnál többet ér, az esetet] a helybeli előljáróságnak bejelenteni.

A vasuton elvesztett dolgok tek. v. ö. 1892. augusztus 10. 83.249. sz. B. M. sz. rend., vasuti üzletszab. 38., 82. §. Az 1818. jan. 24. udv. rendelv. értelmében a 389. §. első pontja, a névre szóló, talált kötelezvényekre is alkalmazandó, a találásra vonatkozó többi §§. nem, hanem a találónak, mint bizomány nélküli ügyvivőnek (negotiorum gestor), csak a netalán tett költségek megtéritésének a tulajdonostól követelése áll szabadságában. (Igazs. törv. gyüjtem. 1410. sz.; 46. sz. függelék az optkv. hiv. kiadásához.)

390. §. Az előljáróság tartozik a tett jelentést, a talált dolog különös ismertető jeleinek érintése nélkül, haladék nélkül, a helybeli szokás szerint; ha pedig a tulajdonos a körülményekhez szabott időhatár alatt magát föl nem fedezi, s a talált dolog értéke huszonöt forintot meghalad, háromszor, a nyilvános hirlapok által, közhirré tenni. Ha a

talált dolog, veszély nélkül a találó kezei közt nem hagyathatik, ezt, vagy ha az nevezetes kár nélkül tartható nem volna, annak közárverés utján bejött árát, birói kézhez kell letenni, vagy egy harmadiknak őrizet végett átadni.

V. ö. 968. §.

391. §. Ha a talált dolognak előbbi birlalója, vagy tulajdonosa, a hirdetés bevégzésétől számitva, egy év alatt magát jelenti, és jogát kellőkép bebizonyitja, a dolog, vagy az abból bejött pénz, neki átadatik. Mindazonáltal köteles a költségeket megtériteni s a találónak, kivánságára, a közönséges érték tiz százalékát lel-dijkép megadni. De ha ezen számitás szerint a jutalom már ezer forintnyi összegig fölrugott, a fölözettől csak öt százalék számitandó.

V. ö. 305. §.

392. §. Ha a talált dolog, egy év alatt, joggal senki által nem igényeltetik, a találónak joga lesz, a dolgot, vagy annak bejött árát használhatni. Ha az előbbi birlaló későbben jelentkezik, a költségek és lel-dij levonása után a dolog, vagy annak bevett ára, az attól netalán huzott kamatokkal együtt neki visszaadandó. Csak az elévülési idő után nyeri meg a találó, jóhiszemü birtokosként, a tulajdonjogot.

V. ö. 509., 519., 1466. §§.

393. §. Bárki is a 388—392. §§. foglalt rendszabályokat meg nem tartja, minden káros következésekért felelős. Ha a találó nem tartja meg azokat, a leldijt is elveszti, s a büntető törvénykönyv szerint, még azon felül, a körülményekhez képest, [csalási] bünbe is esik.

V. ö. a Btk. (1878: V. t.-cz.) 365—367. §§-ait, a jogtalan elsajátitásáról; Kbtk. 129., 131., 132. §.; 1881: XIV. t.-cz. (zálogház) 23. §.

394. §. Ha valamely dolgot egyszerre többen találtak, ezeknek arra nézve egyenlő kötelezettségeik és jogaik vannak. A találó társak közé számittatik

az is, ki a dolgot legelőször fedezte föl, s arra törekedett, habár más azt előbb vette volna is magához.

V. ö. 825. és köv. §§.

b) *Elrejtett tárgyak.*

395. §. Ha valamely ismeretlen tulajdonosnak elásott, befalazott, vagy máskép elrejtett dolgai találtatnak fel; a bejelentésnek szintugy, mint a találásnál általában meg kell történni.

396. §. Ha a tulajdonos a külső ismertető jelekből, vagy más körülményekből kitudatik, a dolgot kezéhez kell szolgáltatni; de, ha nem képes bebizonyitani, hogy már előbb volt felőle tudomása, a találónak a 391. §-ban kiszabott lel-dijt tartozik megfizetni.

397. §. Azon esetben, ha a tulajdonost azonnal ki nem lehet tudni, az előljáróság a 390—392. §§. rendelete szerint tartozik eljárni.

Kárban talált marhákról v. ö. 1894: XII. t.-cz. 104—107. §§.

c) *Kincs találására nézve.*

398. §. Ha a fölfedett dolgok pénzből, ékszerekből, vagy más drágaságokból állanak, melyek oly soká voltak elrejtve, hogy előbbi tulajdonosukat kitudni már nem lehet, kincsnek neveztetnek.

A kincstalálás az előljáróság által *(a kormányszéknek)* bejelentendő.

399. §. [A talált kincsnek *egy harmadrésze az álladalmi vagyonhoz kapcsoltatik.* A *többi* két *harmadrészből* egyiket a találó, a másikat a földtulajdonos kapja. Ha a földtulajdon meg van osztva, ezen *harmad* a fő- és haszonvevő tulajdonost egyenlő részekben illeti.

Az 1846. jun. 16. udv. rendelv. szerint a kincsre és a régiségtani találmányokra nézve az állam számára a 399. §-ban fentartott harmadrész elengedtetik, a kincs tehát e nélkül, a találó és földtulajdonos közt egyenlő részekben, a föld tulajdonának megosztottsága esetében, a föld tulajdonosára eső

rész a fő- és haszontulajdonos közt osztandó föl. A 395—397. és 400. §§. a kincs és régiségtani találmányok tekintetében is hatályban maradnak, azoknak a nyilv. gyüjtemények számára való beküldése, ill. elővásárlása azonban megszüntethetik. (47. sz. függelék az optkv. hiv. kiadásához.) — A régi kincsleletek tekintetében fennálló hazai gyakorlatról v. ö. 1889. évi 25.963. sz. és 1890. évi 28.852. sz. I. M. rend. — V. ö. még optkv. 511. §. (Az egész anyagot l. Márkus: Magyar magánjog II. k. 159. s köv. l.)

400. §. Ki e mellett tiltott cselekmény bünébe esett; ki a kincset a haszonvevő tulajdonos tudta és akarata nélkül kereste fel; vagy a találatot eltitkolta; annak része a feladónak, vagy ha feladó nincs, az álladalomnak jár.

V. ö. Btk. 366. §-át, a kincslelet jogtalan elsajátitásáról.

401. §. Ha munkások véletlenül találnak kincset, abból őket mint találókat *egy (harmadrész)* illeti. De ha a tulajdonos által egyenesen kincskeresés végett fogadtattak fel, be kell rendes bérükkel elégedniök.

V. ö. 399. §., amelynek jegyzete szerint a munkást a kincs felerésze illeti meg.

3. *A zsákmányról.*

402. §. A zsákmány és az ellenségtől visszazsákmányolt dolgok iránti jogróli rendszabályok a hadi törvényekben foglaltatvák.

V. ö. a hadsereg 1874. aug. 9. szolg. szab. II. r. 393. sz.; katonai Btk. 264., 277., 469., 492—501., 733. §§.
A müemlékek fentartásáról az 1881: XXXIX. t.-cz. rendelkezik.

Az idegen ingó dolog megmentéséböli jogról.

403. §. Ki valamely idegen ingó dolgot az elkerülhetetlen elveszés vagy enyészettől megment; jogositva van, az azt visszakövetelő tulajdonostól költsége megtéritését, és legfölebb tiz százaléki arányos jutalmat kivánni.

V. ö. 331—338., 1036., 1041., 1312. §§.

NEGYEDIK FEJEZET.

Növedék általi tulajdon-szerzésről.

Növedék.

404. §. Növedéknek neveztetik mindaz, mi valamely dologból származik, vagy ahhoz ujonan járul, a nélkül, hogy azt a tulajdonosnak valaki más adta volna által. A növedék természet, mesterség, vagy egyszersmind mind a kettő által eszközöltetik.

V. ö. 294., 457., 631., 686., 912., 913., 961., 1050. §§.

1. *Természetes növedék:*

a) *Terményekből.*

405. §. Valamely földnek természeti gyümölcsei, t. i. azon hasznok, melyeket az munka nélkül hoz elő, ugymint füvek, gombák s más effélék a föld tulajdonosa számára, valamint mindazon hasznok is, melyek valamely állatból származnak, az állat tulajdonosa számára növekednek.

V. ö. 295., 420. §§.; LX. t.-cz. 149., 211., 212. §§.

b) *Állatok fajzásából.*

406. §. Azon állat tulajdonosa, mely másnak állata által fajzóvá tétetett, azért bérrel, hacsak kikötve nem volt, nem tartozik.

V. ö. 1894 : XII. t.-cz. 24—30. §§.

c) *Szigetek által.*

407. §. [Ha valamely viznek közepén sziget támad, a két part hosszában fekvő föld tulajdonosainak van kizáró jogok, a támadt szigetet két egyenlő részben elsajátitani, és azt földeik hosszuságához képest magok között felosztani. Ha a szi-

get a viznek egyik felén támad, akkor egyedül a közelebbi partföld tulajdonosának van ahhoz igénye. A hajózható folyókoni szigetek az álladalom számára tartatnak fenn.]

408. §. [Ha csupán a viznek kiszáradása, vagy annak több ágakra oszlása által támadnak szigetek, vagy földrészek árasztatnak el; az előbbi tulajdon jogai sértetlenül maradnak.]

A 407. és 408. §§. helyébe a vizjogról szóló 1885 : XXIII. t.-cz. 4. és 5. §§. léptek, amelyek azonban Fiuméra és kerületére nem hatályosak; itt tehát még az optkv. van érvényben.

d) *Az elhagyott mederről.*

409. §. [Ha valamely viz medrét elhagyja, mindenekelőtt a viznek uj folyása által kárositott földbirtokosoknak van joguk, az elhagyott mederből, vagy annak értékéből kárpótlást nyerni.]

A 409—413. §§-okat a Fiuméra nézve nem hatályos 1885 : XXIII. t.-cz. 5—9. §§-ai pótolják.

A vizjogi törvény 9. §-a nemcsak kisebb folyókra vonatkozik, hanem kivétel nélkül minden folyóra. Ezen §. szerint azoknak, a kiknek ingatlanát valamely azon képzett folyammeder elfoglalja, nincs fentartva egyéb jog, mint hogy az eredeti folyást egy év alatt helyreállithatják.Ez által hatályon kivül van helyezve az osztr. polg. tvkönyv 409. §-ának azon rendelkezése, hogy a viznek uj folyása által károsult földbirtokosoknak joguk van az elhagyott mederből vagy annak értékéből kárpótlást szerezni, amely jog most már fenn nem áll. Ily jog ellentétben áll a vizjogi törvény 4. §-ának azzal a rendelkezésével, hogy a vizek partja és medre a parti birtokos tulajdona, és hogy az ellenes parti birtoknál a meder középvonala képezi a birtok határát. Ha tehát a meder bármily okból viztől mentesen marad és a folyás egy éven belül helyre nem állittatik, minden kártéritési kötelezettség nélkül előáll a parti birtokosoknak a 4. §-ban törvényileg biztositott joga. (C. 1901. márcz. 20-án I. G. 55.)

410. §. [Az ily kárpótlás esetén kivül az elhagyott meder, valamint a támadó szigetről rendelkezés, a határos partbirtokosokat illeti.]

e) *Az áradványról.*

411. §. [Azon föld, melyet valamely viz a parthoz észrevétlenül hord, a part tulajdonosáé.]

f) *Az elsodort földrészről.*

412. §. [De ha a folyó ereje által észrevehető földrész sodortatik idegen parthoz; az előbbi birtokos csak azon esetben veszti el arra nézvei tulajdoni jogát, ha azt egy év alatt nem gyakorolja.]

413. §. [Minden földbirtokos jogositva van, partját a folyó elszakitása ellen megerősiteni. De senkinek sem szabad oly müveket vagy ültetvényeket alkotni. melyek a folyó rendes folyását megváltoztathatnák, vagy a hajózás, malmok, halászat vagy más idegen jogoknak ártalmára válhatnának. Általában ilyes alkotványokat csak a közrendtartási hatóság engedelmével lehet felállitani.]

II. Mesterséges növedék, fölmunkás vagy egyesités által átalában.

414. §. Ki idegen dolgokat felmunkál; ki azokat a magáéval egyesiti, összekeveri vagy összevegyiti, ez által még nem nyer igényt az idegen tulajdonra.

415. §. Ha az ily felmunkált dolgok előbbi állapotukba visszaállithatók; az egyesitett, összekevert, vagy összevegyitett dolgok ismét elkülönithetők, mindegyik tulajdonosnak a magáé visszaadatik és annak, akit illet, kárpótlás szolgáltatik. Ha az előbbi állapotbai visszaállitás, vagy az elkülönités lehetetlen, a dolog az érdekelt felek közt közössé válik; annak mindazáltal, kinek dolgával más az egyesitést bünösen eszközölte, szabad választásától függ, az egész tárgyat, a javitás megtéritése mellett, megtartani, vagy azt a másiknak hasonlóul pótvány mellett átengedni. A bünös fél-

lel, annak jó- vagy rosszhiszemü czélzata mivoltához képest kell bánni. Ha pedig Egyik fél sem tartathatik bünösnek, a választás azt illeti, kinek része többet ér.

V. ö. 326., 361., 825—843., 1323., 1324. §§.

416. §. Ha idegen anyagszerek, csak valamely dolog kijavitására fordittatnak, az idegen anyag a fődolog tulajdonosáé leszen s ez köteleztetik a szerint, amint jó- vagy rosszhiszemüleg járt el, az elhasznált anyagok előbbi tulajdonosának azok árát megfizetni.

V. ö. 294. §.

Különös épitménynél.

417. §. Ha valaki tulajdon földjén épületet emel s ahhoz idegen anyagszereket használt, az épület tulajdona marad ugyan; azonban még a jóhiszemü épitkező is tartozik a kárositottnak az anyagszereket, ha ezeket a 367. §-ban fölhozott viszonyokon kivül vette magához, a közönséges; a rosszhiszemü pedig ezeket a legmagasb ár szerint s ezen fölül még minden egyéb kárt is megtériteni.

V. ö. 297., 305., 326., 331., 332. 1035—1043., 1323., 1324., 1331., 1382. §§.

418. §. Ellenben ha valaki saját anyagszereivel a tulajdonos tudta s akarata nélkül idegen földre épitett, az épület a földtulajdonosé leend. A jóhiszemü épitkező követelheti, a szükséges és hasznos költségek megtéritését; a rosszhiszemü, megbizás nélküli ügyviselőként tekintetik. Ha a földtulajdonos az épitkezés felől tudott és attól a jóhiszemü épitkezőt azonnal el nem tiltotta, csak a földnek közönséges értékét követelheti.

Felperest el kellett utasitani. Peres felek jogelődei között ez a viszony 1863. évben, tehát oly időben keletkezett, midőn Magyarországon az országbirói értekezlet javaslata az anyagi magyar magánjog hatályát részben visszaállitotta. Igaz ugyan, hogy az életbeléptetett id. törv. szab. 21. és 156. §-ai az annak előtte hatályban volt optkv.-nek a telekkönyvi rendtartással kapcsolatos azokat az intézkedés

amelyek valamely jogi tkvi bejegyzésre vagy kitörlésre vonatkoznak, fenntartotta, de ezzel az osztr. ptkv.-nek a peres jogviszonyra vonatkozó, illetőleg a felépitményt tárgyazó szakaszai is fentartottaknak nem tekinthetők, mert a tkvi. rendt. 55. és 56. §-a nem engedi meg, hogy a tulajdonnak oly alakulata, amely szerint a felépitmény és a telek tulajdonjoggal különböző személyeket illet, telekkönyvileg bejegyeztessék s ha ily birtokviszony telekkönyvileg fel is vétetett, ez a felvétel jogszerüen nem a telekkönyvi rendtartáson, hanem a telekkönyvek elkészitése, illetőleg a helyszinelés tárgyában 1853. évi szeptember 16-án kiadott min. rendelet 56. §-án alapulhat, mely a később az 1870. évi 106. sz. a. kiadott magy. ig. min. rendelet 5. §-ával azonos rendelkezést tartalmaz és amelynek czélja az volt, hogy az 1848. előtti időből fentartott jog és birtokviszony is telekkönyvileg felvéve legyen. Mindezekből tehát nem szenvedhet kétséget, hogy Magyarország azon területén, amelyre a magyar magánjog hatálya visszaállittatott, ott tehát, ahol a peres ingatlan is fekszik és igy jelen per eldöntésénél, az o. ptkv.-nek a felépitményre vonatkozó szakaszai alkalmazást nem nyerhetnek. De nem nyerhet alkalmazást az osztr. polg. tkv.-nek az id. t. sz. ab 21. §-a által fentartott 418. §-a sem, mert igaz ugyan, hogy e törvényszakasz szerint, ha a földtulajdonos az épitkezés felől tudott és attól a jóhiszemü épitkezőt el nem tiltotta, csak a földnek közönséges értékét követelheti, de felperes jogelőde az A) alatti szerződés tartalma szerint, tudva idegen tulajdonon épitett, tehát jóhiszemü épitkezőnek csak annyiban tekinthető, amennyiben a földtulajdonos engedelmével épitkezett és miután a föld tulajdonosa az emlitett szerződés szerint a föld iránti tulajdonjogát kifejezetten fenntartotta, a föld kizárólag az épitkezés által felperes jogelődének és igy felperesnek tulajdonába át nem mehetett és igy annak átengedését a föld értékének megtéritése mellett nem követelhetné. (C. 906. okt. 6. I. G. 257.)

419. §. Ha az épület idegen földön és idegen anyagszerekből készült, annak tulajdona ez esetben is a földtulajdonost illeti. A földtulajdonos és az épitkező között ugyanazon jogok és kötelezettségek keletkeznek, mint az előbbi szakaszban; és az épitkező az anyagszerek előbbi tulajdonosának tartozik, jó- vagy rosszhiszemü czélzatához képest, ezeknek közönséges vagy legmagasabb értékét megtériteni.

III. Vegyes növedék.

420. §. Mi eddig az idegen anyagszerekkel emelt épületek iránt határoztatott, azon esetekre

nézve is áll, ha valamely föld idegen maggal vettetett el, vagy idegen növényekkel ültettetett be. Az ily növedék a föld tulajdonosát illeti, ha ugyan a növények már gyökeret vertek.

V. ö. 295. §.

421. §. A fának tulajdona nem a szomszédos földben elterjedő gyökerek, hanem a földből kiálló törzsök szerint határoztatik meg. Ha a törzsök több tulajdonosok határain áll, ugy köztük a fa közös.

V. ö. 825., 843. §§.

422. §. Minden földtulajdonos kitépheti saját földéből az idegen fa gyökerét és az ő légüre felett függő ágakat levagdalhatja, vagy máskép használhatja.

V. ö. 297. §.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Átadás általi tulajdonszerzésről.

Közvetett szerzés.

423. §. Oly dolgok, melyeknek már van tulajdonosuk, közvetve szereztetnek, midőn jogos módon a tulajdonosról másra szállnak által.

V. ö. 314., 380. §§.

Annak czime.

424. §. A közvetett szerzés czime szerződésen, halál esetérei rendelkezésen, birói itéleten, vagy a törvény rendeletén alapul.

V. ö. 317., 367., 392., 402—421., 841. §§.

Közvetett szerzési mód.

425. §. A puszta czim még nem ad tulajdont. A tulajdon és átalában minden dologbani jogok

a törvényben meghatározott eseteken kivül, csak jogos átadás és átvétel által szerezhetők meg.

V. ö. 315., 392., 407—421., 530., 648. §§. — A házközösség tek. v. v. ö. 1885 : XXIV. t.-cz. 44. §. és 1898 : XII. t.-cz. 1., 2. §§.

Igaz ugyan, hogy az optkv. 425. §-a szerint a puszta czim még nem ad julajdont, és a tulajdon rendszerint csak jogos átadás- és átvétel által szereztetik meg; azonban az osztr. polg. tkönyvi bekebelezés által történik, a telekkönyvi bekebelezéssel tehát a teljes tulajdonjogi tényleges birtoklás nélkül is megszereztetik és az osztr. polg. tvkönyv. 440. §-a szerint jogszerü birtokba az uj tulajdonos lép, aki e jogánál fogva az osztr. polg. tvkönyv. 362. §-a szerint a dologgal szabadon rendelkezhetik, a dolgot rendszerint kénye szerint használhatja vagy használatlanul hagyhatja, azt elenyésztetheti vagy részben elidegenitheti, vagy elhagyhatja. (C. 1898. máj. 27-én I. G. 117.)

Az átadás nemei: 1. ingó dolgoknál: a) *testi átadás.*

426. §. Ingó dolgok rendszerint csak kézről-kézre való testi átadás által ruháztathatnak át másra.

V. ö. 293—300. §§.; K. T. 299., 300., 302., 303., 404., 405., 407.; az átadás iránti végrehajtásról v. ö. 1881:LX. t.-cz. 110. §.; lovak megszerzése katonaság részére 1873 : XX. t.-cz. 1. 8. §§.; állatok megszerzése marhalevéllel: 1888 : VII. t.-cz. 8. §.

b) *Jelképes átadás*

427. §. De oly ingó dolognál, melyek mivoltuknál fogva testileg át nem adhatók, mint: adósságkövetelések, fuvaráruk, árutárnál, vagy más összdolgoknál, megengedi a törvény a jel általi átadást, miszerint a tulajdonos az átvevőnek a tulajdont igazoló okiratokat, vagy azon műszereket adja át, melyeknél fogva az átvevő képessé lesz a dolognak kizárólagos birtokbavételére; vagy midőn a dologgal oly ismertető jel köttetik össze, melyből mindenki világosan megismerheti, hogy a dolog másnak átengedtetett.

V. ö. 302., 371., 1393. §§. a rakjegy tek. K. T. 415—419. §§., a közraktári jegyről K. T. 441—444. §§.

c) *Kijelentés általi átadás.*

428. §. Kijelentés által adatik át a dolog, midőn az elidegenitő bebizonyithatólag nyilvánitja azon akaratát, miszerint azon dolgot jövendőben az átvevő nevében birlalja; vagy hogy az átvevő azon dolgot, melyet eddig dologbani jog nélkül birlalt, ez után dologbani jognál fogva birtokolja.

V. ö. 319. §.

Ha a vétel megkötésekor a szerződő felek kijelentették, hogy a vétel tárgyát a vevő átveszi s a vétel megkötése utáni időtől fogva az ő tulajdonát képezi, ugy az átvétel a vétel következtében megtörténtnek tartandó, mert az átadás foganatositható az eladónak puszta kijelentésével is, ha az kétségtelen tanujelét szolgáltatja abbeli akaratának, hogy a megvett, de birtokában visszamaradt tárgyat a vétel után nem saját, hanem a vevő nevében fogja birtokolni. (C. 97. máj. 7. I. G. 96.)

Következmény az átküldött dolgokra nézve.

429. §. Átküldött dolgok rendszerint csak akkor tekintetnek átadatváknak, midőn azokat az átvevő megkapja; ha csak ez az átküldés módját maga meg nem határozta, vagy jóvá nem hagyta volna.

V. ö. K. T. 342., 344. §§.

Következmény a többeknek elárusitott dolgokra nézve.

430. §. Ha a tulajdonos ugyanazon ingó dolgot két különböző személynek, az egyiknek átadás mellet, a másiknak a nélkül árusitotta el; az azt illeti, kinek először adatott át; de a tulajdonos a sértett félnek felelős.

V. ö. 322., 440., 1045., 1053. §§.

2. Ingatlan dolgok átadása nyilvánkönyvekbei bejegyzés által.

431. §. Ingatlan dolgok tulajdonának átruházása végett szükséges, hogy a szerzési ügylet a

e végre rendelt nyilvánkönyvekbe beiktattassék. Ezen beiktatás bekebelezésnek (betáblázásának) neveztetik.

V. ö. 321., 1498. §§. Az árverési vevőről v. ö. 1881 : LX. t.-cz. 180—184. §§. Kisajátitásnál v. ö. 1881 : XLI. t.-cz. 10. §. V. ö. még tkvi rdts. 62., 63. §§.

Ingatlannak tulajdonjoga a telekkönyvi bejegyzés által megszereztetvén, annak vétele iránt kötött szerződés a felek között, a tulajdonjognak a vevőkre történt telekkönyvi bekebelezésével foganatba ment és a vevő, az ingatlannak át nem adása miatt, a szerződésileg meghatározott vételárat visszatartani s annak fizetését megtagadni csak abban az esetben lehet feljogositva, ha a vételár fizetésének kikötött feltételét képezte a birtokbaadás. (C. I. G. 193/1896.)

Annak föltételei.

432. §. A nyilvánkönyvbei betáblázásra mindenekelőtt szükséges: hogy az, kiről a tulajdon másra ruházandó, már maga is mint tulajdonos bekebelezve legyen.

V. ö. 550., 820—822. §§.: tkvi. rdts. 71—76., 120. §§.: 1886 : XXIX. t.-cz. 15—18., 1889 : XXVIII. t.-cz. 5—8., 1891 : XVI. t.-cz., 1892:XXIX. t.-cz. 1. §.; 1894:XVI. t.-cz. 94 s köv. §§.

Különösen: a) *Szerződés általi szerzésnél.*

433. §. Parasztteíkeknek szerződés általi átruházására elegendő, ha az átadó és átvevő, vagy csak maga is az átadó, a földhatóság előtt megjelenik s a szerzési ügyletnek a nyilvánkönyvbe való bekebelezését eszközli.

434. §. De ha az átadó személyesen meg nem jelenik és minden városi, vagy tartománytáblai javakat érdeklő esetekben is, a szerzési ügyletről irott okmány szerkesztendő, és mind a szerződő felek, mind két hiteles férfiak, mint tanuk által is aláirandó.

V. ö. tkvi rdts. 82. §.

435. §. Az ily okiratban, a személyeket, kik a tulajdont átadják s átveszik; átadandó dolgot, terhaival együtt a szerzés czimét; továbbá a kö-

tött ügylet helyét és idejét határozottan ki kell tenni, és az átadónak vagy ezen, vagy külön okiratban engedelmet kell adnia arra, hogy az átvevő, mint tulajdonos, bekebeleztethessék.

V. ö. tkvi rtds. 67—70., 81—83., 87. §§., a hol ez a kérdés ujból van szabályozva.

b) *Itélet s egyéb birói okiratok.*

436. §. Ha ingatlan javak tulajdona jogérvényes itélet, birói osztálylevél, vagy valamely örökségnek birói átadása következtében ruházandó át; ezen okiratok bekebelezése szintén megkivántatik.

V. ö. 424., 819., 841., 1498. §§.; 1881: LX. t.-cz. 220. §. 1894 : XVI. t.-cz. 60., 67. §§.

c) *Hagyomány általi szerzésnél.*

437. §. Szintugy nem elegendő valamely hagyományozott ingatlan jószág tulajdona megszerzésére, hogy az örökséghagyó végrendelete a nyilvánkönyvbe általában bekebelezve legyen. Kinek ilynemü követelése van, kell, hogy a hatóságnál a hagyomány különös beiktatását is kieszközölje.

A hagyományozott ingatlan tek. v. ö. 1894 : XVI. t.-cz. 82. §.; Fiuméra nézve 1854. aug. 9. ny. par. 177., 178. §§. V. ö. még 1881 : LX. t.-cz. 138. §.

Nyilvánkönyvbeli föltételes följegyzés vagy előjegyzés.

438. §. Ha az, ki valamely ingatlan dolgot tulajdonul igényel, erről hiteles ugyan, de nem minden a 434. és 435. §§-ban a bekebelezésre nézve előszabott kellékekkel ellátott okiratot bir; hogy előtte senki előjogot ne nyerjen, a nyilvánkönyvbeli feltételes beiktatást mégis eszközölheti, mely előjegyzésnek (Pränotation) neveztetik. Ez által feltételes tulajdonjogot nyer s mihelyt birói itélet következtében az előjegyzést igazolta, a törvényes rend szerint be-

nyujtott előjegyzési kérvény idejétől fogva igazi tulajdonosnak tartatik.

V. ö. 453. §.; tkvi rdts. 59., 87—99. §§., ahol az előjegyzés részletesen, ujból van szabályozva.

439. §. A megtörtént előjegyzés, mind avval, ki azt eszközölte, mind ellenfelével is, személyes kézbesités által tudatandó. Az előjegyeztető tartozik a kézbesités napjától számitandó (tizennégy) nap alatt a tulajdonjog bizonyitása végetti rendes keresetet meginditani; ellenkező esetben az eszközlött előjegyzés az ellenfél kérésére kitörlendő lészen.

V. ö. tkvi rdts. 62., 63., 67—76., 95., 97., 99. §§. Az igazolási határidő gyakorlatunk szerint 15 nap. Az előjegyzés igazolását a tkvi rdts. szabályozza; biróságról v. ö. 1868: LIV. t.-cz. 44. §., 1893: XVIII. t.-cz. 1. §. 2. p. és 1907: XVII. t.-cz. V. ö. még 1894 : XVI. t.-cz. 68., 72., 75., 101., 102., 106. §§.

A bekebelezések összeütközése iránti rendszabály.

440. §. Ha a tulajdonos ugyanazon ingatlan dolgot két különböző személynek engedte át, az azt illeti, ki a bekebelezést előbb kérte.

V. ö. 322. §.; tkvi rtds. 61. §.

Az ellenfél puszta jogczimeiről való tudomás magában véve még nem elegendő a rosszhiszemüség megállapitására. (Bp. t. 30,745/84.)

A szerződés következménye; a) *a birtokra.*

441. §. Mihelyt a tulajdonjogróli okirat a nyilványkönyvbe beiktattatott, az uj tulajdonos lép a jogszerü birtokba.

V. ö. 321., 431. §§.; tkvi rdts. 80. §. ut. bek.; 1881: LX. t.-cz. 180. §. (árv. vevő), 1881 : XLI. t.-cz. 59. §. (kisajátitó).

b) *Az azzal járó jogokra.*

442. §. Ki vallamely dolgot tulajdonul megszerez, a vele járó jogokat is megnyeri. Oly jogokat, melyek az átadó személyére szoritvák, ez át nem

adhat. Általában senki másra több jogot nem ruházhat, mint amenyivel maga bir.

V. ö. 367., 417., 456., 469., 527., 824., 1393., 1449. §§.

c) *Terhekre nézve.*

443. §. Az ingatlan dolgok tulajdonával, a nyilvánkönyvekbe bejegyzett, rajtok fekvő terhek is átvétetnek. Ki e könyveket meg nem tekinti, hanyagságáért minden esetekben maga lakol. Az előbbi tulajdonos elleni más követelések és igények az uj szerzőre át nem szállnak.

V. ö. 928., 1200. §§.

A tulajdonjog elenyészte.

444. §. A tulajdon általában elveszhet, a tulajdonos akarata; a törvény és birói itélet által. De az ingatlan dolgok tulajdona csak a nyilvánkönyvekből kitörlés által szüntetik meg.

V. ö. 365., 367., 371., 392., 397., 414—421., 841., 1446., 1492. §§., tkvi rdts. 77—80. §§.

Ezen rendszabályoknak egyéb dologbani jogokra kiterjesztése.

445. §. Az ingatlan dolgok tulajdonjogának szerzése és elenyészte módjára nézve, ezen fejezetben foglalt rendszabályok, az ingatlan dolgokra vonatkozó többi dologbani jogoknál is megtartandók.

V. ö. tkvi rdts. 63—66. §§.

A bekebelezések alakja és az iránti óvatosság.

446. §. Mi módon s minő óvatossággal kelljen a dologbani jogok bekebelezésénél általában eljárni, a tartománytáblák és telekkönyvek szerkesztéséről szóló külön rendeletekben foglaltatik.

V. ö. a tagositásra és birtokrendezésre vonatkozó törvényeket.

HATODIK FEJEZET.

A zálogjogról.

A zálogjog és zálog fogalma.

447. §. A zálogjog azon dologbani jog, mely a hitelezőnek engedtetik a végre, hogy ha a kötelezettség a meghatározott időben nem teljesittetik, valamely dologból kielégitést nyerhessen. A dolog, melyre nézve a hitelezőt ezen jog illeti, átalában zálognak neveztetik.

V. ö. 1343., 1368. s. kk. §§-t.

A zálog nemei.

448. §. Zálogul szolgálhat minden dolog, mely forgalomban van. Ha ingó, kézi zálognak, vagy szoros értelembeni zálognak neveztetik; ha ingatlan, jelzálognak vagy fekvő zálognak hivatik.

V. ö. 311., 355., 356. §§.

Ami le nem foglalható, zálognak sem tárgya; erről bővebben Márkus: Végrehajt. elj. 51—68. §§. kapcsán; a kézi zálog kölcsönügyletről v. ö. 1881:XIV. t.-cz.; a záloglevelek biztositásáról v. ö. 1876: XXXVI. t.-cz.

A zálogjog czime.

449. §. A zálogjog ugyan mindig érvényes követelésre vonatkozik, de nem minden követelés ad a zálogjog megszerzésére czimet. Ez törvényen, birói itéleten, szerződésen, vagy a tulajdonos végrendeletén alapul.

V. ö. 447., 448., 449., 469., 1368., 1483. §§.

450. §. Azon esetek, melyekben a törvény enged valakinek zálogjogot, ezen törvénykönyv illető helyén és a csőd esetekbeni eljárásnál adatnak elő. Mennyiben engedhet a biróság zálogjogot, a törvénykezési rendtartás határozza meg. Ha a zálogjog az adósnak, vagy egy harmadiknak, ki

érte saját dolgát köti le, beleegyezése által szerzendő meg; a szerződésekről és hagyományokról szóló rendszabályok szolgálnak zsinórmértékül.

A törvényes zálogjog eseteiről l. 159., 409., 595., 653., 662., 1101., 1321. §§.; továbbá a hajósnép bérei erejéig a hajós és a fuvarpénzeken: 1774. ápr. 25. Editto politico di navigazione mercantile, VII. t.-cz. 44. §.; l. továbbá részletesen Márkus: Magy. magánjog, II. k. 308. s kk. ll.

A zálogjog szerzés módja: a) *Testi átadás.* b) *Nyilvánkönyvekbe való bekebelezés.*

451. §. A zálogjog valóságos megszerzésére kell, hogy a czimmel biró hitelező, az elzálogitott dolgot, ha ingó, őrizet alá vegye; ha ingatlan, követelését, a fekvő javak tulajdona megszerzése végett elészabott módon bekebeleztesse. A czim magában csak személyes jogot ad a dologhoz (dologhozi jogot), de nem tárgyilagos jogot a dologra (dologbani jogot).

V. ö. 320., 321., 425., 446., 452. §§.; tkvi rdts. 57., 61., 63., 65., 104—105. §§. K. T. 301—308. §§.; 1859. aug. 1. IM. rend., a rangsorozat tkvi feljegyzése tárgyában.

c) *Jelképes átadás.*

452. §. Azon ingó dolgok elzálogositásánál, melyek kézről-kézre testileg való átadást nem türnek, szintugy, mint a tulajdon átruházásánál (428. §.) oly jelek használandók, melyekből az elzálogitást mindenki könnyen megtudhassa. Ki ezen óvatosságot elmulasztja, a káros következésekért felelős.

V. ö. végrehajt. törv. 79—81. §§., szabadalmi tv. 10. §.

d) *Előjegyzés által.*

453. §. Ha valamely követelésnek a nyilvánkönyvekbei bekebelezése az okiratbani törvényszerü formaság hiánya miatt meg nem történik; a hitelező magát előjegyeztetheti. Ezen előjegyzés által

feltételes zálogjogot nyer, mely, ha a követelés a fennebb 438. és 439. §§. előadott módon igazoltatott, a törvényes rend szerint benyujtott előjegyzési kérvény idejétől fogva feltétlenné válik.

V. ö. tkvi rdts. 87. s kk. §§.; vhtási törv. 230. §.

Alzálog szerzése.

454. §. A zálogos zálogát, amennyiben arra joga van, egy harmadiknak ismét elzálogithatja s ennyiben az alzáloggá válik, ha ez utóbbi azt magának át is adatja, vagy az elzálogitást, a zálogjogra, a nyilvánkönyvbe beiktattatja.

V. ö. 1316., 1425. §§., vhtási tv. 79. §., tkvi rdts. 79. §., 115. §. 2. bek.

455. §. Ha a tulajdonos a további elzálogitásról tudósittatik; tartozását csak annak akaratával fizetheti le a hitelezőnek, ki az alzálogot birja, vagy azt birói kézhez kell letennie, különben a zálog az alzálogos részére lekötve marad.

Az alzálogos hitelezőinek a jelzáloggal terhelt ingatlan tulajdonosa ellen rendszerint nincs kereseti joga és magából az ingatlanból — árverés folytán történt vételár felosztás esetét kivéve — csak ugy nyerhet kielégitést, ha saját adósának jelzálogilag biztositott követelését magára ruházhatja, vagy annak behajtására feljogosittatik. Abban az esetben azonban, ha az alzáloggal terhelt követelés biztositásául bekebelezett zálogjog a telekvi rendt. 72. §-ában foglalt fenntartással közöltetett, közvetlenül a jelzálog tulajdonosa ellen fordulhat keresettel. (C. 95. ápr. 19. jun. 7. 61. sz. polg. 1. ü. döntv.)

Idegen dolog elzálogositása.

456. §. Ha valamely idegen ingó dolog, a tulajdonos beleegyezése nélkül elzálogosittatik, ennek ugyan rendszerint joga van azt visszakivánni; de oly esetekben, midőn a tulajdonkeresetnek jóhiszemü birtokos ellen nincs helye (367. §.), köteles vagy a jóhiszemü zálogost kármentesiteni, vagy a zálogról letenni és az elzálogitó elleni kártéritési joggal megelégedni.

V. ö. 367., 466., 468. §§. K. T. 299., 300. §§.

A zálogjog tárgyilagos terjedelme.

457. §. A zálogjog az elzálogitó szabad tulajdonához tartozó minden részekre, a zálog növedékére és tartozékára, következőleg a hasznokra is kiterjed, mig ezek elkülönitve, vagy beszedve nincsenek. Ha tehát valamely adós, jószágát a hitelezőnek és egy másiknak utóbb annak hasznait zálogitja el; az utóbbi elzálogitás csak a már elkülönitett és beszedett hasznokra nézve hatályos.

V. ö. 294—297., 404. §§.; 1881: LX. t.-cz. 149. §. (tartozék lefoglalása), 155., 211., 212. §§.

Az optkv. 457. §-ának általánosan elfogadott értelmezése szerint a zálogjog nemcsak a főkövetelés, hanem járrulékainak, jelesül a kamatok biztositására is szolgál, amiért is a sorozott tőke utáni, az árverés napjától számitott 3 évnél nem régibb kamatok is a tőkével együtt sorozandók. (C. 1906. febr. 15. 6516/905.)

A záloghitelező jogai és kötelezettségei: a) *A zálog elégtelenségének fölfedezésekor.*

458. §. Midőn valamely zálognak értéke az elzálogitó vétke által, vagy a dolognak később nyilvánult valamely hiánya miatt az adósság fedezésére többé elegendőnek nem találtatik; a hitelező jogositva van az elzálogitótól más ahhoz mért zálogot követelni.

V. ö. 340—343., 467. §§., 922. s kk. §§., 1374. §.

b) *A követelés lejárta előtt.*

459. §. A zálogot az elzálogitónak engedelme nélkül hitelező nem használhatja; sőt azt gondosan őrizni s érette, ha vétke miatt elvész, felelni köteles. Ha vétke nélkül vész el, követelését azért el nem veszti.

V. ö. 1852. Ősiségi márcz. 2. ny. par. 19. §.

460. §. Ha a hitelező a zálogot tovább adta zálogba; még az oly véletlenért is felelős, mely által a zálog ő nála el nem veszett, vagy meg nem romlott volna.

c) *Lejárta után.*

461. §. Ha a zálogos hitelező, a meghatározott idő eltelte után, ki nem elégittetik; jogositva van a zálog árvereztetését biróilag kérni. A biróság erre nézve a törvénykezési rendtartás rendszabályai szerint köteles eljárni.

V. ö. 450., 451., 466. §§.; keresk. törv. 305—307., 447. §§.; váltótv. 106—107. §§.

Birói közbenjárás nélkül értékesithetik a zálogot a következő kiváltságos pénzintézetek: magy. földhitelintézet, kisbirtokosok orsz. földhitelintézete, osztrák-magyar bank, orsz. közp. hitelszövetkezet. — V. ö. még 1860. szept. 19. igazs. min. rend., a jelzálogos követelések beperlése tárgy.

462. §. A jószág árvereztetése előtt, minden arra beiktatott záloghitelezőnek meg kell azon követelés beváltását engedni, mely miatt az árvereztetés kéretett.

V. ö. 1076., 1422., 1423. §§. 1881 : LX. 156., 190. §§.

463. §. Az adósoknak nincs joguk, valamely általok elzálogitott dolog árverésében résztvenni.

V. ö. 1881: LX. t.-cz. 169. §.; S. Ü. Sz. 152. §.

464. §. Ha a zálogból az adóssági összeg be nem jő, a hiányt az adós pótolja; ellenben neki jár az is, mi az adósságon felül bevétetik.

V. ö. 1881 : LX. t.-cz. 113., 116., 117., 128. §§.

465. §. Mennyiben köteles a záloghitelező magát zálogához tartani; vagy mennyiben van joga adósának egyéb értékéhez nyulnia, a törvénykezési rendtartás határozza meg.

V. ö. vhtási törv. 47. §.

466. §. Ha az adós az elzálogositás ideje alatt, az elzálogositott dolog tulajdonát másra ruházta, a hitelezőnek szabadságában áll, először személyes jogát az adós ellen s ezután teljes kielégittetését az elzálogositott dologban keresnie.

V. ö. 443., 928. §§.; a jelzálogkeresetekre vonatkozó 1860. szept. 19. min. rend. (RGBl. 212. sz.); 1868: LIV. t.-cz. 44. §.

Az optkv. 466. §-a értelmében, mely mint a telekkönyvi jogok szerzésével és megszüntetésével kapcsolatban álló, ideiglenes törv. szab. 21. és 156. §§-ai szerint irányadó, ha az adós az elzálogositott jószág tulajdonát másra átruházza, a hitelezőnek szabadságában áll teljes kielégitését az elzálogositott dologban keresni, és pedig, minthogy a zálogjog az idézett ptkv. 457. §-a értelmében a zálogtárgy minden részére, növedékére, tartozékaira, következőleg a hasznokra is kiterjed, mig ezek elkülönitve nincsenek, ugy a zálogtárgy állagából, mint annak a haszonélvezetéből. (C. 1903. ápr. 21. I. G. 60/1902.)

467. §. Ha az elzálogitott dolog elpusztittatik, ha a hitelező arrai jogáról törvényszerüen lemond; vagy ha azt az adósának fentartás nélkül visszaadja; a zálogjog elenyészik ugyan, de az adósságkövetelés fennmarad.

V. ö. 448., 1444., 1447. §§.

468. §. Elenyészik továbbá a zálogjog azon idővel, amelyre szoritva volt, következőleg az elzálogitónak az elzálogitott dolograi ideiglenes jogával is; ha különben e körülmény a hitelező előtt tudva volt, vagy a nyilvánkönyvekből tudva lehetett.

V. ö. 443., 456., 427., 1449., 1500. §§.

469. §. A tartozás lefizetésével megszünik a zálogjog. A zálogadó azonban a tartozást csak ugy tartozik lefizetni, hogy a zálog neki egyszersmind visszadassék. A jelzálog megszüntetésére az adósság lefizetése magában nem elegendő. A jelzálogos jószág mindaddig lekötve marad, mig az adóslevél a nyilvánkönyvekből ki nem töröltetik.

V. ö. 526., 1378., 1445., 1446. §§., tkvi rdts. 77., 79. §§. 1881 : LIX. t.-cz. 6. §.

A záloghitelezők elsőbbségi jogáról.

470. §. A hitelezőknek csődkiütéskor elsőbbségi jogait a csődesetekbeni eljárás határozza meg.

V. ö. 1881 : XVII. t.-cz. 52—58., 129., 152., 153., 173—177.; 1854. bányatv. 268., 269. §§.

A megtartási jogról.

471. §. Sem a zálogbavevő, sem bármi más birlalója az idegen dolognak mincs jogositva, a neki

engedett jog elenyészte után valamely követelés alapján megtartani. De ha a törvénykezési rendtartásban meghatározott kellékek beállanak és a dolog ingó, azt birói őrizet alá adhatja és tilalom alá vétetheti, vagy ha ingatlan, annak lezáratását kérheti.

V. ö. 334., 392., 403., 980., 1109., 1153. §§. A keresk. ügyletekből eredő megtartási jogról v. ö. keresk. törv. 309., 310. §§.; a váltóhitelező magatartási jogáról v. ö. váltótv. 106—109. §§.; v. ö. a mezőrendőrségi törv. (1894 : XII. t.-cz.) 89. §. szabályozta megtartási jogot. A zárlatról v. ö. 1881: LX. t.-cz. 237—254. §§.

HETEDIK FEJEZET.

A szolgalmakról.

A szolgalmi jog fogalma.

472. §. A szolgalom joga által köteleztetik a tulajdonos másnak hasznára a maga dolga tekintetében valamit türni, vagy elmulasztani. Ezen dologbani jog a szolgalmi dolog minden birtokosa irányában hatályos.

V. ö. 307., 313. §§. Szolgalmi joggal terhelt ingatlan árveréséről v. ö. vhtási tv. 163. §.

A szolgalmak fölosztása telki szolgalmakra és személyesekre.

473. §. Ha a szolgalom joga valamely telek birtokával, annak hasznosabb vagy kényelmesebb használata végett köttetik egybe; akkor telki szolgalom származik, különben a szolgalom személyes.

V. ö. 298. §-t.

Mezei és házi szolgalmakra.

474. §. A telki szolgalmak két telekbirtokost tesznek föl, kiknek egyikét mint kötelezettet a szolgalmi, a másikat mint jogositottat, az uralgó jószág illeti. Az uralgó telek vagy mezei gazdaságra, vagy

más haszonvételre van szánva; azért is megkülönböztetnek a mezei és házi szolgalmak.

Közönségesebb nemei; a) *a házi szolgalmak.*

475. §. A házi szolgalmak közönségesen:

1. Azon jog, mely szerint valaki épületének valami terhét idegen épületre tehesse;

2. valamely gerendát, vagy fedélfát másnak falába eereszthessen;

3. másnak falán akár világosság, akár kilátás okáért ablakot nyithasson;

4. a szomszédjának légüre fölé födelet, vagy erkélyt épithessen;

5. a füstöt a szomszéd kéményén keresztül vihesse;

6. az ereszt másnak telkére bocsáthassa;

7. a szomszéd telkére folyadékokat önthessen, vagy azon keresztül vezethessen.

Ezen s más hasonló házi szolgalmaknál jogositva van a házbirtokos szomszédja földén valamit tenni, mit ennek türnie kell.

476. §. Más házi szolgalmak által köteleztetik a szolgalmi telek birtokosa valamit nem tenni, amit különben tennie szabadságában állott volna. Ilyenek:

8. Házát felebb nem emelni;

9. azt alacsonyabbra nem venni;

10. az uralgó épülettől a világosságot s levegőt;

11. vagy a kilátást el nem fogni;

12. házának ereszét szomszédja földéről, kinek az kertje öntözésére vagy viztartója megtöltésére vagy más módon hasznára szolgálhat, el nem vonni.

b) *A mezei szolgalmaknak.*

477. §. A nevezetesebb mezei szolgalmak:

1. Azon jog, hogy valaki idegen földön gyalogösvényt, marhacsapást, vagy szekérutat tarthasson:

2. vizet merhessen, marhát itathasson, s a vizet le és ide-vezethesse;

3. marhát őrizhessen, s legeltethessen;

4. fát vághasson, száraz ágakat s galyakat gyüjthessen, makkot szedhessen, falevelet gereblyélhessen;

5. vadászhasson, halászhasson és madarászhasson;

6. követ fejthessen, sövényt áshasson és meszet égethessen.

V. ö. alább 492—503. §§. az egyes szolgalmakról. A pinczejogról v. ö. 1854. jul. 23. helyszinelési utasit. 66. §.; 1867. évi 2784. sz. IM. rend. 43. §.; 1889 : XXXVIII. t.-cz. 3. §. L. végül 1894 : XII. t.-cz. 92—95. §§.

A személyes szolgalmak nemei.

478. §. A személyes szolgalmak; valamely dolognak szükséges használata; a haszonvétel és a lakás.

L. alább 504—522. §§.

Rendetlen és álszolgalmak.

479. §. De oly szolgalmak is, melyek magokban telki szolgalmak; egyedül a személynek; — vagy oly kedvezések, melyek rendszerint szolgalmak, csak visszahuzásig engedélyezhetők. Mindazáltal a szolgalom természetétőli eltérések nem védelmeztetnek; aki ezeket állitja, az köteles bebizonyitani.

A szolgalmi jog szerzése. A szerzésrei czim.

480. §. Valamely szolgalomrai czim szerződésen; végrendeleten; közös telkek felosztásakor hozott birói itéleten, vagy végtére elévülésen alapul.

A bányaszolgalmakról v. ö. 1854. máj. 23. bányatörv. 191. s köv. §§. az erdei termékek szállitásának türésére kötelezésről v. ö. 1879: XXXI. t.-cz. 178. §.

Szerzésmód.

481. §. A szolgalom dologbani joga ingatlan dolgokra s általában oly tárgyakra, melyek nyilvánkönyvekben beiktatvák, csak az azokat beiktatás által szereztethetik, de más dolgokra a fennebb (426—428. §§.) kitett átadási módok által szereztetik.

V. ö. 321., 431—446., 1498. §§.; 1881 : LX. t.-cz. (kisajátitás) 60., 85. §§.; tkvi rdts. 54. §. 1886 : XXIX. t.-cz. 18. §.

Szolgalmaknáli jogviszony. Általános rendszabályok a szolgalmi jog iránt.

482. §. Minden szolgalmak megegyeznek abban, hogy a szolgalmi dolog birtokosa rendszerint nem köteleztetik valamit tenni, hanem csak másnak valamely jog gyakorlatát megengedni, vagy valamivel felhagyni, mit, mint tulajdonos, különben tenni jogositva volna.

483. §. Azért a szolgalomra rendelt dolog fentartására és helyreállitására való költségeket is rendszerint a jogositott tartozik viselni. De ha a dolog a kötelezett által is használtatik, a költséghez arányleg kell járulnia s csak annak a jogositott részére való átengedése által menekedhetik meg, annak beleegyezése nélkül is, az ahhoz való járulástól.

V. ö. 487. s kk. §§., 508., 513——515. §§.; 1881 : XLI. t.-cz. (kisaját.) 15. §.; 1885 : XXIII. t.-cz. (vizjog) 60., 63. §§.; bányatv. 195. §.

484. §. Az uralgó jószág birtokosa jogát tetszése szerinti módon gyakorolhatja ugyan; de szolgalmakat kiterjeszteni nem szabad, sőt amennyiben természetök és rendeltetésök czélja engedi, azokat korlátolni kell.

V. ö. 1228. §.

485. §. Semmiféle szolgalmat sem lehet a szolgalmi dologtól önhatalmulag elkülöniteni, sem

más dologra vagy személyre átruházni. S annyiban minden szolgalom megoszthatatlannak is tartatik, amennyiben a telken fekvő jog, annak nagyobbitása, kisebbitése, vagy eldarabolása által, sem meg nem változhatik, sem meg nem osztathatik.

V. ö. 507., 509., 523., 844., 847., §§.; 1881 : LX. t.-cz. 163., 191. §§

Csakis a haszonélvezeti szolgalmi jog mint ilyen, nem ruházható át, de a jog használatának más részére való átengedése, vagy a jogról a tulajdonos javára való lemondás kizárva nincs, s ennek jogérvényességéhez irásbeli szerződés még akkor sem kivántatik meg, ha a haszonélvezeti jog a jogosult javára telekkönyvileg van bejegyezve. (C. 97. márcz. 17. I. G. 416/96.)

Az optkv. 485. §-ának az az intézkedése, mely szerint akinek kilátásra joga nincs, ablakának berácsolására köteleztetik, csak oly esetre vonatkoztatható, midőn oly szolgalmakról van szó, mely akként keletkezik, hogy az uralkodó telek tulajdonosa a szomszédja falán ablakot nyit. (C. 2175/96.)

486. §. Valamely telek egyszerre több személyek részére is lehet szolgalmazó, ha különben e miatt egy harmadiknak régibb jogai nem szenvednek.

Alkalmazás a telki szolgalmakra, különösen valamely tehernek, gerendának idegen épületen tartásához, vagy a füstnek átvezetéséhez való jogra.

487. §. A szolgalmak külön nemeinél a jogviszonyok az itt felállitott elvek szerint határozandók meg. Aki tehát a szomszéd épület terhét viselni, idegen gerendának falába eresztését vagy az idegen füstnek kéményen való átvezetését türni köteles; tartozik aránylag az arra rendelt fal, oszlop, közfal vagy kémény fentartásához járulni. De azt nem kivánhatni tőle, hogy az uralgó jószágot gyámolitsa vagy a szomszéd kéményét kijavittassa.

Ablakjog.

488. §. Az ablakjog csak világosságra és levegőre ad igényt; a kilátásra külön engedelem kiván-

tatik. Kinek a kilátásra joga nincs, ablakának berácsolására köteleztethetik. Az ablakjoggal együtt jár a nyiladék megóvásának kötelessége, ki ezen megóvást elmulasztja, az abból következett kárért felelős.

V. ö. 483., 1318., 1319. §§.

Eresz joga.

489. §. Ki az ereszjoggal bir, az esővizet szabadon, vagy csatornákon az idegen fedélre lefolytathatja; fedelét fölebb is emelheti; de ugy kell intézkednie, hogy ez által a szolgalom terhesebbé ne váljék. Szintugy tartozik a nagyobb mennyiségben esett havat idején eltakaritani, valamint a lefolyásra szolgáló csatornákat is jó karban tartani.

V. ö. 484. §. — Vizszolgalmak tek. v. ö. 1885: XXIII. t.-cz. 57—67. §§.; 1886. ápr. 26. 13,091. sz. I. M. rend.

Az esővíz levezetésének joga.

490. §. Akinek joga van az esővizet a szomszéd fedélről a maga földére vezetni, köteles a csatornákra, vizrekeszekre és más ahhoz tartozó készletekre a költségeket egyedül viselni.

491. §. Ha a levezetendő folyadékok árkokat és csatornákat kivánnak, azokat az uralgó föld tulajdonosa tartozik csinálni; ő tartozik azokat rendesen befedetni és tisztittatni is, s ez által a szolgalmi föld terhén könnyiteni.

Gyalogösvény, marhacsapás és szekérut joga.

492. §. A gyalogösvény joga magában foglalja a jogot, ezen ösvényen járni, magát emberek által vitetni, vagy más embereket magához járattatni. A marhacsapással a taligahasználat, a szekéruttal pedig kettős vagy számos fogattali kocsizás joga van egybekötve.

V. ö. 1894 : XII. t.-cz. 41., 95. §§.; 1879 : XXXI. t.-cz. 178., 179. §§.

493. §. Ellenben a járási jog lovaglási jogra, vagy állatok általi vitetésre, sem a marhahajtási jog, a szolgalmi földön nehéz terhek vontatására, sem a szekerezés joga marhának szabadon áthajtására különös engedély nélkül ki nem terjeszthetik.

V. ö. 1871:LIII. t.-cz. 41. §. ut. bek.

494. §. Az ut, hidak és bürük fentartásához mindazon személyek, vagy földbirtokosok, kiket azoknak használata illet, aránylag járulnak, következőleg a szolgalmi telek birtokosa is, amennyiben azokból hasznot huz.

V. ö. 483., 825., 839. §§.; 1890: I. t.-cz. 65., 66., 80., 104., 125—128. §§.

Ehhez való tér.

495. §. Ezen három szolgalom számára való térnek a szükséges használathoz és a helybeli körülményekhez kell arányozva lenni. Ha utak és ösvények vizáradás vagy valamely véletlen által használhatatlanokká válnak, előbbi állapotbai visszaállittatásukig, hacsak a közrendtartási hatóság már nem intézkedett, uj tért kell kimutatni.

V. ö. 1881 : XLI. t.-cz. 12., 15. §§. 1890 : I. t.-cz. 59—60. §§.; 1894 : XII. t.-cz. 36—42. §§.

Vizmérés joga.

496. §. Az idegen vizmérés jogával az ahhoz való járhatás is megengedtetik.

Vizvezetés joga.

497. §. Kinek joga van vizet idegen földről a magáéra vagy maga földjéről máséra vezetni, annak joga is van, az ehhez szükséges csöveket, csatornákat és zsilipeket önköltségén készittetni. Az ily készitvények tovább nem terjeszthető mértéke az uralgó telek szükséglete által határoztatik meg.

Legelőjog.

498. §. Ha a legeltetési jog szerzésénél a kijáró marhának neme és száma; továbbá a haszonvételnek ideje és mértéke meg nem határoztatott, a harmincz esztendős békés birtokot oltalmazni kell. Kétes esetekben következő rendszabályok szolgálnak zsinórmértékül.

Törvényes határozat: a) *a kijáró marha neméra nézve.*

499. §. A legeltetési jog, amennyiben a közrendtartási és erdészeti rendeletek ellent nem állanak, mindenféle vonós- és szarvasmarhákra, juhnemüekre kiterjed; de a sertésekre és baromfira nem, ugyszintén erdős vidékeken a kecskékre sem. Tisztátalan, egészségtelen és idegen marha a legelőről mindenkor ki van zárva.

V. ö. 1879 : XXXI. t.-cz. 7. §.

b) *Számára nézve.*

500. §. Ha a kijáró marhának száma az utolsó harmincz év alatt változott, az első háromesztendőbeli legeltetésből kell a közép számot felvenni. Ha ez sem világlik ki, akkor részint a legelőnek kiterjedésére, részint annak minőségére kell méltó tekintettel lenni és a jogositottnak legalább azt meg nem engedi, hogy az idegen legelőn több marhát tartson, mint amennyit az uralgó földön termő takarmánynyal kiteleltethet. A szopós marha nem jő a meghatározott számba.

c) *A legeltetés ideje.*

501. §. A legeltetés ideje általában a mindegyik határban bevett háboritlan gyakorlat által határoztatik ugyan meg; de semmi esetben sem szabad a közrendtartási határozatok által rendezet

gazdálkodásnak a legeltetés által akadályoztatni, vagy nehezittetni.

d) *A használat mértéke iránt.*

502. §. A legeltetési jog használása más haszonvételekre ki nem terjed. A jogosítottnak sem füvet kaszálni, sem rendszerint a föld tulajdonosát az együttlegeltetésből kizárnia nem szabad; legkevésbé pedig a legelő átlagát sértenie. Ha kártól lehet tartani, marháját pásztor által kell őriztetnie.

Ezen határozatoknak egyéb szolgalmakra alkalmazása.

503. §. Mi eddig a legeltetési jogra nézve rendeltetett, aránylag az állatfogási, favágási, kőfejtési jogokra s a többi szolgalmakra is alkalmazandó. Ha valaki ezen jogokat a közös tulajdonra véli alapithatni, az ez iránt keletkező villongások a tulajdon közösségéről szóló fejezetben foglalt elvek szerint intézendők el.

A legeltetésre vonatkozóan v. ö. 1894 : XII. t.-cz. 6—23., 95. §§.; 1890 : I. t.-cz. 137. §.; 1888 : VII. t.-cz. 15., 17., 154. §§.; (urbéri) 1836 : VI. t.-cz. 3. §.; 1836 : VIII. t.-cz. 2. §.; 1840 : VII. t.-cz. 3. §.; 1871 : LIII. t.-cz. 38—42., 48., 56., 58., 74—79. §§. V. ö. még a halászati tv. (1888 : XIX. t.-cz.) 3., 11., 12. §§.; a vadászati tv. (1883 : XX. t.-cz.) 3., 19., 20., §§.; a mezőrendőrségi tv. (1894 : XII. t.-cz.) 55. §.; a távbeszélők stb. tek. 1888 : XXXI. t.-cz. 7., 8. §§.; a bányák tek. v. ö. Id. törv. szab. VII. r. Ig., 45. §§.

Személyes szolgalmak; különösen: 1. a használat joga.

504. §. A személyes szolgalmak gyakorlata, ha máskép nem volt az egyezség, következő elvek szerint határoztatik meg: A használat szolgalma abban áll, hogy valaki jogositva van, valamely idegen dolgot, állaga megsértése nélkül, csupán a maga szükségére használni.

Határozat a haszonvételekre.

505. §. Ki tehát valamely dolog használatjogával bir, az abból, egyéb vagyonaira tekintet nélkül, állásához, foglalkozásához és háztartásához mért hasznot huzhat.

506. §. A szükség a használat megengedésének időpontja szerint határozandó meg. A jogositottnak állásában, vagy foglalkozásában utóbb történt változások tágabb használatra igényt nem adnak.

V. ö. 485. §.

Az állagra.

507. §. A jogositottnak nem szabad a neki használatra engedett dolog állagát megváltoztatni, sem jogát másra átruházni.

A terhekre nézve.

508. §. Mindazon haszonvételek, melyek a használatra jogositottnak háboritása nélkül a dologból merithetők, a tulajdonost illetik. De ez köteles a dolgon fekvő minden rendes és rendkivüli terheket viselni és azt maga költségén jó karban tartani. Csak ha a költségek azon hasznot meghaladják, tartozik a jogositott a fölözetet viselni, vagy a használástól elállani.

V. ö. 482., 483. §§.

2. *A haszonélvezés joga.*

509. §. A haszonélvezés azon jog, melynél fogva idegen dolgot, állagának kimélésével, korlátlanul élvezheti.

V. ö. 150., 613., 707., 708., 757., 1227., 1228., 1230., 1255—58., 1260., 1372., 1462. §§. Ingatlan árverése esetén v. ö. 155., 165., 184., 208., 210. §§.

Az optkv. 485. §-ának rendelkezéséből kifolyóan csakis a haszonélvezeti szolgalmi jog, mint ilyen nem ruházható át másra, de e jog használatának más részére való átengedése vagy e jogról való lemondás kizárva nincs, és annak jogérv

nyességéhez irásbeli szerződés még akkor sem kivántatik meg, ha a haszonélvezeti jog a jogosult javára telekkönyvileg van bejegyezve. (C. 1897. márcz. 17. I. G. 416.)

Mennyiben terjedhet elhasználható dolgokra.

510. §. A használható dolgok magokban nem tárgyai a használatnak, vagy a haszonélvezésnek, hanem csak azok értéke. A készpénzzel a jogositott tetszése szerint rendelkezhetik. De ha valamely már kiadott tőke engedélyeztetik haszonélvezetre vagy használatra, a jogositott csak a kamatokat követelheti.

V. ö. 301. §.; az erdei haszonélvezetről v. ö. 1879. XXXI. t.-cz.; 1898: XIX. t.-cz. 11., 13., 34—39., 44., 60. §§.; a gyógyszertárakról v. ö. 1876 : XIV. t.-cz. 131., 132. §§.

A haszonélvező jogai és kötelezettségei.

511. §. A haszonélvezőnek joga van mind a rendes, mind a rendkivüli teljes jövedelemhez; őtet illeti tehát a fennálló bányai rendszabályok megtartása mellett, a bányarészekből bevett tiszta haszon is és az erdészetileg vágott fa. A kincsre, mely a haszonélvezésre szánt földben találtatik, nincs igénye.

V. ö. 398., 399. §§.

Különösen a) *a dolgon fekvő terhekre.*

512. §. Tiszta jövedelemnek azonban csak az tekintethetik, mi minden szükséges költségek levonása után fenmarad. A haszonélvező tehát minden terheket átvállal, melyek a haszonélvezés engedélyezésekor a szolgalmi dologgal össze voltak kötve s igy az arra bejegyzett tőkék kamatait is. Őtet terhelik a dologról járó rendes és rendkivüli tartozások, amennyiben a haszonélvezés tartama alatt vett haszonból fedezhetők; ő viseli azon költségeket is, melyek nélkül a hasznok el nem érhetők.

A bányatv. 138. §-a szerint a pótfizetések a bányamüvelés üzemben tartási költségeit képezik s ennélfogva az tkv. 512. §-a értelmében a haszonélvezőt terhelik abban az

esetben is, ha a haszonélvezet tartama alatt vm. évben a bánya jövedelme nem fedezi a pótfizetések összegét. A bányarészek fentartásának költségei rendszerint a szolgalomra jogositottat terhelik és a kötelezett azokhoz csak abban az esetben köteles hozzájárulni, ha ő is használja a szolgalommal terhelt dolgot. (C. 622/1892.)

A haszonélvezetben birt ingatlanra jelzálogilag bekebelezett terhek kamatait az optkv. 512. §. értelmében a haszonélvező tartozik megfizetni. (C. 622/1892.)

b) *A dolog fentartására.*

513. §. A haszonélvező tartozik a szolgalmi dolgot, mint jó gazda, azon karban tartani, melyben azt átvette és a jövedelemből a javitásokat, kiegészitéseket és helyreállitásokat megtétetni. Ha mindazonáltal a szolgalmi dolog értéke, a haszonélvező vétke nélkül, egyedül a jogszerü élvezet által kisebbedett, ezért ő nem felelős.

V. ö. 483., 509., 520., 1305. §§.

c) *Épitkezésekre.*

514. §. Ha a tulajdonos, a haszonélvezőnek jelentése folytán, tulajdon költségén, oly épitkezéseket tétet, melyek az épületnek jósága vagy valamely véletlenség által szükségessé váltak, a haszonélvező az ez által javult haszonélvezés mértékéhez képest a beruházott tőkének kamatait neki megtériteni tartozik.

515. §. Ha a tulajdonos erre ráállani nem akar vagy nem képes; a haszonélvező jogositva van, vagy az épitést megtétetni és a haszonélvezés végeztével jóhiszemü birtokosként megtéritést követelni; vagy az épités elmaradása miatt hiányolt haszonélvezésért ahhoz mért kárpótlást kivánni.

V. ö. 331., 332., 995., 1333. §§.

516. §. Oly épitkezéseket, melyek nem szükségesek, habár különben a jövedelem szaporitására használatosak is, a haszonélvező teljes kármentesités nélkül nem köteles megengedni.

d) *A javitásköltségekre nézve.*

517. §. Amit a haszonélvező a tulajdonos beleegyezése nélkül tartamos haszonvételek szaporitására forditott, visszaveheti; de a javitásokból még fenn lévő haszonvételekért pótványt csak anynyiban követelhet, amennyiben megbizás nélküli ügyviselő jogositva van azt követelni.

V. ö. 332., 1037., 1038. §§.

Az iránti bizonyiték.

518. §. A kölcsönös követelések bebizonyitásának könnyebbitésére a tulajdonos és a haszonélvező minden szolgalmi dolgokról hiteles összeirást készittessenek. Ha ez elmulasztatott, az vélelmeztetik, hogy a haszonélvező a dolgot annak rendes haszonvételére megkivántató minden darabokkal együtt középszerü használható állapotban vette át.

V. ö. 1110. §.

A haszonvételeknek a haszonélvezés elenyésztéveli kiosztása.

519. §. A haszonélvezés végeztével a függő hasznok a tulajdonost illetik; tartozik azonban az azok elnyerésére forditott költségeket, a haszonélvezőnek vagy örököseinek, jóhiszemü birtokosként megtériteni. Egyéb haszonvételekre a haszonélvezőnek vagy az örököseinek a haszonélvezés tartamához képest van igényök.

V. ö. 643. §.

Mennyiben tartozik a használatra jogositott vagy a haszonélvező biztositással.

520. §. Rendszerint a tulajdonos a használatra jogositottól vagy a haszonélvezőtől az állag biztositását csak akkor követelheti, ha valamely veszély mutatkozik. Ha biztositék nem adatik, a do-

log vagy a tulajdonosnak méltányos kiegyenlités mellett átengedhető, vagy a körülményekhez képest birói kezelés alá adandó.

V. ö. 507., 509., 1245., 1373., 1374. §§. A haszonélvezet lefoglalásáról: 1881 : LX. t.-cz. 191., 208—209. §§.

3. A lakás szolgalma.

521. §. A lakási szolgalom azon jog, miszerint valamely háznak lakható részei saját szükségre használhatók. Az tehát a lakház használásának szolgalma. De ha valakinek a ház minden lakható részei az állag kimélése mellett korlátlan élvezetre engedtetnek át; ez a lakház haszonélvezése. Ehhez képest alkalmazandók a fennebb foglalt rendszabályok a jogositott és tulajdonos közti jogviszonyra.

522. §. Minden esetben megtartja a tulajdonos azon jogot, hogy a ház mindazon részeiről, melyek a sajátképpeni lakásához nem tartoznak, rendelkezhessék; a házára szükséges felügyelést sem szabad neki neheziteni.

Szolgalmak iránti keresetjog.

523. §. A szolgalmakra nézve kétféle keresetjognak van helye. Vagy a tulajdonos ellen követeltethetik a szolgalmi jog; vagy a tulajdonos emelhet valamely szolgalmi bitorlása miatt panaszt. Az első esetben felperes a szolgalom szerzését, vagy legalább annak, mint dologbani jognak, birtokát; a második esetben a szorgalomnak az ő dolgábani bitorlását tartozik bebizonyitani.

V. ö. 324. §.; 1881 : LIX. t.-cz. 6. §.; 1893 : XVIII. t.-cz. 1. §. 2. p., 1907 : XVII. t.-cz; 1881 : LX. t.-cz. 1907. §.

A szolgalmak elenyészte. Közönségesen.

524. §. A szolgalmak közönségesen ugyanazon módokon enyésznek el, melyek által, a harmadik rész, harmadik és negyedik fejezete szerint, a jogok és kötelezettségek általában megszüntetnek.

V. ö. 483., 520. §§.

Különös rendelkezés azok elenyésztésénél;
a) a szolgalmi vagy uralgó telek elveszte.

525. §. A szolgalmi vagy uralgó telek elveszte megállitja ugyan a szolgalmat; de mihelyt a telek vagy épület ismét az előbbi állapotba helyeztetik, a szolgalom visszanyeri előbbi erejét.

V. ö. 1447. §.

b) *Egyesités által.*

526. §. Ha a szolgalmi és uralgó földnek tulajdona egy személyben egyesittetik, a szolgalom magától megszünik. De ha utóbb ezen egyesitett földek valamelyike ismét elidegenittetik, anélkül, hogy időközben a szolgalom a nyilvánkönyvekben kitöröltetett volna, az uralgó föld uj birtokosa jogositva van a szolgalom gyakorlatba vételére.

V. ö. 1445., 1446. §§.

c) *Időmulás által.*

527. §. Ha annak, ki a szolgalmat létesitette, csupán ideiglenes joga vagy azon idő, melyre az szoritva volt, a szolgalom birlalója előtt nyilvánkönyvekből vagy más módon tudva lehetett; ezen idő elmultával a szolgalom magától megszünik.

V. ö. 329., 338., 468. §§.

528. §. Azon szolgalom, mely valakinek addig engedtetik, mig egy harmadik bizonyos kort elér, csak a meghatározott időben enyészik el, habár a harmadik azon kor előtt elhalt volna is.

Különösen a személyes szolgalmak elenyészte.

529. §. Személyes szolgalmak a halállal megszünnek. Ha az örökösökre világosan kiterjesztetnek; kétség esetében ez alatt csak az első törvényes örökösök értetnek. De valamely családnak engedett ·ng annak minden tagjaira átmegy. Valamely köz-

ség, vagy más erkölcsi személy által szerzett személyes szolgalom addig tart, mig azon erkölcsi személy fönnáll.

V. ö. 40., 730—759. §§.; erd. tkvi rdts. 54/a. §.; 1893. febr. 15. 44,987/92. sz. I. M. rend. 6. §.; 1886 : XXIX. t.-cz. 76. §. 5. p.; 1888. évi 3834. sz. I. M. rend. 8. §.

Állandó járadékokrai nem alkalmazhatás.

530. §. Állandó évi járadékok nem személyes szolgalmak és igy természetüknél fogva, minden utódokra átbocsáthatók.

V. ö. 1248. §.; 1881 : LX. t.-cz. 130. 190. §§.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Az örökjogról.

Hagyaték.

531. §. Valamely elhalt jogainak és kötelezettségeinek összessége, amennyiben azok nem csupán személyes viszonyokon alapulnak, az ő hagyatékának hivatik.

Örökjog és örökség.

532. §. Azon kirekesztő jog, miszerint az egész hagyaték vagy annak az egészre vonatkozó meghatározott része (példl. fele, harmada) birtokba vehető, örökjognak neveztetik. Ez oly dologbani jog, mely mindenki ellen, ki a hagyatékot magának akarja tulajdonitani, hatályos. Az, kit az örökjog illet, örökösöknek s a hagyaték az örökösökre nézve örökségnek neveztetik.

Örökjog czime.

533. §. Az örökség az örökhagyónak törvényes rendszabály szerint nyilvánitott akaratán; valamely törvény szerint megengedhető örökszerződésen (602. §.) vagy a törvényen alapul.

534. §. Az örökjognak emlitett három neme egymás mellett is megállhat, ugy, hogy egyik örököst valamely az egészre vonatkozólag meghatározott rész végrendeletnél, másikat szerződésnél, a harmadikat törvénynél fogva illessen.

Örökség és hagyomány közti különbség.

535. §. Ha valakinek nem oly örökrész, mely az egész hagyatékra vonatkozik, hanem csak valamely egyes dolog; bizonyos nemből egy vagy több dolgok; pénzösszeg vagy jog szánatik; a szánomány, habár annak értéke a hagyaték legnagyobb részét tenné is, hagyománynak (legatum) neveztetik s az, kinek az hagyatott, nem mint örökös, hanem csak mint hagyományos (legatarius) tekintendő.

Az örökösödés kinyiltának időpontja.

536. §. Az örökjog csak az örökhagyó halála után áll be. Ha valamely vélt örökös az örökhagyó előtt hal meg, a még el nem nyert örökjogot nem is bocsáthatta át örököseire.

537. §. Ha az örökös az örökhagyót tulélte; az örökjog az örökség átvétele előtt is, mint más szabadon elörökithető jogok, átszáll annak örököseire; hacsak lemondás által, vagy más módon még meg nem szünt.

Öröklési képesség.

538. §. Ki vagyon-szerzésre jogositva van, az rendszerint örökölhet is. Ha valaki a szerzési jogról általában, vagy valamely meghatározott örökségről érvényesen lemondott; ez által vagy az örökjogot általában, vagy valamely meghatározott örökségrei jogát vesztette el.

V. ö. 551., 612., 707., §§. — A méhmagzatról v. ö. 1877 : XX. t.-cz. 30. §., 1894 : XVI. t.-cz. 128. §. 3. és 4. bek.

539. §. Mennyire képesek örökleni egyházi községek vagy azoknak tagjai, a közrendtartási rendszabályok határozzák meg.

V. ö. 1715 : LXXI. t.-cz.

A nemképesség okai.

540. §. Ki az örökhagyót, annak gyermekeit, szüléit, vagy házastársát gonosz szándékkal becsületében, testében vagy vagyonában annyira megsértette, vagy sérteni törekedett, hogy ellene hivatalból, vagy a sértett kivánatára, a büntető törvények szerint eljárásának helye lehet; az az örökjogra mindaddig érdemetlen, mig a körülményekből ki nem vehető, hogy neki az örökhagyó megbocsát.

541. §. Annak utódai, ki magát az örökjogra érdemetlenité, ha ez utóbbi az örökhagyó előtt halt el, nem záratvák ki az örökjogból.

542. §. Ki az örökhagyót végrendelet tételére kényszeritette, vagy csalfán rávette, végrendelete tételében vagy megváltoztatásában akadályozta, vagy az általa már készitett végrendeletet elsikkasztotta, az örökjogból kizáratik és egy harmadiknak ez által okozott minden kárért felelős marad.

543. §. Azon személyek, kik a házasságtörést vagy vérfertőzetet biróilag megvallották, vagy kikre az bebizonyult, egymás között, a végrendeleti örökjogból kizáratnak.

[544. §. mennyiben vesztik el az örökjogot azon belföldiek, kik hazájokat, vagy a hadi szolgálatot rendes engedelem nélkül elhagyták, a közrendtartási rendeletek határozzák meg.]

Ez a §. már nincs hatályban; v. ö. 1879 : L. t.-cz (a magyar állampolgárságról) 31. §.; 1889 : VI. t.-cz. (véderő tv.) 45. §. V. ö. a katonai Btk.-nek a katonai szökevényekre vonatkozó 208. §. c.) p.

Mely időpont szerint kell az öröklési képességet megitélni.

545. §. Az öröklési képesség csak az örökösödés valóságos kinyiltának időpontja szerint határoz-

lathatik meg. Ezen időpont rendszerint az örökhagyónak halála. (703.)

546. §. Később nyert öröklési képesség nem ad jogot arra, hogy másoktól az elvonassék, mi már jogszerüen rájok szállott.

Az örökség elfogadásának hatálya.

547. §. Az örökös, mihelyt az örökséget elfogadta, arra nézve az örökhagyót képviseli. Másnak irányában mind a kettő egy személynek tartatik. Az örökösnek elfogadása előtt a hagyaték ugy tekintetik, mintha még a megholt birtokában volna.

V. ö. 1894 : XVI. t.-cz. az örökl. eljárásról; Fiuméra nézve v. ö. 1854. aug. 9. ny. par. (örök. elj.) 43—48., 71., 78., 129., 145., 146. §§.

Az optkv. 547. §-a értelmében az örökös, mihelyt az örökséget elfogadta, arra nézve az örökhagyót képviselvén, a hagyaték feletti rendelkezés is, amennyiben azt egyéb okok nem gátolják, az örökösök, és amennyiben az örökösök többen vannak, őket együttesen illeti meg; az optkv. 810. §-a értelmében ez a rendelkezés nekik a hagyatékátadó végzés formaszerinti meghozatala előtt is örökrészük arányában átadható. (C. 903. jan. 27. I. G. 465/1902.)

Az örökös nem tekinthető harmadik jóhiszemü személynek, hanem az optkv. 547. §-a szerint, harmadik személyek irányában az örökhagyóval egy személynek veendő. (C. 85. jan. 9. 5191/84.)

548. §. Azon kötelezettségeket, melyeket az örökhagyó vagyonából tartozott volna teljesiteni, örököse veszi át. A törvényszabta büntetések, melyekben a megholt még el nem marasztaltatott, az örökösre át nem mennek.

549. §. Az örökségen fekvő terhekhez tartoznak, a helybeli szokáshoz, a megholtnak állásához és vagyonához mért temetési költségek is.

550. §. Több örökösök közös örökjogokra nézve egy személynek tekintetnek. Ezen minőségben az örökségnek birói átadása előtt egyetemleg (in solidum) kezeskednek. Mennyiben tartoznak a megtörtént átadás után is felelni, az örökség birtokbavételéről szóló fejezetben határoztatik meg.

Az örökjogróli lemondás.

551. §. Ki örökjogáról maga érvényesen rendelkezhetik, jogositva van arról előre le is mondani. Az ily lemondás az utódokra is kihat.

V. ö. 560., 562., 632., 726., 1008. §§.; csődtörv. 28., 160. §§.; 1877: XX. t.-cz. 20., 113. §§. ut. bek.; házasfelek tek. v. ö. 1886 : VII. t.-cz. 23. §. b) p.

KILENCZEDIK FEJEZET.

A végakarat nyilvánitásáról altalában és a végrendeletekről különösen.

A végakarat nyilvánitása.

552. §. Azon rendelkezés, melynél fogva valamely örökhagyó vagyonát vagy annak egy részét, egy vagy több személynek, visszavonhatólag, halála esetére átengedi, végakarat nyilvánitásának hivatik.

Kellékek: 1. belső alak.

553. §. Ha valamely végrendelkezésben örökös neveztetik, végrendeletnek (testamentum); ha nedig csak más intézkedéseket foglal magában, fiókvégrendeletnek (codicillus) hivatik.

Az örökség kiosztása: a) *ha csak egy örökös.*

554. §. Ha az örökhagyó egyetlen örököst a nélkül, hogy őt a hagyaték egy részére szoritotta volna, határozatlanul nevezett: ez az egész hagyatékot megkapja. De ha az egyetlen örökösnek csak egy, az egészre vonatkozólag meghatározott örökrész szabatott ki, a többi részek a törvényes örökösöknek jutnak.

b) *Ha többen osztály nélkül.*

555. §. Ha az osztály szabályzása nélkül több örökösök neveztettek, egyenlő részekben osztoznak

c) *Ha mindnyájan meghatározott részekben.*

556. §. Ha több örökösök neveztettek, még pedig mindnyájan meghatározott örökrészekkel, melyek azonban az egészet ki nem meritik, a többi részek a törvényes örökösöknek jutnak. De ha az örökhagyó az örökösöket az egész hagyatékra nevezte, **a törvényes örökösök semmit sem igényelhetnek,** habár az az összegek felszámitásában, vagy az örökrészek elősorolásában valamit elmellőzött volna is.

d) *Ha némelyek részekkel, mások részek nélkül neveztetvék.*

557. §. Ha több kinevezett örökös közül némelyeknek egy meghatározott rész (péld. harmadrész, hatodrész), másoknak pedig semmi meghatározott rész nincs kiszabva, ezek a többi hagyatékot egyenlő részekben kapják.

558. §. Ha semmi sem marad fenn, valamennyi meghatározott részekből a határozatlanul nevezett örökös részére aránylag annyi vonandó le, hogy egyenlő részt kapjon azzal, kinek legkevesebb volt szánva. Ha az örökösök részei egyenlők, a határozatlanul nevezett örökösöknek annyit tartoznak átengedni, hogy ez velök egyenlő részt nyerjen. Minden más esetekben, hol az örökhagyó a számitásban megtévedt, az osztályt oly móddal kell eszközölni, miszerint az örökhagyónak akarata az egészre nézve nyilvánitott arányokhoz képest, a lehetségig teljesittessék.

Mely örökösök tekintetnek egy személynek.

559. §. Ha a kinevezett örökösök között olyan személyek jönnek össze, kik közül némelyek a törvényes öröklésnél a többiek irányában egy személynek tekintendők (pld. a fivér gyermekei az örökhagyó fivére irányában); ezek a végrendeletbőli osz-

tálynál is csak egy személynek nézetnek. Valamely testület, község vagy gyülekezet (pld. a szegények), mindenkor csak egy személynek számittatnak.

V. ö. 651., 761. §§.

Növedék joga.

560. §. Ha valamennyi örökösök, részeik meghatározása nélkül, vagy az egyenlő osztálynak általános kifejezésével neveztetnek örökösül és valamelyik az örökösök közül örökjogával nem élhet, vagy élni nem akar, a megürült rész a többi kinevezett örökösökre száll.

561. §. Ha egy vagy több örökös, az örökrész meghatározásával, egy másik vagy többen pedig a nélkül vannak nevezve; a megürült rész csupán a meghatározatlanul nevezett egy vagy több örökösöknek növekedik.

562. §. A meghatározva nevezett örököst a növedékjog semmi esetben sem illeti. Ha tehát meghatározatlanul nevezett örökös nincs hátra, a megürült örökrész nem a még fenlevő, meghatározott örökséggel nevezett, hanem a törvényes örökösre száll.

563. §. Ki a megürült örökrészt kapja, a vele járó terheket is átveszi, amennyiben azok a kinevezett örökös személyes cselekményeire nem szoritvák.

564. §. Az örökhagyónak magának kell az örököst kinevezni; annak kinevezését egy harmadik határozatára nem bizhatja.

A nyilvánitás megfontolt, határozott és szabad legyen.

565. §. Az örkhagyó akaratának meghatározottan, nemcsak valamely elébe terjesztett javaslat igenlése által, teljes eszméleti állapotban, megfontolással és komolysággal, kényszeritéstől, cs

lástól és lényeges tévedéstől szabadon kell nyilvánittatni.

V. ö. a végrendeletek stb. külső alakjáról szóló 1876 : XVI. t.-cz. 15. §.

A végrendelkezési nem képesség okai: 1. Eszmélet hiánya.

566. §. Ha bebizonyittatik, hogy a nyilvánitás dühöngés, őrültség, kábaság vagy részegség állapotában történt, ugy az érvénytelen.

567. §. Ha az állittatik, hogy az örökhagyó, ki eszének használatát elvesztette, a végrendelkezéskor teljes eszmélettel birt, ezen állitás műértők, vagy felsőbbségi személyek által, kik az örökhagyónak elmeállapotát pontosan megvizsgálták, vagy más biztos bizonyitékok által kétségen kivül teendő.

2. Tékozlónak nyilvánitás.

568. §. Aki birólag tékozlónak nyilvánittatott, végintézet által vagyonának csak fele részéről rendelkezhetik: a másik fele a törvényes örökösökre száll.

3. Éretlen kor.

569. §. Serdületlen koruak végrendelkezésre nem képesek. Kiskoruak, kik tizennyolczadik életévöket még meg nem haladták, csak szóval a biróság előtt tehetnek végrendeletet. A biróság köteles czélszerü vizsgálat által magának meggyőződést szerezni afelől, hogy a végakarat nyilvánitása szabadon és megfontolva tétetik. A nyilatkozatot jegyzőkönyvbe kell vezetni és azt, mi a tett nyomozásból kitünt, mellé iktatni. A tizennyolczadik év meghaladta után a végakarat minden további megszoritás nélkül nyilvánittathatik.

V. ö. a végrendeletek stb. külső alakjáról szóló 1876 : XVI. t.-cz 2., 21. §., amely ezt az 569. §-t pótolja. Fiume és kerülete kivételével, ahol még érvényes. A biróság helyett azonban itt is a kir. közjegyzőt kell értesiteni.

4. Lényeges tévedés.

570. §. Az örökhagyónak lényeges tévedése a rendelkezést érvénytelenné teszi. Lényeges a tévedés, ha az örökhagyó személyt, kinek valamit hagyni, vagy a tárgyat, melyről rendelkezni akart, elvétette.

571. §. Ha kitetszik, hogy az emlézett személy, vagy a hagyományozott dolog csak hibásan lett megnevezve vagy leirva, az intézkedés érvényes.

572. §. Az intézkedés azon esetben is érvényes marad, ha az örökhagyó által felhozott indok valótlannak találtatik; ha csak be nem bizonyitható, hogy az örökhagyó akarata csupán és egyedül ezen hibás indokon alapult.

5. Szerzetes fogadalom.

573. §. Szerzeteseknek rendszerint nincs joguk végrendelkezni; de ha a szerzet azon különös kedvezést nyerte, hogy tagjai végrendelkezhessenek; ha szerzetesek fogadalmaiktól feloldást nyertek; ha szerzetök, alapitványok vagy zárdájok megszüntetése által rendjökből kiléptek; vagy oly viszonyban alkalmaztatvák, hogy a közrendtartási rendeleteknél fogva a szerzet-, alapitvány- vagy zárdához tartozóknak többé nem tekintetnek, hanem teljes tulajdont szerezhetnek; szabad arról végrendeletileg intézkedniök.

V. ö. 761. §.; továbbá 1715: XVI. t.-cz. a főpap urak szabad végrendelkezési képességéről; 1625. dec. 11. kir. elhatározás: Privilegium Praelatis Hungaricis et Clero super liberia dispositione bonorum mobilium non patrimoniatium datum; 1675. okt. 29. kir. rendelv. a főpapi hagyaték körüli elj. tárgy. (Márkus: Magy. magánjog III. k. 927. l.)

6, Sulyos bünvádi büntetés.

[574. §. Halálra itélt gonosztevő, itéletének kihirdetése napjától fogva; az pedig, ki legsulyosabb, vagy sulyos börtönre itéltetik, mig büntetésideje tart, érvényes végrendeletet nem tehet.]

Ezt a §-t hatályon kivül helyezi a btötveket életbeléptető 1880: XXXVII. t.-cz. 24. §-a. — V. ö. katonai Btk. 45—47. §§., mely az 574. §-hoz hasonló rendelkezést tartalmaz; 208. §. a) p. a katonai szökevényekről.

A rendelkezés érvényességének időpontja.

575. §. A jogérvényesen tett végrendelet később közbejött akadályok miatt érvényességét el nem veszitheti.

576. §. A kezdetben érvénytelen végrendeletet az akadálynak utóbbi elháritása érvényessé nem teszi. Ha ez esetben uj intézkedés nem tétetik, a törvényes örökjog áll be.

II. A végakarat nyilvánitásainak külalakja.

577. §. Végrendelkezni biróságon kivül, vagy biróság előtt: irásban vagy szóval; irásban pedig tanuk előtt vagy tanuk nélkül lehet.

A végrendelet külső alakjára vonatkozó §§-ok (l. még 1248—1254. §§.) immár csak Fiuméra és kerületére nézve érvényesek; az ország többi részében az optkv. 577—581., 583., 585—592., 594., 601. §§-ait az 1876 : XVI. t.-cz. rendelkezései pótolják. A végrendelet kihirdetéséről v. ö. 1894 : XVI. t.-cz. 24—34. §§. A kir. közjegyző által felvett végrendeletről v. ö. 1874 : XXXV. t.-cz. 82—87., 106—110., 147., 148. §§.; 1894 : XVI. t.-cz. 25. §.; annak dijáról 1880: LI. t.-cz. 6., 14. §§.

1. A biróságkivüli irott.

578. §. Ki irásban és tanuk nélkül akar végrendelkezni, a végrendeletet, vagy fiókvégrendeletet saját kezével irja és nevét önkezüleg irja alá. A végrendelet keltének napját, évét és helyét nem szükséges ugyan kitenni, de a perlekedések eltávoztatása végett tanácsos.

579. §. Azon végrendelet, melyet az örökhagyó más által iratott le, sajátkezüleg alá kell irnia. Továbbá három képes tanu előtt, kik közül legalább kettőnek együtti jelenléte megkivántatik, azon iratot az ő végrendeletéül kell elismernie. Végtére a tanuk is vagy belül, vagy kivülről, de mindig magára az okiratra, nem pedig netalán valami boritékra, mint a végrendelet tanui irják alá magukat. Hogy a végrendelet tartalmát a tanu is tudja, nem szükséges.

580. §. Oly örökhagyó, ki irni nem tud, tartozik az előbbi §-ban előszabott formaságok megtartása mellett, aláirása helyett keze vonását, még pedig mind a három tanu jelenlétében, saját kezével fölteni. Annak maradandó bizonysága könnyebbitéséül, hogy ki legyen az örökhagyó, óvatosságból egyik a tanuk közül, mint névaláiró, az örökhagyónak nevét is hozzá tegye.

581. §. Ha az örökhagyó olvasni nem tud, az iratot az egyik tanu által, a másik két tanu jelenlétében, kik annak tartalmát megtekintették, maga előtt fel kell olvastatni és azt erősiteni, hogy az az ő akaratával megegyező. A végrendelet irója minden esetben egyszersmind tanu is lehet.

582. §. Az örökhagyónak valamely levélkére vagy iratra vonatkozólag tett intézkedése csak akkor foganatos, ha az ily irat a végrendelet érvényességére szükséges minden kellékekkel el van látva. Különben az örökhagyó által felemlitett efféle irásbeli jegyzetek egyedül akaratának felvilágositására alkalmazhatók.

583. §. Ugyanazon egy irat rendszerint csak egy örökhagyóra nézve érvényes. A házastársakat illető kivétel a házasulási egyezményekről szóló fejezetben foglaltatik.

584. §. Oly örökhagyónak, ki az irott végrendeletre nézve megkivántató formaságokat megtartani nem birja, vagy nem akarja, szabadságában áll szóbeli végrendeletet tenni.

2. A biróság kivüli szóbeli.

585. §. Ki szóval végrendelkezik, három képes tanu előtt, kik együtt jelen vannak és annak bizonyitására, hogy az örökhagyó személyében csalás vagy tévedés nem történt, képesek, komolyan kell végakaratát kinyilatkoztatnia. Nem szükséges ugyan, de óvatos, hogy a tanuk vagy mindnyájan

közösen, vagy mindegyik maga számára az emlékezet könnyebbitéseül az örökhagyó nyilatkozatát vagy maguk feljegyezzék, vagy mihelyt lehet, feljegyeztessék.

586. §. A szóbeli végrendelkezésnek, hogy érvényes legyen, mindegyik érdekelt kivánatára, a három tanu hitalatti egybehangzó vallomása, vagy a mennyiben egyik közülök már ki nem hallgattathatnék, legalább a másik kettőé által kell bizonyoltatnia.

V. ö. 577. §.; 1876 : XVI. t.-cz. 15. és kk. §§. — Fiuméra nézve v. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 65—67. §§.

587. §. Az örökhagyó biróság előtt is végrendelkezhetik akár irásban, akár szóval. Az irott rendelkezésnek az örökhagyó által legalább sajátkezüleg aláirva kell lenni és a biróságnak személyesen átadatnia. A biróság az örökhagyót azon körülményre, hogy sajátkezü aláirásának ott kell lenni, figyelmeztesse, azután az iratot biróilag lepecsételje s a boritékra feljegyezze, kinek végakarata foglaltatik benne. Az ügyletről jegyzőkönyvet kell felvenni és az iratot téritvényadás mellett biróilag eltenni.

588. §. Ha az örökhagyó akaratát szóval akarja kinyilatkoztatni; nyilatkozata jegyzőkönyvbe veendő és az, mint a fentebbi §-ban az irásbeliből emlittetett, lepecsételve elteendő.

589. §. Azon biróságnak, mely a végakaratnak irás- vagy szóbeli kinyilatkoztatását elfogadja, hittel kötelezett legalább két birósági személyből kell állania, kiknek egyike azon helyben, hol a nyilatkozás elfogadtatik, birói hivatalt visel. A birón kivüli második birósági személy tanuságát két más tanu is helyettezheti.

590. §. Szükség esetében az előbb kijelölt személyek az örökhagyó lakására mehetnek, végakaratát irásban vagy szóval elfogadhatják és azután az ügyletet, a nap, év és hely följegyzésével, jegyzőkönyvbe iktatják.

V. ö. 1876 : XVI. t.-cz. 21. §.

Nemképes tanuk végrendelkezéseknél.

591. §. Valamely egyházi szerzet tagjai, nőszemélyek és tizennyolcz esztendőn aluli ifjak, az esztelenek, vakok, süketek, vagy némák, továbbá azok, kik az örökhagyó nyelvét nem értik, végrendeleteknél tanuk nem lehetnek.

592. §. Ki csalási, vagy nyereségvágybeli egyéb büntett miatt elitéltetett, tanukép nem használható.

[**593. §.** Ki a keresztény hitet nem vallja, keresztények végrendeleténél tanu nem lehet.]

Ez a §. Fiuméra nézve nem hatályos a vallás szabad gyakorlatáról szóló 1895 : XLIII. t.-cz. 2. §-a következtében.

594. §. Az örökös, vagy hagyományos, a neki szánt hagyatékra nézve nem képes tanu és szintoly kevéssé annak házastársa, szülői, gyermekei, testvérei, vagy a vele ugyanezen izben sógoros személyek s fizetett háznépe. Az intézkedésnek, hogy érvényes legyen, az örökhagyó által, sajátkezüleg irva vagy az emlitett személyektől különböző három tanu által bizonyitva kell lenni.

595. §. Ha az örökhagyó annak, ki a végrendeletet irja, vagy annak házastársának, gyermekeinek, testvéreinek, vagy a vele ugyanezen izben sógoros személynek valami hagyatékot rendel; a rendelkezésnek a fennebbi §-ban emlitett módon kétségen kivül kell tétetnie.

596. §. Mi az örökhagyó személye kétségén kivül tételére nézve a tanunak elfogulatlanságáról és képességéről rendeltetik, a végakarat nyilvánitását elfogadó birói személyekre is alkalmazandó.

A kedvezményes végrendelkezésről.

597. §. Oly végrendelkezéseknél, melyek hajózások alkalmával, vagy oly helyeken tétetnek, hol kórvész vagy hasonló járványok uralkodnak, egy

házi szerzet tagjai, nőszemélyek és a tizennegyedik évet meghaladott ifjak is, érvényes tanuk.

598. §. Ezen kedvezményes végrendeletekhez csak két tanu kivántatik, kiknek egyike a végrendeletet irhatja. Ragály veszedelmekor az sem szükséges, hogy mind a kettő együtt legyen.

599. §. A kedvezményes végrendeletek a hajózás, vagy járvány végződése után, hat hónap mulva erejöket elvesztik.

600. §. A katonai végrendeleteket illető kedvezmények a katonai törvényekben foglaltatvák.

V. ö. 1876 : XVI. t.-cz. 29. §. — V. ö. az 1873. évi katonai szolgálati szabályzathoz 1886. jun. 2. 2839. sz. körrendelettel kibocsátott 3. mellékletet.

Az alakszerütlen végrendeletek érvénytelensége.

601. §. Ha az örökhagyó az itt elészabott s világosan, a csupa óvatosságra nem bizott kellékek valamelyikét meg nem tartotta: a végrendelet érvénytelen.

Fiuméra nézve v. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 61., 129., 131. §§.

Örökszerződések csak házastársak közt érvényesek.

602. §. Az egész hagyaték, vagy annak az egészre vonatkozólag meghatározott egy része iránt örökszerződések érvényesen csak házastársak között köttethetnek. Az ez iránti rendszabályok, a házasulási egyezvényekről szóló fejezetben foglaltatvák.

Halál esetérei ajándékozásokról vonatkozást.

603. §. Mennyiben tekintendő a halál esetérei ajándékozás szerződésnek, vagy végrendeletnek, az ajándékozásokról szóló fejezetben határoztatik meg.

V. ö. 956., 1249—1258. §§.

TIZEDIK FEJEZET.

Utóörökösökről és hitbizományokról.

Közönséges helyettesités.

604. §. Minden örökhagyó rendelhet, azon esetre, ha a kinevezett örökös az örökséghez nem jut, egy és ha ez sem jut hozzá, második és hasonló esetben harmadik, vagy még több utóörököst is. Ezen rendelkezés közönséges helyettesitésnek mondatik. A sorban legelől nevezett lesz örökössé.

605. §. Ha az örökhagyó azon meghatározott esetek közül, hogy a kinevezett örökös, örökös nem lehet, vagy hogy örökös lenni nem akar, csak egyiket fejezte ki; a másik eset ki van zárva.

V. ö. 1894 : XVI. t.-cz. (örök elj.) 3., 5., 15., 34., 36., 39., 46., 47., 53., 66., 72., 78—80., 86., 100—104., 123., 124., 128., §§.; (1877 : XX. t.-cz. 30. §. c) p. 31. §.) V. ö. még 1886 : XXIX. t.-cz. (telekkvi betétek), 14. §.

Abbóli jogok.

606. §. Az örökösre rótt terhek az ennek helyébe lépő utóörökösre is kiterjednek, ha csak kifejezett akaratnál vagy a körülmények minőségénél fogva az örökös személyre nem szoritvák.

607. §. Ha egyedül a közörökösök neveztettek kölcsönös utóörököséknek; az vétetik fel, hogy az örökhagyó az örökösnevezésben kiszabott részeket a helyettesitésre is ki akarta terjeszteni. De ha a helyettesitésben a közörökösökön kivül, még más is neveztetik, a megürült örökrész mindnyájokat egyenlően illeti.

Hitbizományi.

608. §. Az örökhagvó örökösét kötelezheti arra, hogy az átvett örökséget holta után, vagy más meghatározott esetekben, egy második kineveze'

örökösnek engedje át. Ezen rendelkezés hitbizományi helyettesitésnek mondatik. A hitbizományi helyettesités hallgatagon a közönségest is magában foglalja.

Mennyiben nevezhetnek a szülők gyermekeiknek helyettest.

609. §. A szülők is gyermekeiknek, még azon esetben is, ha ezek végrendelkezésre nem képesek, csak a rájok hagyott vagyonra nézve nevezhetnek örököst, vagy utóörököst.

Hallgatag hitbizományi helyettesités.

610. §. Ha az örökhagyó az örökösnek a hagyatékróli végrendelkezést megtiltotta; ez hitbizományi helyettesités és az örökös tartozik a hagyatékot törvényes örökösei számára fentartani. Az elidegenités tilalma a végrendelkezési jogot nem zárja ki.

A hitbizományi helyettesités korlátolása.

611. §. A sor, melyben a hitbizományi örökösök egymás után következendők, ha az örökhagyónak mindnyájan kortársai, éppen nem korlátoltatik, s a harmadikra, negyedikre és tovább is kiterjedhet.

612. §. Ha nem kortársak, hanem olyak az utóörökösök, kik a végrendelet tételekor még nem születtek; a hitbizományi helyettesités pénzösszegekre és más ingó dolgokra nézve a második izig terjedhet. Ingatlan jószágra nézve csak az első izig érvényes; azonban az izek meghatározásánál csak azon utóörökös jön számba, ki az örökség birtokába jutott.

V. ö. 538. §. — Ő felsége, az 1845. máj. 24. l. f. kéziratával, az oly végrendeletekre nézve, melyekben még nem nemzett személyek születésiik esetére, közvetlenül örökösöknek neveztetnek, vagy hagyományokkal javadalmaztatnak, következő világositványt méltóztatott legkegyelmesebben jó-

váhagyni: oly végrendeletek, melyek által az örökhagyó halálakor meg nem született s törvény szerint születetteknek sem tekintendő személyeknek, azon esetre, ha világra jönnek, közvetlenül valamely örökség vagy hagyomány szánatik, csak annyiban érvényesek, amennyiben az örökhagyó a hivatalos utódokról, az ált. polg. törvénykönyv 612. §.-nak határozatai szerint az ő javokra, lemenő ágban tett hitbizományi helyettesités által, érvényesen gondoskodhatott volna. A nevezett örökös vagy hagyományos születéséig, az oda szánt vagyon időleges birtoka és élvezete, amennyiben az örökhagyó az iránt másként nem intézkedett, azokat illeti, kiknek arra igényük van az esetben, ha a rendelkezés a hivatalosnak elmaradt születése miatt nem teljesittethetik (által. polg. tvk. 707. §.). A nem született jogainak biztositékáról a birói hatóságok az általános törvényes rendeletekhez képest tartoznak gondoskodni. (1845. jun. 30. udv. kancell. rendelv. — 54. sz. függelék az optkv. hivatalos kiadásához.)

Az örökösnek hitbizományi helyettesitésnéli jogai.

613. §. Mig a hitbizományi helyettesités esete beállana, a kinevezett örököst a korlátolt tulajdonjog illeti, a haszonélvező jogaival és kötelezettségeivel.

A helyettesités értelmezése.

614. §. Ha valamely helyettesités kétesen van kifejezve; az oly módon értelmezendő, mely által az örökösnek a tulajdonjogróli rendelkezési szabadsága legkevésbbé korlátoltatik.

Az örökhagyó intézkedése akképen magyarázandó, hogy az örökös rendelkezési joga mentül kevésbé korlátoztassék. (C. 3731/1889.)

A közönséges és hitbizományi helyettesités elenyésztének módjai.

615. §. A közönséges helyettesités elenyészik, mihelyt a kinevezett örökös az örökségbe belépett; a hitbizományi, ha a kinevezett utóörökösök közül többé egy sem létezik; vagy ha azon eset melyre rendeltetett, megszünik.

616. §. Különösen az esztelen után tett hitbizományi helyettesités (608—609. §§.), elveszti ere-

jét, ha bebizonyittatik, hogy ő végrendelkezésekor teljes eszmélettel birt; vagy ha a biróság neki esze használatának visszanyerése tekintetéből a vagyon szabad kezelését megengedte, s a helyettesités többé fel nem éled, habár visszaesés miatt ismét gondviselő alá rendeltetett, s időközben végintézkedést nem tett is.

617. §. Valamely az örökhagyó által, gyermekének akkor, midőn annak még ivadéka nem volt, tett helyettesités elenyészik, ha az örökölhető utódokat hagyott maga után.

Hitbizomány.

618. §. A hitbizomány (családi hitbizomány) oly rendelkezés, melynél fogva valamely vagyon minden jövendő, vagy legalább több nemzédékekre, a család elidegenithetlen jószágának nyilvánittatik.

A hitbizományokról hazánkban az 1687 : IX. és 1723 : LX. t.-cz., az 1862. okt. 9. 15.742. sz. udv. rend. és 1869. ápr. 7. igazs. min. rend. rendelkeznek; Fiuméra nézve v. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 220. s kk. §§. érvényesek az elj. tek., az anyagi jogot — amennyiben az id. jogszabályokkal összefér — az optkv. szabályozza.

A hitbizomány főnemei.

619. §. A hitbizomány közönségesen vagy elsőszülöttségi örökség, vagy örökség, vagy korörökség; a szerint, amint az alapitó az utódlást, vagy azt idősb ágbeli első szülöttnek; vagy a családból legközelebb izen állónak; több egyenlőn közel állók közt pedig az éveire nézve öregebbnek; vagy végtére az ágra nem tekintve, a családbeli legkorosabbnak rendelte.

620. §. Kétség esetében az elsőszülöttségi örökség inkább vélelmeztetik, mint az iz- vagy korörökség; és az izörökség ismét inkább, mint a korörökség.

Azokbani örökösödés.

621. §. Elsőszülöttségi örökségnél az ifjabb ág csak az idősb ág kihaltával jut a hitbizományhoz; ugy, hogy az utolsó birtokosnak fivérét annak fiai, unokái, másodunokái, és további ivadéka megelőzik.

622. §. Az alapitó az öröklés rendét egészen is megfordithatja, s az idősb ágbeli utolsó szülöttet; vagy valamennyi ágból a legifjabbikat; vagy általában azt nevezheti ki, aki izre nézve, vagy a hitbizomány alapitójához, az első szerzőhöz, vagy az utolsó birtokoshoz legközelebb áll.

623. §. Ha az alapitó ez iránt akaratát határozottan ki nem fejezte; inkább az utolsó birtokos, mint a hitbizomány alapitója és az első szerző vétetik tekintetbe. Ha több egyenlő izbeli személyek léteznek, az idősebb kor határoz.

624. §. Midőn az alapitó azt rendeli, hogy a hitbizomány mindenkor a családbeli legközelebbi tagra szálljon; ez alatt az értetik, ki a közönséges törvényes öröklés szerint a férfimaradék közül legközelebbi. Több egyenlően közel állók között, hacsak a rendelkezésből ellenkező nem tünik ki, a hitbizomány élvezete felosztatik.

625. §. Ha valaki az elsőszülötti ág számára felállitott hitbizomány mellett, az utóbb született ágak részére, második, vagy több hitbizományt is állitott fel; az első hitbizomány birtokosa és ennek maradéka csak akkor jut más hitbizományi birtokhoz, ha a többi ágakban a hitbizományra jogositott semmi maradék sem létezik s a hitbizományok csak addig maradnak egy személynél egyesitve, mig ismét két vagy több ágak nem erednek.

626. §. A leánymaradéknak rendszerint nincs igénye a hitbizományokra. De ha az alapitó nyilván azt rendelte, hogy a fiág kihaltával a bizomány a leányágakra szálljon által; ez a finemzedék számár

határozott rend szerint történik; mindazonáltal a hitbizományi birtokhoz jutott ágnak fiörökösei a leányörökösöket megelőzik.

Hitbizomány fölállitásárai föltételek.

[627. §. A törvényhozó hatalom különös beleegyezése nélkül hitbizomány fel nem állittathatik. A felállitáskor a hitbizományhoz tartozó minden darabokról rendes hiteles jegyzék készitendő, s a biróságnál megtartandó. Ezen leltár minden birtokváltozásnál, és a hitbizománynak a szabad vagyontóli elkülönzésénél zsinórmértékül szolgál. A hitbizomány biztonságáról a biróság a külön rendszabályok szerint tartozik gondoskodni.]

Az eljárásról hitbizományi ügyekben Fiuméra nézve v. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 220. s kk. §§.

A fölállitás visszavonása.

628. §. A hitbizomány alapitójának joga van a hitbizomány felállitását visszavonni, mindaddig, mig valaki átadás, vagy szerződés által jogot nem szerzett. És az akarat visszavontnak tekintetik, ha az örökhagyónak törvényes fiörököse születik, ki a hitbizományban benn nem foglaltatott.

A várományosok és a hitbizomány birlalójának jogaik iránti elv.

629. §. A hitbizományi vagyon tulajdona minden várományosok és a hitbizomány akkori birlalója között meg van osztva. Azokat egyedül a főtulajdon, ezt pedig a haszonvételi tulajdon is illeti.

A várományosok különös jogai.

630. §. A főtulajdon feljogositja a hitbizományi várományosokat a hitbizományi adósleveleknek birói kézhez való letételét kivánhatni; a hitbizományi javak rosszul kezelését a biróságnak feljelenteni; a hitbizomány és az utódok védelmére közös hitbizomány-gondnokot ajánlhatni; általában az állag biztonságára szükséges minden intézkedést megtehetni.

V. ö. 1869. ápr. 7. I. M. rend. 3., 12. §§.

A birlaló korlátlan jogai, s ugyanannak kötelezettségei.

631. §. A hitbizomány birlalója a haszonvevő tulajdonosnak minden jogaival és kötelezettségeivel bir. Ötet illetik a hitbizományi jószág és növedékebeli minden haszonvételek, de annak állaga nem. Ellenben ő visel minden terheket is. Az állagnak az ő vétke nélkül történt kisebbüléseért nem felelős.

V. ö. 1869. ápr. 7. I. M. rend. 13. §.

Korlátolt jogok: a) *a lemondásra s elzálogositásra:*

632. §. A hitbizomány birtokosa magára nézve lemondhat ugyan jogáról, de habár még nem is létező maradékaira nézve semmikép sem. Ha a hitbizomány hasznait, vagy magát a hitbizományi jószágot elzálogitja; az elzálogitás a haszonnak csak azok részére nézve érvényes, melyet beszedni ő van jogositva, de nem a hitbizományi jószágra, vagy a hasznok azon részére, mely utódát illeti.

V. ö. id. min. rend. 15., 16., 23. §§.

b) *A hitbizományi jószág átváltoztatására, elcserélésére vagy örökhaszonbérbe adására.*

633. §. A hitbizomány birlalója a mindjárt következő megszoritások mellett, az ingatlan hitbizományi jószágot tőkévé változtathatja; földeket földekért elcserélhet, vagy ahhoz mért bérbe kioszthat, vagy örök haszonbérbe is átadhat.

V. ö. id. min. rend. 14. §.

634. §. Az ily változtatásokhoz a rendes birói hatóság jóváhagyása megkivántatik. Ez köteles minden tudvalevő várományosokat, vagy ha ezek kiskoruak, vagy távol vannak, azok gondnokait, továbbá a hitbizomány s az utódok gondnokát is meghallgatni; az okok fontosságát megitélni, s különösen a földek eldarabolása megengedésénél arra ügyelni, hogy a közrendtartási rendeletekben elészabott mérték megtartassék. Az e mellett kialkudt fizetmény mint hitbizomány-tőke kamatra kiadandó.

V. ö. 1869. ápr. 7. igazs. min. rend. 14. §.; 1871 : LIII. t.-cz. 55. §.

c) *Eladósitására.*

635. §. A hitbizomány birlalója a hitbizományi jószág egy harmadrészét eladósithatja; vagy ha tőkéből áll, egy harmadát felveheti. Erre a várományosok vagy gondnokok beleegyezése nem szükséges; hanem csak a rendes birói hatóság jóváhagyása.

V. ö. id. min. rend. 15. §.

A hitbizományi jószág eladósitandó harmadának.

636. §. Ezen harmadrészbe a hitbizományi jószágon fekvő bármi néven nevezendő minden terhek beszámitandók akképen, hogy kétharmadrész egészen szabadon maradjon.

Értékének meghatározása.

637. §. A hitbizomány-jószág értéke, ha az elcserélendő, vagy eladósitandó, birói becsü által; ha pedig pénzzé teendő, közárverés utján határoztatik meg.

V. ö. id. min. rend. 6. §.

Visszafizetés módja.

638. §. A hitbizományi adósság visszafizetése ugy intézendő, hogy az adósságból évenként öt százalék törlesztessék. A határidő meghosszabbitását csak fontos okokból lehet megengedni.

V. ö. id. min. rend. 15. §.

639. §. Ha a hitbizomány birtokosa a már tett visszafizetésekből ismét bizonyos összeget akar önhasználatára felvenni; ennek törlesztésére, tartozik még különösen évenként öt százalékot fizetni.

V. ö. id. min. rend. 15. §.

Az utódnak az adósságokérti kezeskedése.

640. §. A hitbizománybani utód, elődének csak birói jóváhagyással tett adósságait tartozik fizetni. Az ezeknek törlesztésére már lejárt visszafizetésekért csak annyiban felelős, amennyiben azok elődének szabadon örökölhető érdekéből ki nem telnek.

V. ö. id. min. rend. 17. §.

641. §. Ha az előd, a hitbizománynak fentartására, vagy nevezetes javitására tetemes költséget tett, mi végett a hitbizományi jószágot adóssággal terhelni is joga lett volna; az ilyen költséget meg kell téritení. De e végre az utódok jogositvák a hitbizományi jószág egy harmadának megterhelésére. A visszafizetések a 638. §-ban kiszabott módon történtek.

642. §. A hitbizományi hitelező, a hitbizományon, bárha birói jóváhagyás mellett, fekvő adósságnak visszafizetését nem törzsökjószágból; hanem csak annak jövedelmeiből követelheti.

V. ö. id. min. rend. 16. §.

Az utolsó évi hasznok felosztása.

643. §. Az utolsó évi hasznok, az előd örökösei és a hitbizományi utód között, azon módon osztatnak fel, mint a haszonélvező és a tulajdonos között. (519.)

V. ö. id. min. rend. 20. §.

A hitbizomány föloldása.

644. §. A hitbizomány feloldható, ha a hitbizományra hivatott utódok nem vélelmezhetők. De a hitbizományi kötelék feloldásához, a haszonvevő tulajdonos és hirdetményileg idézendő minden várományosok beleegyezésén fölül, az utódok gondnokának meghallgatása és a birósági jóváhagyás is megkivántatik.

V. ö. id. min. rend. 24. §.

645. §. A hitbizomány elenyészik, ha elvész, vagy ha az alapitványban meghivott minden ágak, utódok reménye nélkül, kihaltak. Az utóbbi esetekben, a főtulajdon a haszonvételi tulajdonnal egyesül és a birtokos a hitbizományról kénye szerint rendelkezhetik.

V. ö. id. min. rend. 24. §.

A hitbizománynak az alapitványoktóli különbözése.

646. §. A helyettesitésektől és hitbizományoktól különböznek azon alapitványok, melyek által tőkék, földek, vagy jogok jövedelmei, közhasznu intézetekre, ugymint: egyházi javadalmakra, iskolákra, kór- vagy szegényházakra, avagy bizonyos személyek tartására örökidőre rendeltetnek. Az alapitványok iránti rendszabályok a közrendtartási rendeletekben foglaltatvák.

Ki, mikép és kinek hagyományozhat.

647. §. Valamely hagyomány (535. §.) érvényességére megkivántatik, hogy az képes örökhagyó által oly személynek, ki öröklésre képes, érvényes végrendeletnél fogva hagyassék.

A hagyományos jogköréről az örök elj. során v. ö. 1894: XVI. t.-cz. 3., 34., 36., 39., 53., 63., 72., 78., 79., 82., 83., 85., 102., 103., 124. §§.; a hagyományi bizonyitványról u. o. 106. §.; a hagyományos szerepéről a telekkvi betétszerkesztés körül v. ö. 1886 : XXIX. t.-cz. 52. §., 1889 : XXXVIII. t.-cz. 12., 24. §§. a telekjegyzőkv. helyesbitése körül 1892 : XXIX. t.-cz. 4. §. A tömeggondnok jogköréről a hagyomány tek. v. ö. 1881 : XVII. t.-cz. 4. §. 1. bek., 160. §.; v. ö. még csődtv. 28. §. 1. p. A hagyományok illetékéről v. ö. 1869 : XXIII. t.-cz. 21. §., 1875 : XXV. t.-cz. 19. §.; 1881: XXXIV. t.-cz. 8. és 39. §§., 1883: XLIV. t.-cz. 88. §.

648. §. Az örökhagyó egy, vagy több örököstársaknak is rendelhet előre valamely hagyományt, arra nézve ők csak hagyományosoknak tekintendők.

És ki terheltetik a hagyomány kiszolgáltatásával.

649. §. A hagyományok rendszerint valamenynyi örökösöket, örökrészökhöz képest terhelik, még azon esetekben is, ha valamelyik örököstársat illető dolog hagyományoztatott volna el. Mindazonáltal az örökhagyótól függ, valjon a hagyomány kiszolgáltatását valamely örököstársnak, vagy hagyományosnak akarja-e különösen kötelességül tenni.

650. §. A hagyományos, a reáháritott további hagyomány teljes kielégitése által azon oknál fogva, hogy a neki szánt hagyomány értékét felülhaladja, magát ki nem vonhatja. De ha a hagyományt el nem fogadja; az, kire ez száll, tartozik a bizományt átvállalni, vagy a neki jutott hagyományt az arra utalt hagyományosnak átengedni.

651. §. Az örökhagyó, ki valamely hagyományt, bizonyos osztályu személyek, ugymint: rokonok, cselédek vagy szegények részére szánt, annak felosztását, hogy ezen személyek közül kinek s mi jusson, az örökösre, vagy egy harmadikra bizhatja. Ha az örökhagyó ez iránt semmit sem határozott, a választás az örököst illeti.

A 651. §. rendelete, szegények számára, vagy más kegyes czélokrai hagyományokra nézve, csak annyiban alkalmazható, amennyiben teljesitésök módja iránt, sem az örökhagyó, sem közrendtartási vagy egyes külön rendeletek által, közelebbi határozatok nem tétetnék. (56. sz. függelék az optkv. hiv. kiadásához.)

Hagyományoknál helyettesitések.

652. §. Az örökhagyó valamely hagyománynál közönséges vagy hitbizományi helyettesitést rendelhet; erre nézve az előbbi fejezetben foglalt rendszabályok alkalmazandók.

653. §. Mindent, mi a közforgalomban áll: dolgokat, jogokat, munkákat s más cselekvényeket, melyeknek értéke van, lehet hagyományozni.

Hagyomány tárgyai.

654. §. Ha oly dolgok hagyományoztatnak, melyek a közforgalomban állanak ugyan, de melyeket birni a hagyományos személyére nézve nem képes, annak rendes értéke téríttetik meg.

V. ö. 356. §.

Általános értelmezési szabályok a hagyományoknál.

655. §. A szavak a hagyományoknál is szokott értelmökben vétetnek, hacsak be nem bizonyittatik, hogy az örökhagyó bizonyos kifejezésekkel valamely, neki saját, különös értelmet szokott összekötni; vagy hogy a hagyományozás különben hatály nélkül maradna.

A hagyományozást illetőleg különös rendszabályok:
a) *bizonyos nemü dolgokra nézve.*

656. §. Ha az örökhagyó egy vagy több bizonyos nembeli dolgot, de közelebbi meghatározás nélkül hagyományozott és a hagyatékban több ilynemü dolgok léteznek; a kiválasztás az örököst illeti. De tartozik oly darabot választani, melynek a hagyományos hasznát veheti. Ha több dolog közül egynek vétele vagy választása a hagyományosra bizatik, a legjobbikat is választhatja.

657. §. Ha az örökhagyó bizonyos nembeli egy vagy több dolgot világosan csak a maga tulajdonából hagyományozott s effélék a hagyatékban nem találtatnak; a hagyományozás foganatát veszti. Ha azok nem a kirendelt mennyiségben találtatnak; a hagyományosnak be kell a meglevőkkel érni.

658. §. Ha az örökhagyó bizonyos nembeli egy vagy több dolgot, nem világosan a maga tulajdon:

ból hagyományoz és a hagyatékban ilyesek nem találtatnak, az örökös tartozik azokat a hagyományosnak állásához és szükségeihez illendő minőségben megszerezni. Valamely pénzösszeg hagyományozása az örököst annak kifizetésére kötelezi, nem tekintve azt, ha van-e készpénz a hagyatékban, vagy sincs.

659. §. Az örökhagyó annak kiválasztását, hogy többek közül melyik dolog legyen a hagyományosé, egy harmadikra is bizhatja. Ha ez azt el nem vállalja, vagy a kiválasztás előtt meghalt; a hagyományt a hagyományos állására és szükségeire tekintettel, a birói hatóság határozza meg. Ezen birói meghatározásnak van akkor is helye, ha a hagyományos a neki engedett kiválasztás előtt meghalt.

b) *Meghatározott dolog hagyományozása.*

660. §. Valamely meghatározott dolog hagyományozását, ha az egy vagy különböző rendelkezésekben ismételtetik, a hagyományos természetben és értéke szerint egyszersmind nem követelheti. Más hagyományok, habár ugyanazon nembeli dolgot vagy ugyanazon összeget tartalmazzák is, mindannyiszor illetik a hagyományost, a hányszor ismételtettek.

661. §. A hagyományozás hatálytalan, ha a hagyományozott darab a végrendelkezéskor már a hagyományos tulajdona volt. Ha később tette magáévá, annak rendes értéke fizettetik meg neki. De ha azt magától az örökhagyótól, még pedig ingyen kapta, a hagyományozás megszüntnek tekintendő.

c) *Idegen dolog hagyományozása.*

662. §. Oly idegen dolognak, mely sem az örökhagyónak, sem azon örökösnek vagy hagyományosnak, ki köteles volna azt egy harmadiknak kiszolgáltatni, nem sajátja, hagyományozása hatálytalan. Ha az emlitett személyeket azon dologbeli va-

lami rész vagy igény illeti; a hagyomány csak ezen igényről vagy részről értendő. Ha a hagyományozott dolog elzálogitva vagy megterhelve van; az ki ezt megkapja, a rajta fekvő terheket is átveszi. De ha az örökhagyó világosan azt rendeli, hogy valamely meghatározott idegen dolog megvétessék és a hagyományosnak kiszolgáltassék, ellenben a tulajdonos azt a becsárért eladni nem akarja; a hagyományos részére ezen értéket kell kifizetni.

d) *Valamely követelés hagyományozása.*

663. §. Oly követelésnek hagyományozása, mely az örökhagyót a hagyományos ellenében illeti, az örököst a kötelező-levél visszaadására vagy a hagyományosnak az adósság és hátralevő kamatok iránti fölmentéséről irásadásra kötelezi.

664. §. Ha az örökhagyó valakinek oly követelést hagyományoz, melyet ő egy harmadik ellen tehet; tartozik az örökös a követelést, az elmaradt és folyó kamatokkal együtt, a hagyományosnak átengedni.

665. §. Oly adósság hagyományozása, mellyel az örökhagyó a hagyományosnak tartozik, azon hatállyal bir, hogy az örökös az örökhagyó által határozottan kifejezett vagy a hagyományos által kimutatott adósságot elismerni és azt, az adóslevélben foglalt feltételekre vagy határnapokrai tekintet nélkül, legfölebb a többi hagyományok kielégitésére rendelt határidő alatt kifizetni köteles. De az örökhagyó veszélyezett hitelezőinek az ő elismerése kárukra nem szolgálhat.

666. §. Az adósság elengedése csak a fenlevő, nem pedig a hagyományozás tétele után keletkezett adósságokról is értendő. Ha a hagyomány által zálogjog vagy kezesség engedtetik el; ebből nem következik, hogy az adósság is elengedtetett legyen. Ha a fizetésidők meghosszabbittatnak is: a kamatok mégis folyvást fizetendők.

667. §. Ha az örökhagyó valamely személynek bizonyos összeggel tartozik és annak hasonló összeget hagyományoz; nem vélelmeztetik az, hogy a hagyomány által adósságát akarta leróni. Ily esetben az örökös azon összeget kétszeresen fizeti meg, egyszer mint adósságot s aztán mint hagyományt.

668. §. Valamennyi kinlevő követelésnek hagyományozása alatt még sem foglaltatnak, sem a közhiteli papirosokbeli követelések, sem az ingatlan jószágon fekvő tőkék, vagy valamely dologbani jogból származó követelések.

e) *Nőhozomány hagyományozása.*

669. §. A nőhozomány hagyományoztathatik, vagy a végett, hogy a férj annak visszafizetése alól felmentessék; vagy hogy az örökös a feleség részére a hozománykép magával vitt összegnek vagy dolognak bebizonyitás és a ráforditott költség levonása nélküli kiszolgáltatására köteleztessék. Itten a más hagyományozott követelések iránti rendszabályok állanak.

670. §. Ha az örökhagyó valamely harmadik személynek határozatlan nőhozományt hagyományoz, ez alatt, az ő tulajdon vagyonára való tekintet nélkül, oly hozomány értetik, mit azon személynek atyja, középszerü vagyon mellett, állásához képest vele adni tartoznék.

671. §. Ha szülék hagyományoznak leányaiknak hozományt; ez, hacsak világosan előhagyománynak nem nyilvánittatott, a törvényes vagy végrendeleti örökrészbe beszámittatik.

f) *Tartás; nevelés vagy élelmezés hagyományozása.*

672. §. A tartás hagyományozása az élelmet, ruházatot, lakást és a többi szükségeket, még pedig életfogytig, valamint a megkivántató oktatást is magában foglalja. Mindez a nevelés alatt is értetik.

A nevelés a teljes korral végződik. Az élelmezés alatt életfogytig való étel és ital foglaltatik.

673. §. Az előbbi §-ban felhozott hagyományok mértéke, ha az az örökhagyónak sem kifejezett, sem az eddig nyujtott segedelmezés által értelmezett hallgatag-akaratából ki nem tünik, azon állás szerint határozandó meg, mely a hagyományosnak sajátja, vagy melyre az az élvezett ápolás által előkészittetett.

g) *Butorok; házi eszközök hagyományozása.*

674. §. Butorok alatt csak a lakás illendő használására; házi eszközök, vagy házi készületek alatt pedig egyszersmind a háztartáshoz megkivántató eszközök is értetnek. Ezek alatt a mesterségüzéshez szükséges szerszámok világosabb kifejezés nélkül nem foglaltatnak.

h) *Tartály hagyományozása.*

675. §. Ha valakinek oly tartály hagyományoztatott, mely nem magában álló, hanem csak valamely egésznek része; rendszerint azon vélelem áll, hogy csak azon darabok szánattak neki, melyek az örökhagyó halálakor abban találtatnak és amelyek tartására azon tartály, természeténél fogva, rendelve vagy az örökhagyó által rendesen használva volt.

676. §. Ellenben ha a tartály ingó vagy legalább magában álló dolog; a hagyományos egyedül a tartályt s nem a benne található dolgokat is igényelheti.

677. §. Ha valamely szekrény, almáriom, vagy láda minden benne található dolgokkal együtt hagyományoztatik; az arany, ezüst, ékszer és készpénz, sőt a hagyományos által az örökhagyó részére kiadott adóslevelek is oda számittatnak. Más adóslevelek vagy okiratok, melyeken az örökhagyó köve

telései és jogai alapulnak, csak akkor számittatnak oda, ha azokon kivül a tartályban semmi sem találtatik. Folyékony dolgok hagyományozásához az azok elvitelére való edények is tartoznak.

i) *Drágaszerek; ékszer és pipere hagyományozása.*

678. §. Drágaszerek alatt rendesen csak drágakövek és igaz-gyöngyök; ékszer alatt az álkövek is és az arany vagy ezüstből készült, vagy avval futtatott ékitvény, mely a személy ékességére szolgál; és pipere alatt az értetik, ami az ékszeren, ékitványen s ruhadarabokon kivüli a személy diszitésére használtatik.

k) *Arany vagy ezüst; fehérnemü; kocsiszer hagyományozása.*

679. §. Az arany vagy ezüst hagyományozása magában foglalja a feldolgozottat és a feldolgozatlant, de nem a pénzzé vertet, valamint azt sem, a mi csak részét vagy diszitményét teszi valamely más hagyatéki darabnak, péld. órának, vagy szelenczének. A fehérnemü nem az öltözékhez és a csipkék nem a fehérnemühöz, hanem a piperéhez számittatnak. Kocsiszer alatt az örökhagyó kényelmére rendelt kocsislovak és kocsik a hozzátartozó szerszámmal együtt, de a paripák és nyeregszerszám nem értetnek.

l) *Készpénz hagyományozása.*

680. §. A készpénzhez tartoznak azon közhiteli papirosok is, melyek a rendes forgalomban a készpénzt helyettesitik.

m) *Gyermekek.*

681. §. E szó alatt: gyermekek, ha az örökhagyó másnak gyermekeiről gondoskodik, csak a fiak és leányok; de ha saját gyermekeiről gondos-

kodik, az ezek helyébe lépő és az örökhagyó elhunytakor már nemzett utódok is értetnek.

682. §. A közelebbi meghatározás nélkül rokonoknak rendelt hagyomány azoknak juttatik, kik a törvényes örökösödés rende szerint legközelebbiek; és a fennebb az 559. §-ban az örökségnek oly személyek közt, kik egy személy gyanánt tekintetnek, felosztása iránt felállitott rendszabály a hagyományokra is alkalmazandó.

o) *A cselédek nevezete iránt.*

683. §. Ha az örökhagyó cselédjei részére hagyományozott, s azokat csupán a szolgálati viszonynál fogva jelölte ki, az vélelmeztetik, hogy a hagyományt azok kapják, kik elhalálozásakor azon szolgálati viszonyban állanak. De ez esetben, mint szintén a többiekben is, a vélelem ellenkező erősebb vélelmi okok által megszüntethetik.

Hagyományok háromlási napja.

684. §. A hagyományos rendszerint (699. §.) mindjárt az örökhagyó halála után szerez a maga s utódai részökre jogot a hagyományra. De a hagyományozott dolograi tulajdonjogot csak a tulajdonszerzésre nézve az ötödik fejezetben felállitott rendszabályok szerint nyerhetik meg.

Fizetési nap.

685. §. Egyes hagyatéki darabok és azokra vonatkozó jogok hagyományozása, a cselédség kisebb megjutalmazásai és kegyes hagyományok, mindjárt; mások azonban az örökhagyó halálától csak egy év mulva követelhetők.

686. §. Egyes hagyatéki darab hagyományozásánál, az örökhagyó halálától fogva folyó kamatok, közbejött haszonvételek és minden egyéb nö

vedék is, a hagyományost illetik. Ellenben ő viseli a hagyományon fekvő minden terheket, sőt a kárt is, ha az másnak vétke nélkül fogy, vagy egészen elenyészik.

687. §. Ha valakinek bizonyos visszatérő időszakokban, ugymint: minden évben, hónapban s e f. fizetendő összeg hagyományoztatik, jogot nyer a hagyományos az ezen időszaki egész járandóságra, habár a határidőnek csak elejéig élt is. Azonban a járandóság csak az időszak lefolytával követeltethetik. Az első időszak az örökhagyó halála napjától kezdi folyását.

A hagyományos biztositásrai joga.

688. §. Minden esetekben, melyekben a hitelező az adóstól biztositást követelni jogositva van, a hagyományos is megkivánhatja hagyományának biztosittatását. Mikép kellessék a hagyományt dologbani jog alapitása végett bekebeleztetni, fennebb a 437. §-ban határoztatott meg.

Fiuméra nézve v. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 178. §.

Kire száll a megürült hagyomány?

689. §. Oly hagyomány, melyet a hagyományos el nem fogadhat, vagy elfogadni nem akar, az utónevezettre száll (652. §.). Ha utóhagyományos nem létezik és az egész hagyomány több személyeknek osztatlanul vagy világosan egyenlő részekben hagyatott, azon rész, melyet közülök valamelyik meg nem kap, a többire száll, szintugy, mint az örökség az örököstársakra. Az emlitett két eseten kivül, a megürült hagyomány az örökségi tömegben marad.

Az örökös joga, ha a terhek a tömeget kimeritik.

690. §. Ha hagyományok által az egész örökség kimerittetik; az örökös semmit sem követelhet

egyebet, mint a tömeg javára tett költségei megtéritését és fáradságaihoz mért megjutalmaztatását. Ha a hagyatékot maga nem akarja kezelni; gondnok rendeléseért kell folyamodnia.

691. §. Ha a hagyatéki tömegből valamennyi hagyományosok ki nem elégithetők; mindenek előtt a tartási hagyomány adatik ki; s a hagyományost a tartás az örökség-nyujtás napjától fogva illeti.

Ha tulhaladják.

692. §. Ha a hagyaték az adósságok kifizetésére, más köteles kiadásokra és minden hagyományok kielégitésére nem elegendő; a hagyományosok aránylagos levonást szenvednek. Azért is az örökös, mig ily veszély forog fenn, a hagyományokat biztositás nélkül kiadni nem tartozik.

693. §. Azon esetben pedig, ha a hagyományosok a hagyományokat már megkapták, a levonás a hagyománynak az átvételkori értéke és az abból huzott hasznok szerint határoztatik meg. De ha a hagyományosnak a hagyomány átvétele után is mindig szabadságában áll, a pótláshozi járulás elkerülése végett, a hagyományt, vagy a fennebb emlitett értéket és a huzott hasznokat a tömegbe viszszaadni; a javitásokra és a rontásokra nézve jóhiszemü birtokosként bánnak vele.

A közintézetekhezi törvényes járulványokról.

694. §. Azon járulványok, melyeket az örökhagyó, a közrendtartási rendszabályok szerint, szegények, sérvitézek házai, kórodák s a közoktatás segélyezése végett, a végrendeletben határozott, nem tekintendők hagyománynak; ezek álladalmi adók; a törvényes örökösök által is fizetendők és nem a magánjog elvei, hanem csak a közrendeletek szerint itéltetnek meg.

Az erdélyrészi róm. kath. világi papok szabad végrendelkezési joggal birnak ugyan, de azok végrendeletév

szemben is alkalmazást nyer az optkv. 694. §-ában foglalt rendelkezés. (C. 95. jan. 29. 11,727/93.)

A volt erdélyi nagyfejedelemség területén a Kollonics-féle egyezmény soha sem birt érvénynyel s az ott fennálló jogszabályok értelmében a gör. kath. lelkészkedő nős pap ingó vagyona, tek. nélkül annak eredetére, arra az egyházra száll, melynél elhalálozása idejében alkalmazva volt. (C. 901. okt. 22. 7642.)

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A végrendelkezés korlátozásáról és megszüntetéséről.

Az örökhagyó joga végrendelkezése korlátozására vagy megváltoztatására.

695. §. Az örökhagyó rendelkezését valamely feltételhez kötheti; időpontra szorithatja; meghagyás vagy kinyilatkoztatott szándék által korlátolhatja. Végrendeletét vagy fiókvégrendeletét meg is változtathatja vagy egészen megszüntetheti.

A végrendelkezés korlátozásának nemei. 1. föltétel.

696. §. Feltételnek oly esemény neveztetik, melytől valamely jog függővé tétetik. A feltétel igenleges vagy nemleges, a szerint, amint az esemény be vagy be nem következésére vonatkozik. Elhalasztó, ha az odaszánt jog csak annak teljesedése után kap erőre; felbontó, ha az odaszánt jog annak beálltával elvész.

Rendszabályok: a) *az érthetlen.*

697. §. Egészen érthetlen feltételek nem létezőknek tekintendők.

b) *Lehetetlen vagy tilos.*

698. §. Azon rendelkezés, mely által valakinek valami jog elhalasztó lehetetlen feltétel alatt

adatik, érvénytelen, habár a feltétel teljesedése lehetetlenné csak későbben vált, és a lehetetlenség az örökhagyó előtt tudva lett volna is. A fölbontó lehetetlen feltétel nem létezőnek tekintetik. Mindez a tilos feltételekre nézve is áll.

c) *Lehetséges és szabados föltételek.*

699. §. Ha a feltételek lehetségesek és szabadosak; az azoktól függő jog csak szoros teljesitésök által szereztethetik meg; függjenek ezek bár a véletlentől, az emlézett örökös, hagyományos vagy harmadik akaratától.

d) *A házasságra nem lépés föltétele iránt.*

700. §. Azon feltétel, hogy az örökös, vagy hagyományos teljes kora elérése után se lépjen házasságra, nem létezőnek tekintendő. Csak özvegy személy tartozik, ha egy vagy több gyermeke van, ezen feltételt teljesiteni. Azon feltétel, hogy az örökös, vagy hagyományos egy bizonyos személylyel ne lépjen házasságára, érvényesen köttethetik ki.

Az ált. polg. tvk. 700. §. nem alkalmazható az oly végintézkedésekre, melyeknél fogva az örökhagyó, feleségének az egész örökség, vagy annak viszonylagos része, vagy végre valamely hagyomány élvezetét, özvegysége tartamára megszoritással juttatja; s szintoly kevéssé azokra, melyek által egy harmadik személyről hasonló módon gondoskodik azon időpontig, melyben az házasságra lép. (1844. máj. 4. l. f. határozv., 1844. szept. 2. udv. rendelv. (57. sz. függelék az optkv. hiv. kiadásához.)

e) *Ha a föltétel az örökhagyó életében teljesült.*

701. §. Ha a végrendeletben elészabott feltétel már az örökhagyó életében teljesült, annak teljesitése az örökhagyó halála után csak akkor ismétlendő, ha a feltétel az örökösnek, vagy hagyományosnak oly cselekvényéből áll, mely az által ismételtethetik.

Kiterjesztendő-e a föltétel az utónevezettekre.

702. §. Az örökös vagy hagyományosra nézve kiszabott feltétel, az örökhagyó világos kijelentése nélkül, az örökhagyó által utónevezett örökösre, vagy hagyományosra ki nem terjesztendő.

A lehetséges elhalasztó föltétel hatálya.

703. §. Valamely elhalasztó feltétel alatt szánt hagyaték megszerzésére szükséges, hogy az emlézett személy a feltételnek teljesülését tulélje, és annak beálltakor örökképes legyen.

2. Időpont.

704. §. Ha bizonytalan, hogy azon időpont, melyre az örökhagyó az odaszánt jogot szoritja, eljövend-e, vagy sem? ezen megszoritás föltételnek tekintetik.

705. §. Ha az időpont olynemü, hogy el kell jönnie; az odaszánt jog, mint más feltétlen jogok, az emlézett személy örököseire is átruháztatik, s csak az átadás halasztatik el a kitüzött határidőig.

706. §. Ha nyilvánvaló, hogy a végrendelkezésben kimért idő soha sem jöhet el; ezen idő meghatározása ugy tekintetik, mint lehetetlen feltétel hozzátétele. Csak azon esetben, ahogy az örökhagyó valószinüleg csupán az idő kiszámitásában tévedt, kell az időpontot az örökhagyó valószinü akarata szerint meghatározni.

Az emlézett és utána következő személy közti jogviszony a föltételre vagy időpontra nézve.

707. §. Mig az örökösnek, vagy hagyomanyosnak joga, valamely még nem teljesitett feltétel, vagy a még el nem érkezett időpont miatt elhalasztva marad; mindaddig, az első esetben a törvényes és a kinevezett örökös között; és a második esetben az örökös és a hagyományos között, a hagyaték vagy hagyomány egyelőrei birtoklására és

élvezetére nézve, ugyanazon jogoknak és kötezettségeknek van helyök, mint a hitbizományi helyettesitésnél.

708. §. Ki valamely örökséget vagy hagyományt, nemleges, vagy feloldó feltétel alatt; avagy csak bizonyos időre nyer; annak irányában, kire az örökség vagy hagyomány, a feltétel, vagy a meghatározott időpont beálltával száll, ugyanazon jogokkal és kötelezettségekkel bir, melyek az örököst vagy hagyományost a hitbizományi helyettes irányában illetik. (613. §.)

V. ö. 900. §.

3. *Meghagyás.*

709. §. Ha az örökhagyó valakinek valami hagyatékot, valamely meghagyás mellett juttatott; ezen meghagyás föloldó föltételként tekintendő, ugy, hogy a meghagyás nem teljesitése miatt a hagyaték elveszittessék. (696. §.)

V. ö. Fiuméra nézve 1854. aug. 9. ny. p. 158. §.

710. §. Azon esetben, ha a meghagyás szorosan nem teljesittethetik, annak legalább a lehetőségig való megközelitésén kell ügyekezni. Ha ez sem történhetik meg; a terhelt fél, ha csak az örökhagyó akaratából ellenkező nem tünik ki, a neki szánt hagyatékot mégis megtartja. Ki a meghagyás teljesitésére önmaga tette magát nem képessé, a neki szánt hagyatékot elveszti.

711. §. Ha az örökhagyó a czélt, melyre a hagyatékot szánta, kijelentette ugyan, de kötelességül nem tette, az emlézett személy a hagyatéknak azon czélra leendő forditására nem köteleztethetik.

712. §. Azon rendelkezés, mely által az örökhagyó örökösének valamely lehetetlen, vagy tilos cselekvényt oly hozzáadással parancsol, hogy ha a meghagyásnak nem engedelmeskednék, egy har

madiknak bizonyos hagyományt kiszolgáltatni tartozzék, érvénytelen.

A rendelkezések megszüntetéséről, még pedig: 1. uj rendelkezés; végrendelet.

713. §. Korábbi végrendelet, későbbi érvényes végrendelet által, nemcsak az örökös nevezésre, hanem a többi rendelkezésekre nézve is megszüntetik; ha csak az örökhagyó az utóbbiakban világosan értésül nem adja, hogy a korábbi egészen vagy részben fennálljon. Ezen rendszabály áll akkor is, ha a későbbi végrendeletben az örökös az örökségnek csak egy részére neveztetik. A fennmaradó rész, nem a korábbi végrendeletben nevezett, hanem a törvényes örökösökre száll.

Fiókvégrendelet által.

714. §. Későbbi fiókvégrendelet által, melyek egymás mellett többen is megállhatnak, a korábbi hagyományozások vagy fiókvégrendeletek csak anynyiban szüntetnek meg, amennyiben avval ellenmondásban állanak.

715. §. Ha nem lehet elhatározni, melyik végrendelet vagy fiókvégrendelet a későbbi; amenynyiben egymás mellett megállhatnak, mindenik érvényes, és a tulajdon közösségérőli fejezetben felállitott rendszabályok jönnek alkalmazásba.

Ez a §. csak Fiuméra érvényes, mert az ország többi részeiben erről a kérdésről az 1876 : XVI. t.-cz. 7. §-a rendelkezik.

A korábban kijelentett változhatlanság mellett is.

716. §. Valamely végrendeletben vagy fiókvégrendeletben oda függesztett azon záradék: hogy minden későbbi rendelkezés átalában, vagy ha bizonyos ismertető jellel ellátva nincs, semmis és érvénytelen legyen, az örökhagyót végakarata meg-

változtatásában ugyan nem akadályozza; de ha a későbbi rendeletben a most érintett átalános vagy különös záradékot világosan meg nem szünteti, nem a későbbi, hanem a korábbi akarata vétetik érvényesnek.

2. Visszahuzás által.

717. §. Ha az örökhagyó rendelkezését ujabbnak alkotása nélkül meg akarja szüntetni, azt akár szóval, akár irásban világosan vissza kell huznia, vagy az okiratot elenyésztetnie.

718. §. A visszahuzás csak oly állapotban történhetik érvényesen, melyben valaki végakarat nyilvánitására képes. A biróilag tékozlónak nyilvánitott végakaratát érvényesen visszahuzhatja.

a) *Világosan.*

719: §. A biróság előtti, vagy bíróságkivüli végrendelkezésnek szóbeli visszahuzására annyi s oly tanuk kivántatnak, mint a szóbeli végrendelet érvényességére szükségesek; az irásbelihez pedig, az örökhagyó által sajátkezüleg irt s aláirt, vagy legalább általa és az irásbeli végrendelethez megkivántató tanuk által aláirt nyilatkozat.

720. §. Az örökhagyónak azon rendelkezése, mely által az örökösnek vagy hagyományosnak valamely haszontóli megfosztás fenyegetése alatt megtiltja a végakaratnak megtámadását, azon esetre, ha a végrendeletnek csak valódisága vagy értelme vétetik kérdés alá, hatállyal sohase birjon.

b) *Hallgatagul.*

721. §. Ki a végrendeletében, vagy fiókvégrendeletében az aláirást keresztülvágja, keresztülhuzza, vagy az egész tartalmat kitörli; azt megsemmisiti. Ha több egykép hangzó okiratok közi

csak egy semmisittetett meg, ebből a visszahuzást következtetni nem lehet.

722. §. Ha az okirat emlitett megsértései csak véletlenül történtek; vagy ha az okirat elveszett; a végakarat hatályát nem veszti el; ha különben a véletlenség, a törvénykezési rendtartásban meghatározott bizonyitó módok által és az okirat tartalma oly módon bizonyittatik be, mikép a szóbeli végrendelkezés bebizonyitandó.

723. §. Ha valamely örökhagyó későbbi rendelkezést semmisitett meg, a korábbi irásbeli rendelkezést pedig épen hagyta, a korábbi irásbeli ismét erőre kap. Szóbeli korábbi rendelkezés annál fogva ismét fel nem éled.

c) *Vélelmezőleg.*

724. §. A hagyomány visszahuzottnak tekintetik, ha az örökhagyó a hagyományozott követelést behajtotta s fölvette; ha a valakinek szánt dolgot elidegenitette s ismét vissza nem kapta; vagy ha azt akkép változtatta át mássá, hogy a dolog előbbi alakját és előbbi nevét elveszti.

725. §. De ha az adós a követelést maga jó szántából fizette le; ha a hagyomány elidegenitése birói rendelkezésből történt; ha a dolog az örökhagyó beleegyezése nélkül változtatott át; a hagyomány megáll.

Az örökösök lemondása által.

726. §. Ha a hagyatékot sem örökös, sem utóörökös elfogadni nem akarja vagy el nem fogadhatja; az örökjog a törvényes örökösökre száll. Ezek azonban kötelesek az örökhagyó többi intézkedéseit teljesiteni. Ha ezek is lemondanak az örökségről, a hagyományosok aránylag örökösöknek tekintetnek.

V. ö. Fiuméra nézve 1854. aug. 9. ny. p. 121. §.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A törvényes öröködésről.

A törvényes öröködés esetei.

727. §. Ha az elhunyt érvényes végrendeletet nem hagyott hátra, ha abban nem egész vagyonról rendelkezett; ha azon személyekről, kiknek a törvénynél fogva örökrészt hagyni köteles volt, kellőleg nem gondoskodott; vagy ha a rendelt örökösök az örökséget el nem fogadhatják, vagy elfogadni nem akarják; a törvényes öröködésnek van egészen vagy részben helye.

728. §. Érvényes végrendelet nem léte esetében a megholtnak egész hagyatéka a törvényes örökösökre száll. Ha azonban érvényes végrendelet létezik, azon örökrész jut nekik, mely abban senkinek sincs szánva.

V. ö. 554., 556. §§.

A kötelesrész rövidsége esetérei rendszabály.

729. §. Ha azon személy, kinek az örökhagyó a törvénynél fogva örökrészt hagyni köteles volt, valamely végrendelct által rövidséget szenvedett; a törvény rendeletére hivatkozik, és a következő fejezethez képest őtet illető örökrészt biróilag követelheti.

Törvényes örökösök: 1. házassági származásbóli rokonok.

730. §. Törvényes örökösök mindenek előtt azok, kik az örökhagyóhoz házassági leszármazás utján a legközelebbi ágbeli rokonok. A rokonsági ágak következő módon határoztatnak meg:

Örökképes ágaik.

731. §. Az első ághoz tartoznak azok, kik az örökhagyó mint törzsökjök alatt egyesülnek, t. i. annak gyermekei, s ezek utódai.

A második ághoz tartoznak az örökhagyó atyja és anyja, azokkal együtt, kik vele apa és anya alatt egyesülnek u. m. testvérei és ezek utódai.

A harmadik ághoz tartoznak a nagyszülők, a szülők testvéreivel s ezek utódaival együtt.

A negyedik ághoz tartoznak az örökhagyó ősszülei utódaikkal együtt.

Az ötödik ághoz tartoznak az örökhagyó dédjei és ükei, azokkal együtt, kik tőlök származnak.

A hatodik ághoz tartoznak az örökhagyó dédősei és ükősei a tőlük származottakkal együtt.

1. ág: a gyermekek.

732. §. Ha az örökhagyónak első izbeli házassági gyermekei vannak, ezekre száll az egész örökség; akár férfi, akár nőnemüek legyenek, akár az örökhagyó éltében, akár holta után születtek. Több gyermekek közt az örökség számok szerint egyenlő részekben oszlik fel. Még élő gyermekeiktől unokák, s a még élő unokáiktóli ősunokák nem birnak öröklési joggal.

733. §. Ha az örökhagyónak valamely gyermeke előtte halt meg, és attól egy vagy több unokák léteznek; azon rész, mely a megholt gyermeket illette volna, ezen maga után hagyott unokára egészen, vagy a több unokákra egyenlő részekben száll. Ha ezen unokák közül egy szintén meghalt, s maga utáni ősunokákat hagyott; a meghalt unokának része hasonlókép az ősunokák között egyenlően osztatik föl. Ha ezen unokák közül egy szintén meghalt, s maga utáni ősunokákat hagyott;

a meghalt unokának része hasonlókép az ősunokák között egyenlően osztatik föl. Ha valamely örökhagyónak még távolabbi utódai léteznek, az osztály aránylag a most felállitott rendszabály szerint vitetik véghez.

734. §. Ily módon az örökség nem csak akkor osztatik fel, ha elhalt gyermekektőli unokák még élő gyermekekkel; vagy az örökhagyó távolabbi utódai annak közelebbi utódaival jönnek össze; hanem akkor is, ha az örökség csupán több gyermekektőli unokák, vagy több unokáktóli ősunokák között osztandó fel. A mindegyik gyermek után maradt unokák és mindegyik unoka után maradt ősunokák tehát, akár sokan, akár kevesen legyenek, soha sem kaphatnak sem többet, sem kevesebbet, mint az elhalt gyermek, vagy elhalt unoka kapna, ha életben maradt volna.

2. ág: a szülék s utódaik.

735. §. Ha senki sem létezik, ki magától az örökhagyótól származnék; az örökség azokra száll, kik vele másodágban rokonok, ugymint: szüleire és azok utódaira. Ha még mindakét szüle él, őket illeti, egyenlő részekben, az egész örökség. Ha ezen szülék egyike elhalt, annak hátrahagyott gyermekei, vagy utódai lépnek az ő jogába és azon fele rész, mely a megholtat illette volna, közöttük azon elvek szerint osztatik fel, melyek a 732—734. §§-ban, az örökségnek az örökhagyó gyermekei és távolabbi utódai közötti felosztására nézve állapittattak meg.

736. §. Ha az örökhagyónak mindkét szüléje elhalt, az örökségnek azon fele, mely az atyának jutott volna, az ő hátramaradt gyermekei és ezek utódai közt; a másik fele pedig, mely az anyát illette volna, az ő gyermekei s ezek utódai közt a 732—734. §§-ok szerint osztatik fel. Ha ezen szü-

lék után mások, mint az általok közösen nemzett gyermekek, vagy ezek utódai, nem léteznek; ezek mind a két felerészt magok közt egyenlően osztják meg. De ha, ezeken kivül, oly gyermekek is léteznek, kik vagy az atyától vagy az anyától, vagy egyiktől is másiktól is, más házasságban nemzettek; az apa és anya által közösen nemzett gyermekek, vagy ezek utódai mind az atyai, mind az anyai fele részből az őket illető s egyoldali testvéreikkel egyenlő részöket megkapják.

737. §. Ha az örökhagyó szüléinek elhalt egyike sem gyermekeket, sem utódokat nem hagyott hátra; az egész örökség a még életben levő másik szülének jut. Ha ezen fél sincs már életben, az egész örökség ennek gyermekei és utódai közt, a már fölhozott elvek szerint osztatik föl.

3. ág: a nagyszülék s utódaik.

738. §. Ha az örökhagyó szüléi utódok nélkül haltak el; az örökség a harmadik ágra, t. i. az örökhagyó nagyszüléire s ezek maradékaira száll. Az örökség ekkor két egyenlő részre osztatik. Egyik fele az atya szüléit s azok utódait illeti; a másik az anya szüléit s azok utódait.

739. §. Ezen félrészek mindegyike, az egyik és másik részről nagyszülék közt, ha még mindketten élnek, egyenlően osztatik fel. Ha a nagyszülék egyike; vagy egyik vagy másik részről mindketten elhaltak, akkor az ezen részre eső felerész ezen nagyszülék gyermekei és utódai közt, azon elvek szerint osztatik fel, melyek szerint a második ágban az egész örökség, az örökhagyó szüléinek gyermekei és utódai közt, felosztandó. (735—737. §§.)

740. §. Ha az atyai vagy anyai részről mindkét nagyszüle elhalt és az ezen részről nagyapától agy nagyanyától utódok sem maradtak, akkor az

egész örökség a másik részről még életben levő nagyszülékre, vagy ezek elhunytával hátrahagyott gyermekeikre és utódaikra száll.

4. ág: az ősszülék s utódaik.

741. §. A harmadik ág egészbeni kihalta után a törvényes öröklés a negyedikre megy át. Ezen ághoz tartoznak: az atyai nagyatyának szülei és ezek utódai; az atyai nagyanyának szülei; utódaikkal együtt; az anyai nagyatyának szülei utódaikkal; és az anyai nagyanyának szülei az övéikkel együtt.

742. §. Ha mindezen négy törzsökből léteznek rokonok; az örökség közöttük négy egyenlő részre oszlik és mindegyik rész ismét, a mindegyik törzsökhöz tartozó személyek közt, ugyanazon elvek szerint osztatik fel, melyek szerint az örökhagyó szülei és ezek utódai közt egy egész örökség törvényszerüleg felosztandó.

743. §. Ha az ezen ághoz tartozó négy törzsök közül egyik már kihalt, annak része nem száll mind a három fenn levő törzsökre; hanem ha a kihalt törzsök atyai részről való volt, akkor az atyai részről másik törzsökre az örökségnek fele száll; és ha a kihalt törzsök az anyai részről volt, az anyai részről másik törzsökre szintén a fele örökség jut. Ha pedig az atyai vagy anyai részről mindkét törzsök kihalt, a másik részről két törzsökre; és ha ezek közül is az egyik már kihalt, az ezen részről még fenlevő egyetlen törzsökre száll az egész örökség.

5. ág: a dédek, ükök és utódaik.

744. §. Ha a negyedik ágból már egy rokon sincs életben; akkor az örökség az ötödikre, t. i. az örökhagyó dédjére és ükére és ezek utódaira száll. Ezen ághoz tartozik: az atyai nagyapa aty

nagyszüléinek törzsöke; az atyai nagyapa anyai nagyszüléinek törzsöke; az atyai nagyanya atyai nagyszüléinek törzsöke; az atyai nagyanya anyai nagyszüléinek törzsöke; az anyai nagyapa atyai nagyszüléinek törzsöke; az anyai nagyapa anyai nagyszüléinek törzsöke; az anyai nagyanya atyai nagyszüléinek törzsöke; és az anyai nagyanya anyai nagyszüléinek törzsöke.

745. §. Ezen nyolcz törzsök mindegyike egyenlő örökjoggal bir a többivel; s ha mindenik törzsökből léteznek rokonok: az örökség közöttük nyolcz egyenlő részre osztatik és mindenik rész ismét az ezen törzsökhöz tartozó személyek között, az előbbi ágaknál elészabott renddel osztatik fel.

746. §. Ha ezen nyolcz törzsökök valamelyike kihalt, akkor az, ami valamelyik nagyapa vagy nagyanya atyai nagyszüléit illette volna, ugyanazon nagyapa vagy nagyanya anyai nagyszüléinek törzsökére száll; és ami valamelyik nagyapa vagy nagyanya anyai nagyszüléit illette volna, ugyanazon nagyapa, vagy ugyanazon nagyanya apa nagyszüléinek törzsökére száll.

747. §. Ha valamely nagyatyának vagy nagyanyának mindkét törzsöke kihalt; akkor azon jutalékok, melyek az örökhagyónak atyai részét illetik, az atyai rész még fenlevő törzsökeinél maradnak; és azon jutalékok, melyek az örökhagyónak anyai részét illetik, az anyai részről még fenlevő többi törzsököknél maradnak. Ha pedig az apai részrőli mind a négy törzsökből vagy az anyai részrőli mind a négy törzsökből többé egy rokon sem létezik; akkor a másik részről fenlevő törzsökök nyerik az egész örökséget.

6. ág: a dédősök, ükősök és utódaik.

748. §. Ha végtére az ötödik ág is egészen kihalt; akkor a törvényes örökösödés a hatodikra,

ugymint az örökhagyó dédősére, dédükére s azok utódaira száll. Ezen ághoz tizenhat törzsök tartozik, tudniillik azon szülék törzsökei, kiktől az ötödik ágbeli törzsökszülék származtak. Ha ezen törzsökök mindegyikéből vannak élő rokonok: az egész örökség tizenhat egyenlő törzsökrészre osztatik és mindegyik törzsökrész, az ezen törzsökhöz tartozó rokonok közt, a már előadott elvek szerint osztatik fel.

749. §. Ha ezen törzsöknek némelyikébőli rokonok már nincsenek életben, azok jutaléki azon törzsökökre szállnak, melyek a 743. és 746. §§. rendelete szerint a kihalt törzsökökkel legközelebbi összeköttetésben állnak. Ha csak egyetlen törzsökbeli rokonok vannak fenn, ezeket illeti az egész örökség.

750. §. Ki az örökhagyóval egynél több oldalról rokon; mindegyik oldalról élvezi azon örökjogot, mely őtet mint azon oldalróli rokont különösen tekintve illeti. (736. §.)

A távolabbi rokonok kizáratása.

751. §. Az örökösödési jog, a szabadon elörökithető vagyonra nézve, a házassági rokonság ezen hat ágaira szorittatik. Az örökhagyónak távolabbi rokonai a törvényes örökösödésből kizárvák.

II. A törvényesitett gyermekek törvényes örökjoga.

752. §. Házasságon kivül született, s szüléik utóbbi egybekelése által törvényesitett gyermekek; valamint azok is, kiket mindamellett, hogy szüléik egybekelésekor valamely akadály létezett, a 160. §. különös kedvezménye illet, ép azon 160. és 161. §§-ban foglalt megszoritások mellett, a törvényes örökösödésre nézve is, a házassági gyermekek jogaival birnak.

753. §. A törvényhozó kedvezése által törvényesitett házasságkivüli gyermeket, az atyai hagyatékra nézve törvényes örökjog csak ákkor illeti, ha atyjának kérésére törvényesittetett a végett, hogy a szabadon elörökithető vagyonban a házassági gyermekekkel egyenlő jogokat élvezhessen.

III. A házasságkivüli gyermekek törvényes örökjoga.

754. §. Az anyára nézve, a házasságküli gyermekek, a szabadon elörökithető vagyonbani öröködést illetőleg, a törvényes gyermekekkel egyenlő jogokkal birnak. Az atya és az atyai rokonok, ugyszintén az anya szüléi, nagyszüléi és egyéb rokonai hagyatékában a házasságküli gyermekeket törvényes örökösödés nem illeti.

IV. Az örökbefogadott gyermekek törvényes örökjoga.

755. §. Örökbefogadott gyermekeknek annak, ki őket örökbefogadta, szabadon elörökithető vagyonábani törvényes öröködésre, a házassági gyermekekkel egyenlő joguk van. Annak rokonai tekintetében, vagy azon házastárs tekintetében, kinek beleegyezése nélkül történt az örökbefogadás, örökjog őket nem illeti. De természet szerinti szüléik és rokonaik vagyonára nézve (183. §.) megtartják törvényes örökjogokat.

V. A szülék örökjoga a 752—754. §§-ban emlitett gyermekek irányában.

756. §. A szüléket, törvényesitett, vagy a törvény által különösen kedvezményezett házasságküli gyermekeik hagyatékára nézve ugyanazon kölcsönös jog illeti, mely a gyermekeknek engedtetett szüléik hagyatékára nézve (752—754. §§.) Házasságküli, s nem törvényesitett gyermek vayonában csak az anyát illeti az örökösödés; a

gyermek atyja, minden nagy szülei és egyéb rokonai abból kizárvák. A fogadó szüléknek sincs törvényes örökjogok fogadott gyermekök hagyatékára; ez a törvényes örökösödés szerint annak rokonaira száll.

A házközösségi tagok örökl. joga tek. v. ö. 1885 : XXIV. t.-cz. 25. §., 1898 : XII. t.-cz. 1—7. §§.

VI. A házastárs törvényes örökjoga.

757. §. Az örökhagyó tulélő házastársát, akár van saját vagyona, akár nincs, ha három vagy több gyermek létezik, egy egész gyermekrész: de ha három gyermeknél kevesebb van, a hagyatéknak negyedrésze illeti, életfogytiglani élvezetül; tulajdona a gyermekeké maradván.

V. ö. 1242—1245. §§.; 1894 : XVI. t.-cz. (örök. Yelj.) 129. §. A házastársak közt az erdélyi szász statutarius jog szerint az osztrák polgári törvénykönyv behozatala előtt fennállott vagyonközösség kihat oly dolgokra is, melyek tulajdonát a vagyonközösségben élő házastársak egyike a r polg. törvénykönyv életbelépte utáni időben szerezte meg. (C. 84. nov. 18/decz. 16—19. sz. polg. t. ü. döntv.)

758. §. Ha gyermek nincs, de van már törvényes örökös, akkor az életben maradt házastárs a hagyaték negyedrészét korlátlan sajátul nyeri. De mind ezen esetben, mind a 757. §. esetében is, mindaz, mi az életben maradott házastársat, a másik házastárs vagyonából, házassági kötés, örökségi szerződés vagy végrendelet erejénél fogva illeti, az örökrészbe beszámittatik.

759. §. Ha pedig az örökhagyónak sem a fenn elősorolt hat ágbóli rokona, sem más a 752—756. §§-ban emlitett örököse nem létezik: akkor az egész örökség a házastársra száll. De az önvétke miatt elvált házastárs társa után sem örökséget, sem örökrészt nem igényelhet.

Örökös nélküli hagyaték.

760. §. Ha a házastárs sincs már életben akkor a hagyaték, mint uratlan jószág, a kincstá

vagy azon személyek által foglaltatik el, kiknek a közrendtartási rendeleteknél fogva, uratlan jogok elfoglalásához jogok van.

V. ö. 1715 : XXVI. t.-cz., 1894 : XVI. t.-cz. 114—116. §§.; a szerzői jog tek. V. ö. 1884 : XVI. t.-cz. 3. §. 2. bek.

Az általános örökösödési rendtől való eltérések.

761. §. A paraszttelkek és az egyházi személyek hagyatéka iránt ezen fejezetben meghatározott törvényes örökösödéstől való eltérések, a közrendtartási törvényekben foglaltatvák.

V. ö. 1840 : VIII. t.-cz., a jobbágyok örökösödéséről. — A római- és görög. kath. egyház papjainak törvényes öröklési joga tek. v. ö. az 1703. jan. 15. Conventió Kollonicsiana-t (latinul és magyarul l. Márkus: Magy. magánjog, III. k. 851. l.); továbbá 1840 : XXVI. t.-cz.; 1883. ápr. 10-én 13.249. I. M. sz., I. M. és VKM. rend., a kir. adományozásból egyházi javadalmat élvező főpapok hagyatéki ügyeiben követendő eljárás tárgy.; 1904. jun. 19-én T. 107/15. sz. I. M. és VM. rend., a végrendelet nélkül elhalt alsóbbrendü kath. papok hagyatéka tárgy.; 1779. jul. 16. Dscriptum Declaratorium Illyricae nationis, (a gör. kel. egyház papjainak öröklési joga tárgy.); 1874. márcz. 16. 6835. sz. VKM. rend., a gör. kel. főpapok hagyatéki ügyei tárgy. (L. mindezeket Márkus: Magy. magánjog. III. k. 851. s kk. II.) V. ö. még. a végrendeleti öröklésre vonatk. rendelkezéseket. (573. §.)

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

A köteles részről és a köteles- vagy örökrészbeni beszámitásról.

Kiket illet, mint szükségörökösöket, a köteles rész.

762. §. Azon személyek, kiknek az örökhagyó végrendeletében örökrészt hagyni köteles: gyermekei; és ezek hiányában szülei.

763. §. Gyermekek nevezete alatt az általános szabály szerint (42. §.) az unokák és ősunokák is; és a szülék nevezete alatt minden nagyszülék foglaltatnak. Itt a férfi és nőnem; a házassági és há-

zasságnélküli születés közt nincs különbség, mihelyt ezen személyekre nézve a törvényes öröklési jognak és rendnek helye volna.

Azon támasztott kétség eloszlatására, vajjon az által. ptkv. rendeletei szerint az örökbefogadott gyermeket illeti-e kötelesség azon személyek hagyatékából, kik által örökbe fogadtattak: eszerint az 1833. május 4. l. f. határozmány következtében kijelentetik, miszerint a fogadott gyermekek igen is azon gyermekek közé tartoznak, kiket az ált. ptkv. 763. §. szerint kötelesség illet. (1833. máj. 10. udv. rendelv., ig. törv. gyüjt 2610. sz. 59. sz. függelék az optkv.. hiv. kiadásához.)

764. §. Azon örökrész, melyet ezen személyek követelni jogositvák, köteles résznek mondatik; ezek magok e tekintetben szükségörökösöknek neveztetnek.

Mi mennyiségben.

765. §. Köteles részül a törvény minden gyermeknek annak felét rendeli, ami rája, a törvényes örökösödés szerint jutott volna.

766. §. A felmenő ágon mindenik szükségörököst kötelesrészül egy harmada illeti annak, a mit az a törvényes örökösödés szerint kapott volna.

Minő megszoritásokkal.

767. §. Aki az örökjogról lemondott; ki a nyolcadik fejezetben foglalt rendszabályok szerint az örökjogból kizáratik; vagy az örökhagyó által jogszerüen kitagadtatott, a kötelesrészre igénnyel nem bir s annak kiszabásánál ugy tekintetik, mint ha nem is léteznék.

A jogszerü kitagadás kellékei.

768. §. A gyermek kitagadtathatik:

1. [*ha a kereszténységtől elszakad*];

2. ha az örökhagyót szükségében segitség nélkül hagyta;

3. ha büntett miatt élefogytig, vagy [*husz évigleni börtönbüntetésre*] itéltetett;

4. ha a közerkölcsiséget botránkoztató életet megátalkodva folytat.

A 768. §. 1. pontja a vallás szabad gyakorlatáról szóló 1895 : XLIII. t.-cz. következtében teljesen hatályát vesztette. A 3. pont „20 évigleni börtönbüntetése" helyett a btő tveket életbeléptető 1800 : XXXVII. t.-cz. 24. §-a szerint 15 évig tartó fegyházat kell érteni

769. §. Ugyanezen okoknál fogva, a kötelesrészből a szülék is kizárathatnak; különösen még akkor is, ha a gyermek nevelésére semmi gondot sem forditottak.

770. §. Általában a szükségörökösöktől, oly cselekvények miatt is, melyek az 540—542. §§. szerint, valamely örököst az örökjogra méltatlanná tesznek, végrendelet által, a kötelesrész megvonathatik.

771. §. A kitagadás oka, akár kifejeztessék az örökhagyó által, akár sem, az örökös által mindég bebizonyitandó, és a törvény szavaira s értelmére alapitandó.

772. §. A kitagadás csak kifejezett, s törvényes alakban kinyilatkoztatott visszahuzás által szüntetik meg.

773. §. Ha valamely igen eladósodott, vagy pazar szükségörökösökre nézve valószinü aggodalom forog fenn az iránt, hogy az őt illető kötelesrész gyermekeitől egészen, vagy nagyobb részint elveszne; az örökhagyó a kötelesrészt tőle megvonhatja, mindazonáltal csak akképen, hogy az a szükségörökös gyermekeinek juttassék.

Miképen kell a kötelesrészt hátrahagyni.

774. §. A kötelesrész, annak világos megemlitése nélkül, örökség- vagy hagyományképen is hagyathatik hátra. De a szükségörökös számára egészen szabadon kell maradnia. Minden azt korlátoló

feltétel vagy terhelés érvénytelen. Ha a szükségörökösnek nagyobb örökrész hagyatik; a korlátolás csak azon részre vonatkozhatik, ami a kötelesrészt meghaladja.

A szükségörökös jogorvoslata: a) *jogellenes kitagadásánál vagy a kötelesrészbeni megröviditésnél.*

775. §. Azon szükségörökös, ki a 768—773. §§. elészabott feltételek nélkül tagadtatott ki, az őtet illető egész kötelesrészt; és ha a kötelesrész tiszta összegében szenvedett rövidséget, annak kiegészitését követelheti.

b) *Egészbeni elmellőztetésnél.*

776. §. Ha több gyermekek közül, kiknek létezése az örökhagyó előtt tudva volt, egyik egészen hallgatással mellőztetik el; ez is szintén csak a kötelesrészt követelheti.

777. §. De ha a körülményekből bebizonyitható, hogy több gyermekek közül egynek elmellőzése csak onnan eredt, mivel annak létezése az örökhagyó előtt ismeretlen volt; az elmellőzött nem tartozik a kötelesrészszel megelégedni; hanem azon örökrészt, mely a legkevésbbé kedvezményezett szükségörökösnek jut; ha pedig a még hátralevő egyetlen szükségörökös van örökösül rendelve, vagy a többiek mindnyájan egyaránt nevezvék, ő is az egyenlő örökrészt követelheti.

778. §. Ha az örökhagyónak csak egyetlen szükségörököse van, s azt a fennemlitett tévedésből hallgatással mellőzi; vagy ha a gyermektelen örökhagyónak csak végakaratának nyilvánitása után lesz szükségörököse, kiről semmi gondoskodás sem történt; csak a közintézetekre, tett szolgálatok megjutalmazására, vagy kegyes célokra rendelt hagyományok fizettetnek ki aránylag a tiszta hagyaték negyedrészét meg nem haladó összegben, minden

egyéb végakarati rendelkezések pedig egészen elvesztik erejöket. Mindazonáltal ha a szükségörökös az örökhagyó előtt halt el, erejöket ismét visszanyerik.

779. §. Ha valamely gyermek az örökhagyó előtt hal meg és származékokat nem hagy hátra; ezen hallgatással mellőzött származékok az örökjogra nézve a meghalt gyermek helyébe lépnek.

780. §. A végrendeletben világosan kitagadott, de az örökhagyó előtt elhalt gyermek származéki csupán arra jogositvák, hogy a kötelesrészt kérhessék.

781. §. Ha felmenő ágbeli szükségörökös mellőztetik el hallgatással, ez mindég csak a kötelesrészt követelheti a tömegből.

782. §. Ha az örökös bebizonyithatja, hogy valamely hallgatással mellőzött szükségörökös a 768—770. §§-ban felhozott kitagadási okok valamelyikéből magát vétkessé tette, az elmellőzés jogszerü hallgatag kitagadáskép tekintetik.

Ki tartozik az örök- vagy kötelesrész kiszolgáltatásához járulni.

783. §. Mindazon esetben, midőn valamely szükségörökösnek az illető örök- vagy kötelesrész épen nem, vagy nem teljesen szabatott ki, mind a kinevezett örökösök, mind a hagyományosok is tartoznak aránylag a teljes kielégitéshez járulni.

A kötelesrész kiszabásának és fölszámitásának módja.

784. §. Hogy a kötelesrész helyesen kiszabathassék, a hagyatékhoz tartozó minden ingó és ingatlan dolgok, minden jogok és követelések, melyeket az örökhagyó utódaira szabadon hagyni jogositva volt, sőt mindaz is, mivel valamely örökös, vagy hagyományos a tömegbe tartozik, pontosan

összeiratnak és rendesen megbecsültetnek. A szükségörökösök szabadságában áll a becsünél jelen lenni és annál figyelmeztetéseiket megtenni. A hagyatéki darabok elárvereztetését azok valódi értéke kitudása végett nem sürgethetik.

Ő cs. k. Felsége, azon kérdés iránt, hogy a kötelesrészt vevő jutalékát a hagyaték tárgyaiból természetben követelheti-e? f. évi jan. 2. l. f. határozványával következő felvilágositást méltóztatott jóváhagyni: A szükségörökösnek azt ált. ptkv. 784. §. szerint, nem a hagyatékhoz tartozó ingó és ingatlan egyes dolgokbeli aránylagos jutalékokra, hanem csak örökrészének birói becsüs szerint felszámitott értékére van igénye. (1884. febr. 7. udv. rendelv.; 60. sz. függelék az optkv. hiv. kiadásához).

785. §. Adósságok s egyéb terhek, melyek már örökhagyó éltében a vagyonon feküdtek, a tömegből leszámittatnak.

786. §. A kötelesrész a hagyományok és a végrendeletből folyó más terhek tekintetbe vétele nélkül számittatik ki. A valóságos kiosztásig a hagyaték, a nyereségre és veszteségre nézve ugy tekintendő, mint a fő- és szükségörökösök közt aránylag közös jószág.

O felsége méltóztatott az ált. ptkv. 786. §. fölvilágositásául 1847. jan. 30. l. f. határozványában kijelenti, hogy a szükségörökös az által. ptkv. 786., 830. és 837. §§. szerint jogositva van, az őtet az örökhagyó halálától fogva a kötelesrész valóságos kiosztásáig az örökségbeli nyereségből és veszteségből s hasznokból illető aránylagos jutalékról számadást követelni. (1847. ápr. 10. udv. rendelv.; 61. sz. függelék az optkv. hiv. kiadásához).

A köteles.

787. §. Mindaz, mit a szükségörökösök, az örökhagyónak hagyományai, vagy más intézkedései által, a hagyatékból valósággal kapnak, kötelesrészük meghatározásánál számitásba vétetik.

788. §. Mit az örökhagyó éltében, leányának, vagy unokaleányának hozományul; fiának vagy unokájának kiházasitására, vagy közvetlenül valamely hivatalba vagy bármi üzletbe lépésére adott; vagy teljes koru gyermeke adósságai kifizetésére forditott, a kötelesrészbe betudatik.

789. §. A szülők kötelesrészénél az előlegezési beszámitásának annyiban van helye, amennyiben az sem törvényes gyámolás végett (154. §.), sem csupa adakozásból nem tétetett.

Örökrészbeli beszámitás a törvényes örökösödésnél.

790. §. A gyermekek végrendeleti örökösödésénél a beszámitás csak akkor történik, ha azt az örökhagyó világosan rendeli. Ellenben a törvényes örökösödésnél is, a gyermek azt, mit az örökhagyótól annak éltében a fennebb (788. §.) emlitett czélokra kapott, tartozik magának beszámittatni engedni. Az unokának nemcsak az, mit közvetlen maga, hanem az is, mit szülei, kiknek helyébe lép, ily módon kaptak, örökrészébe tudatik.

791. §. Amit a szülék, az emlitett eseteken kivül, valamely gyermeknek juttatták, ha a szülék magoknak a visszatérést világosan ki nem kötötték, ajándékozásnak tekintetik, s be nem számittatik.

792. §. A szülék valamely gyermeknek a beszámitást, a törvényes örökösödésnél is világosan elengedhetik. De ha a többi gyermekek szükséges nevelése és ellátása sem az ők tulajdon, sem szüléik vagyonából meg nem győzethetnék; tartozik a gyermek azt, mit a 788. §-ban emlitett czélokra kapott, magának azon mértékben beszámittatni hagyni, amennyiben a testvérek nevelésére és ellátására szükséges.

793. §. Annak, amit valaki kapott, örökrészébe számitása az által történik, hogy mindegyik gyermek ugyanannyit kap még az osztály előtt. Ha a hagyaték erre nem elégséges, a korábban kedvezményezett gyermek örökrészt ugyan nem igényelhet, de visszatérésre sem köteleztethetik.

794. §. Minden beszámitásnál, ha a kapott rész nem készpénzből, hanem más ingó vagy ingatlan dolgokból állott, az utóbbiak értéke a megkapás

időpontja szerint; ellenben az elsőbbeké, az örökség kinyilása időpontja szerint határoztatik meg.

A szükségörökösnek a szükséges tartásrai joga.

795. §. Oly szükségörökösnek, ki kötelesrészéből maga törvényesen kizáratik, a szükséges tartás mégis mindenkor kiszabandó.

A házastársnak az illendő tartásrai igénye.

796. §. Házastársnak nincs ugyan joga kötelesrészhez; mindazonáltal azt, ha a tulélés esetére ellátás nem volt kikötve, s mindaddig, mig másik házasságra nem lép, a hiányzó illendő tartás illeti.

[Önvétke miatt elválasztott házastársnak arra nincs igénye.]

A vétkes házastárs tartásáról l. a házassági jogról szóló 1894 : XXXI. t.-cz. 90. §-át.

Az optkv. területén az özvegy az esetben, ha férje végrendeletében az ő tartásáról nem gondoskodott, akkor követelhet az örököstől tartásdijat, ha eltartása saját vagyonából vagy jövedelméből nem kerül ki. (C. 99. márc. 29. I. G. 657/98.

Az optkv. 796. §. szerint az özvegy nő a hiányzó tartást a férje örököseitől részben vagy egészben csak abban az esetben követelheti, ha erre saját vagyoni viszonyainál fogva reá van utalva. (C. 900. szept. 14. I. G. 288/1900.)

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Az örökség birtokba vételéről.

Az örökség jogszerü birtokbavételének föltételei.

Ez az egész fejezet, a 799—801., 803., 809., 811., 816., 820., 821. §§. kivételével, már csak Fiuméra és kerületére nézve hatályos; az ország többi részében az örökösödési eljárásról szóló 1894 : XVI. t.-cz. szabályozza ezt a kérdést. Fiumére nézve az örökösödési eljárást az 1854. aug. 9. ny. par. szabályozza.

797. §. Senkinek sem szabad valamely örökséget önhatalmulag birtokába venni. Az örökjog a biróság előtt tárgyalandó, és a hagyaték átszolgá-

tatása, azaz törvényes birtokbai átadása, az által eszközlendő.

798. §. Mennyiben köteles a biróság valamely halálozás után, hivatalból eljárni, s minő határidőket és óvatalokat kelljen ezen tárgyalási ügyletnél megtartani, a birói eljárás iránt fennálló külön rendszabályok határozzák meg. Itt az állapittatik meg, mi tartozik az örökös, vagy az, kinek különben a hagyatékhoz igénye van, tenni, hogy annak ami őt illeti, birtokához jusson.

Fiumére nézve v. ö. aug. 9. ny. par. 105. s kk. §§.

A jogczim kimutatása: örökösi nyilatkozat.

799. §. Aki valamely örökséget birtokába akar venni, tartozik jogczimét, hogy az végrendeletnél, érvényes örökségi szerződésnél, vagy törvénynél fogva száll-e reá? a biróság előtt kimutatni és az iránt, hogy az örökséget elfogadja, világosan nyilatkozni.

800. §. Az örökségbe-lépés, vagy az örökösi nyilatkozat kell, hogy egyszersmind magában foglalja, valljon feltétlenül, vagy csak a leltár jogkedvezményének fentartása mellett történik-e?

V. ö. 1881 : XVII. t.-cz. (csődtv.) 4. §.

A föltétlen nyilatkozat hatálya.

801. §. A föltétlen örökösi nyilatkozatnak az a következménye, hogy az örökös az örökhagyó minden hitelezőinek követeléseikért, és minden hagyományosoknak hagyományaikért, jótállani köteles, habár a hátrahagyott vagyon nem elégséges is.

A föltételes nyilatkozat hatálya.

802. §. Ha az örökségbe-lépés a leltár kedvezményének fentartása mellett történik, a biróság álleltár a tömeg költségén azonnal elkészitendő.

Az ily örökös a hitelezőknek és hagyományosoknak csak annyiban lesz lekötelezve, amennyire a hagyaték azoknak, és az örökjogon kivül őtet illető tulajdon követeléseire is elegendő.

Az örökség föltételes vagy föltétlen el- vagy nem fogadásárai jog.

803. §. Az örökhagyó az örököst ezen jogkedvezmény fentartásától meg nem foszthatja; sem a leltár készitésétől el nem tilthatja. Még a házastársak közti örökségi szerződésben erről tett lemondás is hatály nélküli.

V. ö. csődtörv. 4., 28., 160. §§.

804. §. A leltározást az is kivánhatja, akit köteles-rész illet.

805. §. Ki jogait maga igazgathatja, annak szabadságában áll az örökségbe feltétlenül, vagy fennebbi jogkedvezmény fentartásával lépni, vagy azt el sem fogadni. Gyámok és gondnokok az illető helyen adott rendszabályokat kötelesek megtartani. (233. §.)

V. ö. 1877 : XX. t.-cz. 219. s kk. §§.

806. §. Az örökös a biróság előtti örökösi nyilatkozatát többé vissza nem huzhatja; sem a föltétlent meg nem másithatja és a leltár jogkedvezményét magának fenn nem tarthatja.

807. §. Ha több örököstársak közül némelyek föltétlenül, mások pedig, vagy csak egy is közülük, az emlitett jogkedvezmény fentartásával nyilatkoznak örökösökül; leltár készitendő, és az ezen fentartásra szoritkozott örökösi nyilatkozat veendő alapul a hagyatéki tárgyalásnál. Ezen, valamint mindazon esetekben is, melyekben leltár készitendő, a leltár jogkedvezményét az is élvezi, ki föltétlen örökösi nyilatkozatot adott, mindaddig, mig neki az örökség még át nem adatott.

808. §. Ha valaki, kit az örökjog egész-

vagy részben, végrendelet nélkül is illetett volna, örökössé neveztetik; nincs feljogositva a törvényes örökösödésre hivatkozni, s ez által a végrendeletet meghiusitani. Az örökségbe vagy a végrendeletnél fogva kell lépnie, vagy arról egészen lemondania. De azon személyek, kiket kötelesrész illet, az örökség el nem fogadását kötelesrészök fentartásával tehetik.

Az örökjog átruházása.

809. §. Ha az örökös előbb hal el, hogysem a kinyilt örökségbe lépett, vagy arról lemondott volna; annak örökösei, ha az örökhagyó ezeket ki nem zárta, vagy más utóörökösöket nem nevezett, az örökség elfogadása vagy el nem fogadása jogába lépnek. (537. §.)

Az örökség átadása előtti előintézkedések: a) *kezelés.*

810. §. Ha az örökös az örökségbe-lépéskor örökjogát elegendően kimutatja, a hagyaték ellátása és használása neki átengedhető.

Fiuméra nézve v. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 122., 145. §§.

b) *A hitelezők biztositása vagy kielégitése.*

811. §. Az örökhagyó hitelezőinek biztositásáról vagy kielégitéséről a biróság tovább nem gondoskodik, mint magok kivánják. De a hitelezők az örökös nyilatkozatára várakozni nem tartoznak. Igényeiket a tömeg ellen beadhatják és kérhetik, hogy annak képviselése végett gondnok neveztessék, ki ellen követeléseiket intézhessék.

Ha a felperes eredetileg magát az adóst, ennek elhalálozása következtében pedig annak állitólagos örököseit vonta perbe, nincs helye annak, hogy felperes az optkv. 811. §. szerint a hagyatéki tömeg részére kinevezendő gondnok ellen érvényesitse követelését. (C. 903. decz. 3. I. G. 362/1903.)

Ha az örökhagyó hitelezője az örökség birtokbavétele vagy birói átadása előtt kivánja követelését, a törvény utján ·ényesiteni tartozik a meghalt adósnak valamennyi örö-

köseit és az ismeretlen örökösöket is ügygondnok által perbe idézni. Magától értetik, hogy az ország azon részeiben, melyekben az ausztriai ált. polg. tvkönyv van érvényben, jelen határozat által a nevezett tkönyv 811. §-nak rendelkezése nem érintetik. C. 89. márcz. 1.—ápr. 2.; 42. sz. t. ü. polg. döntv.)

c) *A hagyatéknak az örökös vagyonától elkülön-*

812. §. Ha valamely örökségi hitelező, hagyományos vagy szükségörökös attól tart, hogy a hagyatékának az örökös értékéveli összekeverése által követelése veszélybe jöhet; az átadás előtt kívánhatja, hogy az örökség az örökös értékével elkülönittessék, a biróság által őriztessék, vagy gondnok által kezeltessék, az iránti igénye feljegyeztessék és valódittassék. De ily esetben az örökös, habár feltétlenül örökösnek nyilatkozott is, neki többé tulajdon vagyonából jótállással nem tartozik.

d) *A hagyatéki hitelezők egybehivása.*

813. §. Az örökösnek, vagy a hagyatéki kinevezett gondnoknak szabadságában áll, az adóssági állapot kinyomozására, hirdetvény kibocsátását kérni, mely által minden hitelező követeléseik bejelentése és kimutatása végett, a körülményekhez szabott időre egybehivatnak s ezen határidő elmultáig a hitelezők kielégitésével felhagyni.

Az 1894 : XVI. t.-cz.-ben foglalt örökösödési eljárási szabályok, amelyek az ország azon területein is érvényesek, amelyeken még az optkv. hatályban van, a hitelezőnek oly célból való hirdetményi felhivását, hogy követeléseiket jelentsék be- és mutassák ki, nem ismervén, ezzel az optkv. 813—815. §-ai hatályon kivül vannak helyezve. (C. 904. jun. 23. I. G. 77/1904.)

Az egybehivás.

814. §. Ezen birói egybehivásnak az a hatálya, hogy azon hitelezőknek, kik a kitüzött határideig magokat nem jelentették, a hagyatékra, az a bejelentett követelések kifizetése által kimerittetett, továk

igényök nincs egyéb, amennyiben őket zálogjog illetné.

Az egybehivás elmulasztásának hatálya.

815. §. Ha az örökös a neki megengedett birói egybehivásbeli óvatosságot elmulasztja; vagy ha a jelentkező hitelezők közül némelyeket, a többiek jogaira nem tekintve, azonnal kielégit és némely hitelezők a hagyaték elégtelensége miatt kifizetetlenül maradnak; ezek részére minden feltételes örökösi nyilatkozata mellett is, egész vagyonával jót kell állania, annyiban, amennyiben a kifizetést megkapták volna, ha a hagyték törvényes rendtartás szerint fordittatik a hitelezők kielégitésére.

c) *A végakarat teljesitésének a végrendelet végrehajtója;*

816. §. Ha az örökhagyó végrendeleti végrehajtót nevezett; ennek önkényétől függ, ezen ügyletet felvállalni. Ha azt felvállalta, köteles vagy mint felhatalmazott, az örökhagyó rendelkezéseit maga végrehajtani, vagy a késedelmes örököst azok végrehajtása végett sürgölni

vagy az örökös általi kimutatása.

817. §. Ha a végrendelet végrehajtója nincs nevezve; vagy a kinevezett az ügyletet magára nem vállalja; közvetlenül az örökösnek kötelessége az örökhagyó akaratát, amennyire lehet, teljesiteni, vagy a teljesitést biztositani, s ez iránt a biróság előtt magát igazolni. A meghatározott hagyományosokra nézve csak azt kell kimutatnia, hogy őket a nekik jutott hagyomány felől tudósitotta. (688. §.)

Fiuméra nézve v. ö. 1854. aug. 9. ny. p. 157., 161. §§.

818. §. Mit tartozik az örökös, mielőtt az örök; birtokába juthat, adóul fizetni s azon esetben,

ha örökhagyója az álladalmi kincstárral számolásban állott, evégett kimutatni, az iránt a különös rendszabályt a közrendtartási rendeletek foglalják magokban.

V. ö. 694. §.

Mikor kell az örökséget átadni.

819. §. Mihelyest a beadott örökösi nyilatkozat folytán, a jogszerü örökös a biróság által elismertetett, s az kötelezettségeit teljesitette, az örökség neki átadatik s a tárgyalás befejeztetik. Egyébiránt az örökösnek, hogy az ingatlan dolgok tulajdonának átruházását eszközölje, a 436. §. rendeletét kell követni.

V. ö. Fiuméra nézve 1854. aug. 9. ny. p. 174. s kk. §§.

Közös örökösök jótállása.

820. §. Több örökösök, kik valamely közös örökségbe a leltár jogkedvezménye nélkül léptek, valamennyi örökségi hitelezőknek és hagyományosoknak, még az átadás után is, egyetemleg tartoznak jótállással. Magok között azonban örökrészeik aránya szerint kötelesek ahhoz járulni.

821. §. Ha a közös örökösök a leltár jogkedvezményét használták; az átadás előtt az örökségi hitelezőknek és hagyományosoknak, az 550. §. szerint kötelesek jótállani. Az átadás megtörténte után, minden egyes, még az örökségi tömeget meg nem haladó terhekért is, csak örökrésze aránya szerint áll jót.

Az örökös hitelezőinek biztositékai.

822. §. Az örökös hitelezői a rászállott örökjószágot a részére történt átadás előtt is tilalommal, zálogolással, vagy előjegyzéssel illethetik ugyan. Mindazonáltal az ily biztositás nem másképp mint csak azon kijelentett fentartással rendeltethetik el

hogy ez a hagyaték tárgyalásánál előforduló igények kárára ne szolgáljon, és csak az átadás idejétől fogva legyen hatályos.

Örökségi keresetek.

823. §. Az átadás megnyerése után is a birtokba vevő az által, ki jobb, vagy hasonló örökjogot követel, az örökség átengedése vagy megosztása végett perbe vonathatik. Egyes örökségi darabok tulajdona nem örökségi, hanem tulajdoni keresettel követelhető.

Azoknak hatálya.

824. §. Ha az alperes az örökségnek egészen, vagy részbeni átengedésére köteleztetik; a birtokos által huzott hasznok megtéritése, vagy a hagyatékba forditott költségek pótványa iránti igények azon elvek szerint itélendők el, melyek a birtokróli fejezetben, a jó- vagy rosszhiszemü birtokosra nézve általában megállapitvák. Egy harmadik jóhiszemü birtokos az időközben szerzett örökségi darabok iránt senkinek sem felelős.

Az örökösödési keresetről v. ö. 1868: LIV. t.-cz. 37. §., 1893: XVIII. t.-cz. 1. §. 2. p., 1907: XVII. t.-cz. (1. §.) Az örök. elj. biróságról 1894: XVI. t.-cz. 6. §.

TIZENHATODIK FEJEZET.

A tulajdon s más dologbani jogok közösségéről.

A közösség eredete.

825. §. Valahányszor ugyanazon dolognak tulajdona, vagy ugyanazon jog, több személyeket osztatlanul illet; közösség létezik. Ez véletlen eseményen, törvényen, végrendeleten vagy szerződésen alapul.

V. ö. 361., 394., 415., 421., 503., 715., 786., 888., 1176., 1233. §§. — 1894: XVI. t.-cz. 55., 72., 101. §§. — Tkvi rdts. 55. §;

1889: XXXVIII. t.-cz. 16., 17. §§.; 1891: XVI. t.-cz. 16., 18., 19. §§.; 1892: XXIX. t.-cz. 3., 4. §§. — 1881: LX. t.-cz. 143. §.; KT. 69., 132. §§.; szabadalmi tv. (1895: XXXVIII. t.-cz. 8., 11. §§.); szerzői jog (1884: XVI. t.-cz.) 1., 3., 6., 29. §§.; bányatv. 139. §. — A határőrvidéki házközösségekről v. ö. 1873: XXIX., 1885: XXIV., 1898: XII. t.-cz.

826. §. Azon kutfők különbsége szerint, melyekből a közösség ered, határoztatnak meg közelebbről a részesek jogai és kötelességei is. A szerződés által támadt vagyon-közösség iránti különös rendszabályok a huszonhetedik fejezetben foglaltatnák.

827. §. Ki valamely közös dologbani részt igényel, jogát, ha a többi résztvevők ellene mondanak, tartozik bebizonyitani.

A részesek közös jogai.

828. §. Mig valamennyi részesek egyetértők, csak egy személyt képeznek, és a közös dologgal tetszésök szerint bánhatnak. Mihelyt egyenetlenek, egyik részes sem tehet a közös dolgon oly változtatást, mely által a többieké felett intézkednek.

A részesnek jutalékárai jogai.

829. §. Mindenik részes teljes tulajdonosa a maga jutalékának. Amennyiben társai jogait nem sérti, azt, vagy annak haszonvételeit, kénye szerint és függetlenül elzálogosithatja, elhagyományozhatja, vagy máskép elidegenitheti. (361. §.)

V. ö. tkvi. rdts. 57. §.; 1881 : LX. t.-cz. 156., 158. §§.; — KT. 76. §.; a házközösségek tek. V. ö. 1885: XXIV. t.-cz. 28., 29. §§.

830. §. Mindenik részes jogositva van számadást és a jövedelem felosztását sürgetni. Rendszerint a közösség megszüntetését is kivánhatja; de nem időn kivül, vagy a többiek kárára. Azért a körülményekhez mért, egykönnyen el nem kerülhető halasztáson meg kell nyugodnia.

V. ö. 841—843. §§.; KT. 99. s kk. §§.; 1894: XVI. t.-cz. 58., 59. §§.; 1881: LX. t.-cz. 204—206., 220. §§.

831. §. Ha valamely részes magát a közösség folytatására kötelezte, az idő eltelte előtt ki nem léphet ugyan; de ezen kötelezettség is, mint más kötelezettségek, megszüntetik és az örökösökre ki nem terjed, ha ezek magok bele nem egyeztek.

V. ö. 918., 1208. §§.

832. §. Egy harmadiknak oly rendelkezése is, mely által valamely dolog közössé rendeltetik, az első részesek által ugyan megtartandó, de már örököseik által nem. Örökké tartó közösségrei kötelezettség meg nem állhat.

V. ö. 1208. §.

A részeseknek a közös dologbani jogai: a) *a főtőkére.*

833. §. A közös dolog birtoka és igazgatása valamennyi részeseket összesen illeti. Oly ügyekben, melyek a főtőkének csak rendes igazgatását és használatát érdeklik, szótöbbség határoz; mely nem a személyek, hanem a résztvevők részeinek aránya szerint számittatik.

V. ö. K. T. 77—79. §§.

834. §. De nevezetes változtatásoknál, melyek a főtőke fentartása vagy jobban használása végett javasoltatnak, a leszavazottak jövendő kárra nézvei biztositást; vagy ha ez megtagadtatik, a közösségbőli kiléphetést kivánhatnak.

V. ö. 1373., 1374. §§.

835. §. Ha kilépni nem akarnak, vagy ha a kilépés időn kivül történnék; a sors, választott egyén, vagy ha az iránt egyhangulag meg nem egyeznek, a biró határozza el, hogy a változtatás feltétlenül vagy biztositás mellett történjék-e vagy sem. Az elhatározás e módjai, a tagtársak szóegyenlősége esetében is előállnak.

V. ö. 1391. §.

836. §. Ha a közös dolgoknak igazgatót kell

rendelni, annak választása fölött szótöbbség és ennek hiányában, a biró határoz.

V. ö. 833. §.; K. T. 79. §.

837. §. A közös jószág igazgatója meghatalmazottnak tekintetik. Egyrészt köteles rendes számadást tenni; másrészt pedig jogositva van, minden, haszonnal tett kiadásokat beszámitani. Ugyanez áll azon esetben is, ha valamely részestárs valami közös jószágot, a többi résztvevők megbizása nélkül, igazgat.

V. ö. 1102. s kk. §§.; 1881: LX. t.-cz. 143. §.

A tulajdoni arány megállapitásának az 1881: LX. t.-cz. 143. §-ában megszabott egyéb feltételek fenforgása esetében is csak akkor van helye, ha a tulajdonjog határozatlan részekben van a tulajdontársak nevére bejegyezve. A részek határozatlanoknak csakis akkor tekinthetők, ha kifejezetten ilyeneknek vannak bejegyezve, mert ha csupán az arány nincs feltüntetve, akkor az optkv. érvényben lévő 837. §-ában felállitott jogvédelem alkalmazandó, vagyis a társak részei egyenlőknek tekintendők. (C. 1903. okt. 22-én 6459.)

838. §. Ha az igazgatás többeknek engedtetik át; ezek közt is szótöbbség határoz.

V. ö. 1190. §.

b) *A haszonvételekre és terhekre.*

839. §. A közös haszonvételek és terhek, a részek aránya szerint méretnek ki. Kétség esetében minden rész egyenlő nagyságunak tekintetik; ki az ellenkezőt állitja, tartozik azt bebizonyitani.

V. ö. 1193., 1194. §§.; 1883: XLIV. t.-cz. 95. §.

Az erdélyi telekjegyzőkönyvekben előforduló oly bejegyzéssel, melylyel a tulajdonosok „osztatlan részekben közös birtokosul" jeleztetnek, a tulajdoni arány határozatlansága kifejezve nincs, minélfogva az ekként bejegyzett tulajdonosok részei az optkv. 839. §-a értelmében egymás közt egyenlőeknek tekintendők. Smsz. t. ü. határozata, 1877. ápr. 17. 4314.)

840. §. Rendszerint a nyert haszonvételek természetben osztandók fel. De ha a felosztás e módja nem követhető, mindegyiknek van joga nyilvános árverést sürgetni. A bevett érték a részesek közt aránylag szolgáltatik ki.

V. ö. 1194. §.

c) *Az osztályra nézve.*

841. §. A közös dolognak, a közösség megszüntetése után leendő felosztásánál, a szótöbbség nem érvényes. Az osztálynak mindenik érdektárs megelégedésére kell történni. Ha meg nem egyezhetnek; a sors, vagy választott egyén, avagy ha ezen elintézési módok egyike vagy másika megállapitásában egyhangulag meg nem egyesülnek, a biró határoz.

V. ö. 1391., 1487. §§.; 1881: XVII. t.-cz. 51. §.; 1879: XXXI. t.-cz. 17. §.; 1898: XIX. t.-cz.; 1894: XII. t.-cz. 6., 12., 20. §§.; 1871: LIII. t.-cz. 32., 42. §§.

842. §. Választott egyén vagy a biró határozza el azt is, hogy fekvő birtok, vagy házak felosztásánál, valamely részestársnak jutaléka használása végett szolgalomra van-e szüksége és az neki mily feltételek alatt legyen megengedhető.

V. ö. 480. §.; tkvi rdts. 55. §. c) p., 56. §.; 1881: LX. t.-cz. 220. §§.

843. §. Ha valamely közös dolog vagy éppen nem vagy értéke nevezetes csökkenése nélkül nem osztathatik meg; akkor az, még pedig, ha csak egy részestárs kivánná is, birói árverés utján eladandó s a vételár a részesek közt felosztandó.

V. ö. 485., 847. §§.; 1881: LX. t.-cz. 143., 156. §§.; K. T. 120., 207. §§.; 1854. bányat. 115., 116. §§.

844. §. Szolgalmak, határjelek és a közös használatra szükséges okiratok fel nem oszthatók. A telki szolgalmak minden részeseket illetnek. Az okiratok, ha különben semmi sem áll ellent, a legidősbik résztvevőnél tétetnek le. A többiek, önköltségeiken, hitelesitett másolatokat kapnak.

Közös okiratok kiadása tek. v. ö. 1868 : LIV. t.-cz. 188. §.; 1881: LIX. t.-cz. 32. §.; 1893: XVIII. t.-cz. 81. §. Dolog kiadása tek. való végrehajtásról v. ö. 1881: LX. t.-cz. 211—219. §§.

845. §. Telkek osztályánál a kölcsönös határok a helyzet különbségéhez képest, oszlopok, határkövek, vagy czövekek által, szembetünő és változatlan módon jelölendők ki. A folyók, hegyek és utak természeti határok. A csalás vagy tévedés eltávolitása

végett kell, hogy a valóságos határzásra szolgáló kövekbe, oszlopokba vagy czövekekbe, kereszt ek, czimerek, számok vagy más jegyek vágassanak, vagy alájok ásassanak.

846. §. A végbevitt osztályról okiratok készitendők, valamely ingatlan dolgok részese is csak az által nyer dologbani jogot a maga jutalékára, ha az arról készitett okirat a nyilvánkönyvekbe bekebeleztetik. (436. §.)

847. §. Bármi közös jószág puszta felosztása egy harmadiknak kárára nem szolgálhat; minden őt illető zálog-, szolgalom- és egyéb dologbani jogok, az osztály után szintugy lesznek, mint annak előtte, gyakorlandók. Azon személyes jogok is, melyek egy harmadikat valamely közösség irányában illetnek, a megtörtént kilépés mellett is megtartják előbbi erejöket.

V. ö. 466., 485. §§.; 1881: LX. t.-cz. 156., 158. §§.

848. §. Hasonlóképp az, ki valamely közösségnek adós, a fizetést egyes résztvevőknek nem teheti. Ily adósságokat az egész közösségnél vagy annál, ki azt rendesen képviseli, kell lefizetni.

V. ö. 892., 895., 1424. §§.; K. T. 87. s kk. §§.

849. §. Mi eddig a közösségről általában határoztatott, valamely családot, mint közösséget illető jogokra és dolgokra, példányul alapitványokra, hitbizományokra s t. eff. is alkalmazható.

A határok megujitása.

850. §. Ha határjelek, bármi körülmény által, annyira megsértettek, hogy egészen ismerhetetlenné válhatnának; minden részesnek joga van, a határjelek közös megujitását kivánni. Ezen ügylethez az érdekelt szomszédok meghivandók, a határok pontosan leirandók és a költségek mindnyájok által, határvonalaik aránya szerint viselendők.

Fiumét kivéve, e §-t pótolja 1894 : XII. t.-cz. §.

851. §. Ha a határok valóban ismeretlenekké lettek, vagy a határigazitásnál villongás támad, a biróság, mindenek előtt az utolsó birtoklást oltalmazza. K imagát ez által sértve véli, a birtokjog, tulajdon vagy más jog tekintetéből őt illető védveit annak rende szerint előadhatja. (347. §.)

V. ö. 1894: XII. t.-cz. IV. fejezet; Hk. I. r. 78. és 84. cz.; 1802: XXIII. t.-cz.

852. §. Határzásnál a legfontosabb védvek ezek: a peres telek felmérése és leirása vagy rajzolata is; továbbá az arra vonatkozó nyilvánkönyvek és más okiratok; végtére a dologértő tanuk vallomásai és a szakértők által előrebocsátott szemle után adott vélemény.

853. §. Ha kizáró birtok- vagy tulajdon-jogot egyik fél sem bizonyit be; a biróság a peres tért az eddigi békés birtoklás arányához képest felosztja. De ha a birtoklási állapot is kétséges; akkor a peres tér a felek közt, azon birtok viszonyához képest, melyből az igény kiindul, műértők hozzájárultával felosztatik s a határzás e szerint tétetik.

Vélelmezett közösség.

854. §. Barázdák, keritések, sövények, palánkok, falak, magánpatakok, csatornák, térek s más efféle válaszfalak, melyek szomszédes telkek közt léteznek, közös tulajdonnak tekintetnek, ha czimerek, fel- vagy ráiratok, vagy más ismérvék és védvek ellenkezőt nem bizonyitnak.

855. §. A közös falat a maga oldalán felevastagságnyira, mindegyik részestárs használhatja; abba vakajtókat s falszekrényeket is alkalmazhat, hol az ellenoldalon még nem léteznek. De az épületet kémény, tüzhely, vagy más rakványok által veszélyeztetni és a szomszédot az ő részének használatában bármi módon akadályozni nem szabad.

V. ö. 364. §.

856. §. Ily közös válaszfalak fentartásához valamennyi tulajdonos társak aránylag járulnak. Hol kettősen léteznek, vagy a tulajdon meg van osztva, mindegyik annak fentartási költségeit viseli, ami egyedül az övé.

857. §. Ha valamely válaszfal állása olyan, hogy a tégláik, vagy kövek csak egyik félre állnak ki, vagy függnek le; vagy a főoszlopok, oszlopok, duczok, czövekek egyik félen vannak beásva, kétség esetében ezen félre esik a válaszfal osztatlan tulajdona, hacsak mindkét félről megterhelésből, beillesztésből, más ismérvekből, vagy egyéb bizonyitékokból az ellenkező nem tünik ki. Valamely fal kizárólagos birtokosának tartatik az is, ki egyenlő irányban menő, szintén oly magasságu és vastagságu falat kétségtelenül bir.

858. §. A kizárólagos birtokos rendszerint nem köteles rozzant falát, vagy palánkzatát ujra felépiteni; csak akkor tartozik jókarban tartani, ha a nyilás miatt a határszomszédra nézve kártól lehetne félni. De minden tulajdonos köteles, fő-bejárása jobb felén, a maga terének szükséges bekeritéséről és az idegen tértőli elkülönitésről gondoskodni.

V. ö. 362., 387. §§.; 1894: XII. t.-cz. 36—42. §§.

MÁSODIK RÉSZ.

A dologhozi jogokról.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

A szerződésekről általában.

A dologházi jogok alapja.

859. §. A dologhozi jogok, melyeknél fogva valamely személy egy másik részére valaminek teljesitésére köteleztetik, vagy közvetlenül törvényen; vagy szerződésen; vagy kárvalláson alapulnak.

860. §. Az esetek, melyekben valakinek közvetlenül a törvény által valamely dologhozi jog engedtetik, az illető helyen előadatvák. A kártéritési jogról a harminczadik fejezet szól.

V. ö. 91., 147., 154., 166., 391., 403., 796., 1220., 1231. §§.

861. §. Aki ugy nyilatkozik, hogy valakire jogát átruházni, azaz hogy neki valamit megengedni, valamit adni; érette valamit tenni, vagy miatta valamivel felhagyni kiván, igéretet tesz; ha pedig a másik az igéretet érvényesen elfogadja, a mindkét fél egybehangzó akarata által, szerződés jő létre. Mig az alkudozás tart és igéret nem tétetett, vagy sem eleve, sem utóbb el nem fogadtatott, szerződés nem keletkezik.

862. §. Ha az igéret elfogadására idő nem köttetett ki, a szóbeli igéretet haladék nélkül el kell

fogadni. Az irásbelinél attól függ, ha mindkét fél egy helyben létezik-e vagy sem? Az első esetben az elfogadásnak huszonnégy óra alatt, az utóbbiakban pedig annyi idő alatt, amennyi kétszeri válaszadásra szükséges, meg kell történnie és az igérő félnek tudtul adatnia; ellenkező esetben az igéret elenyészett. A kiszabott idő lefolyta előtt az igéret vissza nem vétethetik.

V. ö. K. T. 314., 315. §§.; a biztositási ajánlatról v. ö. K. T. 468. §.

A szerződések felbontása.

863. §. Az akaratot nem csak kifejezetten, szavak- és közönségesen bevett jelekkel; hanem hallgatólag is lehet nyilvánitani, oly cselekvények által, melyek minden körülmények megfontolása mellett, az abbani kétkedésre minden észszerü okot kizárnak.

864. §. A szerződések egy- vagy kétoldaluak, a szerint, amint csak egyik fél igér valamit és a másik azt elfogadja; vagy mind a két fél egymásra jogokat ruház és kölcsönösen elfogad. Az elsők tehát visszteherrel köttetnek.

Az érvényes szerződés kellékei: 1. a személyek képességei (566., 567. §§.)

865. §. Ki eszének használatát nem birja, valamint a hét éven alóli gyermekek is, nem képes igéretet tenni, vagy azt elfogadni. Ellenben más személyek, kik atyától, gyámtól, vagy gondnoktól függenek, csupán az ő javukra tett igéretet elfogadhatnak ugyan; de ha azzal járó terhet vállalnak föl, vagy magok igérnek valamit, a szerződés érvényessége az első rész harmadik és negyedik fejezetében foglalt rendszabályok szerint, rendszerint a képviselő, vagy egyszersmind a [biróság] beleegyezésétől függ. Mig ezen beleegyezés elkövetkezik, a másik fél vissza nem léphet, de a nyilatkozásra illő határidőt kivánhat.

V. ö. 243., 879. §§.; az atyai hatalom és gyámság alatt állók telk. v. ö. 1877: XX. t.-cz. 2., 6., 7., 10., 14—27., 33—141. §§.; különösen 1877: XX. t.-cz. 113., 114. §§. A közadó tek. v. ö. csődtv. 3., 6. §§. V. ö. még katonai Btk. 208. §. a) p.

A kötelezett részéről orvosa irányában tett az az igéret, hogy arra az esetre, ha gyógykezelését elvállalja és közreműködése folytán 8 éven tul életben marad, ezen idő elteltc után bizonyos összeget dijként neki megfizetni köteles, érvényes szerződés alapjául szolgálhat. (C. I. G. 181/1896.)

866. §. Ki szerződések kötésére magát képesnek lenni ravaszul szinleli s az által valakit, ki annak egykönnyen végére nem járhatott, megcsal, elégtétellel tartozik.

867. §. Mi kivántassék meg a közigazgatás különös gondoskodása alatt álló valamely községgel (27. §.), vagy annak egyes tagjaival és képviselőiveli szerződés érvényességére, annak szerkezetéből és a közrend tartási törvényekből érthetni meg (290. §.).

[**868. §.** Mennyiben köthet valamely büntettes érvényes szerződéseket, a büntettekröli büntető törvény határozza meg.]

A 868. §-t hatályon kivül helyezte a Btk.-et életbeléptető 1880: XXXVII. t.-cz. 24. §.

2. *Valódi beleegyezés.*

869. §. A szerződésbe való beleegyezés szabadon, komolyan, határozottan és érthetőleg nyilvánitandó. Ha a nyilvánitás érthetetlen, egészen határozatlan; vagy az elfogadás más határozatok alatt következik be, mint amelyek alatt az igéret történt; nem keletkezik szerződés. Aki, hogy mást megcsaljon, homályos kifejezésekkel él, vagy valami szinlett cselekményt merényel, elégtétellel tartozik.

V. ö. K. t. 314—320. §§.

870. §. Aki az elfogadó féltől igazságtalan és alapos félelem által, valamely szerződésre kényszerittetett, azt megtartani nem köteles. Alapos volt-e a félelem, a biró által a körülményekből itélendő meg (55. §.).

V. ö. 875. §.; 1894: XXXI. t.-cz. 38., 53. §§.; 1899: XV. t.-cz. 3. §., 4., 10. p. 22. §.

871. §. Ha az egyik fél a másik fél által hamis előadásokkal megtévesztetett és a tévedés a fődolgot, vagy annak lényeges minőségét érdekli, melyre a czélzat főleg irányozva és nyilvánitva volt, a megtévesztettre semmi kötelezettség nem háramlik.

872. §. Azonban a tévedés sem a fődolgot, sem annak lényeges minőségét nem érdekli, hanem csak valami mellékkörülményt, a szerződés, a menynyiben a főtárgyba mind a két fél beleegyezett és a mellékkörülményt főleges czélzatul nem nyilvánitották, még mindig érvényes marad; de a megtévesztettnek a tévedés szerzője által ahhoz mért pótvány adandó.

873. §. Ugyanezen elvek alkalmazandók annak személyébeni tévedésre is, kinek valami igéret tétetett; amennyiben a tévedés nélkül a szerződés vagy épen nem, vagy nem oly módon készült volna meg.

874. §. Minden esetben az, ki valamely szerződést ravaszság, vagy igazságtalan félelem által eszközlött ki, tartozik a káros következményekért eléggtételt adni.

V. ö. 869. §.

875. §. Ha az igérő felet egy harmadik akár igazságtalan és alapos félelem által kényszeritette valami szerződésre, akár hamis előadások által hozta tévedésbe; a szerződés érvényes. Csak azon esetben, ha az elfogadó fél részt vett a harmadiknak jogellenes cselekvényében, vagy azt nyilván tudnia kellett, kell vele, a 870—874. §§. szerint, ugy bánni, mintha ő maga ejtette volna a másik felet félelembe vagy tévedésbe.

876. §. Ha az igérő fél bárminemü tévedésének egyedül maga az oka, a szerződés megáll; ha csak, az elfogadó fél előtt, a fennforgó tévedésnek a körülményekből nyilván fel nem kellett ötlenie.

V. ö. K. T. 350. §.; 1894: XXXI. t.-cz. 54., 55. §§.

877. §. Ki valamely szerződésnek a beleegyezés hiánya miatt megszüntetését kivánja, tartozik viszont mindent visszaadni, amit az ily szerződésből a maga hasznára kapott.

V. ö. 1883: XXV. t.-cz. 8. §.; B. P. 408., 6., 7., 41., 265., 486—493. §§.

3. *A teljesités lehetsége.*

878. §. Szerződések mindenre nézve, mi a forgalomban létezik, köttethetnek. Ami nem telejesithető; ami épen lehetetlen, vagy tilos, érvényes szerződés tárgya nem lehet. Aki mást efféle igéretekkel rászed, ki annak vétkes tudatlanságból rövidséget okoz; vagy kárából hasznot huz, ezért felelős marad.

879. §. Különösen a magok helyén előadottakon kivül a következő szerződések érvénytelenek:

1. ha valami, házasságkötési alkuszkodásért köttetik ki;
2. ha sebész, vagy bármiféle orvos a gyógyitás elvállalásaért a betegtől; vagy
3. ha valamely ügyvéd, [*valami per elvállalásáért meghatározott jutalmat köt ki; avagy*] valamely rábizott peres ügyet magához vált;
4. ha valamely örökség vagy hagyomány, mely valakitől váratik, még annak éltében elidegenittetik.

V. ö. 865. §. V. ö. még 356., 448., 896., 993., 996 , 998., 1174., 1178., 1195., 1196., 1208., 1259., 1270., 1273., 1291., 1371., 1372., 1382—1384., 1502. §§., K. T. 151., 162. §§.; csődtv. 6. §., 26—37. §§.; 1876: XVI. t.-cz. 13. §. Az orvos tek. v. ö. 1876: XIV. t.-cz. 48. §.; az ügyvéd tek. v. ö. 1874: XXXIV. t.-cz. 54. §.; a közjegyző tek. v. ö. 1874: XXXV. t.-cz. 199. §.; v. ö. még 1874: XVIII. t.-cz. (vaspálya kártérit. kötelessége) 3. §.; 1894: XXXI. t.-cz. 2. §. (eljegyzés); 1879: XL. t.-cz. 128. §. (árverési sáp); 1883: XXV. t.-cz. 8. §. (uzsora), 22., 23. §§. (korcsmai hitel); 1883: XXXI. t.-cz. (részletügylet értékpapirokkal) 1889: IX. t.-cz. (nyeremény kölcsön-kötvény és igérvények). V. ö. még ipartv. 118., 120., 162., §§.; 1898 : II. t.-cz. (gazd. munk.) 32., 1899: XLI. t.-cz. 19. §., 1900: XXVII. t.-cz. 17. §.; 1876: XIII. t.-cz. 13., 14. §§.; 1907: XLV. t.-cz. 7—10. §§.; 1894: XXIX. t.-cz. (lóversenyfogadások); 1897. okt. 22. 100.368. sz. B. M. rend. a szerencsejátékokról.

880. §. Ha a tárgy, mely iránt szerződés köttetett, annak átadása előtt kivétetik a forgalomból; ez épen annyi, mintha a szerződés nem köttetett volna.

881. §. A törvényben meghatározott eseteken kivül, igéretet más helyett senki sem tehet, vagy fogadhat ugyan el. De ha valaki egy harmadiknáli közbenjárását megigérte, vagy még a sikerért is kezeskedett; magára vállalt kötelezettséget, igéretéhez képest, teljesiteni tartozik.

V. ö. 1035. §.

882. §. Ha lehetetlen és lehetséges dolgok egyszersmind igértettek, a lehetségesek teljesitendők; ha csak a szerződő felek világosan ki nem kötötték, hogy a szerződésnek egy pontja is a másiktól el ne választathassék.

A szerződések alakja.

883. §. Szerződés szóval vagy irásban, biróság előtt vagy azon kivül; tanuk jelenlétében vagy azok nélkül köttethetik. Ezen formabeli különbözés a törvényben meghatározott eseteken kivül a kötelezettségre nézve különbséget nem tesz.

V. ö. 943., 956., 1178., 1249. §§.

884. §. Ha a felek világosan irásbeli szerződéstételben egyeztek meg; az a felek aláirása előtt megkötöttnek nem tekintetik. A pecsételés, lényegesen ez esetben sem kivántatik meg.

V. ö. K. T. 311., 313. §§.; közjegyzői okirat szükségességéről (Fiuméra nézve is) v. ö. 1886: VII. t.-cz. 21—24. §§.; V. T. 104. §.; gyermekek vallása tek.: 1894: XXXII. t.-cz. 1., 5. §§.; ügyvédi dij és meghatalmazás tek.: 1874: XXXIV. t.-cz. 54.; 1868: LIV. t.-cz. 553. §.; v. ö. még 1881: XXXIII. t. cz. 3. §. — V. ö. továbbá K. T. 468. §.; a gazdatiszt felmondása tek.: 1900: XXVII. t.-cz. 12. §.; a gazd. munkások szerződéséről: 1898: II. t.-cz. 8., 17., 10. §§.; 1899: XLI. t.-cz. 7—12. §§.; 1900: XXVIII. t.-cz. 6—11. §§.; a dohánykertészekről: 1900: XXIX. t.-cz. 4., 8. §§.

Pontozat.

885. §. Ha bár az alakszerü okirat még nem is, de a főpontok iránt fogalmazat készittetett el és a felek által aláiratott, már az ily fogalmazvány is megalapitja azon jogokat és kötelezettségeket, melyek benne kifejezvék.

A szerződési pontozatok kötelem alapjául akkor szolgálhatnak, ha azok a felek által másba foglaltatván, magukban foglalják a feleknek a közöttük létesitett jogviszony lényeges pontjaira vonatkozó határozott megállapodást. (C. 97. ápr. 7. I. G. 19.)

886. §. Ki irástudatlan, vagy testi fogyatkozások miatt irni nem képes, tartozik két tanut, kiknek egyike annak nevét irja alá, meghini és szokott kézjegyét hozzá tenni.

Ez a §. csak Fiuméra nézve hatályos. Az ország többi részére nézve v. ö. 1868: LIV. t.-cz. 167., 168. §§.; S. E. 73. §.

887. §. Ha valamely szerződésről okirat készittetett, oly állitólagos szóbeli egyezkedések, melyek az irásbelivel egyszerre tétettek volna, de az okirattal egybe nem hangzanak, vagy uj toldalékokat foglalnak magokban, tekintetbe nem vétethetnek.

Az optkv. 887. §. rendelkezése nem zárja el a szerződő feleket attól, hogy az okirattal mint bizonyitási eszközzel szemben bizonyithassák azt, hogy a szerződés megkötésénél mi volt a valódi akaratuk és azt, hogy az okirat tartalma a valódi akaratnak meg nem felel. (C. 902. jan. 8. I. G. 488/1901.)

Közös kötelezettség vagy jogositvány.

888. §. Ha két vagy több személy valakinek, valami dologhozi ugyanazon jogot igér, vagy attól elfogad; mind a követelés, mind a tartozás a tulajdon közösségének elvei szerint osztatik meg.

V. ö. 430. §.

889. §. A törvényben meghatározott eseteken kivül tehát, valamely felosztható dologgal tartozó több adóstársak közül mindegyik csak a maga részéért felelős és éppen ugy valamely felosztható

dolog több részestársai közül is, mindegyik tartozik illető részével megelégedni.

V. ö. 843. s kk. §§.; 891., 1302. §§.

890. §. Ellenben oszthatlan dolgokat illetőleg, a hitelező, ha csak maga van, azokat mindenik adóstárstól követelheti. De ha több hitelező és csak egy adós létezik, ez a dolgot, egyes hitelezőtársnak, biztositás nélkül kiadni nem köteles; valamennyi hitelező társak egyetértését sürgetheti, vagy a dolognak birói őrizet alá vételét kivánhatja.

V. ö. 1414., 1425. §§.; 1868: LIV. t.-cz. 66., 67., 75. §§.; 1893: XVIII. t.-cz. 112. §.

Egyetemlegességek.

891. §. Ha több személyek ugyanazon egészet egyetemleg ugy igérik, hogy magát egy mindnyájáért, és mindnyája egyért, világosan lekötelezi, minden egyes személy az egészért kezeskedik. A hitelezőtől függ aztán, ha valamennyi, vagy néhány adóstársaktól, az egészet, vagy maga által választott részenként, vagy azt egyetlen egytől akarja-e követelni. Még a keresetinditás után is fenmarad, ha attól eláll, ezen választás és ha egyik vagy másik adóstárs által csak részben elégittetik ki; a hátralevőt a többiektől követelheti.

892. §. Ha ellenben egy igérte ugyanazon egészet több személyeknek és ezek világosan feljogosittattak, hogy azt egyetemleg követelhessék, az adós az egészt a hitelezők közül annak tartozik megadni, ki őt a végett legelőbb szólitja fel.

V. ö. 890. §.

893. §. Mihelyst valamely adóstárs a hitelezőnek az egészt megadta, ez a többi adóstársaktól többé semmit sem követelhet; és mihelyt valamely hitelezőtárs az adós által egészen kielégittetett, a többi hitelezőtársaknak többé igényök nincsen.

V. ö. 1441. §.; K. T. 62., 88., 231., 268. §§.; V. T. 49., 67. §§.; 1883: XLIV. t.-cz. 95. §.

894. §. Valamely adóstárs az az által, hogy a hitelezővel terhesebb feltételekre lép, a többinek kárt nem okozhat és a leengedés vagy felmentés, melyet valamely adóstárs maga személyére nézve nyer, a többinek javára nem szolgál.

V. ö. K. T. 483. §.

895. §. Több hitelezőtársak közül, kiknek ugyanazon egész egyetemleg igértetett, mennyiben felelős a többi hitelezőnek az, ki az egész követelést a maga részére kapta meg, a hitelezőtársak között fennálló különös jogi viszonyokból határozandó meg. Ha ily viszony nem áll fenn; egyik a másiknak számadással nem tartozik.

896. §. Azon egyetemleges adóstárs, ki az egész adósságot a magáétól fizette le, jogositva van, jogengedményezés nélkül is, a többitől a megtéritést, még pedig, ha közöttük más különös viszony nem áll fenn, egyenlő részekben követelhetni. Ha egyik közülök magát lekötelezni képes nem volt, vagy kötelezettségének eleget tenni tehetetlen; az ily hiányzó részt is hasonlóul valamennyi kötelezettárs tartozik átvállalni. Egyik kötelezettárs felmentése a többieknek, a megtérités követelésénél, károkra nem lehet (894. §.).

V. ö. 1358. §; K. T. 269., 270. §§.; V. T. 49. §; csődtv. 69., 70. §§.

Szerződéseknéli mellékhatározatok: 1. föltételek.

897. §. A szerződésnélküli feltételekre nézve általában ugyanazon rendszabályok állanak, melyek a végrendeletekhez tett feltételek iránt felállíttatnak.

V. ö. 696—708. §§.

898. §. Oly feltételek alatti egyezkedések, melyek végrendeletnél nem létezőknek tekintetnek, érvénytelenek.

899. §. Ha a szerződésben elészabott feltétel már a szerződés előtt teljesült; a szerződés után

csak akkor ismétlendő, ha annak cselekvényéből áll, ki a jogot szerezni akarja és az által ismételtethetik.

900. §. Valamely halasztó feltétel alatt igért, jog az örökösökre is átszáll.

2. *Indokok.*

901. §. Ha a felek beleegyezésük indokát vagy végczélját világosan feltételül tették; az indok vagy végczél ugy tekintetik, mint más feltétel. Ezen kivül, efféle nyilatkozatoknak a terhes szerződések érvényességére befolyásuk nincsen. A visszteher nélküli szerződéseknél pedig a végrendeleteknél adott rendszabályok alkalmazandók.

V. ö. 1894: XXXI. t.-cz. 39. §.; V. T. 22. §.; 1881: LX. t.-cz. 129. §.; csődtv. 68., 190., 197. §§.; tkvi rdts. 63. §.

3. *A teljesités ideje, helye és módja.*

902. §. A szerződések azon időben, azon helyen és azon módon teljesitendők, mint az iránt a felek megegyeztek. Törvény szerint 24 óra egy napnak, 30 nap egy hónapnak és 365 nap egy esztendőnek tartatik.

V. ö. 520., 693., 905., 934., 1413., 1415. §§.; csődtv. 7. §.; V. T. 38. §.

Az optkv. 902. és 906. §§-ban foglalt rendelkezéssel nincs ellentétben az általánosan elfogadott az a jogszabály, hogy oly esetben, midőn a természetben való eltartás kiszolgáltatása többé nem lehetséges, annak értéke megfelelő pénzösszegben megállapitandó és a kötelezett pénzbeli egyenérték megfizetésére kötelezendő. (C. 1900. decz. 19. I. G. 509/1900.)

A tartási kötelezettség oszthatatlan lévén, ha annak természetben való kiszolgáltatása az egyik félre lehetetlenné vált, a többi kötelezett fél is a természetben való eltartás helyett a tartás egyenértékének megfigyelésére kötelezendő. (C. I. G. 809/1900.)

903. §. Oly jog, melynek megszerzése bizonyos naphoz van kötve, azon nap kezdetével szereztetik

meg. De valamely kötelezettség teljesitésére nézve a kötelezettet az egész nap illeti.

V. ö. 687. §.; K. T. 322. §.; V. T. 33. §.

904. §. Ha a szerződés teljesitésére bizonyos idő nem határoztatott; az tüstént, azaz szükségtelen haladék nélkül követeltethetik. Ha a kötelezett a teljesitési időt önkényére tartotta fenn; vagy az ő halálát kell bevárni és az örökösök ellen fordulni; vagy ha csupán személyes, elörökithetlen kötelességről van szó, a teljesitési időt, a biró által, méltányosság szerint, állapittatni meg. Ez utóbbinak van helye akkor is, midőn a kötelezett a teljesitést lehetőség vagy tehetőség szerint igérte. Egyébiránt azon rendszabályok, melyek fent (704—706. §§.), a végrendelkezésekhez mellékelt időhatározásokra nézve adatnak, itten is alkalmazandók.

V. ö. K. T. 327—334. §§.; V. T. 30—35., 37. §§.; 1868: LIV. t.-cz. 255. §.; 1881: LIX. t.-cz. 23. §.; 1893: XVIII. t.-cz. 116. §.; váltóelj. 30. §.; 1877: XXII. t.-cz. 43. §.

905. §. Ha a hely, hol a szerződésnek teljesittetnie kell, sem az egyezkedésből, sem az ügy természetéből vagy céljából meg nem határozható; az ingatlan dolgok ott, hol feküsznek; az ingók pedig azon helyen adandók át, hol az igéret tétetett. A mérték, suly és pénznemek tekintetében az átadás helyére kell nézni.

V. ö. 1420. §.; K. T. 322—326. §§. A mértékekről v. ö. 1874: VIII., 1907: V. t.-cz. V. ö. a koronaértékről szóló 1892: XVII—XXI., 1899: XXXVI. t.-cz.; osztrák-magyar bank alapszab. (1890: XXXVII. t.-cz.) 86. §.

906. §. Ha az igéret többféle módon teljesithető: a kötelezetté a választás; de a már egyszer tett választástól egyedül maga többé el nem állhat.

V. ö. 902., 989. §§.; K. T. 325. §.

907. §. Ha valamely szerződés világosan a választás fentartásával köttetik és egy vagy több választási darabok véletlen elenyészte miatt meghiusul, azon fél, kit a választás illet, nincs kötve a szerződéshez. De ha a kötelezettnek vétke jő közbe;

ez tartozik a jogositottnak a választás meghiusultáért felelni.

V. ö. K. T. 325. §. 1881 : LX. t.-cz. 219. §.; 1898 : II. t.-cz. 10., 31—36. §§.

4. *Foglaló.*

908. §. Mi valamely szerződés kötésekor előre adatik, különös egyezkedés esetén kivül, csak a megkötés jeléül vagy a szerződés teljesitése iránti biztositásul tekintendő és foglalónak neveztetik. Ha a szerződés valamelyik fél vétke miatt nem teljesittetik; a vétlen fél a kapott foglalót megtarthatja, vagy az általa adott foglaló kétszeresét követelheti vissza. De ha ezzel meg nem akar elégedni, a a szerződés teljesitését, vagy ha ez már nem lehetséges, kártéritést sürgethet.

V. ö. K. T. 276., 277., §§.; a cselédszerződésben: 1876 : XIII. t.-cz. 15., 16., 18., 21—23., 25. §§.; 1907. : XLV. t.-cz. 11. §. V. ö. még 1898 : II. t.-cz. (gazd. munk.) 11. §.

5. *Bánatbér.*

909. §. Ha valamely szerződés kötésénél bizonyos összeg határoztatik meg, melyet egyik vagy másik fél, azon esetre, hahogy a szerződéstől, betöltése előtt, el akar állani, letenni tartozik; a szerződés bánatbér mellett köttetik. Ez esetben vagy a szerződést kell betölteni, vagy a bánatbért megfizetni. Ki a szerződést csak részint is betölti; vagy azt, mi a másik fél által a szerződés csak részinti betöltése végett tétetett is, elfogadta, a bánatbér lefizetése mellett sem léphet többé vissza.

V. ö. K. T. 278., 279. §§.

910. §. Ha foglaló adatik s egyszersmind a visszalépési jog különös bánatbér meghatározása nélkül köttetik ki; a foglaló a bánatbért helyettesiti. Visszalépés esetében tehát az adó a foglalót elveszti, vagy aki azt kapta, annak kétszeresét adja vissza

911. §. Ki a szerződés betöltésében nem puszta véletlen, hanem tulajdon vétke által akadályoztatik, szintén tartozik a bánatbért megfizetni.

6. Járulékok.

912. §. A hitelező, adósától a főadósságon kivül néha járulékok követelésére is van jogositva. Ezek állnak a fődolog növedékéből és hasznaiból; a meghatározott vagy késedelmi kamatokból; vagy az okozott kárnak, avagy annak, a mi érdeke forog a másiknak abban, hogy a kötelezettség nem kellőleg teljesittetett, megtéritéséből; végtére azon öszszegből, mit egyik fél magának ezen esetre kikötött.

913. §. Mennyire legyen a dologbani joggal a növedékhez, vagy hasznokhoz való jog kapcsolatban, a második rész első és negyedik fejezetében határoztatott meg. Valamely pusztán személyes jognál fogva a jogosítottnak még nincs igénye járulékokra.Mennyire legyen a hitelezőnek ezekre joga, részint a szerződések különös nemeiből és meghatározásaiból, részint a kártérités és elégtételi jogról szóló fejezetből vehetni ki.

A kamatokról v. ö. K. T. 281—286. §§.; 1868 : XXXI. t.-cz. 2., 4. §§.; 1877 : VIII. t.-cz.; 1883 : XXV. t.-cz. 1—16. §§.; 1895 : XXXV. és XXXVI. t.-cz. (a tves kamatlábról); 1894 : XVIII. t.-cz., a postatakarékpénztár kamatlábáról.

Szerződéseknéli értelmezési szabály.

914. §. Az első részben (6. §.) a törvények értelmezése iránt felhozott általános rendszabályok a szerződésekre nézve is érvényesek. Különösen a kétes szerződés ugy értelmeztessék, hogy ellenmondást ne tartalmazzon és hatályos legyen.

V. ö. K. T. 265., 267. §§.

915. §. Egyoldalu szerződéseknél kétség esetében az vétetik fel, hogy a kötelezett inkább a könnyebb, mintsem a nehezebb terheket akarta ma-

gára vállalni; kétoldaluaknál a homályos kifejezés annak kárára magyaráztatik, ki azt használta (869. §.).

V. ö. V. T. 8., 12., 13., 15., 21., 22., 24., 37.. 42., 59., 67. §§.

916. §. Ha bizonyos nemü ügylet iránt csak szinleg történik egyezkedés; azt azon törvényes rendszabályok szerint kell megitélni, melyekhez képest az, valódi mivoltánál fogva, megitélendő.

V. ö. 869. §.

A szerződések elenyésztéről.

917. §. Mikép szünnek meg a szerződésből származó kötelezettségek, mindenik szerződésnél különösen és általában a kötelezettségek megszüntéről szóló fejezetben fog meghatároztatni.

918. §. A szerződésekből származó minden jogok és kötelességek átszállnak a szerződő felek örököseire, hacsak nem pusztán személyes viszonyokon és képességeken alapulnak, vagy ha az örökösök már a szerződésben magában vagy a törvény által ki nem vétettek. A még el nem fogadott igéret, ha csak egyik fél hal is meg a meggondolási határidő alatt, nem száll át az örökösökre (862. §.).

V. ö. K. T. 289. §.

919. §. Ha az egyik fél a szerződést vagy éppen nem, vagy nem a kellő időben, a kellő helyen, vagy nem a kikötött módon teljesiti; a másik félnek a törvényben meghatározott eseteken, vagy világos fentartáson kivül, nem a szerződés megszüntetését, hanem csak annak pontos teljesitését és kártéritést van joga követelni.

V. ö. a 919. §. alkalmazhatóságának kizárásáról 799., 836., 897., 962., 977., 978., 1047., 1052., 1061., 1062., 1117., 1118., 1144., 1147., 1153., 1154., 1166., 1210., 1265., 1295. §§. K. T. 355—358. §§. K. T. 58., 59., 335., 348., 352—356., 397., 516.; 1876 : XIII. t.-cz. 21., 22., 51., 52. §§.; ipartv. 71., 94., 95. §§.; 1907 : XLV. t.-cz. 13—39. §§.; munkástv..; 1898 : II. t.-cz. 22., 25. §§.; 1899 : XLI. t.-cz. 16., 22., 23. §§.; 1900 : XXVII.

t.-cz. 3., 4., 16., 17., §§.; 1900 : XXVIII. t.-cz. 14., 20., 21. §§.; 1900 : XXIX. t.-cz. 25., 26. §§.; 1883 : XXXI. t.-cz. 9., 10. §§.; csődtv. 23. §. L. alább a követelések elévülésére vonatkozó §§-okat. (1479. §.)

Oly esetben, amikor a szerződésben a teljesitésre határidő ki nem köttetett és a teljesités tárgyánál fogva az vélelmezendő, hogy a szerződés a lehetőség szerint teljesitendő, a jogosult az optkv. 919. §-a szerint kérheti, hogy a teljesitési idő a biróság által a méltányosság szerint állapittassék meg, ellenben az optkv. 919. §-a szerint abból az okból, hogy a kötelezett esetleg felhivás ellenére a szerződést akkor nem teljesitette, vagy a felhivásra nem válaszolt, a jogosult a szerződéstől egyoldaluan el nem állhat, a kötelezett pedig elállottnak jogszerüen nem tekinthető. A vevőt, aki szerződés szerint a bekebelezéssel járó költségeket köteles viselni, ellenkező kikötés hiányában, a szerződésre szükséges okirati bélyeg is terheli.

Az ingatlan eladója köteles a vevőnek olyan szerződést szolgáltatni, amely alapján a vevő a tulajdonjogát a szerződés módozataihoz képest bekebelezheti, erre nézve pedig nem elegendő a törvényszerü külalak, hanem szükséges, hogy a szerződés beltartalma a maga egészében arra alkalmas legyen, hogy a vonatkozó telekkönyvi állás mellett a bekebelezés megtörténhessék, vagyis, hogy az, ki a szerződésben eladó gyanánt jelentkezett, erre jogosult. (C. I. G. 267/1903.)

920. §. A szerződés végképeni teljesedése után, a felek közös beleegyezéssel sem térhetnek el többé attól, hanem uj szerződést kell kötniök, mely második ügyletnek tekintetik.

Terhes szerződések és ügyletek általános meghatározásai.

921. §. Terhes szerződésnél vagy dolgok dolgokkal; vagy cselekvények, mik közé tartoznak a mulasztások is, cselekvényekkel; vagy végtére dolgok cselekvényekkel és cselekvények dolgokkal viszonoztatnak (864. §.).

Szavatosság.

922. §. Ha valaki valamely dolgot másnak visszteher mellett enged át, szavatozik arról, hogy az világosan kikötött vagy arról rendszerint föltett tulajdonságokkal bir s hogy az ügylet természeté-

hez vagy a történt egyezkedéshez képest használtathatik és alkalmaztathatik.

A szavátosság esetei.

923. §. Ki tehát a dolognak oly minőségeket tulajdonit, melyekkel az nem bir, s amelyek világosan, vagy az ügylet természeténél fogva hallgatagul kiköttettek; ki annak szokatlan hiányait vagy terheit elhallgatja; ki már meg nem levő, vagy idegen dolgot magáé gyanánt árusit el; ki hamisan állitja, hogy a dolog meghatározott használatra alkalmas; vagy hogy az ment a közönséges hiányoktól és terhektől is, az, ha az ellenkező tünik ki, azért kezeskedni tartozik.

V. ö. 1893 : XXXIV. t.-cz. a csomagokban árult cikkek mennyiségtartalmának helyes megjelöléséről.

924. §. Ha valamely barom az átvétel után huszonnégy óra alatt megbetegszik; vagy eldöglik; az vélelmeztetik, hogy az már az átvétel előtt beteg volt.

V. ö. 1888 : VII. t.-cz. (állategészségügy) 24—104. §§., 1893 : II., 1897 : X. t.-cz., az egyes járványos állatbetegségekről.

925. §. Ugyanezen vélelem áll:

1. ha nyolcz nap alatt sertéseknél borsókór és a juhoknál himlő, vagy rüh, vagy ez utóbbiaknál két hónap alatt szőrféreg és métely vétetik észre;

2. ha szarvasmarhánál az átvétel után harmincz nap alatt mirigykór, ugynevezett üzdüh tapasztaltatik;

3. ha lovaknál és málhahordó állatoknál, az átadás után tizenöt nap alatt, gyanus keh, vagy takony, ugy szintén száraz keh; vagy harmincz nap alatt csira (kórság), rozsféreg csökönyösség, belső hatályok, vagy tyukhályog fedeztetik föl.

926. §. De ezen jogvédelemnek (924. és 925. §§.) az ily barom átvevője csak akkor veheti hasznát, ha az átadót, vagy szavatost az észrevett hiba felől azonnal tudósitja, vagy annak távollétén ezt

a helybiróságnak vagy szakértőknek megjelenti és szemlét tartat.

927. §. Ha az átvevő azon óvatosságot elmulasztja; tartozik bebizonyitani, hogy a marha már a szerződés kötése előtt hibás volt. De az átadónak is mindenkor fenmarad annak bebizonyitása, hogy a gáncsolt hiba csak az átadás után támadt.

928. §. Ha valamely dolog hiányai szembeötlők, vagy ha a dolgon fekvő terhek a nyilvánkönyvekből kiláthatók; ha csak világosan nem fogadtatott, hogy a dolog minden hibától és tehertől ment, nincs helye a szavatosságnak (443. §.). A dolgon fekvő adósságok és hátralékok mindég szavatolandók.

Oly adásvételi szerződés alapján, melyben az eladott ingatlanra zálogjogilag bejegyzett adósság iránt a szerződő felek nem intézkedtek, azon esetben, ha biróilag megállapitható az, hogy az eladó az eladott ingatlant tehermentesen köteles a vevőnek átadni és a vevő kimutatja, hogy a vételár megfizetése által ismételt fizetés veszélyének van kitéve, az eladó a vételárnak vagy a vételár hátralékának feltétlen fizetését saját kezéhez mindaddig nem követelheti, mig a bejegyzett zálogjog törlését nem eszközli. Bizonyos körülmények között azonban nevezetesen akkor, midőn a vevő a zálogjoggal terhelt ingatlant már birtokolja, követelheti az átadó a vételárnak birói kézhez való letételét, és a biró a fenforgó viszonyok tekintetbe vételével kötelezheti a vevőt, hogy a vételárt, mindamellett, hogy a zálogjog fennáll, birói kézhez fizesse le. (C. 87. ápr. 19., máj. 13. — 39. sz. polg. 1. ü. döntv.)

929. §. Ki valamely idegen dolgot tudva szerez meg, szavatosságot szintugy nem igényelhet, mint az, ki arról világosan lemondott.

930. §. Ha dolgok átalányban, t. i. ugy a mint állanak vagy feküsznek, szám, mérték és suly nélkül adatnak át; az átadó, kivévén azon esetet, hogy ha valamely általa hamisan állitott, vagy az átvevő által kikötött minőség hiányzik, a rajtok felfedezett hibákért nem felelős.

A szavatosság föltétele.

931. §. Ha a birtokos egy harmadik által, a dologra támasztott igény miatt, a szavatosságot

használni kivánja; tartozik ez iránt elődét tudósitani és a törvénykezési rendtartás rendszabálya szerint a szavatolást kérni. Ezen kérelem elmulasztása által a kármentési jogot még el nem veszi ugyan; de elődje, a harmadik ellen használatlanul maradt minden ellenvetéseket elébe gördithet s ez által magát, a kármentés alól azon mértékben felszabadithatja, amint ugy itéltetik, hogy ezen ellenvetések, ha kellően használtatnak, a harmadik ellenében, más határozatot eszközöltek volna.

A szavatosságról perjogi szempontból v. ö. 1868 : LIV. t.-cz. 78. §., 1881 : LIX. t.-cz. 9., 10., §§.; 1893 : XVIII. t.-cz. 23. §., mely rendelkezések azonban Fiuméra nem hatályosak.

Hatálya.

932. §. Ha a szavatosság alapjául szolgáló hiány oly nemü, hogy az többé el nem hárittathatik s a dolog rendes használatát gátolja, a rövidséget vallott a szerződés egészleni megszüntetését, ha ellenben a hiány péld. mértékben vagy sulyban kipótolható, csak ezen pótlékot, de mindenik esetben a további kár megtéritését és amennyiben a másik fél rosszhiszemüleg cselekedett, az elmaradt hasznot is követelheti.

A szavatossági jog elenyészte.

933. §. Ki szavatosságot akar követelni, tartozik jogát, ha az ingatlanokat érdekel, három év alatt; ha pedig ingókat illet, hat hónap alatt érvényesiteni, különben a jog elenyészett.

Vételi szerződés szerint még hátralékos az a vételárösszeg, amely az eladó helyett egy harmadik személynek, vagy egyik eladónak végkielégitésül volt kifizetendő, nem veszti el vételári minőségét. A vevőnek az a kifogása, hogy a vétel tárgya a kikötésnél kevesebb mennyiségben adatott át, nem esik a K. T. 349. §. vagy az optkv. 933. §-ban szabályozott elévülés alá. (C. I. G. 294/1898.)

Felényin fölül való rövidség miatti kármentés.

934. §. Ha a kétoldalu ügyleteknél egyik fél, annak, amit a másiknak adott, közönséges érték

szerint, mégis csak felét sem kapta meg; a törvény a sértett félnek azon jogot adja, hogy megszüntetést és az előbbi állapotbani visszahelyezést követelhessen. De a másik félnek hatalmában áll, az ügyletet az által fentartani, hogy ha kész a hiányt a közönséges értékig kipótolni. Az értékbeni aránytalanság az ügykötés időpontja szerint határoztatik meg.

Az optkv. 934. §-ában szabályozott felén tuli sérelem érvényesitéséhez való jog az ügylet megkötésekor és legkésőbb az ügylet tárgyának átvételekor, mikor is annak megvizsgálására már kellő alkalom van, nyilik meg; ez a jog tehát az optkv. 1487. §-a értelmében a tárgy átvételétől számitandó 3 év elteltével elévül. (C. 901. okt. 9. I. G. 324/1901.)

935. §. Ezen jogorvoslatnak nincs helye, ha valaki arról világosan lemondott, vagy ugy nyilatkozott, hogy a dolgot bizonyos előszeretetből rendkivüli becsben veszi által; ha, mind a mellett, hogy a valódi érték előtte tudva volt, az aránytalan becsre mégis reá állt; továbbá, ha a személyek viszonyánál fogva azt vélelmezheti, hogy részint terhes, részint vissztehernélkül vegyes szerződést akartak kötni; ha a tulajdonképi érték többé ki nem tudható; végtére ha a dolog a biróság által árvereztetett el.

V. ö. 1060., 1268., 1386. §§.; K. T. 280. §., mely keresk. ügyleteknél kizárja a felén tuli sérelmet.

Jövendő szerződés iránti egyezkedés.

936. §. A jövendőben kötendő szerződés iránti egyezkedés csak akkor kötelező; ha mind a megkötés ideje, mind a szerződés lényeges pontjai meghatároztattak s a körülmények időközben annyira nem változtak, hogy az által a világosan meghatározott vagy a körülményekből kitünő czél meghiusult, vagy az egyik vagy a másik fél bizodalma elveszett volna. Általában az ily igéretek teljesitését a kikötött időponttól legfeljebb egy év alatt kell sürgetni; ellenkezőleg a jog elenyészett.

V. ö. 1899 : XXXVII. t.-cz., az osztr.-magy. bank jelálog üzl. alapszab. 27. §.

Az ellenvetésekről lemondásról.

937. §. A szerződés érvényessége ellen tehető ellenvetésekről általános, határozatlan lemondások hatálynélküliek.

TIZENNYOLCZADIK FEJEZET.

Az ajándékozásokról.

Ajándékozás.

938. §. Oly szerződés, mely által valamely dolog valakinek visszteher nélkül engedtetik át, ajándékozásnak neveztetik.

A hitelezőnek az a kijelentése, hogy a tőkét adósának elengedi, ajándékozza, csak a kamatot fizesse halálig, nem ajándékozási igéret és nem halálesetre szóló, hanem élők között történt és befejezett ajándékozás, miáltal a követelés megszünik. (C. I. G. 472/1900.)

Mennyiben ajándékozás a lemondás.

939. §. Ki valamely reménylett, vagy valóban reá szállott, vagy kétes jogról lemond, a nélkül, hogy azt rendesen másra ruházná, vagy a kötelezettnek, annak beleegvezésével elengedné, ajándékozónak nem tekintetik.

V. ö. 1381. §.

Jutalmazó ajándékozás.

940. §. Az ajándékozás lényegét nem változtatja, ha az háladatosságból, vagy a megajándékozott érdemeire való tekintetből; avagy különös megjutalmazásául tétetett; csakhogy ennek arra elébb kereseti joga ne lett légyen.

941. §. Ha a megajándékozottnak a jutalomra kereseti joga volt, vagy azért, mivel a felek között már kiköttetett, vagy mivel a törvény által rendel-

tetett; az ügylet megszünik ajándékozás lenni és terhes szerződésnek tekintendő.

Kölcsönös ajándékozások

942. §. Ha az ajándékozások előre akkép köttetvék ki, hogy az ajándékozó viszont megajándékozandó; ekkor valódi ajándékozás egészben nem származik, hanem csak a fölöző értékre nézve.

V. ö. 897—901. §§.

Az ajándékozási szerződés alakja.

943. §. Csupán szóbeli, valóságos átadás nélkül kötött ajándékozási szerződésből az ajándékvevő kereseti jogot nem nyer, ezen jog irásbeli okmány által alapitandó meg.

V. ö. 1877 : XX. t.-cz. 20. §. ut. bek.; 113. §. ut. bek.; 1886 : VII. t.-cz. 22. c) p. (közjegyzői okirat); 1880 : LI. t.-cz. 14. §.

Az ajándékozás mértéke.

944. §. A korlátlan tulajdonos, a törvényes rendszabályok megtartása mellett, egész jelen vagyonát is elajándékozhatja. Az oly szerződés, melynél fogva a jövendő vagyon ajándékoztatik el, csak annyiban áll meg, amennyiben ezen vagyon felét meg nem haladja.

Mennyiben felelős az ajándékozó az ajándékokért.

945. §. Ki tudva idegen dolgot ajándékoz el, s e körülményt az ajándékvevő előtt elhallgatja, a káros következésekért felelős.

V. ö. 1397. §.

Az ajándékozások visszavonhatatlansága.

946. §. Ajándékozási szerződések rendszerint vissza nem vonathatnak.

V. ö. 1894 : XXXI. t.-cz. 3. §. (jegyes), 89. (vétkes házastárs.)

Kivételek; 1. szükség.

947. §. Ha az ajándékozó utóbb oly szükségbe jut, hogy a szükséges tartásban fogyatkozást szenved; joga van évenkint az ajándékozott összeg törvényes kamatjait, amennyiben az ajándékozott dolog vagy annak értéke még meg van s az ő szükséges tartása hiányzik, a megajándékozottól követelni, ha csak ez maga is hasonló szük körülményekben nincsen. Több ajándékvevők közül a korábbi csak anynyiban van kötelezve, amennyiben a későbbiek járulványai a tartásra nem elegendők.

2. Hálátlanság.

948. §. Ha a megajándékozott jóltevője ellen vastag hálátlanságot követ el, az ajándékozás visszavonathatik. Vastag hálátlanság alatt testben, becsületben, szabadságban, vagy vagyonbani olynemü sértés értetik, hogy a sértő ellen hivatalból vagy a sértett fél kivánságára, a büntető törvény szerint lehet eljárni.

A Magyarországon fekvő ingatlanok tek. létrejött ajándékozási ügylet még akkor is a magyar jog szerint birálandó el, ha az egyik fél horvátországi illetőségü; mert az ingatlan dolgokat tárgyazó jogviszonyok az Id. törv. szab. 21. §-a szerint azon terület joga szerint itélendők meg, amelyen az ingatlan fekszik s igy az optkv. 948. §-a jelen esetben nem alkalmazható. (C. 904. jan. 12. 4726/903.)

949. §. A hálátlanság a hálátlant személyére nézve rosszhiszemü birtokossá teszi; s ha a sértett a hálátlanságot meg nem bocsátotta és az ajándékból, természetben vagy értékben, még valami meg van, a sértett örökösének is jogot ad a visszahuzási keresetre, a sértő örökösei ellen is.

V. ö. az elévülés tek. 1478. §.

3. A tartozott tartás megröviditése.

950. §. Ki valakinek tartással tartozik, ennek jogát más valakinek megajándékozása által meg

nem sértheti. Az ekkép rövidséget vallottnak joga van a megajándékozottat annak kiegészitése végett perbe vonni, mit az ajándékozó többé már ki nem szolgálhat. Több ajándékvevőknél a fennebbi (947. §.) szabály alkalmazandó.

4. *A köteles részek.*

951. §. Kinek az ajándékozáskor származéki vannak, kiknek kötelesrészt hagyni tartozik, ezek kárára oly ajándékozást nem tehet, mely értékének felét meghaladja. Ha ezen mértéken túl lépett s ezen származékok halála után bebizonyithatják, hogy tiszta hagyatéka az ajándékozáskor volt értéke felének összegét föl nem üti; a megajándékozottól a törvény ellenesen kapott fölösleget aránylag viszszakövetelhetik.

952. §. Ha az ajándékvevő az ajándékozott dolgot, vagy annak értékét már nem birja; csak annyiban felelős, amennyiben azt rosszlelküleg bocsátotta ki birtokából.

5. *A hitelezőknek megröviditése.*

953. §. Ugyanezen megszoritással (952. §.) követelhetők vissza azon ajándékok is, melyek által az ajándékozáskor már létező hitelezők vallottak rövidséget. Azon hitelezőkre, kiknek követeléseik későbbiek, mint az ajándékozás, ezen jog csak akkor terjed ki, ha a megajándékozottra álnok egyetértés bizonyittathatik.

V. ö. csődtörv. 28., 65. §§.

6. *Utószülött gyermekek miatt.*

954. §. Az által, hogy a gyermektelen ajándékozónak, az ajándékszerződés kötése után gyermekei születnek, sem neki, sem utóbb született gyermekeinek nem támad joguk az ajándékozás visszavonhatására. Mindazáltal ő, vagy utóbb született

gyermeke szükség esetében, mind a megajándékozott, mind ennek örökösei ellen, az ajándékozott összeg törvényes kamatjaira való fennebb emlitett jogot érvényesitheti (947. §.).

Mely ajándékozások nem mennek át az örökösökre.

955. §. Ha az ajándékozó a megajándékozottnak bizonyos időszakonkénti segélyt biztositott, ebből az ő örököseire sem jog, sem kötelezettség nem háramlik, ha csak ajándékozási szerződésben világosan máskép nem köttetett ki.

Halál esetérei ajándékozás.

956. §. Oly ajándékozás, melynek csak az ajándékozó halála után kell teljesülni, az elészabott formaságok megtartása mellett, mint hagyomány érvényes. Szerződésnek ez csak akkor tekintendő, ha a megajándékozott azt elfogadta, az ajándékozó annak visszavonhatásáról világosan lemondott és róla a megajándékozottnak irásbeli okmány kézbesittetett.

V. ö. 791., 943., 1247. §§.; 1876 : XVI. t.-cz. 33., 35., 38. §§.

TIZENKILENCZEDIK FEJEZET.

A letéti szerződésről.

Letéti szerződés.

957. §. Ha valaki valamely idegen dolgot gondja alá vesz; ebből letéti szerződés származik. Valamely még át nem adott idegen dolognak gond alá vétele iránti elfogadott igéret, az igérő felet kötelezi ugyan; de ez még nem letéti szerződés.

V. ö. 390., 1019., 1035. §§.; gyámpénzek letétbe helyezéséről v. ö. 1885 : VI. t.-cz. 13. §.; a kir. közjegyzőnél val letételről v. ö. 1874 : XXXV. t.-cz. 110., 156. §§.; 1886.: VI

t.-cz. 15. §.; a közraktárban letett dolgokról v. ö. K. T. 449., 451. §§.; a birói letétről 1881 : LX. t.-cz. 41.-cz. 41., 42. §§.; optkv. 471., 812., 1425. §§.

958. §. A letéti szerződés által az átvevő sem tulajdont, sem birtokot, sem használatjogot nem szerez; ő csupán birlaló, oly kötelezettség mellett, hogy a rábizott dolgot kár ellen biztositsa.

Mikor változik kölcsöni vagy haszonkölcsöni szerződéssé.

959. §. Ha a letéteményesnek, önkivánatára, vagy a letevő önkénti megkinálása által, a használat megengedtetik; a szerződés az első esetben, mindjárt a megengedés után, a másodikban pedig azon pillanattól fogva, midőn a megkinálás elfogadtatott, vagy a letétemény valósággal használtatott, megszünik letéti szerződés lenni; elhasználható dolgoknál kölcsönzési, elhasználhatlanoknál pedig haszonkölcsöni szerződéssé változik és az ezekkel összekötött jogok és kötelességek állanak elő.

Mikor változik meghatalmazássá.

960. §. Mind ingó, mind ingatlan dolgok adathatnak gondviselés alá. Ha azonban az átvevőre egyszersmind a letett dolgot illető más ügylet is bizatik; mint meghatalmazott ugy tekintetik.

A letéteményesnek kötelességei és jogai.

961. §. A letéteményes főkötelessége; a reábizott dolognak a meghatározott idő alatt szorgosan gondját viselni s annak elteltével, a letevőnek ugyanazon állapotban, melyben átvette s minden növedékestül visszaadni.

V. ö. 348., 1019., 1052., 1440. §§.

962. §. A letéteményes tartozik a dolgot, a letevőnek kivánatára, az idő eltelte előtt is visszaszolgáltatni s csak a neki netalán okozott kár megtéritését követelheti. Ellenben a reábizott dolgot

előbb vissza nem adhatja; hacsak valamely előre nem látott körülmény képtelenné nem tenné, a dolognak biztonsággal vagy önkára nélküli megőrzésére.

V. ö. 1295. §.

963. §. Ha az őrizeti idő sem világosan meg nem határoztatott, sem másképp a mellékkörülményekből ki nem vehető; az őrizet tetszés szerint felmondható.

964. §. A letéteményes felelős a letevőnek, a kötelességszerü gondviselés elmulasztásával okozott kárért, de a véletlen esetért nem; még akkor sem, ha a reábizott, noha becsesb dolgot, a magáénak feláldozásával megmenthette volna.

965. §. De ha a letéteményes a letett dolgot használta; ha azt szükséges vagy a letevő engedelme nélkül egy harmadiknak adta őrizet végett; vagy a visszaszolgáltatást halogatta, és a dologban oly kár esik, melynek az a letevőnél kitéve nem lett volna, ekkor magát véletlenséggel nem mentheti, és a kár neki tulajdonittatik.

V. ö. 1295., 1311. §§.

966. §. Ha a dolgok lezárolva vagy lepecsételve tétettek le, s utóbb a zár vagy pecsét megsértetett, a letevő, ha hiányzást állit, kára iránt, a mennyiben az állása, üzlete, értéke s a többi körülményeknél fogva, valószinü, a törvénykezési rendtartás rendelete szerinti hitletételre bocsátandó; hacsak a letéteményes be nem bizonyithatná, hogy zár vagy pecsét megsértése az ő vétke nélkül történt. Ugyanez áll akkor is, ha az ekkép letett minden dolgok elvesztek.

V. ö. 1298. §., 1868 : LIV. t.-cz. 237. §., 1893 : XVIII. t.-cz. 65., 97., 100. §§.

A letevő kötelességei és jogai.

967. §. A letevő köteles a letéteményesnek a vétkesen okozott kárt és az őrzött dolog meg-

tására vagy a folytonos haszonvételek szaporitására forditott költségeket megtériteni. Ha a letéteményes szükség esetében, a letett jószág megmentése végett a maga tulajdon dolgait áldozta fel; arányos kárpótlást követelhet. De az ingó dolog őrzője és letevője közti kölcsönös követelések, csak a visszaszolgáltatás idejétőli harmincz nap alatt támaszthatnak.

V. ö. 1037., 1038., 1295. §§.

Zárnok.

968. §. Ha valamely igénybe vett dolog, a peres felek, vagy a biróság által, valakinek őrizete alá adatik; az őrző zárnoknak neveztetik. A zárnok jogai és kötelezettségei az itt megállapitott elvek szerint itéltetnek meg.

A zárlatról az 1881 : LX. t.-cz. 237—254. §§. rendelkeznek. V. ö. még optkv. 347., 1425. §§.

969. §. Az őrizetért csak akkor lehet jutalmat követelni, ha az világosan, vagy az őrző állásánál fogva, hallgatagul kiköttetett.

V. ö. 1152. §.; K. T. 284., 436., 438. §§.

Jár-e jutalom a letéteményesnek.

970. §. Vendégfogadósok, hajósok vagy fuvarosok a felfogadott utasok által, vagy szállitmánykép nekik vagy embereiknek átadott dolgokért letéteményesként felelősök. (1316. §.).

V. ö. 1316., 1317., 1370. §§.

HUSZADIK FEJEZET.

A haszonkölcsöni szerződésről.

Haszonkölcsöni szerződés.

971. §. Ha valakinek valamely elhasználatlan dolog csupán visszteher nélkül használat végett adatik át bizonyos időre; akkor haszonkölcsöni szerződés keletkezik. Azon szerződés, melynél fogva vala-

kinek valami dolog haszonkölcsönzése igértetik, a nélkül, hogy az átadatnék, kötelező ugyan, de még nem haszonkölcsöni szerződés.

V. ö. szabadalmi tv. 10., 11., 41., §§.

972. §. A haszonkölcsönvevő jogot nyer a dolognak rendszerinti, vagy közelebb meghatározott használatára. Az idő lefolyta után köteles ugyanazon dolgot szolgáltatni vissza.

2. *A visszaadásra.*

973. §. Ha a visszaadás ideje nem állapittatott meg, de a használat czélja meghatároztatott; a haszonkölcsönbevevő tartozik a használattal nem késni, és a dolgot, mihelyt lehetséges, visszaadni.

974. §. Ha a használatnak sem tartama, sem czélja meg nem határoztatik; akkor nem keletkezik valódi szerződés, hanem csak kötelező erő nélküli késési kölcsön (Precarium), és a kölcsönadó a kölcsönvett dolgot kénye szerint visszakövetelheti.

975. §. A használat tartama iránti perlekedés setében a haszonkölcsönvevő tartozik a további használatrai jogát bebizonyitani.

976. §. Habár a kölcsönadott dolog, az idő elteltе s a használat bevégzése előtt, magának a haszonkölcsönadónak nélkülözhetetlenné lesz is; világos egyezkedés nélkül még nincs joga a dolgot előbb visszavenni.

977. §. A haszonkölcsönvevő rendszerint jogositva van ugyan a kölcsönvett dolgot a meghatározott idő előtt is visszaadni; de ha a korábbi visszaadás a haszonkölcsönadónak terhére válnék; az ennek akarata ellen meg nem történhetik.

3. *A rongálásra.*

978. §. Ha a haszonkölcsönvevő a kölcsönzött dolgot máskép használja, mint kikötve volt, vagy

annak engedi; a haszonkölcsönadónak felelős, s ez jogositva van a dolgot azonnal visszakövetelni.

979. §. Ha a haszonkölcsönzött dolog megrongáltatik, vagy elrontatik; akkor a kölcsönvevő nemcsak a vétke által közvetlen okozott, hanem az esetges kárt is, melyet jogellenes tette által idézett elő, szintugy, mint valamely dolog őrzője, tartozik megtériteni. (965. §.)

980. §. A haszonkölcsönvevőnek azért, hogy valamely elveszett kölcsöndarab értékét leteszi, még nincs joga azt, ha ismét megtaláltatik, a tulajdonos akarata ellen magának megtartani, ha az kész a kapott értéket visszaadni.

V. ö. a vasuton elveszett tárgyak tek. 1892. vasuti üzletszab. 35., 82. §§.

4. *A fentartási költségekre nézve.*

981. §. A használattal rendesen összekötött költségeket a haszonkölcsönvevő maga tartozik viselni. A rendkivüli fentartási költségeket, ha a dolgot a kölcsönadónak tulajdon ellátása alá át nem bocsáthatja, vagy átbocsátani nem akarja, ő tartozik ugyan azon közben előlegezni; de ezek neki, mint jóhiszemü birtokosnak, megtérittetnek.

A kölcsönös keresetek korlátozása.

982. §. Ha a haszonkölcsönadó, a kölcsöndarab visszavétele után, az azzali visszaélés, vagy a tulságos lehasználás ellen harmincz nap alatt szót nem emelt; vagy ha a kölcsönvevő a visszaadás után, a dologra forditott rendkivüli költségek iránt ugyanazon dő alatt emlitést nem tett; a kereset elenyészett.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

A kölcsönszerződésről.

Kölcsön.

983. §. Ha valakinek elhasználható dolgok oly feltétel alatt adatnak át, hogy azokról kénye szerint rendelkezhessék ugyan, hanem bizonyos idő mulva, szintazon nemü és minőségü ugyanannyit adjon vissza, kölcsönszerződés keletkezik. Ezt a jövendőbeni kölcsönadás iránti, szintén kötelező szerződéssel (937. §.) nem kell fölcserélni.

V. ö. 362., 865—868. §§. előszerződésről v. ö. 936. §. Házastársak közti kölcsönszerződések tek. v. ö. 1886 : VII. t.-cz. 22. §. Kiskoruak, ill. árvák pénzének kölcsönadásáról v. ö. 1877 : XX. t.-cz. 19., 206., 288—294. 296—299. §§., 1885 : VI. t.-cz. 13. §.

Annak módjai.

984. §. A kölcsönadás vagy pénzben, vagy más elhasználható dolgokban, még pedig kamat nélkül, vagy kamatra történik. Az utóbbi esetben kamatszerződésnek is neveztetik.

Pénzkölcsön.

985. §. A pénzkölcsön tárgyai pengő vagy papiros pénz, vagy nyilván-adóslevelek (kötelezvények) is lehetnek.

a) *Pengő vagy papirospénzben.*

986. §. Mennyiben lehessen valamely kölcsönt pengő pénzben átalában kötni, s minő értékben (Valuta) kelljen az ily kölcsönt, vagy papirospénzbeli kölcsönt visszafizetni, az e részben fennálló különös rendszabályok határozzák meg.

V. ö. 1892 : XVII., XXI., 1899 : XXXVI. t.-cz.

987. §. Ha valamely kölcsönadó a fizetést az általa adott különös pénznemben kell teljesiteni.

988. §. A belső értéket meg nem változtató törvényes pénzváltozások a kölcsönadó rovására történnek. A fizetést a meghatározott, adott pénznemben kapja meg, péld. 1000 darab császári aranyban, vagy 3000 darab huszasban, arra való tekintet nélkül, hogy azok külső értéke a közben emelkedett, vagy lejebb szállt-e? De ha a belső érték változik, a fizetés azon belső érték aránya szerint teljesitendő, mellyel az adott pénznem a kölcsönadáskor birt.

989. §. Ha a visszafizetéskor afféle pénznemek az álladalom nincsenek forgásban; az adós a hitelezőt a legközelebb hasonló pénzdarabokkal oly számban és móddal tartozik kielégiteni, hogy az a kölcsönadás idejekor volt belső értékét annak, a mit adott, megkapja.

b) *Adóslevelekben.*

990. §. Nyilván-adóslevelekben akkép lehet érvényes kölcsönszerződéseket kötni, hogy az adósság letisztázása vagy ahhoz, mely kölcsön adatott, egészen hasonló nyilván-adóslevéllel teljesittessék, vagy az összes azon érték szerint, mellyel az adóslevél a kölcsönadás idejekor birt, fizettessék vissza.

991. §. Ha a pénz helyett magán-adóslevél, vagy áruk adattak; az adós csak vagy az adóslevelet, vagy a kapott árukat köteles sértetlenül visszaadni, vagy a hitelezőnek az ez által bebizonyitandó kárt megtériteni.

c) *Más elhasználható tárgyakbeli kölcsön.*

992. §. Oly kölcsönöknél, melyek nem pénz, hanem más elhasználható tárgyak iránt köttetnek, amennyiben a visszaadás ugyanazon nemben, minő-

ség- és mennyiségben köttetett ki, nem tesz különbséget, ha azok, a közidő alatt, értékben emelkedtek vagy alább szálltak.

Kamatok.

993. §. Ha a kölcsönadó, bármiféle kölcsönnél, a nemre, minőségre vagy mennyiségre nézve világosan vagy hallgatag többet köt ki magának, mintsem ő adott; a szerződés csak annyiban állhat meg, a mennyiben annál a megengedett szerződési kamatokon tul nem léptek.

[**994. §.** Szerződés által, zálog mellett, bárki egy évre száztól ötöt, zálog nélkül hatot köthet ki. A megengedett szerződési kamatok ezen mértéke akkor is értendő, midőn a kamatok kikötvék ugyan, de összegök nem határoztatott meg.]

Ezt a §-t pótolják: 1877 : VIII. t.-cz. 21. és 1883 : XXV. t.-cz. 21. §.

[**995. §.** Ha valakit világos kikötés nélkül, a törvénynél fogva illetnek kamatok; akkor száztól négyet, és a hatóságok által feljogositott kereskedők és gyárosok között, a tulajdonkép kereskedési ügyletből származott adósságnál száztól hatot kell évenként törvényszerü kamatul fizetni.]

V. ö. 1333. §.

Ezt a §-t pótolják az 1895 : XXXV. és XXXVI. t.-cz. (v. ö. K. T. 281. §.) Az 1895 : XXXVI. t.-cz. Fiuméra is hatályos, a kamatokra vonatkozó többi törvény (1868 : XXXI., 1877 : VIII., 1883 : XXV. t.-cz.) nem.

[**996. §.** Ha a tőke és kamatok lefizetése helyének és idejének meghatározásán kivül, a kölcsönadó részére bármi alak és nevezett alatt, még más melléktartozások, avagy ha a maga, vagy mások részére mellékhasznok köttetnek ki; ezek, amennyiben annál, egészben véve, a megengedett szerződési kamat mértéke tullépetett, érvénytelenek.]

Ezt a §-t pótolja 1877 : VIII. t.-cz. 2. §.

[**997. §.** A kamatok közönségesen a tőke visszafizetésekor; vagy ha a szerződés több évre köttetett, és abban a kamatfizetési határidőkre nézve semmi sem határoztatott, évenként fizetendők. Előre legfölebb félévre vonathatnak le. Az e mértéken tul elölegesen levont kamatok, a levonás napjától, a tőkéből leszámitandók.]

Ezt a §-t pótolja 1877 : VIII. t.cz. 5. §.

[**998. §.** Kamatok kamatjait venni soha nem szabad, mindazonáltal a két éves vagy régibb kamathátralékok közakarattal uj tőke gyanánt köteleztethetnek.]

Ezt a §-t pótolja: 1877: VIII. t.-cz. 4. §.

999. §. Pénzkölcsönök kamatai ugyanazon értékben (Valuta) fizetendők, mint maga a tőke.

1000. §. Miként kelljen a tőkére, vagy a megengedett kamatmértékre nézve elkövetett uzsorával bánni, a különösen fennálló uzsoratörvény határozza meg.

Az uzsoráról az 1883: XXV. t.-cz. rendelkezik.

Az adóslevél alakja.

1001. §. Hogy az adóslevél a kölcsönszerződés iránt teljes bizonyitványul szolgáljon, abban mind a tulajdonképeni kölcsönadó vagy hitelező, mind a tulajdonképi kölcsönvevő vagy adós; a kölcsön tárgya és összege; és ha pénzben adatik, ennek neme, ugyszintén mind a főadósság fizetésére, mind a netalán fizetendő kamatokra vonatkozó minden feltételek őszintén és világosan meghatározandók. Az adóssági okiratnak, bizonyitó erő végett szükséges alakját a törvénykezési rendtartás állapitja meg.

V. ö. 371., 677., 1379., 1293., 1428. §§.; 1868 : LIV. t.-cz. 167., 168. §§.; 1893 : XVIII. t.-cz. 73., 74. §§.; K. T. 313. §. A kézizálogkölcsönügyletről v. ö. 1881 : XIV. t.-cz.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

A meghatalmazásról s az ügyvitel egyéb nemeiről.

Meghatalmazási szerződés.

1002. §. Azon szerződés, melynél fogva valaki valamely reábizott ügyletet a másik nevében ellátás végett fölvállal, meghatalmazási szerződésnek neveztetik.

Az oly szerződés, melynél fogva az egyik fél a borital és husfogyasztási adók beszedési jogát a másik félnek kezelésére elszámolás mellett átadta s utóbbi az átadótól beszerzendő italnemüeket meghatározott árban elárusitani, erre a czélra egy házat átengedni tartozik és az átadótól meghatározott évi fizetést s az elárusitott italnemüek után százalékot kap, nem tekinthető társszerződésnek, hanem meghatalmazási szerződésnek. (C. I. G. 256/1903.)

1003. §. Azon személyek, kik bizonyos ügyletek ellátására nyilvánosan rendelvék, tartoznak, az erre vonatkozó megbizatás folytán, a megbizó irányában, haladék nélkül, világosan nyilatkozni, hogy azt elfogadják-e vagy sem? ellenkező esetben a megbizónak az ez által okozott kárért felelősek maradnak.

V. ö. az ügyvéd tek. 1874 : XXXIV. t.-cz. 41. §.; a kir. közjegyző tek. 1874: XXXV. t.-cz. 56. §.; a kereskedőről K. T. 288—290. §§.; az alkuszról K. T. 534. s ökk. §§.

Ingyenvaló vagy terhes.

1004. §. Ha valamely idegen ügylet ellátásáért vagy világosan, vagy az ügyviselő állásához képest, csak hallgatag is jutalom köttetik ki, a szerződés a terhesek, különben a vissztehernélküliek közé tartozik.

Szó- vagy irásbeli.

1005. §. A meghatalmazási szerződések szóval vagy irásban köthetők. A meghatalmazó által a meghatalmazottnak ez iránt kiadott okirat fölhatalmazványnak neveztetik.

V. ö. közjegyzői novella (1886 : VII. t.-cz.) 23., 25., §§.; közjegyzői tv. (1874 : XXXV. t.-cz.) 84. §.; vhtási tv. 174. §.; V. T. 105. §.

Általános vagy különös.

1006. §. Vannak általános és különös fölhatalmazványok, a szerint, a mint valakire minden, vagy csak néhány ügyletek ellátása bizatik. A különös meghatalmazások csupán birósági, vagy csupán biróságnélküli ügyleteket általában; vagy egyik- vagy másikféle egyes ügyeket tárgyazhatnak.

Korlátlan vagy korlátolt meghatalmazás.

1007. §. A fölhatalmazványok, vagy korlátlan vagy korlátolt cselekvési szabadsággal adatnak. Az elsőbb által a felhatalmazott az ügyletnek :

maga legjobb belátása s lelkiismerete szerinti vezetésére jogosittatik; az utóbbi által pedig a határok, a meddig, és a mód, amely szerint azt gyakorolja, elébe szabatnak.

1008. §. A következő ügyletek: midőn más nevében dolgok idegenittetnek el, vagy visszteher mellett vétetnek át; haszonkölcsönzések vagy kölcsönzések köttetnek; pénz vagy pénzérték vétetik fel; perek indittatnak; eskü kináltatik, elfogadtatik, vagy visszakináltatik, avagy egyességek tétetnek; az ügyletek e nemére szóló különös meghatalmazást kivánnak. Ha pedig örökséget kell feltétlenül elfogadni vagy visszautasitani; társasági szerződéseket kötni, ajándékozásokat tenni; választott biró nevezésére szabadságot engedni, vagy jogokról ingyen lemondani; az egyes ügyletre intézett különös fölhatalmazvány szükséges. Általános, habár korlátlan meghatalmazások ez esetben csak ugy elegendők, ha a fölhatalmazványban az ügylet neme kifejeztetett.

V. ö. 1868 : LIV. t.-cz. 553.; 1874 : XXXIV. t.-cz. 61—63. §§. A zárgondnok jogköréről v. ö. 1881 : LX. t.-cz. 245. s kk. §§.

Aki a szerződést, mint másnak meghatalmazottja kötötte meg, azon jogviszonyból kifolyólag saját nevében nem bir perelhetőségi joggal. (C. 96. jan. 15. I. G. 116/95.)

A meghatalmazott más nevében és részére pert csak különös és kifejezetten arra irányuló meghatalmazás esetén indithat. (C. 96. jan. 15. I. G. 116/95.)

Az optkv. 1008. §. értelmében olyan ügyletekre nézve, amelyek egyezségeknek megkötésére vonatkoznak, az ügyletre szóló különös meghatalmazás, általános, habár korlátlan meghatalmazás esetében pedig, az ügylet nemének felemlitése szükséges. (C. 96. febr. 12. I. G. 134/95.)

Az óvadék felvételére az ügyvédnek felétől az optkv. 1008. §-a szerint különös és a perrend szabályainak megfelelő meghatalmazásra van szüksége. (C. 96. ápr. 24. I. G. 103/96.)

A hatalmazott jogai és kötelességei.

1009. §. A hatalmazott köteles az ügyletet, igérete és a nyert meghatalmazás szerint, szorgosan s becsületesen ellátni, és az ügyletből eredő minden hasznot a fölhatalmazónak engedni. Habár

csak korlátolt fölhatalmazványa legyen is, jogositva van mindazon eszközöket használni, melyek az ügylet természetével szükségkép kapcsolatban, vagy a hatalmazó nyilvánitott szándékával összeegyezésben vannak. De ha a fölhatalmazvány határain tullép, a következményekért felelős.

A meghatalmazó abban az esetben, ha a meghatalmazott az optkv. 1009. §-a rendelkezése ellen vét, jogositva van a meghatalmazást idő előtt kártéritési kötelezettség nélkül visszavonni. (C. I. G. 256/1903.)

1010. §. Ha a hatalmazott az ügyletet, szükség nélkül, egy harmadikra bizza; az eredményért egyedül ő áll jót. De ha helyettes nevezése a felhatalmazványban neki világosan megengedtetik, vagy körülményeknél fogva elkerülhetetlen; ekkor csak a személy választásában elkövetett vétségért felel.

Az ügyvédi meghatalmazás tek. v. ö. 1874 : XXXIV. t.-cz. 62., 63. §§.

1011. §. Ha valami ügylet egyszersmind több meghatalmazottakra bízatik; az ügylet érvényességére, és a hatalmazónak lekötelezésére mindnyájok közremunkálása szükséges; hacsak a fölhatalmazványban egyiknek vagy többeknek közülük világosan teljes hatalom nem adatott.

1012. §. A hatalmazott köteles a hatalmazónak a vétke által okozott kárt megtériteni, s az ügyletnél előforduló számadásokat, valahányszor ez kivánja, előterjeszteni.

V. ö. az ügyvédi kártéritő kötelességéről 1874 : XXXIV. t.-cz. 71., 72. §§.; 1881: LIX. t.-cz. 49., 60., 68., 70. §§.; 1893: XVIII. t.-cz. 205. §.; a kir. közjegyző felelősségéről v. ö. 1874: XXXV. t.-cz. 172. s kk. §§.; 1886: VII. t.-cz. 40. s kk. §§.

1013. §. A hatalmazottak az 1004. §-ban foglalt eseten kivül nem jogositvák fáradságokért jutalmat követelni. Nem szabad a hatalmazó akarata nélkül, az ügykezelés tekintetéből egy harmadiktól ajándékokat elfogadniok. A kapott ajándékok a szegények pénztára részére fogadtatnak el.

A hatalmazóéi.

1014. §. A hatalmazó köteles a hatalmazottnak, az ügylet ellátására szükségkép, vagy hasznosan forditott minden költségét, még nem sikerülés esetében is, megtériteni, és kivánatára a készpénzbeli kiadások fedezésére arányos előlegezést is tenni; továbbá, az ő vétke által támadt, vagy a megbizás teljesitésével járó minden kárt pótványozni.

1015. §. Ha a hatalmazott az ügyvitel mellett csak véletlenül károsodik; azon esetben, ha az ügylet ellátását ingyen vállalta el, oly összeget követelhet, mely őtet terhes szerződésnél fáradsága pótványozásául a legmagasabb becsérték szerint illette volna.

1016. §. Ha a hatalmazott fölhatalmazványa határain tullép; a hatalmazó csak annyiban van lekötelezve, a mennyiben az ügyletet jóváhagyja, vagy az ügyletből eredő hasznot maga javára forditja.

Egy harmadik irányában.

1017. §. A mennyiben a hatalmazott, a fölhatalmazvány tartalma szerint, a hatalmazót képviseli, részére jogokat szerezhet, és kötelezettségeket róhat rá. Ha tehát nyilt fölhatalmazványa határain belül egy harmadikkal szerződést kötött, az ez által alapitott jogok és kötelezettségek a hatalmazót és a harmadikat, nem pedig a hatalmazottat illetik. A hatalmazottnak adott titkos fölhatalmazvány egy harmadik jogaira befolyással nincs.

Az 1017—1024., 1025. §§. tek. v. ö. a czégvezető tek. K. T. 37—42. §§., a keresk. meghatalmazott tek. 43—45., 49., 52. §§., a többi keresk. alkalm. tek. K. T. 46—48. §§.; a közker. tsg. tek. v. ö. K. T. 90—94., 108—110., 113., 114. §§.; a betéti tsg. tek. 141., 142. §§.; a részvénytsg. tek. 186., 188., 190., 193., 197., 203., 211. §§.; v. ö. 1854. bányatv. 145., 146. §§.

1018. §. Még azon esetben is, ha a hatalmazó oly hatalmazottat állitott, ki önmagát kötelező ké-

pességgel nem bir, a fölhatalmazás korlátain belül kötött ügyletek mint a hatalmazóra, mind a harmadikra nézve kötelezők.

1019. §. Ha a hatalmazott azon megbizatást, hogy egy harmadiknak valami hasznot szerezzen, kapta és elfogadta; a harmadik jogot nyer, mihelyt effelől a hatalmazó vagy a hatalmazott által értesittetett, az egyik vagy másik ellen keresetet inditani.

V. ö. K. T. 20., 460—408., 466., 467., 498., 499., 506. §§.

A szerződés felbontása, visszahuzása.

1020. §. A hatalmazónak szabadságában áll, a meghatalmazást tetszése szerint visszahuzni; mindazáltal a hatalmazottnak nemcsak időközben volt költségeit és egyébként vallott kárát megtériteni; hanem jutalmának fáradságához mért részét is tartozik megfizetni. Ez áll azon esetben is, ha az ügylet bevégzése véletlen eset által akadályoztatott.

Az ügyvéd meghatalmazása tek. v. ö. 1874: XXXIV. t.-cz. 42. §.

Habár az optkv. 1020. §-a szerint a meghatalmazónak szabadságában áll a meghatalmazást tetszése szerint visszavonni, e mellett oly esetben, amikor a meghatalmazási szerződés az optkv. 1004. §-a értelmében jutalom mellett és határozott időre köttetik, a meghatalmazó a meghatalmazott kártalanitási kötelezettség alól csak akkor szabadul, ha ez szerződésileg kiköttetett, vagy törvénynél fogva helyet foghat. (C. I. G. 256/903.)

Felmondás.

1021. §. A hatalmazott is felmondhatja az elvállalt meghatalmazást. De ha azt a reá különösen bizott, vagy az általános fölhatalmazványnál fogva elkezdett ügylet bevégzése előtt mondja fel hacsak valamely előre nem látott s elkerülhetlen akadály nem jött közbe, minden innen eredő kárt megtériteni tartozik.

Az ügyvédi megbizás szempontjából v. ö. 1874: XXXIV t.-cz. 41. §.

Halál.

1022. §. A meghatalmazás rendszerint mind a hatalmazó, mind a hatalmazot thalála által megszüntetik. De ha a megkezdett ügylet az örökös világos kára nélkül félbe nem szakasztathatik, vagy a meghatalmazás a hatalmazónak halála esetére is kiterjed; a hatalmazottnak joga és kötelessége az ügyletet bevégezni.

Az ügyvédi megbizás szempontjából v. ö. 1874: XXXIV. t.-cz. 43. §.; v. ö. még K. T. 51., 289. §§.

1023. §. Valamely testület (közösség) által adott s elfogadott teljhatalmak a közösség elenyésztével megszünnek.

Csőd által.

1024. §. Ha a hatalmazó csőd alá kerül; mindazon cselekvények, melyeket a hatalmazott a csőd közhirré tétele után a csődadós nevében tett, jogerőnélküliek. Szintugy a hatalmazott vagyona fölötti csődnek elrendelése már magában is az adott meghatalmazást megszüntnek nyilvánitja.

V. ö. csődtv. 7. §.

Mennyiben tart tovább a kötelezettség.

1025. §. Ha a meghatalmazás visszahuzás, felmondás vagy a hatalmazó avagy hatalmazott halála által megszüntettetik; a halasztást nem szenvedő ügyletek mégis mindig folytatandók, mig a hatalmazó vagy annak örökösei által más intézkedés nem tétetett, vagy kellőleg nem tétethetett.

V. ö. 1874: XXXIV. t.-cz. 41. §.

1026. §. Egy harmadikkal, ki előtt a meghatalmazás megszüntetése önvétke nélkül tudva nem volt, kötött szerződések is kötelezők maradnak és a hatalmazó kárát csak a hatalmazotton keresheti, ki a megszüntetést elhallgatta.

V. ö. K. T. 51., 52. §§.

[1027. §. Az ezen fejezetben foglalt rendszabályok az oly kereskedés, hajó, árubolt, vagy más üzlet tulajdonosaira is alkalmazandók, kik a kezelést ügyelőre, hajósra, boltoslegényre, vagy más ügyviselőkre bizzák.]

Ez a §. hatályát vesztette a K. T. 1. §-a által.

[1028. §. Az ily ügyvivők jogai főkép a megbizatásokrólI okiratból itélendők meg, milyen kereskedők közt az annak rende szerint közhirré tett aláirási (czimvezetési) felhatalmaztatás.]

Ezt a §-t pótolják a K. T.-nek a czégvezetőre vonatkozó rendelkezései. (37. s kk. §§.)

1029. §. Ha a meghatalmazás nem irásban adatott, annak köre a tárgyból és az ügylet természetéből itéltetik meg. Ki valakire valamely kezelést bizott, arról az vélelmeztetik, hogy annak egyszersmind hatalmat adott mindazt tenni, mit maga a kezelés megkiván és ami azzal szokott járni. (1009. §.)

[1030. §. Ha valamely kereskedés vagy mesterség tulajdonosa legényének vagy inasának megengedi, hogy a boltban vagy azon kivül árukat adhasson el; az vélelmeztetik, hogy ezek a fizetés elfogadására, és arróli nyugtatványok kiadására is, felhatalmaztatvák.]

V. ö. K. T. 47., 48. §§. pótló rendelkezései.

1031. §. De az áruknak a tulajdonos nevébeni eladására való meghatalmazás annak nevébeni áruvásárlási jogra ki nem terjed; fuvarosoknak sem szabad, sem a reájok bizott jószág értékét beszedni, sem arra pénzt kölcsön venni, ha a fuvarlevelekben világosan ugy nem határoztatott.

V. ö. K. T. 393. §. s kk. §§.

1032. §. Cselédesgazdák és családfők nem tartoznak azt, mi cselédjeik vagy más háznépbeliek által az ő nevökben hitelbe vétetik, megfizetni. Ily esetekben a hitelbe adó tartozik a megbizatást bebizonyitani.

1033. §. De ha a hitelbe vevő és adó közt rendes beirási könyv létezik, melybe a hitelbe adott dolgok feljegyeztetnek, ekkor az a vélelem áll, hogy ezen könyv átvivője az áruknak hitelbe vételére fel van hatalmazva.

Birói és törvényes fölhatalmazás.

1034. §. A gyámok és gondnokok, gyámoltjaik ügyletei igazgatására való joga, azon biróságnak, mely által kineveztek, rendeletén alapszik. Az atyának és férjnek gyermeke és neje képviselésére, a törvény ad felhatalmazást. Az ez iránti rendszabályok az illető helyeken foglaltatvák.

Ez a §. csak Fiuméra nézve hatályos. Az ország többi része tek. v. ö. 1877: XX. t.-cz. 15. s kk. §§., 87. s kk. §§.

Megbizás nélküli ügyvitel.

1035. §. Ki sem kifejezett vagy hallgatag szerződés által, sem a biróságtól, sem törvénynél fogva nem nyert felhatalmazást, rendszerint másnak ügyletébe nem avatkozhatik. Ha ezt merészelte volna, minden következményekért felelős.

A biróság előtt való képviselet tek. v. ö. 1868: LIV. t.-cz. 8., 84., 87., 90.; 553. §§.; 1874: XXXIV. t.-cz. 28. §.; 1881: LIX. t.-cz. 12., 39. §§.; 1893: XVIII. t.-cz. 7., 8., 36., 130., 187., 213. §§.; 1877: XXII. t.-cz. 33—36. §§.; 1896: XXVI. t.-cz. 118. §.; v. ö. még szabad. tv. 15., 27. §§.; csődtv. 100. s kk. §§., 243. §.; ügyvédi rdts. 58. s kk. §§., 50., 52., 61., 62., 63. §§. V. ö. még 1884: XVII. t.-cz. 128. §.; 1878: XIX. t.-cz. 26. §. A kivándorlási meghatalmazottról v. ö. 1903: IV. t.-cz. 15—20. §§.

Szükség esetében.

1036. §. Ki habár hivatlanul valami fenyegető kár elháritása végett másnak ügyletét ellátja, annak az, kinek ügyletét ellátta, tartozik a szükségkép és czélirányosan tett költséget megtériteni; habár fáradozása véletlenül sikertelen maradt is. (403. §.)

Másnak hasznára.

1037. §. Ki idegen ügyleteket csupán a más haszna előmozditása tekintetéből kiván átvenni, annak beleegyezésén kell iparkodnia. Ha az ügyvivő ezen rendszabályt elmulasztotta ugyan, de az ügyletet saját költségén a másiknak világos tul-

nyomó hasznára vezette; az arra forditott költségei ez által megtéritendők.

1038. §. De ha a tulnyomó haszon nem világos; vagy ha az ügyvivő valami idegen dolgon önhatalmulag oly nevezetes változásokat tett, hogy a dolog a másiknak azon czélra, melyre azt eddig használta, hasznavehetetlenné lesz, akkor ez semmi megtérítéssel nem tartozik, sőt követelheti, hogy az ügyvivő a dolgot, tulajdon költségén, az előbbi állapotba helyezze vissza vagy ha ez nem lehetséges, neki teljes elégtételt szolgáltasson.

1039. §. Ki valami idegen ügyletet megbizás nélkül vállalt magára, azt bevégzéseig folytatni és arról meghatalmazottként, pontosan számot adni tartozik.

Másnak akarata ellenére.

1040. §. Ha valaki a tulajdonosnak érvényesen nyilvánitott akarata ellen, idegen ügyletbe avatkozik, vagy ily beleegyeledés által a jogszerü meghatalmazottat az ügylet ellátásában gátolja; nemcsak az ebből eredő kárért és elmaradt nyereségért felelős, hanem tett kiadását is elveszti, amennyiben ez természetben vissza nem vehető.

Valamely dolognak más hasznára forditása.

1041. §. Ha valamely dolog ügyvitel nélkül fordittatott másnak hasznára; a tulajdonos azt természetben, vagy ha az többé meg nem történhetik, annak a haszonra forditásakor volt értékét követelheti, habár a haszon utóbb meghiusult is.

1042. §. Ki másért oly költekezést tesz, melyet törvény szerint az maga tartozott volna tenni, joga van annak megtéritését követelni.

1043. §. Ha valaki szükség esetében nagyobb kárnak magától és másoktóli elháritása végett tulajdonát feláldozta; mindazok, kik ebből hasznot vettek, tartoznak őt aránylag kármentesiteni. Ezen

rendszabálynak a tengeri veszedelmekrei részletesebb alkalmazása, a tengeri törvények tárgya.

V. ö. 1895: XLI. t.-cz. 13. §. (lövőterek).

1044. §. A háboru által okozott károk felosztása, különös rendszabályok szerint, a közrendtartási hatóságok által határoztatik meg.

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

A csereszerződésről.

Csere.

1045. §. A csere oly szerződés, mely által valamely dolog más dologért átengedtetik. A valóságos átadás nem a csereszerződés tétele, hanem csak annak betöltése és a tulajdonszerzés végett szükséges.

Csere alakszerüségéről házastársak közt v. ö. 1886: VII. t.-cz. 22., 23. §§.; államjavak cseréjéről v. ö. 1897: XX. t.-cz. 37. §.

1046. §. Pénz nem tárgya a csereszerződésnek; mindazonáltal arany és ezüst, mint áru, sőt mint pénznemek is annyiban elcserélhetők, amenynyiben csak más pénznemért, t. i. az arany ezüstért, kisebb darabok nagyobbakért cserélendők el.

A cserélők jogai és kötelességei.

1047. §. A cserélők a szerződésnél fogva kötelesek az elcserélt dolgokat, az egyezkedéshez képest, létrészeikkel s minden tartozékkal együtt, annak idején, kellő helyen és ugyanazon állapotban, melyben a szerződés kötésekor léteztek, szabad birtokba átadni és átvenni. Ki kötelességét betölteni elmulasztja, a másiknak a kárért és elmaradt haszonért kezeskedik.

Különösen az átadás előtti veszélyre.

1048. §. Ha idő köttetett ki, melyben az átadásnak történni kell, és időközben, vagy az elcse-

rélt meghatározott dolog tilalom által forgalmon kivül helyeztetik, vagy véletlenül egészen, vagy feleértékén felül elvész, a csere nem kötöttnek tekintendő.

1049. §. A dolognak ezen időközben véletlenség által okozott egyéb romlásai és a terhek a birtokos rovására esnek. De ha némi dolgok átalánylag voltak kialkudva, akkor egyes darabok véletlen elenyésztét az átvevő szenvedi, hacsak ez által az egész, értékben, felén tul nem változott.

A haszonélvezetekre nézve.

1050. §. Az elcserélt dolog haszonvételei, a kikötött átadási időig a birtokost illetik. Ezen időtől fogva azok, a növedékkel együtt, az átvevőt illetik, habár a dolog még át nem adatott is.

1051. §. Ha a meghatározott dolog átadására idő nem köttetett ki és egyik fél sem hibás; a veszély és haszonvétel iránti (1048—1050. §§.) fennebbi rendszabályok magának az átadásnak időpontjára alkalmazandók; mennyiben a felek valami mást nem állapitottak meg.

1052. §. Ki az átadást sürgetni akarja, kell, hogy saját kötelezettségét teljesitette, vagy teljesitni kész legyen.

V. ö. 1155., 1298., 1336., 1147. §§.; továbbá 609., 906., 907., 1311., 1431., 1437. §§.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

Az adásvevési szerződésről.

Adásvevési szerződés.

1053. §. Az adásvevési szerződés által valamely dolog meghatározott pénzösszegért másnak engedtetik át. Ez is, mint a csere, a tulajdonszerzés czimei közé tartozik. A szerzés csak az adásvevési tárgy átadása által létesül. Az átadásig az eladó tartja meg a tulajdonjogot.

V. ö. 426—431., 906., 907., 921., 1047—1052., 1275—1283., 1392—1399. §§. Házastársak közti adásvevéshez közjegyzői okirat kell: 1886: VII. t.-cz. 22. §. b) p. — Gyámoltak és gondnokoltak javára v. terhére való eladásokról v. ö. 1877: XX. t.-cz. 106., 113., 114. §§. Államjavak eladásáról v. ö. 1897: XX. t.-cz. 37., 40., 41. §§. — Állatok eladásáról v. ö. 1888: VII. t.-cz. 8—13. §§.

A ki nagyobb mennyiségü gabonából annak egy részét vásárolta, a nélkül, hogy részére az eladott mennyiség kiméretett volna, ezzel a vásárolt gabonához tulajdonjogot nem, csak jogczimet szerzett. (C. 85. máj. 6. 1433.)

Vételi ügyletnél az eladó birtokában visszamaradt tárgy tulajdonának a vevő részéről történt megszerzése, mindkét félnek erre irányuló akarata kölcsönös kinyilvánitása által. (428., 1053. §§.) (C. 97. máj. 7. I. G. 96/97.)

Az adásvevési szerződés kellékei.

1054. §. Minőnek kelljen a megvevő és eladó beleegyezésének lenni, és mely dolgokat lehessen eladni s megvenni, általában a szerződések szabályai szerint határoztatik meg. A vételárnak készpénzből kell állni és sem határozatlannak, sem törvényellenesnek nem szabad lennie.

V. ö. 1876: XIV. t.-cz. 130., 131. §§. (gyógyszertárak); ipartörv. 50., 51., 52. §§.; 1887: XVIII. t.-cz.

A vételárnak: a) Készpénzből kell állania.

1055. §. Ha valamely dolog részint pénzért, részint más dologért árusittatik el; a szerződés, ahhoz képest, amint a pénzbeli érték az adott dolog közönséges értékénél többet vagy kevesebbet tesz, az adásvevéshez, vagy cseréhez, és ha a pénz a dolog értékével egyenlő, az adásvevéshez számittatik.

b) Meghatározottnak.

1056. §. Az adó és vevő, az ár megállapitását egy harmadik meghatározott személyre is bizhatják. Ha ez a kikötött időszak alatt semmit sem állapit meg; vagy ha azon esetben, hahogy határidő nem köttetett ki, az egyik fél az ár meghatározása előtt vissza akar lépni; akkor az adásvevési szerződés nem kötöttnek tekintetik.

1057. §. Ha az ár meghatározása több személyekre bizatik, a szavazatok többsége határoz. Ha a szavazatok oly különbözően ütnek ki, hogy az ár még a szavazatok valóságos többsége által sem állapittatik meg, akkor az adásvevés nem történtnek tartandó.

1058. §. Azon érték is, mely valami előbbi elidegenitéskor köttetett ki, szolgálhat az ár meghatározására. Ha a rendes piaczi ár vétetett alapul, ugy azon hely és időbeli piaczi középár értetik, hol és amikor a szerződést teljesiteni kell.

V. ö. K. T. 340. §.

c) Nem törvényellenesnek lennie.

1059. §. Ha valamely árura nézve árszabás létezik, a magasabb ár törvényellenes és a vevő minden, bármi csekély sérelme miatt, a közrendtartási hatóságnál kármentesitést követelhet.

V. ö. 1876 : XIV. t.-cz. 126., 136. §§., 1879 : XL. t.-cz. 92. §. (gyógyszer); ipartv. 53., 54. §§.; 1899 : XXV. t.-cz. (italmérés); 1889 : IX. t.-cz. (nyereménykötvények); 1863 : XXXI. t.-cz. (részletügy).

1060. §. Ezen eseten kivül az adásvevés, mind az eladó, mind a vevő, által, csak a felén tuli sérelem miatt vétethetik kérdés alá. (934. és 935. §§.) E keresetnek akkor is van helye, midőn az ár kiszabása egy harmadikra bizatott.

V. ö. 1268., 1386. §§.; K. T. 280. §., mely szerint keresk. ügyleteknél felén tuli sérelemnek nincs helye (kivéve 1883 : XXXI. t.-cz. 8. §.)

Az eladó.

1061. §. Az eladó tartozik a dolgot az átadás idejéig szorgalmasan megőrizni s azt a vevőnek ugyanazon rendszabályok szerint átadni, melyek fennebb (1047. §.) a csere iránt felállittattak.

V. ö. K. T. 342—344. §§.

Az ingatlan adásvételét tárgyazó jogügylet után kivetett illetékek, ha ez iránt a szerződésben megállapodás nincs, a vevő tartozik viselni. (C. 904. jan. 19/márcz. 4. — 75. sz. polg. t. ü. döntv.

A vevő kötelességei.

1062. §. Ellenben a vevő köteles a dolgot azonnal, vagy a kikötött időben átvenni, egyszersmind pedig a vételárt is készpénzben letenni; különben az eladó jogositva van tőle a dolog átadását megtagadni.

V. ö. 1881 : LX. t.-cz. 108., 182. §§. (árv. vevő.)

1063. §. Ha a dolog a vevőnek az eladó által, anélkül, hogy a vételpénzt megkapta volna, átadatik; ekkor a dolog hitelbe van eladva és tulajdona a vevőre azonnal átszáll.

Az eladvány veszélye és haszna.

1064. §. Valamely megvett, de még át nem adott dolgot illetőleg a veszély és haszonvétel iránt ugyanazon rendszabályok állanak, melyek a csereszerződésnél adattak (1048—1051. §§.)

V. ö. 1881 : LX. t.-cz. 184. §. (árv. vevő felelőssége.)

Reménybeli dolog adásvétele.

1065. §. Ha oly dolgok vétetnek meg, melyek még csak váratnak, a szerencseügyletekről szóló fejezetben adott rendeletek alkalmazandók.

V. ö. 1275—1278. §§.

Általános rendszabály.

1066. §. Az adásvevési szerződésnél előforduló mindazon esetekben, melyek a törvényben világosan el nem határoztatnak, a szerződésekről általában és a csereszerződésről különösen szóló fejezetekben felállitott rendszabályok alkalmazandók.

Az adásvevési szerződés különös nemei és mellékszerződései.

1067. §. Az adásvevési szerződés különös nemei, vagyis mellékszerződései: a visszavásárlás, visszeladás, elővásárlás fentartása; próbárai eladás;

jobb vevő fentartásávali eladás, és az eladási bizomány.

Az átadott ingókra nézve, a vételár teljes lefizetéséig, a tulajdonjognak fentartása (pactum reservati dominii az optkv. rendelkezéseihez képest is érvényes. (C. 96. febr. 18. I. G. 142/1895.; máj. 15. I. G. 191. állandó gyakorlat.

Oly esetben, midőn valamely ingatlan tulajdonjogának akár hagyatéki birósági átadó végzés, akár szerződés alapján történt átruházásával kapcsolatosan és a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzésével egyidejüleg harmadik személynek vagy magának az átruházónak az átruházott ingatlanra vonatkozó és a telekkönyvben kitüntetett igénye biztositására jegyeztetett föl az elidegenitési vagy terhelési tilalom, illetőleg, amennyiben ez, ily feljegyzés nélkül is már magában a bejegyzés tárgyának jogi természetében benfoglaltatik, az ingatlan állagára a zálogjog bejegyzése sem végrehajtás utján, sem ezen kivül, — és pedig a tilalom kitörlésének illetőleg megszüntének időpontjától kezdődő joghatálylyal sem rendelhető el. A haszonélvezetre azonban a zálogjog bejegyzésének mind végrehajtás utján, mind ezen kivül helye van. (C. 902. nov. 4/decz. 22. — 74. sz. polg. t. ü. döntv.)

Visszavásárlás fentartásávali eladás.

1068. §. Azon jog, melynél fogva valamely eladott dolgot visszaválthatni, visszavásárlás jogának neveztetik. Ha ezen jog az eladónak általában és közelebbi meghatározás nélkül van engedve, egyik részről a vétemény, nem rosszabbult állapotban, másik részről pedig a letett vételpénz adatik vissza, és az időközben mindkét részről a pénzből és dologból huzott haszonvételek egymás irányában megszüntetnek.

1069. §. Ha a vevő a véteményt a maga sajátjából javitotta; vagy annak fentartására rendkivüli költségeket forditott; akkor azt mint jóhiszemü birtokost megtéritmény illeti; de felel is érte, ha az ő vétke miatt annak értéke változott, vagy a visszaadás meghiusult.

1070. §. A visszvásárlás fentartásának csak ingatlan dolgoknál van helye, és az eladót csak élte fogytáig illeti. Jogát sem az örökösökre, sem másra nem ruházhatja, s egy harmadik kárával csak anynyiban gyakorolhatja, amennyiben a nyilvánkönyvbe be van keblezve.

V. ö. 1881 : LX. t.-cz. 153., 179. §§.; 1889 : XXXVIII. t.-cz. 35. §. 8. p.

Az optk. 1070. §-ának rendelkezése szerint ingatlan dolgoknál a visszavásárlás kikötese helyt foghat ugyan, de az ide vonatkozó kikötés, az id. törvény 1067. §-ának rendelkezéséből kitetszően, csak mint az adásvételi szerződésnek mellékrendelkezése ruháztatván fel joghatálylyal, e tárgyban vevő és eladó az adásvételi szerződésből önálló, külön szerződéssel nem léphetnek joghatályos megállapodásra; minthogy a Curia 74. sz. polg. döntvényében foglaltak szerint is a tulajdonjog korlátozását képező terhelési és elidegenitési tilalom kikötése és nyilvánkönyvi bejegyzése a megengedett esetekben is csupán magának az ingatlan tulajdonának átruházásával kapcsolatosan és a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzésével egyidejüleg foghat általában helyt. (C. 906. máj. 11. 909/905.)

A visszavásárlási jog, mint az eladó személyes joga, harmadik személy javára sem át nem ruházható, sem ki nem köthető. (C. 90. május 7. 344.) Azonos: C. 98. nov. 21. I. G. 360. — C. 903. jan. 28. 8456/902. Ellenkező: C. 900. jun. 13. 918.

Visszeladás fentartásávali vásárlás.

1071. §. Hasonló megszoritások alá esik a vevő által kikötött azon jog, hogy a dolog az eladónak ismét visszeladassék; s erre is visszvásárlás iránt adott rendszabályok alkalmazandók. De ha a visszeladás kikötése csak szinleg s tulajdonkép zálogjog, vagy hitelezési ügylet palástolására használtatott, akkor a 916. §. rendelete áll be.

Az elővásárlási jog fentartása.

1072. §. Ki valamely dolgot oly kikötéssel ad el, hogy a vevő, ha azt ismét eladni akarja, őtet annak beváltásával megkinálja, az elővásárlási joggal bir.

V. ö. 1070. §. jegyzetét; 1894 : V. t.-cz. (letelepités) 17. §.

1073. §. Az elővásárlási jog rendszerint dologhozi jog. Ingatlan jószágokra nézve a nyilvánkönyvekbei beiktatás által dologbani joggá változtathatik.

1074. §. Az elővásárlási jog szintén sem egy harmadiknak át nem engedtethetik, sem a jogositott örököseire át nem ruháztathatik.

1075. §. A jogositott tartozik az ingó dolgokat

huszonnégy óra alatt, az ingatlanokat pedig harmincz nap alatt, a történt megkinálás után, valósággal beváltani. Ezen idő lefolyta után az elővásárlási jog elenyészett.

1076. §. Az elővásárlási jognak az ezen joggal terhelt dolog árveresztetése esetében egyéb hatálya nincs, minthogy a nyilvánkönyvekbe bekeblezett jogositottnak az árverésre különösen meg kell hivatnia.

1077. §. A beváltásra feljogositott tartozik, a máskép lett egyezkedés esetén kivül, azon teljes árt, melyet egy harmadik megajánlott, megfizetni. Ha a szokott vételáron fölül igért mellékföltételeket teljesitni nem képes, s ezeket becsárral sem lehet kiegyenliteni: akkor az elővásárlási jog nem gyakoroltathatik.

1078. §. Az elővásárlási jog az elidegenités egyéb nemeire különös egyezkedés nélkül ki nem terjesztethetik.

1079. §. Ha a birtokos a jogositottat a beváltással meg nem kinálta; annak minden káráért tartozik kezeskedni. Dologbani elővásárlási jog esetében az elárusitott dolog a harmadiktól visszakövetelhető és vele birtoka jó- vagy rosszhiszemüségéhez képest kell bánni.

Próbárai vásárlás.

1080. §. A próbárai adásvevésnél, a vétemény az árnak lefizetése előtt nem válik a vevő tulajdonává. A vevő a próbaidő alatt haszonkölcsönvevőnek; ezen idő eltelte után pedig az adásvevési ügylet feltétlenül kötöttnek, s a vevő a vétemény tulajdonosának tekintetik.

V. ö. K. T. 359—361. §§.

1081. §. Ha a vevő az átvett vétemény árát lefizette, annak tulajdona őt azonnal illeti; de a próbaidő lefolyta előtt az adásvevéstől visszaléphe‑

1082. §. Ha a próbaidő egyezség által meg nem határoztatott; akkor ingó dolgoknál három napra, ingatlanoknál pedig egy évre értetik.

Jobb vevő fentartásávali eladás.

1083. §. Ha az adásvevési ügylet iránt azon fentartással történik az egyezség, hogy az eladó, ha meghatározott idő alatt jobb vevő jelentkeznék, annak elsőbbséget adhasson; azon esetben, ha a vétemény át nem adatott, a szerződés valósága a feltétel bekövetkeztéig elhalasztva marad.

1084. §. Ha a vétemény átadatott, az adásvevési szerződés megköttetett; de a feltétel beálltával ismét felbontatik. Világos időhatározás hiánya esetében a próbárai adásvevésnél fölvett időszak vélelmeztetik.

1085. §. Hogy az uj vevő jobb-e, az eladó itéli meg. Ez az utóbbik vevőnek, habár az első még többet akarna is fizetni, elsőbbséget adhat. A szerződés felbomlásánál a dolog és a pénz haszonvételei egymás ellenében megszünnek. A javitásokra és rontásokra nézve a vevővel jóhiszemü birtokosként kell bánni.

V. ö. az utóajánlatról 1881 : LX. t.-cz. 187. §.

Eladási bizomány.

1086. §. Ha valaki ingó dolgát másnak bizonyos árért eladás végett oly kikötéssel adja át, hogy az átvevő, megállapitott idő alatt vagy a meghatározott vételpénzt szolgáltassa kezéhez, vagy a dolgot állitsa vissza, akkor az átadónak nincs joga az idő lefolyta előtt a dolgot visszakövetelni; de az átvevő tartozik annak elmultával a meghatározott vételpénzt megfizetni.

V. ö. K. T. 368—382. §§.

1087. §. A megállapitott idő alatt az átadó tulajdonos marad. Az átvevő kezeskedik neki az ő vétke által okozott kárért és a dolog visszaadásakor

csak azon költségei térittetnek meg, melyek az átadónak hasznára szolgálnak.

1088. §. Ha a dolog ingatlan; vagy ha az ár, avagy fizetésidő nincs meghatározva; az átvevő hatalmazott gyanánt tekintetik. Az eladás végett valakire bizott dolgot azon harmadiktól, ki azt az átvevőtől jóleküleg szerezte, semmi esetben sem lehet visszakövetelni. (367. §.)

1089. §. A birói eladásoknál is a szerződések, s különösen a csere- és adásvevési szerződés iránt felállitott rendszabályoknak van rendszerint helye; amennyiben ezen törvényben, vagv a törvénykezési rendtartásban saját rendelkezések nem foglaltatvák.

V. ö. 1881 : LX. t.-cz. 108. s kk., 182., s kk. §§. 204—207. §§.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.

A bérlési, örökhaszonbéri és örökbéri szerződésekről.

Bérlési szerződés.

1090. §. Azon szerződés, melynél fogva valaki valamely elhasználhatatlan dolog használatát bizonyos időre, s meghatározott árért megkapja, általában bérlési szerződésnek neveztetik.

V. ö. 1893 : XVIII. t.-cz. 1. §. 5. e)—m) p., 3. §. 5. p., 117. §. 4., 6. p.; 1877 : XXII. t.-cz. 14. §.

I. Kibérlési és haszonbéri szerződés.

1091. §. A bérlési szerződés, hahogy a bérbeadott dolog további munkáltatás nélkül használható, kibérlési szerződéssé lesz, ha pedig csak szorgalom és fáradság által használható, haszonbéri szerződésnek neveztetik. Ha valamely szerződés által az első és második nemü dolgok egyszerre adatnak bérbe, a szerződés a fődolog minősége szerint itélendő meg.

Kellékek.

1092. §. Kibérlési és haszonbéri szerződések ugyanazon tárgyak iránt, s azon módon köthetők, mint az adásvevési szerződés. A bérpénz és haszonbér, ha más egyezés nem történt, akkép fizettetik, mint a vételpénz.

1093. §. A tulajdonos mind ingó s ingatlan dolgait, mind jogait is bérbe adhatja, de azon esetbe is jöhet, hogy saját dolgának használatát, ha ez egy harmadikat illet, bérbe vegye.

V. ö. 1854. bányatv. 187. §.; 1894 : XII. t.-cz. 16., 89. §§.; 1899 : XXV. t.-cz. 15. §. g) p.; ipartörv. 24., 41. 44. §§.; községi tv. (1886 : XXII. t.-cz.) 24., 120., 164., 165. §§. Vadászati jog bérbeadásáról v. ö. 1883: XX. t.-cz. 3., 6., 7., 13., 15., 18—20., 26—28., 38., 42. §§. Halászati jog bérbeadásáról v. ö. 1888 : XIX. t.-cz. 47. §. Házastársak közti bérleti szerződésről v. ö. 1886 : VII. t.-cz. 22. §. Gyám- és gondnokság alatt állók ingatlanának bérbeadásáról v. ö. 1877: XX. t.-cz. 108. §.

Hatály.

1094. §. Ha a szerződéskötő felek a bérlés lényegére, ugymint a dologra és árra nézve maguk közt megegyeztek; a szerződés tökéletesen meg van kötve és a dolog használata megvettnek tekintendő.

Az állam nevében kötendő bérleti szerződésről v. ö. 1897. XX. t.-cz. 40. §. — Városok lakbérleti szabályrendelet alkotó jogáról v. ö. 1881 : LIX. t.-cz. 93. §.

1095. §. Ha valamely bérlési szerződés a nyilvánkönyvekbe be van iktatva, a bérlőnek joga dölogbani jogkép tekintendő, min a következő birtokon is, a még hátralevő időre nézve megnyugodni tartozik.

V. ö. tkvi rdts. 63., 66. §§.; árverés esetén 1881 : LX. t.-cz. 181., 191., 211., 212. §§.; kisaját. tv. 28. §.

Kölcsönös jogok; 1. az átadásra, megtartásra és használásra.

1096. §. A bérbe és haszonbérbe adók kötelesek a bérleményt saját költségükön használható karban átadni és megtartani és a bérleményeseket a kikötött használatban vagy élvezetben nem háborgatni. A gazdasági épületek szokott kijavitá-

sait a bérnök csak annyiban tartozik maga viselni, amennyiben a jószágbeli anyagokkal és azon szolgálatokkal, miket a jószág minőségéhez képest követelni jogositva van, megtehetők; a többit pedig, ellátás végett, a haszonbérbe adónak bejelenteni.

1097. §. Ha a bérbevevő a bérbeadót illető szükséges vagy hasznos kiadást tett a bérleményre; megbizás nélküli ügyvivőnek tekintetik (1936. §.); de a megtéritést a bérlemény visszabocsátása után legfelebb hat hónap alatt kell, hogy biróilag követelje, különben keresete elenyészett.

1098. §. A bérlők és haszonbérlők jogositvák a bérleményt a szerződéshez képest a meghatározott idő alatt élvezni és használni vagy albérletbe is adni, hahogy az a tulajdonos kára nélkül megtörténhetik, vagy a szerződésben világosan meg nem tiltatott.

2. Terhekre.

1099. §. Kibérléseknél minden terheket és adózásokat a bérbeadó visel. Sajátképi haszonbérleteknél, ha azok átalányban történnek; a bérnök vesz át, a beiktatott jelzálog terhek kivételével, minden egyebeket; ha pedig a haszonbérlet fölvetés szerint köttetik, akkor az azon terheket viseli, melyek a jövedelemből levonattak, vagy amelyek csak a haszonból és nem magától a birtoktól fizetendők.

Abban az esetben, midön a haszonbérlet tárgya valamely kisebb királyi haszonvételi jog, a haszonbéri szerződésben foglalt azon általános kikötés alapján, hogy a haszonbérelt jog után járó állami, megyei és községi adókat a haszonbérlő köteles viselni, a haszonbérbeadónak joga van az általa a haszonbérbe adott jog után fizetett ugynevezett járadékadó, általános jövedelmi pótadó s egyéb megyei és községi adók megtéritését a haszonbérlőtől követelni s ezt a jogát a haszonbérbeadó a szerződési idő lejárta és az óvadék kiadása után is érvényesitheti. (C. 94. ápr. 13/jun. 1. — 57. sz. polg. t. ü. döntv.)

Valamely ház vagy üzlethelyiség bérbeadása esetén a bérleti szerződésben foglalt azon általános kikötés alapján, hogy a bérbeadott ingatlan után járó minden néven nevezendő adók, legyen az országos, megyei vagy községi, a bérlő viseli

a bérbeadó tulajdonos jogosult az általa kifizetett házbérjövedelmi adó és az ezzel kapcsolatos általános jövedelmi pótadó megyei és községi adók megtérítését a bérlőtől követelni s ezt a jogát a bérleti szerződés lejárta és az óvadék visszaadása után is érvényesitheti. (C. 94. ápr. 13/jun. 1. — 58. sz. polg. t. ü. döntv.)

3. *Bérre nézve.*

1100. §. Különös egyezkedés esetén kivül a bér, ha valamely dolog egy, vagy több évre vétetik ki, fél esztendőnkint; ellenben rövidebb bérlési idő mellett, annak lefolytával fizetendő.

1101. §. A bérpénz vagy haszonbér biztositása végett, valamely lak kiadójának zálogjoga van, a bevitt s a kibérlőt vagy albérlőt tulajdonul illető, vagy egy harmadik által rájok bizott (367. *3.*) butorokra és ingóságokra, melyek a kereset idejekor még abban találtatnak. Az albérlő azonban csak saját bérpénzéhez képest kezeskedik, anélkül mindazáltal, hogy a főbérlőnek tett előrefizetést ellenvethetné. Valamely telek haszonbérbe adóját ellenben a haszonbéri jószágon létező marhákra, gazdasági eszközökre és még rajta található termésekrei zálogjog illeti.

Az 1101. §. csak Fiumára nézve hatályos, az optkv. hiv. kiadásához kiadott 69. és 70. sz. függelékkel együtt. Ezek szerint a bevitt ingók a bérlő javára tárgyalás nélkül összeirhatók, a kereset beadása után (1819. nov. 3. udv. rendelv.) és a bérbeadó törv. zálogjoga a bérlő korábbi hitelezőivel szemben is hatályos (1837. ápr. 1. lf. elhat.) Az ország többi részeiben a bérbeadó törvényes zálogjogát illetően v. ö. 1881: LX. t.-cz. 72., 89., 102., 112., 119., 225. §§. V. ö. még u. a. t.-cz. 54. §. a lakpénz lefoglalhatásáról.

1102. §. A bérbeadó a bérpénznek előre fizetését kikötheti ugyan. De ha a kibérlő egy határidei fizetésnél többet tett előre, ezt ő csak azon esetben, ha az a nyilvánkönyvekbe be van iktatva, gördítheti a későbben beiktatott hitelezők ellenébe.

Az optkv. 1102. §-ának rendelkezése, amennyiben a megoldandó kérdés tárgyát telekkönyvileg bejegyzett zálogjog hatálya, illetve az ingatlan haszonélvezetére szerzett zálogjog hatályának terjedelme és elsőbbsége képezi. az ideigl. törv. szab. által, hatályban fentartottnak tartandó. (C. 96. febr. 14. ᵀ. G. 139/95.)

Az optkv. 1102. §-ának rendelkezése, amennyiben a megoldandó kérdés tárgyát telekkönyvileg bejegyzett zálogjog hatályának terjedelme és elsőbbsége képezi, az id. törv. szab. által hatályban fentartottnak tekintendő. (C. I. G. 495/901.) Azonos: C. I. G. 135/95.

Az állandó birói gyakorlat szerint az optkv. 1102. §-ának rendelkezése, amennyiben a megoldandó kérdés tárgyát telekkönyvileg bejegyzett zálogjog hatálya, illetve az ingatlan haszonélvezetére vezetett zálogjog hatályának terjedelme és elsőbbsége képezi, az ideiglenes törvénykezési szabályok által hatályban fentartottnak tekintendő. (C. 904. ápr. 21. I. G. 725/1903.)

A haszonbérnek a szokásos, ill. szerződéses esedékességi idő előtt a haszonbérbeadó részére történt megfizetése az optkv.-nek az id. törv. szab. 21. és 156. §§-ai értelmében alkalmazandó 1102. §-ai szerint nem bir hatálylyal a haszonélvezetre zálogjogot szerzett hitelezővel szemben. (C. I. G. 559/901.)

Termésbeni bér.

1103. §. Ha a tulajdonos jószágát oly feltétellel engedi át, hogy az átvevő a gazdaságot folytassa, s az átadónak az egész haszonvételre vonatkozó részt, péld. a termésnek egy harmadát vagy felét adja; ekkor nem haszonbéri, hanem társasági szerződés keletkezik, mely az ez iránt felállitott szabályok szerint itéltetik meg.

A bérleengedés esetei és föltételei.

1104. §. Ha valamely bérbe vett dolog rendkivüli balesetek, ugymint: tüzvész, háboru, vagy kórvész, nagyobb vizáradások, elemi csapás, vagy teljes terméketlenség miatt, éppen nem élvezhetik, vagy használtathatik, akkor bérpénzt vagy haszonbért sem kell fizetni.

1105. §. Ha a kibérlőtől a bérlemény használata csak egy részben vonatik el; akkor a bérpénz aránylagos része engedtetik el neki. A haszonbérlőt a haszonbérbőli elengedés akkor illeti, ha rendkivüli balesetek miatt, a csak egy évre kibérelt jószág haszonvételei a közönséges jövedelem felénél kisebbedtek. A haszonbérbe adó annyit tartozik elengedni, amennyi ezen fogyatkozás által a haszonbérből hiányzik.

1106. §. Ha a bérlő meghatározatlanul minden veszedelmeket magára vállalt; ez alatt csak a tüz-, vizkárok és elemi csapások értetnek. Más rendkivüli szerencsétlenségek nem az ő veszedelmére esnek. De ha magát minden rendkivüli veszélyek viselésére világosan kötelezi is; azért még nem vélelmeztetik, hogy az egész bérlemény véletlen elenyésztéért is jót akarjon állni.

1107. §. Ha a bérlemény használata vagy élvezete nem annak megrongálása vagy különben keletkezett használhatatlansága; hanem a bérnököt ért valamely akadály vagy szerencsétlenség miatt hiusul meg, vagy ha a történt rongáláskor a termés a földtől már el volt különitve; akkor a baleset egyedül a bérlő terhére esik. A bért mégis tartozik megfizetni.

1108. §. Ha a bérnök az egész haszonbérnek, vagy abból egy résznek elengedtetését, akár a szerződésnél, akár a törvénynél fogva követeli, tartozik a történt szerencsétlenséget a haszonbérbe adónak haladék nélkül bejelenteni s az eseményt, hacsak köztudomásra nincs, biróilag, vagy legalább szakértő két ember által fölvétetni; ezen óvatosság nélkül meg nem hallgattatik.

V. ö. 1883 : XLIV. t.-cz. 51. §. ut. bek.

4. Visszabocsátás.

1109. §. A bérlési szerződés végződtével, a haszonbérlő tartozik a dolgot, a netalán készült leltár szerint, vagy legalább azon állapotban, melyben azt átvette; a haszonbérelt földeket pedig, azon évszakra való tekintettel, melyben a haszonbér végződött, a szokott gazdasági miveltségben visszaszolgáltatni. Sem a beszámitási jog, sem még a korábbi tulajdonjog ellenvetése is, őt a visszaszolgáltatástól meg nem mentheti.

1110. §. Ha a bérlési szerződésnél leltár nem

készittetett; ugyanazon vélelem áll elő, mint a haszonélvezésnél. (518. §.)

1111. §. Ha a bérlemény megrongáltatik; vagy visszaélés által lehasználtatik; a kibérlők és haszonbérnökök, mind a magok, mind az albérlő vétkéért is kezeskednek, de a véletlen esetért nem. Mindazáltal a bérbeadó tartozik az ily kezességbeli megtéritést a bérlemény visszaadása után legfölebb egy év alatt biróilag követelni; különben a jog elenyészett.

5. *A bérlési szerződés felbomlása;* a) *a dolog elenyésztével.*

1112. §. A bérlési szerződés magától felbomlik, ha a bérbe vett dolog elenyészik. Ha ez az egyik fél vétke miatt történik, a másikat kártérités illeti; ha baleset által történik, akkor egyik fél sem felelős érte a másiknak.

V. ö. 1881 : XLI. t.-cz. 28. §. (kisajátitás); 1885 : XXIII. t.-cz. (vizjog) 7. §.

b) *Az idő lejártával.*

1113. §. A bérlési szerződés elenyészik azon idő lejártával is, mely világosan, vagy hallgatag, akár bizonyos időszak szerint kiszabott bér által mint az ugynevezett napos, hetes, vagy hónapos szobáknál, vagy a bérbevevőnek kinyilatkoztatott, avagy a körülményekből kitünő czélzata által kiköttetett.

Ha megujitás nem történik.

1114. §. De a bérlési szerződés nem csak kifejezetten, hanem hallgatagon is megujitható. Ha a szerződésben előleges felmondás köttetett ki; a szerződés, a kellő felmondás elmulasztása által hallgatag megujittatik. Ha felmondás nem köttetett ki, a hallgatag megujitás az által történik, ha a bérbevevő a bérlési időnek lefolyta után a dolog élve-

zését vagy használását folytatja s a bérbeadó azt elnézi.

1115. §. A bérlési szerződés hallgatag megujitása ugyanazon feltételek alatt történik, melyek alatt az előbb köttetett. Mindazáltal haszonbérleteknél csak egy évre terjed; de ha a rendes élvezet csak későbbi időszakban következhetik, annyi időre, amennyi szükséges arra, hogy a haszon egy izben beszedethessék. Oly kibérlések, melyekért a bér csak egy vagy fél esztendő mulva szokott fizettetni, félesztendőre; minden rövidebb kibérlések pedig annyi időre ujittatnak meg hallgatag, amennyi előbb a bérlési szerződés által meghatározva volt. Az ismételt megujitások iránt ugyanez áll, mi itt az első megujitásra rendeltetett.

c) *Fölmondás.*

1116. §. Amennyiben valamely bérlési szerződés tartama sem kifejezve, sem hallgatag, sem különös rendszabályok által meghatározva nincs, az, ki a szerződést fel akarja bontani, tartozik a másiknak a haszonbérért hat hónappal; valamely ingatlan dolog kibérlését tizennégy nappal; s az ingóét huszonnégy órával előbb felmondani, hogysem a visszabocsátás bekövetkeznék.

V. ö. az 1881 : LIX. t.-cz. 93. §. alapján alkotott lakbérleti szabályrendeletekkel. A lakbérfelmondás és lakás kiürités ügyekben követendő eljárásról v. ö. 1894. decz. 23-án 4873. IME. sz. I. M. rend.; Fiuméra és kerületére nézve a lakbérfelmondást az 1858. nov. 16. cs. rend. szabályozza.

1117. §. A bérbevevő jogositva van a világosan vagy hallgatag kikötött idő lefolyta előtt is visszalépni a szerződéstől; ha a bérlett dolog hiányos minősége a rendes használatra alkalmatlan; ha a bérlemény nevezetes része véletlenség által hosszabb időre elvonatik, vagy használhatatlanná válik; vagy ha a bérbe adó azt többé nem tartja használható karban.

V. ö. 1891 : XLI. t.-cz. (kisajátitási tv.) 28., 29. §.; 74, 76. §§.; 1881 : LX. t.-cz. 181. §.; csődtv. 22., 23. §§.

Az optkv. 1117. §-a szerint a haszonbérlő fel van jogositva a haszonbéri határidő lejárta előtt is elállani akkor, ha a haszonbérlet tárgya annak hiányos minősége miatt a rendes használatra alkalmatlan, de a törvény eme rendelkezése csak akkor nyerhet alkalmazást, ha a haszonbéri szerződés máskép nem intézkedik. (C. 1897. ápr. 9-én I. G. 85.)

Sem a bérbeadó, sem a bérlő halála egymagában nem szünteti meg a haszonbérletet ott, hol ez szerződésileg kikötve nincs és ehhez képest, ha a szerződésben a halál felbontó feltételül ki nem köttetett, sem a bérbeadó, sem a bérlő, sem pedig örököseik nem követelhetik a haszonbérlet megszüntetését egyedül csak azon okból, mert a szerződő felek egyike vagy másika elhalálozott. (C. 82. okt. 30/nov. 14. — 3. sz. polg. t. ü. döntv.)

1118. §. A bérbeadó maga részéről a szerződés korábbi megszüntetését követelheti, ha a dolog bérlője azt annak tetemes ártalmával használja; ha megintés után, a befizetéssel annyira késedelmes, hogy a határidő lefolytával a hátralevő bért teljesen le nem fizette; vagy ha valamely bérbe kiadott épület ujra épitendő. Hasznosabb épitkezést a bérbevevő maga kárával nem köteles megengedni, de igen a szükséges kijavitásokat.

V. ö. 1881 : LX. t.-cz. 237. §. c) p. (zárlat).

Az optkv. 1118. §. szerint a haszonbérletnek a haszonbérleti idő előtti megszüntetése csak akkor követelhető, ha a bérlő a megintés után is késedelmes. (C. 1903. máj. 28. I. G. 213/1903.)

1119. §. Ha a bérbeadó előtt az uj épitkezés szükségének a szerződéskötéskor már tudva lennie kellett; vagy ha a hosszabb időn át folytatandó kijavitások szüksége, a kisebb kijavitások elhanyagolásából támadt; a kibérlőnek a hiányolt használatért ahhoz mért kárpótlás adandó.

V. ö. 1100., 1101. §§.

d) *A dolog elidegenitése által.*

1120. §. Ha a tulajdonos a bérleményt másnak elidegenitené, s annak már át is adta; a bérleményes, ha joga a nyilvánkönyvekbe beiktatva nincs (1095. §.), kellő felmondás után az uj tulajdonosnak engedni tartozik. De jogositva van a bérbeadótól, szenvedett kárára és megszünt használatára nézve, tökéletes elégtételt követelni.

1121. §. Valamely szükséges birói eladásnál a bérlő még azon esetben is, ha joga mint dologbani jog beiktatva van, az uj vevőnek engedni tartozik. Egyedül a kárpótlásra nézve marad fenn elsőbbségi joga.

II. Örökhaszonbér.

1122. §. Azon szerződés, melynél fogva valakinek valamely jószág haszontulajdona, öröklőleg oly föltétel alatt engedtetik át, hogy az évenkénti haszonvételeket, a jövedelemhez mérsékelt évenkénti pénz, termés, vagy arányos szolgálatbeli adózással viszonozza, örökhaszonbéri szerződésnek neveztetik.

III. Örökbéri szerződés.

1123. §. Ha a birtokos egyedül a föld tulajdona elismeréseül tesz valami csekély adózást; azon föld örökbéri jószágnak és az ez iránt tett szerződés örökbéri szerződésnek neveztetik.

1124. §. Az iránti kétség esetében, hogy valamely haszontulajdon örökhaszonbéri vagy örökbéri jószág-e? az évenkénti bér összegét s egyéb tartozásokat kell tekintetbe venni. Ha ezen összeg az évenkénti tiszta haszonvételekkel minden arányon kivül áll, ugy a haszontulajdon örökbéri jószág: ellenben ha legalább hajdanta s az egészen pusztán átvett földeknél valamely arány gondolható; akkor az örökhaszonbéri jószág. (359. §.)

IV. Földbér.

1125. §. Ha valamely tulajdon akként van megosztva, hogy az egyik felet a föld állaga a földszin alatti haszonvétellel együtt, a másik felet pedig csak a földszin haszonvétele illeti öröklőleg; az ezen utóbbi birtokos által fizetendő évenkénti adó földbérnek neveztetik.

A haszontulajdon szerzése.

1126. §. Valamely ingatlan dolog megosztott tulajdona, a nyilvánkönyvekbe vagy sorkönyvekbei bekebelezés nélkül szintoly kevéssé szerezhető meg, mint a teljes tulajdon. Az érvényes czim csak dologhozi jogot ad a lekötelezett személy irányában, de egy harmadik ellenében dologbani jogot nem (431. §.).

A fő- és haszontulajdonos közös jogai.

1127. §. A fő- és haszonvevő tulajdonos jogai általában abban egyeznek meg, hogy mindegyik a maga részével annyiban rendelkezhetik, amennyiben a másiknak jogai az által nem sértetnek. (363. §.)

1128. §. Egyik mint másik jogositva van a maga részét biróilag keresni, azt elzálogitani s élők közt vagy végrendelet által elidegeniteni. Ki e részbeni megszoritást követel, tartozik azt a kellő okiratokkal, adványozási vagy védlevelekkel bebizonyitani.

A főtulajdonos különös jogai és kötelességei.

1129. §. A főtulajdonos különösen jogositva van, a használat-tulajdonosnak nem csak a használmány fogyasztását; hanem minden változtatásokat is megtiltani, melyek által jogai gyakorlata meghiusittathatik, vagy nehezittethetik.

1. A jószág megtartására, megmunkálására és változtatására.

1130. §. Kivánhatja tehát, hogy a haszontulajdonos a telkek megtartásáról és miveltetéséről gondoskodjék. Ha az ezen kötelességét teljesiteni a történt megintés ellenére is elmulasztja; vagy ha a telken fekvő terheket viselni nem képes; akkor a főtulajdonos sürgetheti, hogy a jószág más örökha

szonbérlőknek vagy örökbérnököknek engedtessék át.

2. Az örökbérre nézve.

1131. §. Az örökhaszonbér és örökbér urának legfőbb joga az évenkénti bér s egyéb kikötött illetmények huzásában áll. Ezek semmi szin alatt följebb nem emelhetők, a földhöz nem tartozó ingó szerektől pedig, valamint egyéb ingóságoktól nem is huzhatók.

Mikor kell a bért fizetni.

1132. §. Az évenkénti bér, ha ez iránt egyezség nem tétetik [vagy a tartományi törvények által más nem határoztatik], november havának első feléhez fizetendő.

Mikor van leengedésnek helye?

1133. §. A nem teljes tulajdonos, a véletlen esetért a másiknak rendszerint nem kezeskedik; de ha valamely örökhaszonbérlő vizáradáskor, háboru, vagy kórvész által haszonbéres jószága használásában akadályoztatott; részére a hiányolt haszonvétel idejére, a bérből aránylagos leengedésnek kell történni.

1134. §. Az örökbérnöknek hasonló leengedésre nincs igénye; ez köteles mindaddig, mig az örökbérjószágnak egy része meg van, a megállapitott örökbért teljesen megfizetni.

A bérfizetésben való késedelemkori jog.

1135. §. Ha az örökbérnök a bért, kikötött időben le nem fizette, az örökbér ura a haszonvételnek zár alá vételét s abból leendő kármentesittetését kérheti.

1136. §. Az örökhaszonbér urának az egy éven tul elmaradt bérre nézve választása van, a hátralékok kiegyenlitése végett akár a haszonvéte-

lek lezálogolását, akár az örökhaszonbéri jószág birói elárvereztetését kivánni.

3. A terhekre és javitásokra nézve.

1137. §. A főtulajdonos köteles a haszontulajdonost, a közvetlenül tőle nyert haszontulajdonra nézve megvédeni és ha a haszonvétel joga az állaggal ismét egyesittetik, neki vagy utódjának a tett javitásokat mint más jóhiszemü birtokosnak megtériteni és az általa bérjószágairól vezetett nyilvánkönyvek és lajstromok helyességéért felelni.

1138. §. Egyéb, a haszontulajdonos által fölszedett és a nyilvánkönyvekbe be nem kebelezett terhekért a főtulajdonos nem felelős. A haszontulajdonos általában másra több jogot nem ruházhat, mint ő maga bir. Egyiknek joga tehát a másik jogával elenyészik.

A haszontulajdonos jogai és kötelezettségei általában.

1139. §. A haszontulajdonos jogai és kötelezettségei általában a főtulajdonos megállapitott kötelezettségeivel és jogaival viszonyban állnak.

Különösen: 1. az elidegenitésre nézve.

1140. §. A haszontulajdonosnak az elidegenités végett, a főtulajdonos beleegyezésére szüksége nincs; [mindazáltal tartozik előtte utódját megnevezni, annak megitélése végett, hogy az képes-e a jószág ellátására] és a rajta fekvő terhek viselésére. A főtulajdonosnak elővásárlási vagy vételőjoghoz igénye nincs.

[**1141. §.** De ha a főtulajdonos ezen beleegyezést s jogokat magának világosan fentartotta; akkor a neki annak rende szerint tett jelentés után harminc nap alatt nyilatkozni tartozik. Ezen határidő után beleegyezése kiadottnak tekintetik. Az elővásárlási vagy vételőjog gyakorlása nélkül, a beleegyezést csak az állagnak és a velejáró jogoknak nyilvános veszedelme miatt tagadhatja meg.]

[**1142. §.** Azon adózás, melyet a főtulajdonos néha valamely haszontulajdonostól követelhet, ha a változás életben levők közt történik, hübér-átvételdijnak (laudemium); ha pedig halál esetében történik, hübér-örökségi dijnak neveztetik. Mindkettő változtatási illetménynek is hivatik. Hogy e jogok alaposak-e és mennyiben? az országos szerkezet, a nyilvánkönyvek és okiratok, vagy harminc évi békés birtok határozzák el.]

A [ ] közti rendelkezések a jobbágyság megszüntével hatályukat vesztették.

2. *Kincsekre s az állag fogyasztására.*

1143. §. A haszontulajdonost a talált kincsből is aránylagos rész illeti (399. §.). Sőt joga van az állagot is fogyasztani, ha a főtulajdonosnak bebizonyithatja, hogy a birtok másképp nem használható. (1129. §.)

3. *A terhekre.*

1144. §. A haszontulajdonos viseli a jószágokhoz tapadt minden rendes és rendkivüli terheket; ő fizeti az adót, tizedet s egyéb különösen előjegyzett adózásokat. Oly terhekért, melyek a bért érdeklik, a főtulajdonos kezeskedik.

4. *Az adványozási levélre nézve.*

1145. §. [Rendszerint minden uj haszontulajdonos tartozik a főtulajdonostól hitelvényt, vagyis a haszontulajdon megujitásáról okiratot szerezni.]

A földesurak és jobbágyok közti különös viszonyok.

1146. §. [Mennyiben álljanak a haszontulajdonosok a főtulajdonosok irányában még egyéb viszonyokban is, és mily jogok s kötelezettségek létezzenek különösen a földes urak és jobbágyok között, mindegyik tartomány szerkezetéből, és a közrendtartási szabályokból vehető ki.]

A [ ] közti részek a jobbágyság megszüntével hatályukat vesztették.

A földbérből i jogok.

1147. §. Ki semmit mást nem fizet, mint földbért, annak csak a földszin haszonvételéhez, ugymint fák, növények és épületekhez és a rajta talált kincs egy részéhez van igénye. Elásott kincsek s

egyéb földalatti haszonvételek egyedül a földtulajdonost illetik.

A haszontulajdon elenyészte.

1148. §. Mi a teljes tulajdon megszüntetése iránt határoztatott (444. §.), átalában a megosztottra nézve is áll.

1149. §. Örökhaszonbéri és örökbérjószágok minden örökösökre átszállnak, kik világosan ki nem zárattak. Ha a haszontulajdonosnak jogszerü utóda nincs; a haszontulajdon a főtulajdonnal egyesül. Mindazáltal a főtulajdonos, ha ezen jogával élni akar, tartozik a haszontulajdonos minden adósságait, melyek más vagyonból le nem tisztázhatók, kielégiteni. [Mennyiben legyen köteles a főtulajdonos a visszaszállt jószágot másoknak átengedni, a közrendtartási rendeletek határozzák meg.]

1150. §. A földszin használati tulajdona, a növények, fák és épületeknek elpusztulása miatt nem vész el. Mig a teleknek csak egy része is megmarad, a birtokos azt, ha különben a bért megfizeti, uj növényekkel, fákkal és épületekkel rakhatja meg.

HUSZONHATODIK FEJEZET.

Szolgálattételek iránti terhes szerződésekről.

1. Munkabéri szerződé.

1151. §. Midőn valaki magát szolgálattételre, vagy valami mü elkészitésére bizonyos pénzbeli bérért kötelezi: munkabéri szerződés keletkezik.

Hallgatag munkabéri szerződés.

1152. §. Mihelyt valaki valamely munkát vagy müvet megrendel; feltétetik, hogy az illendő munkabérbe is beleegyezett. Ha a munkabér sem egyesség, sem törvény által nincs megállapitva; azt a biró határozza meg.

A munkabéri szerződésből jogok.

1153. §. Lényeges hiányok mellett, melyek a müvet a használatra alkalmatlanná teszik, vagy a kifejezett feltétellel ellenkeznek, a megrendelő jogositva van a szerződéstől elállni. Ha ezt nem akarja, vagy ha a hiányok sem nem lényegesek, sem nem a kifejezett feltételek elleniek; akkor vagy kijavitást vagy ahhoz mért kárpótlást követelhet s e végre a munkabér aránylagos részét visszatarthatja.

1154. §. Ha a rendelményezett igéretét, a feltételül kiszabott időben, önvétke miatt nem teljesiti, a megrendelő többé nem tartozik a megrendelt dolgot elfogadni; s az abból eredő kárért megtéritést is követelhet. Ha pedig a megrendelő késedelmeskedik a munkabér kifizetésével, ő is köteles a rendelményezettet tökéletesen kármentesiteni.

1155. §. Oly szolgálatokért és munkákért is, melyek nem létesültek, ahhoz mért kármentés illeti a rendelményezett személyt, ha ez kész volt a munkálat teljesitésére és abban a megrendelő vétke, vagy annak személyét érdeklő véletlen eset miatt gátoltatott, vagy általában idővesztés által károsodott.

1156. §. A munkabér rendszerint a munka végrehajtása után jár. De ha a munka, az idő vagy a mü bizonyos szakaszaiban teljesittetik, vagy ha avval oly kiadások vannak összekötve, melyeket a rendelményezett magára nem vállalt; akkor ez jogositva van a munkabérnek a szolgálattételhez, vagy a müböz képesti aránylagos részét és a tett kiadások megtéritését a mü bevégezte vagy a munka egészen lett teljesitése előtt is követelni.

V. ö. csődtv. 57. §. 2., 5., 6. p.

1157. §. Ha csupa véletlen eset által a münek elkészitéséhez beszerzett anyag, vagy maga a mü egészen vagy részint tönkre megy, a kárt az anyag vagy a mü tulajdonosa viseli. De ha a megrendelő

a czélszerü felmunkálásra szemlátomást alkalmatlan anyagot szolgáltatott; a munkás, hahogy a munka ezen oknál fogva hiányosan üt ki és ő a megrendelőt előre nem figyelmeztette, a kárért felelős.

Mikor válik a megrendelés adásvevési szerződéssé.

1158. §. Arróli kétség esetében, hogy valamely munka megrendelése adásvevési, vagy munkabéri szerződésnek tartandó-e? az vélelmeztetik, hogy az, ki ahhoz anyagot adott, a munkást megrendelte. De ha munkás adta az anyagot, akkor adásvevés vélelmeztetik.

1159. §. Ha a munkabéri szerződéssel más mellékszerződések is köttetnek össze; az azok mindegyikére illő törvényes rendszabályok tartandók meg.

A munkabéri szerződés elenyészte.

1160. §. Azon munkások, kik meghatározott időre vagy bizonyos munka bevégzéseig rendeltettek meg, jogszerü ok nélkül az idő lefolyta és a munka bevégezte előtt sem a munkával fel nem hagyhatnak, sem el nem bocsáttathatnak. Ha a munka félbeszakasztatik, mindegyik fél felelős a maga vétkéért, de a véletlen esetért egyik sem.

1161. §. A megrendelt munkás vagy mümester, a reá bizott munkálatot csak szorgos körülmények közt bizhatja másra és a személyválasztásbani vétkeért még ezen esetben is kezeskedik.

1162. §. Oly munkák iránti bérkötés, melyeknél a személy különös ügyessége szokott tekintetbe vétetni, a munkás halála által megszünik; és az örökösök csak az elkészitett használható anyag árát, és a bérnek a teljesitett munka becséhez mért részét követelhetik. Ha valamely munka megrendelője hal meg, annak örökösei tartoznak a szerződést megállni vagy a rendelményezettet kármentesiteni.

V. ö. 1893 : XVIII. t.-cz. 116. §.; 1881 : LX. t.-cz. 222. §

Ezen rendszabályok kiterjedése ügyvédekre, orvosokra s efffélékre.

1163. §. Az itt felállitott rendszabályok, ügyvédekre, orvosokra és sebészekre, ügylőkre, gondárokra, müvészekre, szállitókra és más személyekre nézve is állnak, kik fáradságaikért fizetést, évdijt, vagy másféle jutalmat világosan vagy hallgatag kötöttek ki magoknak, amennyiben ez iránt külön rendszabályok nem léteznek.

V. ö. 1009., 1012., 1020. §§. V. ö. az ipari és gyári munkások tek. ipartv. 88—121., 157—160. §§. A mezőgazdasági, vizi, erdő, dohány munkásokról v. ö. 1898 : II., 1899 : XLI. és XLII., 1900 : XXVIII., XXIX. t.-cz.; a gazdatisztekről 1900 : XXVII. t.-cz. A cseléd és gazda közti viszonyról v. ö. (belső cseléd) 1876 : XIII. t.-cz., (külső gazdasági cseléd) 1907. XLV. t.-cz.

Az ügyvéd dijairól v. ö. 1874 : XXIV. t.-cz. 54—60. §§.; a közjegyző dijairól v. ö. 1880 : LI. t.-cz., 1894 : XVI. t.-cz. 121., 122. §§.; az orvos dijairól v. ö. 1876: XIV. t.-cz. 48. §., 1890: XI. t.-cz. 2. §.; 1901. jan. 27. 71.074/905. sz. B. M. rend.

2. *Kiadási szerződés.*

[**1164. §.** Valamely kéziratnak kiadása iránti szerződés által, valakinek a szerző által azon jog adatik, hogy azt nyomtatásban sokszorosithassa és eladhassa. A szerző ez által lemond azon jogról, hogy ugyanazon munkát kiadás végett másnak átengedhesse.]

A szerző és kiadó közti jogok és kötelességek.

1165. §. A szerző tartozik a munkát az egyességhez képest beszolgáltatni; és a kiadó a munka beszolgáltatása után a kikötött jutalmat azonnal lefizetni.

1166. §. Ha a szerző a munkát a meghatározott időre vagy megállapitott módon be nem szolgáltatja; a kiadó visszaléphet, és ha a beszolgáltatás a szerző vétke miatt marad el, kármentést követelhet.

1167. §. Ha a példányok száma meghatároztatott: a kiadónak minden uj kiadásra a szerző beleegyezését ki kell kérni, és a feltételek iránt uj egyességet tenni.

1168. §. Ha a szerző a munka tartalmábani változtatásokkal akar uj kiadást eszközölni, ez iránt szintén uj szerződés kötendő. De a kiadás elkelte előtt, a szerző uj kiadásra csak ugy jogosittatik, ha kiadónak a meglevő példányokra nézve ahhoz mért kármentést kész nyujtani.

1169. §. A szerzőnek az uj nyomtatás vagy kiadás iránti jogai, örököseire át nem szállnak.

1170. §. Ha valamely szerző valami munkának a kiadó által elébe adott terv szerinti kidolgozását fölvállalja;

csak a kikötött jutalomra van igénye. A kiadót utóbbra az egész szabad kiadási jog illeti.

1171. §. Ezen szabályok térképekre, helyirati rajzolatokra, és hangszerzeményekre is alkalmazandók. Az utánnyomtatás korlátolásai a közrendtartási törvényekben foglaltatvák.

Az 1164—1171. §§-okat a K. T.-nek a kiadói ügyletekre vonatkozó rendelkezései (515. s kk. §§.), részben a szerzői jogról szóló 1884 : XVI. t.-cz. pótolják.

Gazdák és cselédek közti szerződés.

1172. §. A gazdák és cselédek közötti jogok és kötelezettségek az ez iránt fennálló különös rendszabályokban foglaltatvák.

A gazda és a házi (belső) cseléd közti jogviszonyt az 1870 : XIII. t.-cz., a gazdasági (külső) cselédekre vonatkozót pedig az 1907 : XLV. t.-cz. szabályozza.

Szolgálatok iránti egyéb terhes szerződések.

1173. §. Azon szerződések, melyeknél fogva valamely dolog, vagy cselekvény, valami felvállalt cselekvényért igéretik, a terhes szerződések iránt általában és különösen az ezen fejezetben felállitott szabályok szerint itélendők meg.

1174. §. Amit valaki tudva, lehetelen, vagy tilos cselekvény eszközlésére adott, többé vissza nem követelheti. Mennyire legyen jogositva a közügyész annak elfoglalására, a közrendtartási rendeletek határozzák meg. De ha valamely tilos cselekvény megakadályozása végett adatott valami annak, ki azt el akarta követni; akkor a visszakövetelésnek helye van.

V. ö. 879. §.; katonai Btk. 384. §.

HUSZONHETEDIK FEJEZET.

A vagyonközösség iránti szerződésekről.

Közkereseti társaság keletkezése. Fogalom.

1175. §. Oly szerződés által, melynek erejével két vagy több személy beleegyez abba, hogy egyedül fáradságokat, vagy dolgaikat is, közös haszonra egyesitsék, közkereseti társaság alakittatik.

V. ö. 825., 826., 833. §§. K. T. 61—257. §§. a keresk. társaságokról, 64—124. §§. a keresk. közkereseti társaságról. Az alkalmi egyesülésről v. ö. K. T. 62. §.

Fölosztás.

1176. §. Amint valamely társaság tagjai csak egyes dolgokat vagy összegeket; vagy bizonyos dolgok egész nemét, péld. minden árukat, minden fekvő birtokokat, vagy végtére egész vagyonokat, kivétel nélkül közösségre szánják, a társaság nemei is különbözők és a társulati jogok többé vagy kevésbé kiterjedtek.

1177. §. Ha valami társasági szerződés az egész vagyonra szól; az alatt mégis csak a jelenvaló értetik. De ha a jövendőbeli vagyon is bele foglaltatik; akkor csak a szerzett, nem pedig az öröklött értetik alatta, ha csak mind a kettő világosan ki nem köttetett.

A fölállitás alakja.

1178. §. Oly társasági szerződések, melyek csak a jelenlevő, vagy csak a jövendőbeli vagyonra vonatkoznak, érvénytelenek, ha az egyik vagy másik fél által beadott vagyon rendesen össze nem iratott és fel nem jegyeztetett.

A vagyonközösségre vonatkozó szerződés érvényességéhez az optkv. 1178. §-a értelmében megkivántatik, hogy a közös vagyon meghatároztatván, a használat módja és feltételei is megállapittassanak. (C. 90. decz. 29. 3214.)

[**1179. §.** Mikép kelljen a társasági szerződést kereskedők közt alakitani, az illető sorkönyvbe iktatni, s közhirré tenni, a kereskedelmi és közrendtartási külön törvények határozzák meg. Ha csak egyes ügyletek üzetnek közösen, akkor elég, ha az ez iránt készitett szerződés a kereskedési könyvekben előjő.]

V. ö. a K. T.-nek a kereskedelmi társaságokra vonatkozó rendelkezéseit.

1180. §. Mind a jelenvaló, mind a jövendőbeli egész vagyon közössége iránti szerződést, mely rendesen csak házastársak között szokott tétetni, a házasulási egyezvényekről szóló fejezetben ez iránt adott rendszabályok szerint kell megitélni. A jelen

rendszabályok a szerződés által létesült vagyonközösség egyéb nemeire vonatkoznak.

A szerződés és valóságos hozzájárulás hatálya.

1181. §. A társasági szerződés a tulajdonszerzési czimek közé tartozik ugyan, de maga a szerzés, s a javak vagy dolgok közössége, csak azok átadása által jő létre.

V. ö. K. T. 69. §.

Alaptőke.

1182. §. Mindaz, mi világosan a közös ügylet üzésére volt határozva, a társaság tőkeértékét vagy alaptőkéjét teszi. A többi, melylyel mindegyik tag bir, mint elkülönözött vagyon tekintetik.

1183. §. Ha pénz, elhasználható, vagy el ugyan nem használható, mindazáltal pénzértékben számitott dolgok tétetnek be; akkor nemcsak az abból szerzett haszon, hanem az alaptőke is, azon tagtársakra nézve, kik ahhoz járultak, közös tulajdonnak tekintendő. Ki a közhaszonra csak fáradságát igéri forditani, annak a nyereséghez ugyan van, de a főtőkéhez nincs igénye. 1192. §.)

V. ö. K. T. 84., 118. §§.

A tagtársak jogai és kötelességei; az alaptőkéhezi járulás.

1184. §. Különös egyezkedés esetén kivül mindenik tagtárs köteles az alaptőkéhez egyenlő részvénynyel járulni.

V. ö. K. T. 70. §.

Közrehatás.

1185. §. Rendszerint minden tagtársak kötelesek, nagyobb vagy csekélyebb részvényökre való tekintet nélkül, a közös haszonra egyenlően közrehatni.

V. ö. K. T. 72. §.

1186. §. Egy tagtárs sincs jogositva a közrehatást egy harmadikra bizni; vagy valakit a társaságba felvenni; vagy a társaságnak káros mellékügyletre vállalkozni.

V. ö. K. T. 75., 76. §§.

1187. §. A tagtársak kötelességei szorosabban a szerződés által határoztatnak meg. Ki csak munkára kötelezte magát, az járulványnyal nem tartozik. Ki csupán csak pénz- vagy másféle járulványt igért, annak sem kötelességében, sem jogában nem áll, a közös szerzéshez más módon közrehatni.

1188. §. A társasági ügyek fölötti tanácskozásra és határozatra nézve, ha más egyesség nem létezik, a tulajdon közösségérőli fejezetben adott rendszabályok alkalmazandók. (833—842. §§.)

Az alaptőkéhezi utólagozás.

1189. §. A tagtársak több járulványra, mint a mire magokat kötelezték, nem kényszerithetők. De ha a körülmények változtával, a járulvány szaporitása nélkül a társasági czél elérése lehetetlen volna; a vonakodó tagtárs kiléphet, vagy a kilépésre szorittathatik.

V. ö. K. T. 70. §.

A rábizott ügyletek folytatása.

1190. §. Ha az ügyletek üzése egy vagy több tagtársakra bizatik; ezek meghatalmazottaknak tekintendők. Ezeknek a társasági ügyek fölötti tanácskozásaira és határozataira szintén a fenn (833—842. §§.) emlitett rendszabályok alkalmazandók.

Kárérti felelősség.

1191. §. Minden tagtárs felelős azon kárért, mit a társaságnak önvétke által okozott. Ezen kár azon haszonnal, melyet az a társaságnak különben szerzett, ki nem egyenlithető. De ha valamely tag-

társ önhatalmulag vállalt uj ügylet által a társaságnak egy részről kárt, más részről hasznot okozott: akkor aránylagos kiegyenlitésnek lesz helye. V. ö. K. T. 72. §.

A nyereség fölosztása.

1192. §. Azon vagyon, mely minden költségek és vallott károk levonása után az alaptőkén felül fenmarad, a nyereség. Maga az alaptőke azok tulajdona marad, kik ahhoz járultak; hacsak a munkák értéke a tőkéhez nem számittatott, és minden közös jószágnak nem nyilvánittatott.

1193. §. A nyereség a tőkéhez lett járulványok aránya szerint osztatik fel, és a minden tagtársak által tett munkák egymás ellenében megszünnek. Ha egy vagy néhány tagtárs csak munkálkodik, vagy ha a tőkéhez járulat mellett egyszersmind munkát is végez, akkor a fáradságokért, ha egyesség ez iránt nem létezik, és a társak meg nem egyezhetnek, az összeg, az ügylet fontosságára, a reá forditott fáradalomra és a szerzett haszonra való tekintettel, a biróság által határoztatik meg. V. ö. K. T. 84., 85. §§.

1194. §. Ha a nyereség nem készpénzből, hanem a haszonvételek más nemeiből áll; akkor az osztály a tulajdon közösségéről szóló fejezetben foglalt rendszabály szerint történik. (840—843. §§.)

1195. §. A társaság valamelyik tagtársnak kitünő tulajdonságai vagy fáradozásai tekintetéből, nagyobb nyereséget is engedélyezhet, mint arra részvényéhez képest jutna; de az ily kivételeknek törvényellenes egyezkedésekké, vagy mások megröviditésévé fajulniok nem szabad.

1196. §. Ily törvényelleni intézkedés azon szerződés, mely szerint valaki betett tőkéje iránt egy részről magát a veszteség minden veszélye ellen, mind a tőkére, mind a kamatokra nézve biztositja, s minden közrehatás alól felmenti; más részről

dig mégis a jogszerü szerződési kamatokat meghaladó nyereséget köt ki.

Csak Fiuméra hatályos. V. ö. 993. §.; 1868 : XXXI. és 1877 : VIII. t.-cz. rendelkezéseit a kamatról. V. ö. K. T. 64., 74. §§.

A veszteség fölosztása.

1197. §. Ha a társaság betételét egészen vagy részben elvesztette; a veszteség azon arányban osztatik fel, mint ellenkező esetben a nyereség felosztatott volna. Ki a tőkéhez nem adott, fáradságait veszíti.

V. ö. K. T. 85. §.

Számadás.

1198. §. Azon tagtársak, kikre a kezelés bizatott, kötelesek közös alaptőkéről és az ahhoz tartozó bevételekről s kiadásokról rendesen számadást vezetni és számot adni.

1199. §. A végszámadás, és a nyereség vagy veszteség felosztása az ügylet bevégzése előtt nem követeltethetik. De ha oly ügyletek üzetnek, melyeknek több évig tartani és évenkinti hasznot hajtani kell, a tagtársak, ha különben a főügylet miatta nem szenved, évenként mind a számadást, mind a nyereség felosztását kivánhatják. Egyébiránt a számadásokat minden tagtárs saját költségén, bármikor megtekintheti.

V. ö. K. T. 83., 85. §§.

1200. §. Ki a mérleg (bilanz) egyszerü előterjesztésével megelégszik, vagy azon jogáról is, hogy számadást követelhessen, lemondott; ha a kezelés csak egy részben is csalást bizonyit be, mind az elmult esetre, mind minden jövendő esetekre is teljes számadást sürgethet.

Nemtársakhozi viszony.

1201. §. A tagtársak, vagy meghatalmazottjaik kifejezett vagy hallgatag jogszerü beleegyezés nél-

kül, a társaság más irányában le nem köteleztethetik. [Kereskedőknél az egy vagy több tagtársnak adott czimvezetési, azaz minden okmányok és iratoknak társaság nevében aláirásárai jog kihirdetése már minden oldalróli meghatalmazást foglal magában] (1208. §.).

' A [ ] közti rész a K. T. vonatkozó rendelkezéseivel (37. s kk. §§.) hatályát vesztette.

1202. §. Oly tagtárs, ki vagyonának csak egy részével áll a társaságban, birhat a közöstől elkülönitett vagyonnal, melyről tetszése szerint rendelkezni jogositva van. Azon jogok és kötelezettségek tehát, melyekkel egy harmadik bir a társaság irányában, az egyes tagok irányábani jogoktól és kötelezettségektől megkülönböztetendők.

V. ö. K. T. 88. §.

1203. §. Ami követelése vagy fizetése tehát valakinek egyes tagtárs és nem a társaság irányában van, azt csak azon egyes tagtárstól is, és nem a társaságtól követelheti, vagy annak fizetheti le. De szintugy a társasági követelések- vagy adósságoknál is, mindenik tagtárs csak részvényéhez képest bir joggal vagy kötelezettséggel a fizetéshez, [kivévén azon esetet, mely kereskedőknél vélelmeztetik, hogy valamit mindnyájan egyért és egy mindnyájáért igértek vagy elfogadtak.]

[**1204. §.** A kereskedelmi társulat titkos tagjai azok t. i., kik annak a tőke egy részét nyereségre és veszteségre kölcsön adták, de mint tagtársak közhirré nem tétettek, többel, mint a kölcsön adott tőkével semmi esetben' sem kezeskednek. A kihirdetett társak egész vagyonukkal felelősek.

A magyar K. T. nem ismeri a titkos (csendes) társat. A kihirdetett társak egész vagyonukkal felelősek.]

A társaság fölosztása s az abbóli kilépés.

1205. §. A társaság magától felbomlik, ha a vállalt ügylet bevégeztetett; vagy többé nem folytatható; ha az egész közös alaptőke tönkre jutott, vagy ha a társaság tartamára megállapitott idő lefolyt

1206. §. A társasági jogok és kötelezettségek rendszerint a tagtárs örököseire át nem mennek. Azonban ezek, ha velök a társaság nem folytattatik, jogositvák az örökhagyónak haláláig való számadásokat előkivánni és eligazittatni. De ellenkező esetekben ők is tartoznak számot adni és eleget tenni.

1207. §. Ha a társaság csak két személyből áll, az egyiknek halálával elenyészik. Ha többekből áll; akkor a többi társakról az vélelmeztetik, hogy a társaságot magok közt még folytatni akarják. [Ezen vélelem általában a kereskedők örököseiről is áll.]

V. ö. K. T. 98., 102. §§.

1208. §. Ha a nem kereskedők által kötött társasági szerződés az örökösökre is világosan szól: akkor ezek kötelesek, ha az örökségbe lépnek, az örökhagyó akaratához alkalmazkodni; ezen akarat mindazáltal az örökös örököseire ki nem terjed; még kevésbbé alapithat örökké tartó társaságot. (832. §.)

V. ö. K. T. 98. §.

1209. §. Ha az örökös az elhunyt által a társulat részére felvállalt szolgálatokat teljesiteni nem képes; a kiszabott részbőli aránylagos levonást kell türnie.

1210. §. Ha valamely tagtárs a szerződés lényeges feltételeit nem teljesiti; ha csőd alá kerül; biróilag tékozlónak nyilvánittatik, vagy általában gondnokság alá rendeltetik; ha büntett által a bizodalmat elveszti; a társaságból idő előtt is kizárathatik.

V. ö. K. T. 98. §. 3. bek.

1211. §. A társasági szerződést idő előtt fel lehet mondani, ha azon tagtárs, kitől az ügylet üzése főleg függött, meghal vagy kilépett.

V. ö. K. T. 100. §.

1212. §. Ha a társaság tartamának ideje sem ejezetten meg nem határoztatott, sem az ügylet

természetéből meg nem határoztathatik; a szerződést minden tagtárs kénye szerint felmondhatja, csakhogy az csalárdul vagy időn kivül ne történjék (830. §.)

1213. §. A kétségbe vett, de utóbb jogszerünek nyilvánitott kizáratás vagy felmondás hatályai azon napra vitetnek vissza, amikor történtek.

[**1214. §.** A kereskedői társaság megszüntetése; nyilvános tagtársak felvétele és kilépése szintugy közhirré teendő, mint a társaság alakitása. Ezen közhirré tételből itéltetik meg a meghatalmazások ereje s tartalma is.]

Ezt a kérdést a K. T. szabályozza az egyes keresk. társaságok tekintetében külön-külön rendelkezésekkel.

A társasági vagyon felosztása.

1215. §. A társaság felosztása után eszközlendő társasági vagyon felosztásánál a fennebbi határozatokon felül, ugyanazon rendszabályok tartandók meg, melyek a tulajdon közösségérőli fejezetben, valamely közös dolog felosztása iránt általában felállittattak.

[**1216. §.** A jelen fejezetben foglalt rendeletek a kereskedelmi társaságokra is alkalmazandók, amennyiben ez iránt külön szabályok nem léteznek.]

A keresk. társaságokról csakis a K. T. és az esetleges külön törvények hatályosak.

HUSZONNYOLCZADIK FEJEZET.

A házasulási egyezvényekről.

Házasulási egyezvények.

1217. §. Házasulási egyezvényeknek azon szerződések neveztetnek, melyek a házassági egybekelés tekintetéből a vagyonra nézve köttetnek, és főkép a hozományt; hitbért; nászajándékot; vagyonközösséget; a tulajdon vagyon kezelését és haszonélvezetét; az örökösödést, vagy az értéknek halál esetére határozott életfogytiglani haszonélvezetét, és az özvegyi tartást tárgyazzák.

V. ö. 1894 : XXXI. t.-cz. 133., 134. §§.; 1886 : VII. t.-cz. 21—23. §§.

1. *Hozomány.*

1218. §. Hozomány alatt azon vagyon értetik, mely a feleség, vagy annak részére egy harmadik által, a házassági társasággal járó költekezés könynyebbitése végett a férjnek átadatik, vagy igértetik.

Annak kirendelése.

1219. §. Ha a menyasszony tulajdon vagyonnal bir, és teljes koru; akkor tőle és a vőlegénytől függ, a hozomány és egyéb kölcsönös adományok iránt magok közt mikép egyezkedni. De ha a menyasszony még kiskoru, akkor a szerződésnek az atya, vagy gyám által, a gyámsági biróság jóváhagyásával, kell köttetni.

1220. §. Ha a menyasszony illendő hozományra elégséges tulajdon vagyonnal nem bir, akkor a szülék vagy nagyszülék azon sorban, melyben a gyermekek táplálására és ellátásra kötelezvék, tartoznak leányaiknak vagy unokáiknak, férjhezmenetelők alkalmával, állásokhoz és tehetségökhöz illő hozományt adni, vagy ahhoz aránylag járulni. (141. és 143. §§.) A házasságküli leány hozományt csak anyjától kivánhat.

1221. §. Ha a szülék vagy nagyszülék az illendő hozomány kiszolgáltatásárai tehetetlenségöket hozzák föl, a jegyesek kérésére [a *biróság*] a körülményeket, mindazáltal az értékbeli állapot szoros kutatása nélkül vizsgálja meg, és ahhoz képest illendő hozományt határozzon, vagy az alól a szüléket vagy nagyszüléket mentse föl.

Az 1877: XX. t.-cz. 113. §-a értelmében — mely Fiuméra nem hatályos — biróság helyett itt is és a kk. §§-okban is gyámhatóságot kell érteni.

1222. §. Ha valamely leány szüleinek tudta nélkül vagy akaratok ellen ment férjhez, és a [*biróság*] a rosszalás okát alaposnak találja, a szülék

még azon esetben sem tartoznak neki hozományt adni, ha utóbb a házasságot helyben hagyják.

1224. §. [Az iránti kétség esetében, hogy a hozomány a szülék, vagy a menyasszony vagyonából rendeltetett-e ki, az utóbbi vétetik föl. De ha a szülék kiskoru leányoknak a hozományt, fő gyámsági jóváhagyás nélkül, már kifizették, akkor az vélelmeztetik, hogy a szülék azt tulajdon vagyonokból tették.]

Ez a §., az 1877 : XX. t.-cz. 17. §-ánál fogva, már csak Fiuméra nézve hatályos.

Átadása.

1225. §. Ha a férj magának a házasság kötése előtt hozományt nem kötött ki, akkor nincs is joga azt követelni. A kikötött hozománynak átadása, ha más idő nem állapittatott meg, a házasság kötése után mindjárt kivántathatik.

Ennek bebizonyitása.

[**1226. §.** Ha a férj vagyonára csőd rendeltetik; a csőd kiütése előtt irásban vagy szóval tett abbeli megismerése, hogy a hozományt megkapta, mindenki irányában bizonyul szolgál. De ha a megismerés csak a csőd kiütése után történik, a hitelezők ellenében bizonyitó erővel nem bir.]

Ezt a kérdést most a csődtörv. (1881 : XVII. t.-cz.) szabályai szerint kell megitélni (28., 46. §§.)

A hozomány tárgya s a férj és feleség az iránti jogai.

1227. §. Minden, a mit elárusitani és használni lehet, alkalmas hozománynak. Mig a házassági társaság folytattatik, a hozománynak és annak, a mivel ez növekedik, a haszonvétele a férjé. Ha a hozomány készpénzből, átengedett adóskövetelésekből, vagy elhasználható dolgokból áll, ugy őtet a teljes tulajdon illeti.

Az optkv. 1227. §-a értelmében a nő férjétől hozományi ingóinak kiadását, illetve azok értékének megtéritését azon az alapon, hogy férjét elhagyva, ettől különváltan él, még nem követelheti, hanem csak akkor, ha a házassági kötelék közöttük jogerős itélettel feloldva lett. (C. 99. decz. 16. I. G. 479/99.)

Az optkv. 1227. §. szerint a nö készpénzbeli hozománya a férj tulajdonává válik s ha a férj a házasság tartama alatt szerezte meg a nö által igényelt tárgyakat, akkor azok még az esetben is a férj tulajdonát képezik, ha a szerzés a nő hozományi pénzéből történik. (C. 901. máj. 15. I. G. 165/1901.) A nő készpénzbeli hozománya azáltal, hogy abból a férj gazdaságához ingóságok vásároltattak, ingatlanná nem vált; az ily esetben tehát az optkv.-nek nem az 1828. §-ában az ingatlan javakból álló hozományra, hanem az 1227. §-ában a készpénzhozományra vonatkozó rendelkezései alkalmazandók. (C. 903. jun. 2. I. G. 58/1903.)

1228. §. Ha a hozomány ingatlan javakból, jogokból vagy ingó szerekből áll, melyek az állag kiméléséve! hasznosithatók; ugy a feleség mindaddig tulajdonosául, s a férj haszonélvezőül tekintetik, mig be nem bizonyittatik, hogy a férj a hozományt bizonyos árban átvette, és magát csak ezen pénzösszeg visszaadására kötelezte.

1229. §. Törvény szerint a hozomány a férj halála után feleségére, és ha az előbb hal meg, ennek örököseire száll. Ha a nő vagy örökösei abból kizárandók lennének, annak világosan meg kell határoztatni. Ki a hozományt önkényt adja, kikötheti, hogy a férj halála után az reá szálljon vissza.

2. *Hitbér.*

1230. §. A mit a vőlegény, vagy egy harmadik a menyasszonynak a hozomány szaporitására rendel ki, hitbérnek neveztetik. Erre nézve a feleséget a házasság alatti élvezet nem illeti ugyan; de ha a férjét tuléli, akkor őtet, külön egyezkedés nélkül, a szabad tulajdon is illeti, habár a férjnek az ő tulélése esetére a hozomány le nem köttetett is.

1231. §. Sem a vőlegény, sem szülei nem köteleztetnek hitbér ajánlásra. Mindazáltal szintazon módon, mely szerint a menyasszony szüléi kötelesek annak hozományt rendelni, a vőlegény szüléi is tartoznak ennek, tehetségökhöz képesti kiházasitást adni. (1210—1223. §§.)

3. Nászajándék.

1232. §. Azon ajándék, melynek az első reggeleni adását a férj feleségének igéri, nászajándéknak neveztetik. Ha ez igértetett, akkor kétség esetében az vélelmeztetik, hogy a házasság három első éve alatt már átadatott.

4. Vagyonközösség.

1233. §. A házassági összeköttetés, a házastársak között, vagyonközösséget magában meg nem állapit. Ahhoz külön szerződés kivántatik, melynek köre és jogszerü alakja az előbbi fejezet 1177. és 1178. §§. szerint itéltetik meg.

1234. §. A házastársak közötti vagyonközösség, rendszerint csak halál esetére értetik. Ez a házastársnak jogot ad annak feléhez, a mi a kölcsönösen közössé tett javakból a másik házastárs elhunyta után, még fenn fog maradni.

1235. §. Oly közösségnél, mely az egész vagyonra vonatkozik, az osztály előtt, minden adósságok, kivétel nélkül; oly közösségnél pedig, mely csupán a jelenlevő; vagy csupán a jövendőbeli vagyont tárgyazza, csak azon adósságok vonandók le, melyek a közös jószág hasznára fordittattak.

1236. §. Ha valamely házastárs ingatlan jószággal bir, s a másik házastársnak a közösség iránti joga a nyilvánkönyvekbe beiktattatik; akkor ez az iktatás által a jószág állaga felére oly dologbani jogot nyer, melynél fogva egyik házastárs ezen felerészről nem rendelkezhetik; de a kebelezés által a házasság alatti haszonvételekre igényt nem nyer. A házastárs halála után az életben maradt felett a maga részének szabad tulajdona azonnal illeti. Mindazáltal az ily bekeblezés a jószágra előbb beiktatott hitelezők kárára nem válhatik.

5. Az eredeti vagy szerzett vagyon igazgatása és haszonélvezése.

1237. §. Ha a házastársak vagyonuk hovafor-
ditása iránt semmi különös egyességre nem léptek

mindegyik házastárs megtartja előbbi tulajdonjogát, és arra, amit mindegyik fél a házasság alatt szerez vagy bármi módon nyer, a másiknak igénye nincs. Kétség esetében az vélelmeztetik, hogy a szerzemény a férjtől származik.

Az optkv. 1237. §. zárpontjában foglalt az a vélelem, amely szerint a házasság tartama alatt szerzett dolgok a férj tulajdonai, az emlitett §. értelmében megdöntetik annak bizonyitásával, hogy a férj adósságai miatt lefoglalt dolgok a házasság tartama alatt a nő vagyonából szereztettek. (C. 901. decz. 18. I. G. 504/1900.)

1238. §. Mig a feleség ellent nem mondott, azon jogvélelem áll, hogy szabad vagyona igazgatását a férjre mint törvényszerü képviselőjére bizta.

Ha a nőnek a házasság megkötése alkalmával saját vagyonát tevő pénzértéke volt és ezt az értéket ugyanakkor férjének valóban átadta, az optkv. 1238. §. szerint a vélelem amellett van, hogy a nő férjét annak a vagyonnak igazgatásával bizta meg; következésképen az optkv. 669., 1218., 1227—1229. és 1237—1239. §§. rendelkezéseinek egybevetéséből nyilvánvaló, hogy akár hozomány, akár csak egyéb külön vagyon volt az az érték, ennek az alapértékére nézve tulajdonjogát megtartotta s igy az erre az alapértékre a nő halála után öröklési igényt támasztó rokonokkal szemben a tulélő férj tartozik bizonyitani oly tényeket, amelyekből jogilag következtetni lehetne arra, hogy az az alapérték jogszerü czimen a férj tulajdonába ment át, avagy annak az alapértéknek a nő halálával esedékessé vált visszaadási kötelezettségétől a férj egyébként szabadult. (C. 901. febr. 13. I. G. 618/1900.)

1239. §. A férj az ily igazgatásra nézve átalában ugy tekintetik ugyan, mint más meghatalmazott ügyigazgató: de csak az alapvagyonért, vagy tőkéért felelős. Az igazgatása alatti haszonvételekről, hacsak világosan ki nem köttetett, számadással nem tartozik; sőt ez az igazgatás megszüntetés napjáig kiegyenlitettnek tekintetik.

1240. §. A feleség nem tartozik azon haszonélvezetről számolni, melyet férjének engedett ugyan át, de a házasság alatt maga huzott; azonban a házastársak szabadságában áll, az ily hallgatag engedett igazgatásokat megszüntetni.

1241. §. Sürgős esetekben, vagy ha valami kár veszedelme forog fenn, a férjtől a vagyonnak igazgatását, még ha az neki világosan és minden-

korra átengedtetett is, el lehet venni, Ellenben ő is jogositva van felesége rendetlen gazdálkodásának gátat vetni, és őt a törvényes rendszabályok mellett, még tékozlónak nyilvánittatni.

6. *Özvegyi tartás.*

1242. §. Az, mi a feleségnek, özvegysége esetére, élelmül rendeltetik, özvegyi tartásnak neveztetik. Ez az özvegyet a férj halála után azonnal illeti és mindég három hónapra előre fizetendő.

1243. §. Az özvegyet illeti még férjének halála után hat hétig, és ha terhes, szülése után hat hét lefolytáig a hagyatékbóli rendes élélmezés. De mig ezen élelmezésben részesül, özvegyi tartást nem huzhat.

1244. §. Ha az özvegy férjhez megy, az özvegyi tartáshozi jogát elveszti.

A hozomány, hitbér és özvegyi tartás biztositása.

1245. §. Ki a hozományt átadja, jogositva van az átadásnál, vagy ha utóbb veszedelem áll be, attól, ki azt átveszi, kellő biztositást kivánni. Gyámság alatti menyasszonynak gyámjai és gondnokai a hozomány, nemkülönben a kikötött hitbér és özvegyi tartás biztositását a főgyámsági biróság jóváhagyása nélkül el nem engedhetik.

Az optkv. értelmében az engedmény csak akkor létesül, ha a hitelező követelését másra átruházta, de másfelől az átruházás hatálya nem függ attól, hogy az engedményező adósa az engedményről értesitessék. (C. 98. nov. 29. I. G. 370.)

Házastársak és jegyesek közti ajándékozások.

1246. §. A házastársak közötti ajándékozás érvényes-, vagy érvénytelensége, az ajándékozások iránt általában fennálló törvények szerint itéltetik meg.

V. ö. optkv. 943. §.; 1886 : VII. t.-cz. 22. §.; 1894 : XXXI. t.-cz. 89. §.

1247. §. Az, mit a férj feleségének ékszerekben, drágakövekben és más drágaságokban pipereül adott, kétség esetében nem kölcsönzöttnek, hanem ajándékozottnak tekintetik. De ha egyik jegyes a másiknak, vagy harmadiknak is az egyik vagy másik félnek valamit a jövendő házasság tekintetéből igér vagy ajándékoz; ha a házasság az ajándékozó vétke nélkül meg nem történik, az ajándékozás visszahuzható.

Kölcsönös végrendeletek.

1248. §. A házastársaknak szabad ugyanazon egy végrendeletben egymást kölcsönösen, vagy más személyeket is nevezni örökösökül. Az ily végrendelet is visszahuzható, de az egyik fél visszahuzásából a másik fél visszahuzását következtetni nem lehet. (583. §.)

V. ö. 1876 : XVI. t.-cz. 13. §.

1249. §. Házastársak közt örökszerződés is köttethetik, mely által a jövendő hagyaték vagy annak egy része igértetik és az igéret elfogadtatik (602. §.) De az ily szerződés érvényességére szükséges, hogy irásba foglalva, az irásbeli végrendelet minden kellékeivel készittessék.

V. ö. 1876 : XVI. t.-cz. 33. §.

Az örökségi szerződés, melynél fogva a jövendőbeli hagyaték, vagy annak egy része eligértetetik és az igéret elfogadtatik, jövendőbeli házastársak (602. §.) között is, ha a házasság megkötése közöttük bekövetkezik. (1817. jun. 26. udv. rend., ig. törv. gyüjt. 134. sz.; 73. sz. függelék az optkv. hiv. kiadáshoz.)

1250. §. Gyámság alatti házastárs a neki igért nem káros hagyatékot elfogadhatja ugyan; de a tulajdon hagyatékáróli intézkedés, a biróság jóváhagyása nélkül, csak annyiban állhat meg, amennyiben az érvényes végrendelet.

Ez a §. az 1877 : XX. t.-cz. 6. §-a, illetve a nőre nézve az 1874 : XXIII. t.-cz. következtében, csak Fiuméra nézve hatályos.

A beiktatott föltételek iránti rendszabály.

1251. §. Mi a szerződéseknéli feltételekről általánosan mondatott, a házastársak közötti örökszerződésekre is alkalmazandó.

Az örökszerződés hatálya.

1252. §. Még a nyilvánkönyvekbe bekeblezett örökszerződés sem akadályozza a házastársat, hogy vagyonával, mig él, tetszése szerint ne bánhassék. Az abból eredő jog fölteszi az örökhagyó halálát; a szerződési örökös azt, ha az örökhagyót tul nem éli, sem másokra nem ruházhatja, sem jövendő öröksége végett biztositást nem követelhet.

1253. §. Örökszerződés által a házastárs a végrendelkezési jogról egészen le nem mondhat. Egy tiszta negyedrész, melyet sem valakinek járó kötelesrész, sem más adósság nem terhelhet, törvény szerint mindég fenmarad szabad végrendelkezésre. Ha az örökhagyó arról nem rendelkezett, az még sem a szerződési örökösre, bár az egész hagyaték neki igértetett volna is, hanem a törvényes örökösökre száll.

Annak elenyészte.

1254. §. Az örökszerződés a másik házastársnak, kivel köttetett, kárára vissza nem huzathatik, hanem csak a törvények rendelete szerint érvénytelenittethetik. A szükségörökösök jogai szintugy fenmaradnak, mint más végrendelet ellenében.

Halálesetérei haszonélvezet. (Életfogytiglani jog.)

1255. §. Ha egyik házastárs a másiknak vagyona haszonélvezetét, a tulélés esetére, átengedi, ez által az élők közti szabadon intézkedhetésben nem korlátoltatik, a haszonélvezés joga (509—520. §§.) csak a szabadon elörökithető vagyonbeli hagyatékra vonatkozik.

1256. §. De ha valamely ingatlan jószág haszonélvezete, az átengedő beleegyezésével, a nyilvánkönyvekbe bekebeleztetik; akkor az ezen jószágra nézve többé rövidséget nem szenvedhet.

1257. §. Azon esetben, ha a tulélő fél ismét házasságra lép, vagy a haszonélvezetet másnak akarja átengedni, a meghalt házastárs gyermekeinek jogok van azt kivánni, hogy az nekik évenkinti illő fizetés mellett átengedtessék.

A feleség nem készpénzből álló hozományra tulajdonjogát nem veszti el. Ha a házastársak külön egyezségre nem lépnek, mindegyike megtartja előbbi tulajdonjogát és arra, mit egyik a házasság alatt külön szerez vagy egyébként nyer, a másiknak igénye nincs. (C. 905. szept. 5. I. 9. 92/1905.)

1258. §. Azon házastársnak, ki a másik házastárs egész hagyatékának, vagy egy részének haszonélvezetéhez igényt tart, nincsen joga a törvényes örökösödés esetében a törvény által számára kiszabott részt követelni. (757—759. §§.)

Egygyermekités.

1259. §. Az egygyermekités, azaz oly szerződés, melynélfogva különböző házasságbóli gyermekek, az örökösödésre nézve, egymással egyenlőknek tartandók, jogi hatálylyal nem bir.

A vagyon elkülönzése: 1. csőd.

[1260. §. Ha a férj vagyona fölött, még éltében, csőd nyittatik, akkor a feleség, a hitelezők ellenében, még nem követelheti ugyan a hozomány visszaadását és a hitbér kiadatását, hanem csak a házasság felbontása esetérei biztositásokat. Ezen felül jogositva van a csődnyitás idejétől fogva, özvegyi tartás élvezetét s ha ez kikötve nincs, a hozomány élvezetét igényelni. De ezen egyik vagy másik élvezetrei igénynek nincs helye, ha bebizonyittatik, hogy a férj vagyonkörülményei hanyatlásának a feleség az oka.]

Ezt a kérdést a csődtörvény 46. §-a szabályozza.

1261. §. Ha a feleség vagyona kerül csőd alá, a házasulási egyezvények változatlan maradnak.

1262. §. Ha a házastársak közt vagyonbeli közösség köttetett ki, ez az egyik vagy másik házas-

társ csődje által megszünik, és a közöttöki közös vagyon ugy osztatik fel, mint halál esetében.

2. Önkénytes elválás.

1263. §. Ha a házastársak abban egyeznek meg, hogy elválva éljenek; akkor megegyezésöktől függ az is, aminek egyuttal mindég meg kell történni (103—105. §.), hogy házasulási egyezvényeiket fentartják-e? vagy azokat mikép akarják megváltoztatni.

3. Birói elválasztás.

1264. §. De ha az elválás birói itélet által mondatott ki, s vagy egyik fél sem, vagy mindenik oka az elválásnak, akkor az egyik vagy másik házastárs kivánhatja, hogy a házasulási egyezvények megszüntnek nyilvánittassanak; mi fölött a biróság által az egyezség mindenkor megkisérlendő. (108. §.) Ha az egyik fél vétlen, akkor annak szabadságában áll, a házasulási egyezvények fentartását vagy megszüntetését, vagy a körülményekhez képest, illő tartást kivánni.

V. ö. 1894: XXXI. t.-cz. 90—94. §§.

4. A házasság érvénytelenitése.

1265. §. Ha valamely házasság érvénytelennek nyilvánittatik, a házasulási egyezvények is szétbomlanak; a vagyon, amennyiben meg van, az előbbi állapotba esik vissza. De a vétkes fél a vétlennek kármentesitéssel tartozik. (102. §.)

5. Fölbontása esetében.

1266. §. [Ha a házasság felbontása (115. és 133. §§.), mindkét házastárs kivánságára, legyőzhetlen ellenszenvök miatt, megengedtetik; akkor a házasulási egyezvények, amennyiben azok iránt egyesség nem történik (177. §.), mindkét félre nézve elenyésznek.] Ha a házasság felbontása itélet álta'

rendeltetik, akkor a vétlen házastársat nemcsak teljes elégtétel, hanem a megrendelt elválási időpontjától fogva, mindaz illeti, mi a házasulási egyezvényekben számára, a tulélés esetére, kiköttetett. Az érték, mely iránt vagyonközösség létezett felosztatik, mint haláłakor, és az örökszerződésbeli jog a vétlennek a halál esetére fenmarad; a törvényes örökösödésre (757—759. §.) az elválasztott, habár vétlen házastárs, igényt nem tarthat.

A [ ] közti rész nem hatályos, mert a házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-cz. nem ismeri a házasságnak kölcsönös beleegyezés alapján fölbontását.

HUSZONKILENCZEDIK FEJEZET.

A szerencseszerződésekről.

Szerencseszerződések.

1267. §. Azon szerződés, mely által még bizonytalan előnynek reménye igértetik és fogadtatik el, szerencseszerződés. Ez ahhoz képest, amint érte valami viszont igértetik, vagy nem, a terhes vagy visszteher nélküli szerződések közé tartozik.

Az olyan szerződés, amely szerint az örökös a hagyatékhoz tartozó és telekkönyvileg megjelölt ingatlanokból őt megillető törvényes örökségi járandóságát, még mielőtt a reá szállandó örökségre nézve leltár felvétetett, harmadik személynek meghatározott vételár mellett, a tehermentes átadás és a birtokbabocsátás mellett elidegenitette, az optkv. 1267. és 1268. §§-ban megjelölt szerencseszerződésnek, amelynek tárgya az örökös javára megnyilt örökség mint bizonytalan előny reménye volna, nem tekintethetik, hanem egyszerü adásvételi ügyletet képez, amelynél az örökösnek, mint eladónak, a vételár követeléséhez való joga, az ő szerződésileg elvállalt kötelezettsége teljesitésétől van függővé téve. (C. 99. szept. 29. I. G. 291/99.)

1268. §. Szerencseszerződéseknél az érték felén tuli sérelem miatti jogorvoslatnak nincs helye.

Szerencseszerződések nemei.

1269. §. Szerencseszerződések; a fogadás, a játék és a sors; reménylett jogokról vagy jövendő-

beli még bizonytalan dolgokról kötött minden adásvevési és egyéb szerződések: továbbá az életjáradékok, a társulati ápoló intézetek, végtére a biztositási és tengerhajóskölcsöni szerződések.

1. Fogadás.

1270. §. Ha mind a két fél előtt még ismeretlen esemény iránt, magok között, annak számára, kinek állitását az eredmény igazolja, bizonyos jutalomban egyeznek meg: ez által fogadás létesül. Ha a nyertes fél a kimenetel iránt bizonyosságban volt, s ezt a másik fél előtt eltitkolta; ez által csalárdság vétkébe esik, és a fogadás érvénytelen. A vesztes fél pedig, ki előtt a kimenetel előre tudva volt, ajándékozónak tekintendő.

1271. §. Jóhiszemü és különben megengedett fogadások annyiban kötelezők, amennyiben a kikötött jutalom nemcsak igérve, hanem valóban ki is fizetve, vagy letéve volt. A jutalom biróilag nem követelhető.

A lóversenyfogadásokról v. ö. 1894: XXIX. t.-cz.

2. Játék.

1272. §. Minden játék egy neme a fogadásnak. A fogadásokra nézve megállapitott jogok a játékokat illetőleg is érvényesek. Mely játékok vannak általában vagy különös osztályokra nézve eltiltva; mikép büntetendők azon személyek, kik tiltott játékokat űznek és azok, kik nekik arra menhelyet adnak, a közrendtartási törvények határozzák meg.

A szerencsejátékokról v. ö. 1879: XL. t.-cz. 87—91. §§.

3. Sors.

1273. §. Magánszemélyek közti, fogadásra vagy játékra czélzó, sorsvetés, a fogadások és játékok iránt megállapitott rendszabályok szerint itéltetik meg. De ha osztálynak, választásnak vagy p

reskedésnek kell sors által eldöntetnie; akkor a többi szerződésekbeli jogok állnak be.

1274. §. Az álladalmi sorsjátékok, nem a fogadás és játék tulajdonsága szerint, hanem az irántok mindegyik esetben közhirré tett tervek szerint itélendők meg.

V.: 1868: XV., 1889: IX., 1897: VII. t.-cz.

4. Remény-vásár.

1275. §. Ki valamely jövendő termés meghatározott mértékeért aránylagos árt igér, az rendes adásvevési szerződést köt.

1276. §. Ki valamely dolognak jövendő haszonvételeit átalányban, vagy aki az azokrai reményt meghatározott áron veszi meg, szerencseszerződést tesz; ő szenvedi az egészen meghiusult várakozás veszélyét; de minden rendes nyert használatok is őt illetik.

Különösen bányarészé.

1277. §. Valamely bányabeli részvény bányarésznek neveztetik. A bányarész megvétele a merényes szerződések közé tartozik. Az eladó csak a bányarész valóságáért kezeskedik és a vevő tartozik magát a bányászati törvényekhez alkalmazni.

V. ö. 1854. bányatv. 138—142. §§.

Vagy örökségé.

1278. §. Az eladó által birtokba vett, vagy legalább reá szállott örökség megvevője, az eladónak, mint örökösnek nemcsak jogaiba, hanem kötelességeibe is lép, amennyiben ezek nem csupán személyesek. Ha tehát az adásvevésnél leltár nem vétetik alapul, az örökségvétel is merényes ügylet.

1279. §. Oly dolgokra, melyek az eladót a hagyatékból nem mint örököst, hanem más alapnál fogva, péld. mint előhagyomány, mint hitbizomány,

mint örökhelyettesitmény, mint adósságkövetelés, illetik és örökjog nélkül is illették volna, az örökségvevő igénynyel nem bir. Ellenben mindent megkap, amivel maga az örökség növekedik, történjék bár ez valamely hagyományosnak, vagy örököstársnak hiányzása által, vagy bármi más módon, amennyiben az eladónak arra igénye lett volna.

1280. §. Mindaz, mit az örökös az örökjognál fogva kap, mint péld. a huzott hasznok és követelések, a tömeghez odaszámittatik; ellenben mind az, mit az örökség átvételére, vagy a hagyatékra, a magáéból forditott, a tömegből levonatik. Ide tartoznak a kifizetett adósságok; a már kielégitett hagyományok, adók és birói illetmények; s ha világosan más egyezkedés nem történt, a temetési költségek is.

1281. §. Amennyiben az eladó az örökséøet, az átadás előtt maga igazgatta, a vevőnek arra nézve ugy felelős, mint más ügyviselő.

1282. §. Az örökségi hitelezők és hagyományosok pedig kielégittetésök végett, mind az örökség vevője, mind maga az örökös ellen fordulhatnak. Ezeknek, mint szintén az örökségi adósoknak jogai, az örökség eladása által változtatást nem szenvednek és az egyiknek örökségbe lépése a másikra nézve is érvényes.

1283. §. Ha az örökség eladásánál leltár vétetett alapul: akkor az eladó azért jót áll. Ha az eladás ily összeirás nélkül történt, akkor örökjogának valódiságáért, aszerint, amint azt előadta és vêtke által a vevőnek okozott minden kárért felelős.

3. Életjáradék.

1284. §. Midőn valakinek pénzért vagy pénzre becsült dologért, bizonyos személy élte fogytáig, meghatározott évenkénti fizetés igértetik; ez életjáradéki szerződés.

Az optkv. 1284. §-a értelmében életjáradéki szerződés csak akkor jön létre, ha a vagyon átvevője évi készpénzbeli teljesitésre kötelezi magát és nem akkor is, ha az ellenszolgáltatás természetben eltartásból áll. (C. 902. jan. 17. I. G. 518/1901.)

1285. §. Az életjáradék tartama, az egyik vagy másik félnek, vagy egy harmadik életétől is függhet. Kétség esetében évnegyedenkint előre fizettetik s minden esetben annak halálával végződik, akinek életétől függött.

1286. §. Annak, ki magának életjáradékot kötött ki, sem hitelezői, sem gyermekei nem jogositvák a szerződés felforgatására. Szabadságokban áll mindazáltal, az elsőbbeknek, kielégittetésöket az életjáradékokból keresni; az utóbbiaknak pedig, a járadék nélkülözhető egy részének letéteményezését kivánni, avégett, hogy az őket törvény szerint illető tartást arra biztosithassák.

V. ö. 530., 672., 673., 950. §§.; 1881: LX. t.-cz. 130., 193. §§.; 1883 : XLIV. t.-cz. 58. §. 10. p.; 1893 : XVIII. t.-cz. 1. §.

6. *Társulati gyámoló intézetek.*

1287. §. Azon szerződés, melynél fogva bizonyos betétek által, a tagtársak, azok feleségei vagy árváik számára közös tartási tőke alapittatik, az efféle intézet természetéből és céljából s az iránta megállapitott feltételekből itélendő meg.

[1288. §. Ha valaki azon kár veszedelmét, mely mást annak vétke nélkül érhetne, magára vállalja, s annak bizonyos dijért a kikötött kárpótlék kiszolgáltatását megigéri, biztositási szerződés jő létre. A biztositó e mellett a véletlen kárért és a biztositott a megigért dijért, kezeskedik.]

Az 1288—1291. §§. hatályukat vesztették a K. T.-nek a biztositási ügyletre vonatkozó rendelkezései következtében.

7. *Biztositási szerződés.*

[1289. §. Ezen szerződés rendszerinti tárgya a vizen vagy szárazon szállitandó áruk. De más dolgok, péld. házak és telkek is biztosithatók tüz, viz és más veszedelmek ellen.]

[1290. §. Ha a véletlen kár, melyre nézve a kármentesités biztosittatott, megtörténik; tartozik a biztositott, ha legyőzhetlen akadály nem jő közbe, vagy más egyezkedés nem történt, a biztositót a felől, ha azon egy helyben léteznek, három nap alatt, különben pedig azon határidő alatt értesiteni,

mely valamely távollévő által tett igéret elfogadásának tudatására rendeltetett (862. §.). Ha a bejelentést elmulasztja; a balesetet bebizonyitani nem tudja; vagy a biztositó bebizonyithatja, hogy a kár a biztositottnak vétkéből származott; ugy ez a biztositott összegre semmi igénynyel sem bir.]

[1291. §. Ha a dolog végelveszte a biztositott elött, vagy annak veszedelem nélküli állapota a biztositó elött, a szerződésköléskor már tudva volt; ugy a szerződés érvénytelen.]

8. Tengerhajóskölcsön és tengeri biztositások.

1292. §. A tengeri biztositásra nézvei határozatok; valamint a tenger-hajóskölcsöni szerződések iránti rendszabályok, a tengeri törvények tárgya.

HARMINCZADIK FEJEZET.

A kártéritési és elégtételi jogról.

Kár.

1293. §. Kárnak neveztetik minden hátrány, mely valakinek vagyonában, jogaiban, vagy személyében okoztatott. Ettől különbözik azon haszon elmaradása, melyet valaki a dolgok rendes folyama szerint várhat.

V. ö. 1323. §. Bővebben l. Márkus: Magyar magánjog III. kötet.

Károsités forrásai.

1294. §. A kár egy másiknak vagy jogellenes cselekvényéből vagy elmulasztásából, vagy véletlen esetből ered. A jogellenes megkárositás vagy önkéntesen, vagy önkéntelenül tétetik. Az önkéntes károsítás pedig, részint gonosz czélzaton alapszik, midőn a kár tudva és akarva, részint hibán, midőn az vétkes tudatlanságból, vagy a kellő figyelem, vagy a kellő szorgalom hiánya miatt okoztatott. Mind a kettő véteknek neveztetik.

V. ö. 1323. §.

A kártéritésrei kötelezettségről: 1. Vétek által.

1295. §. Mindenki jogositva van a kártevőtől azon kár megtéritését követelni, melyet az nek

vétke által okozott; okoztatott bár a kár valami szerződési kötelesség megszegése által, vagy szerződésre való vonatkozás nélkül.

1296. §. Kétség esetében azon vélelem áll, hogy a kár más vétke nélkül támadt.

V. ö. 1311. §.

1297. §. De egyszersmind az is vélelmeztetik, hogy minden, ki ép észszel bir, képes a szorgalom és figyelem azon fokára, melyet közönséges képességek mellett valamire forditni lehet. Aki oly cselekvényeknél, melyekből más jogainak rövidsége származik, a szorgalom, vagy figyelem e fokát elmulasztja, az magát hibával terheli.

Az a körülmény, hogy valamely vasuttársaság az engedélyezett vasutvonalat a kereskedelmi minister által jóváhagyott terv alapján épiti ki, a szomszéd birtokosokat nem akadályozza abban, hogy a létesitett épitmény által telkeik állagában vagy azok használata tekintetében okozott káraik megtéritését a vasuttársaság ellen birói uton követelhessék. (C. 902. febr. 18., ápr. 25. — C. 70. sz. polg. t. ü. döntv.)

1298. §. Ki azt állitja, hogy szerződésszerü vagy törvényszerinti kötelezettségének teljesitésében önvétke nélkül akadályoztatott, az bebizonyitással köteles.

Különösen: a) *szakértők.*

1299. §. Ki valamely hivatalt, művészetet, iparüzletet, vagy kézmüvességet nyilván követ; vagy ki szükség nélkül önként oly ügyletet vállal magára, melynek kivitelére sajátszerü műismeretek, vagy nem közönséges szorgalom kivántatik, ez által azt tudatja, hogy a szükséges szorgalomra és a megkivántató nem közönséges ismeretekre magát képesnek hiszi; ezek hiányáért tehát felelős. De ha az, ki az ügyletet reá bizta, annak tapasztalatlanságát tudta; vagy közönséges figyelem mellett tudhatta, akkor a hiba egyszersmind ez utóbbit is terheli.

Az optkv. 1299. §. rendelkezéséhez képest az a felelősség, a mi terheli a vállalkozót az általa elkészitett munkában az ő hibájából esetleg létező, vagy esetleg utóbb keletkezett

hiányok és hibák iránt, kiterjed azokra a hibákra és hiányokra is, amelyek a vállalkozó mint szakértő részéről már a vállalkozásnál felismerhető talajviszonyoknál fogva az elvállalt és keresztülvitt terv célszerütlen volta okából merültek fel. (C. I. G. 92/1901.)

1300. §. A szakértő akkor is felelős, ha jutalomért, művészetéhez vagy tudományához tartozó ügyekben, hibából ad káros tanácsot. Ez eseten kivül a tanácsadó csak oly kárért kezeskedik, melyet tanácsadásával másnak tudva okozott.

V. ö. Az orvosok műhibáiról: 1890: XI. t.-cz. 2. §.; BTK. 60., 291., 310. §§. — KBTK. 25. §.; ipari alkalmazottaknak baleset elleni védelméről v. ö. 1893: XXVIII. t.-cz.; az alkalmazottak baleset elleni biztositásáról v. ö. 1907: XIX. t.-cz. Halál- vagy testi sértés okozásáért kártalanitást a BTK. 291., 292., 310. §§. szabnak meg. A vasutak kártéritő kötelességéről halál vagy testi sértés esetén v. ö. 1874: XVIII. t.-cz.

b) *Több részvevők által okozott kárról.*

1301. §. Valamely jogellenesen okozott kárért több személyek is lehetnek felelőssé, midőn közösen, közvetlenül vagy közvetve, csábitás, fenyegetés, parancsolás, segités eltitkolás s eff. által; vagy csak a rossznak megakadályozásárai különös kötelezettség elmulasztása által is, ahhoz járultak.

V. ö. 1879: XXXI. t.-cz. 10., 109. §§.; BTK. 69—74., 125., 370—373., 374—378., 447., 448. §§.; köztisztviselőnél: 1886: XXI. t.-cz. 90., 94. §§.; 1886: XXII. t.-cz. 87. §.; 1876: XIII. t.-cz. (cselédtv.) 38., 39., 110. §.

1302. §. Ily esetben, ha a károsítás hibán alapszik és a részvételek meghatározhatók, mindegyik csak a maga hibája által okozott kárért felel. De ha a kár szántszándékkal okoztatott, vagy ha az egyeseknek károsításbani részvételei meg nem határozhatók; akkor mindnyája egyért és egy mindnyájáért felelős; annak mindazonáltal, ki a kárt megtéritette, a többiek elleni visszkeresete fenmarad.

V. ö. BTK. 308. §.

1303. §. Mennyiben tartoznak több adóstársak csupán kötelezettségök teljesitésének elmulasztásáért felelősséggel, a szerződés mivoltából itélendő meg.

1304. §. Ha valamely károsításnál egyszer-

smind a kárositott részérőli vétek is fordul elő; akkor ez a kárt a kárositóval aránylag szenvedi; és ha az arány meg nem határozható, azzal egyenlő részben.

2. Joghasználat.

1305. §. Ki jogával a jogszerü korlátok közt él, az abból másra háramolható kárért nem felelős.

3. Véletlen vagy önkéntelen cselekvény.

1306. §. Azon kárt, melyet valaki vétkén kivül, vagy önkéntelen cselekvény által okozott, rendszerint nem tartozik megtériteni.

1307. §. De ha valaki önvétke által magát elmuló elmezavarodási állapotba hozta; az ebben okozott kár is az ő vétkének tulajdonitható. Ugyanez áll egy harmadikról is, ki a kárositónál ezen állapotot önvétke által idézte elő.

1308. §. Ha őrültek vagy kábák, avagy gyermekek kárositanak meg valakit, ki arra valami vétke által maga szolgáltatott alkalmat, ez megtérítést nem követelhet.

1309. §. Ezen eseten kivül, a megtérités őt azon személyektől illeti, kiknek a kár, az ily személyekre nézve rájok bizott felvigyázat elmulasztása miatt tulajdonitható.

1310. §. Ha a károsodott ily módon megtérítést nem nyerhet; akkor azon körülmény fontolóra vételével, hogy a károsító, mind a mellett, hogy rendesen ép észszel nem bir, a meghatározott esetben mégis nem terheltetik-e vétekkel; vagy hogy a károsodott, a károsító iránti kiméletből, a védelmet nem mulasztotta-e el; vagy végtére, a károsító és a károsodott értékére tekintve, a biró az egész megtéritést, vagy legalább annak méltányos részét itélje meg.

V. ö. 1879: XXXI. t.-cz. 84. §.

4. *Véletlen eset.*

1311. §. A puszta véletlen eset azt éri, kinek értékén vagy személyén történik. De ha valaki a véletlen esetet vétke által idézte elő; ha véletlen kárositások megelőzésére irányzott törvényt szegett meg; vagy magát szükség nélkül idegen ügyletekbe avatta; akkor minden kárért, mely azon kivül be nem következett volna, felelős.

V. ö. 905., 965., 967., 1047., 1051., 1155., 1333., 1420., 1425. §§.

1312. §. Ki másnak valamely szükség esetében szolgálatot tett, annak nem tudatik be azon kár, melyet el nem háritott; hacsak abban mást, ki még többet tett volna, vétke által nem akadályoztatott. De ezen esetben is, a bizonyosan szerzett hasznot az okozott kárba beszámithatja.

5. *Idegen cselekvények miatt származott kárról.*

1313. §. Mások jogellenes cselekvényeiért, melyekben valaki részt nem vett, rendszerint nem is felelős. Még azon esetekben is, hol a törvények ellenkezőt rendelnek, fennmarad a vétkes elleni visszkeresete.

V. ö. 1341. §.

Kivételek.

1314. §. Ha valaki valamely szolgálatbeli személyt bizonyitvány nélkül fogad fel; vagy testi, avagy kedélyi állapota miatt veszedelmes személyt szolgálatában tudva megtart; vagy ismeretes gonosztevőnek szállást ad; akkor a házi gazdának és háznépnek azon személyek veszedelmes minősége által okozott kár megtéritésére nézve felelős.

1315. §. Hasonlókép felelős az is, ki tudva ily veszedelmet; vagy aki valamely ügyletre alkalmatlan személyt rendelt, azon kárért, melyet egy harmadik e miatt szenvedett.

V. ö. 1111., 1161., 1299. §§.; 1854. bányatv. 196. §.; cselédtv. 81., 113. §§.; ipartv. 90. §.; KT. 402. §.; vasuti üzletszab. 75. §.; 1892: XXV. t.-cz. (berni egyezm.) 29., 80. cz.

1316. §. Vendégfogadósok, hajósok és fuvarosok felelősek azon kárért, melyet önnön cselédeik, vagy az általok odautasitott szolgálatbeliek valamely utasnak az átvett dolgokban az ő házuknál, vagy hajójukon, avagy a szállitmányban okoznak. (970. §.)

1317. §. Mennyire vállaltatik el a kárérti jótállás, nyilvános szállitó intézeteknél, a külön rendszabályok határozzák meg.

1318. §. Ha valaki, valamely veszedelmesen felfüggesztett vagy állitott dolog leesése; vagy valamely lakbóli kidobás vagy kiöntés által károsittatik, az, kinek lakásából a kidobás vagy kiöntés történt, vagy a dolog leesett, a kárért felelős.

V. ö. 1879: XL. t.-cz. 117—119. §§.

1319. §. Abbeli valószinü veszedelem miatt, hogy valamely czimtábla, edény, vagy valami járt tér fölött felfüggesztett vagy fölállitott dolog leeshetnék s az arra menőkben kárt tehetne, még senkit sem illet a biró előtti kereset; hanem igenis mindenkinek van joga a közbiztonság végett a veszedelmet a közrendtartási hatóságnál feljelenteni.

6. Állat által okozott kárról.

1320. §. Ha valaki valamely állat által károsittatik, ezért az felelős, ki azt arra ösztönözte, ingerelte, vagy megőrizni elmulasztotta. Ha ilynemü vétek senkire sem bizonyitható, akkor a kártétel véletlen esetnek tartatik.

V. ö. 1879: LX. t.-cz. 102., 121., 122. §§.; 1888: VII. t.-cz. 149—154. §§.

1321. §. [Ki a maga földén idegen marhát talál, azért még jogositva nincs azt megölni. Azt hozzá illő erővel elüzheti, vagy ha általa kárt vallott a magánzálogolás jogát annyi darab marhára

nézve gyakorolhatja, amennyi kármentesitésre elegendő. Mindazonáltal köteles nyolcz nap alatt a tulajdonossal kiegyezkedni, vagy keresetét biró elébe terjeszteni; különben pedig a bezálogolt marhát visszaadni.]

1322. §. [A bezálogitott marhát akkor is vissza kell adni, ha a tulajdonos más illő biztositást nyujt.]

Az 1321. és 1322. §-t, Fiume kivételével, a hol még hatályosak, pótolják: 1879: XXXI. t.-cz. (erdőtv.) 100., 103., 104. §§.; 1894: XII. t.-cz. (mezőrendőri tv.) 87., 89., 90. §§.

Kártérités nemei.

1323. §. Hogy az okozott kár megtérittessék, mindennek az előbbi állapotba kell visszahelyeztetnie, vagy ha ez lehetetlen, a becsüárnak pótványoztatnia. Ha a megtérités csak a vallott kárt illeti, akkor tulajdonkép kártalanitásnak; de amennyiben a megszünt nyereségre s az okozott megsértés jóvátételére is kiterjed, teljes elégtételnek neveztetik.

1324. §. Gonosz szándékból, vagy feltünő gondatlanság által okozott kár esetében, a károsodott teljes elégtételt; egyéb esetekben pedig csak tulajdonképpeni kártalanitást követelhet. E szerint kell azon esetben, hol a törvényben ezen általános kifejezés „kártérités“ fordul elő, megitélni, hogy a kártérités melyik neme teljesitendő.

V. ö. K. T. 271., 272., 280. §§.; v. ö. még K. T. 273., 277. §§. 1884: XVI. t.-cz. (szerzői jog) 19., 23., 34. §§.; 1895: XXXVII. t.-cz. (szabadalom) 52., 58., 59. §§.; 1890: II. t.-cz. (védjegy) 27. §.; 1881: LIX. t.-cz. 97. §. (perujitás).

Különösen: 1. a testbeli kártérités.

1325. §. Ki valakit testében megsért, viseli a sértett gyógyitási költségeit; neki az elmaradott, vagy ha a sértett a keresetre tehetetlenné lesz, a jövendőre elmaradó keresményét is megtériti, [s ezen fölül annak kivánságára, a kitudott körülményekhez mért fájdalomdijat fizet.]

A testi sértés miatt fájdalomdij még az ország azon részeiben sem követelhető, amelyen az optkv. van érvényben, mert a Btk. 311. §-a fájdalomdijról nem szól, és mert ennek amely az egész ország területére kiterjed, 485. §-a által az optkv. 1325. §-ának a fájdalomdijra vonatkozó rendelkezése is hatályon kivül helyezettnek tekintendő. (C. 906. márcz. 14. 1441/905.) V. ö. BP. 168., 486., 489., 491—493., 589. §§.

1326. §. Ha a megsértett személy a bántalmazás által elcsufittatott: ezen körülmény, főkép ha az nőnembeli, annyiban tekintetbe veendő, a menynyiben jövendő szerencséje ez által gátoltatik.

1327. §. Ha valamely testi sértésből halál következik, akkor nem csak minden költségek, hanem a megöltnek hátrahagyott özvegye és gyermekei részére, mindaz, amit azok ez által vesztettek, megtéritendő.

A vaspályák okozta halál vagy testi sértés esetére való kártéritésről v. ö. 1874: XVIII. t.-cz. V. ö. BTK. 292., 311. §§.

1328. §. Ki valamely nőszemélyt elcsábit, s vele gyermeket nemez, megfizeti a szülés és gyermekágy költségeit és az első rész harmadik fejezetében megállapitott atyai kötelességeket teljesitendi. Mely esetekben kelljen az elcsábitást mint egyszersmind büntettet, vagy sulyos rendőri kihágást büntetni, a büntető törvény foglalja magában.

2. *A személyes szabadságbeli kártérités.*

[**1329. §.** Ki valakit erőszakos elragadás, magánfogságba tétel, vagy szántszándékkal jogellenes letartóztatás által, szabadságától megfoszt; tartozik a megsértettnek előbbi szabadságát megszerezni, és teljes elégtételt szolgáltatni. Ha szabadságát többé meg nem szerezheti, tartozik nejének és gyermekeinek, szintugy mint a megölésnél, kártéritést szolgáltatni.]

3. *Becsületbeli kártérités.*

[**1330. §.** Ha valakinek becsületsértések által valóságos kár, vagy nyereségelmaradás okoztatott; akkor az jogositva van, kártalanitást, vagy teljes elégtételt követelni.]

Az 1329. és 1330. §§. tárgyalta kérdésekről most a BTK. rendelkezik. Nevezetesen a törvényellenesen fogvatartás kártalanitásáról v. ö. BTK. 198. §.; a személyes szabadságnak magánszemélyek által megsértéséről v. ö. BTK. 317—326. §§. Az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsg. fogság s esetében való kártalanitásról v. ö. BP. 576—589. §§.

4. *Vagyonbeli sértéseknél.*

1331. §. Ha valaki értékében szándékosan vagy másnak szembetünő gondatlansága által károsittatik; jogositva van, az elmaradt nyereséget is és ha a kár valamely büntetőtörvény tiltotta cselekvény által, vagy pajkosságból és kárörömből okoztatott, a kéjbecsárt követelni.

1332. §. Azon kár, mely kisebb foku hibából vagy gondatlanságból okoztatott, azon közönséges érték szerint térittetik meg, melylyel a dolog a kártételkor birt.

Különösen a fizetésbeni késedelem által. Késedelmi kamatok.

1333. §. Azon kár, melyet az adós hitelezőjének a tartozott tőkepénz kikötött megfizetésbeni késedelem által térittetik meg (995. §.)

V. ö. 816., 902., 904., 965., 1051., 1064., 1118., 1135., 1136., 1154., 1166., 1311., 1367., 1399., 1409. §§.

Azon kérdés iránt, ha az ált. polg. tvk. 1333. §-nak alkalmazására, ne legyen-e kimutatható pénzértékkel biró tárgyak késleltetett kiszolgáltatására is kiterjesztendő, Ő cs. k. Felsége a legfőbb törvényszék 1841. okt. 18. előterjesztése folytán, az 1841. decz. 11. l. f. határozványával, a következő világositást méltóztatott jóváhagyni: Az ált. polg. tvk. 1333. §-nak rendelete, minden pénzbeli követelésekre, akár kölcsönből, akár más jogczimből származzanak, alkalmazandó; de nem az oly követelésekre, melyek nem pénzösszletek, hanem más dolgok, vagy szolgálmányt, még ha azoknak czime kölcsön volna is, tárgyaznak. (1842. jan. 18. udv. rendelv. 75. sz. függelék az optkv. hiv. kiadásához.) A késedelmi kamatokról az 1895 : XXXV. és 1895 : XXXVI. t.-cz. rendelkeznek; csak az utóbbi hatályos Fiuméra nézve is.

1334. §. Késedelem terheli az adóst átalában, ha a törvény, vagy szerződés által meghatározott fizetési napot meg nem tartja; vagy ha azon esetben, midőn a fizetési idő meghatározva nincs, a birói vagy biróságküli megintés napja után a hitelezővel ki nem egyezett.

V. ö. K. T. 282., 283. §§.; 352—358. §§.; csődtv. 64. §.

1335. §. Ha a hitelező, birói megintés né-

kül, a kamatokat a tőkeadósság mennyiségeig engedte növekedni, elenyészik azon joga, hogy a tőkétől további kamatokat követelhessen. Mindazáltal a perinditás napjától kezdve ismét lehet kamatokat kivánni.

A pótványozási szerződések föltétele. (Kötbér.)

1336. §. A szerződő felek különös egyességre léphetnek az iránt, hogy azon esetre, ha az igéret vagy éppen nem vagy nem kellő módon, vagy későn teljesittetnék, a kár megtéritése helyett, bizonyos pénz- vagy más összeg adassék meg (912. §.) [De kölcsönöknél, azon összeg, melyet a biró a fizetésbeli késedelem miatt itél meg, a legmagasabb jogszerü kamatokat fölül nem haladhatja.] Más esetekben a megtéritési összeg, ha az adós által tulságosnak bizonyittatik be, a biró által, netalán szakértők meghallgatása után, mérséklendő. A megtéritési összeg lefizetése, különös egyezkedés esetén kivül, föl nem ment a szerződés teljesitése alól.

Azon kérdésre: vajjon az ált. polg. tkv. 1336. §. szerint, a kölcsönnél, a szerződési vagy késedelmi kamatok mellett, van-e helye még a fizetés késleltetése miatti szerződési kártalanitási összegnek is? a kért utasitás, az ált. polg. tvk. 1333. és 1336. §§-ra utalólag oly értelemben adatik, hogy: A kártalanitási összeg, melyet az ált. polg. tvk. 1336. §-hoz képest, a biró kölcsönnél megitél, zálogadás mellett egy évre száztól hatot, a törvényes vagy kikötött kamatok hozzáadásával, tul nem haladhat. (1828. jun. 13. udv. rend., ig. törv. §-ai 2647. sz.; 76. sz. függelék azt optkv. hiv. kiadásához.)

A [ ] közti rész tek. v. ö. 1877: VIII. t.-cz. 2. §.; K. T. 373. §.

A károsító örököseinek kötelezettsége.

1337. §. A kár és az elmaradt nyereség megtéritésére, vagy a kitüzött pótványösszeg megfizetésére való kötelezettség, a vagyonon fekszik, átszáll az örökösökre.

V. ö. 46., 102., 355., 377., 378., 384., 1012., 1047., 1061., 54., 1155., 1160. §§.; 1894: XXXI. t.-cz. 4. §.

Kártalanitási javaslat.

1338. §. A kártérités iránti jog, rendszerint, mint minden egyéb magán jog, a rendes biró előtt keresendő. Ha a károsító egyszersmind valamely büntetőtörvényt is áthágott, ugy őtet a kiszabott büntetés is éri. De a kártérités tárgyalása ezen esetben is, a mennyiben az a büntető törvények által a büntető biróságra, vagy a közrendtartási hatóságra nem bizatott, a polgári biróságot illeti.

V. ö. 1893: XVIII. t.-cz. 65., 97., 105., 215. §§.

[1339. §. A testi sértések, a szabadság jogtalan bántalmai, és a becsületsérelmek, a körülmények minőségéhez képest, vagy mint büntettek, a büntető biróság által, vagy mint sulyos rendőri kihágások, s ha ezen osztályok egyikéhez sem tartoznak, mint vétségek a közrendtartási felsőbbség által vizsgáltatnak és büntettetnek meg.]

1340. §. Ezen hatóságok azon esetben, ha a kártalanitás közvetlenül meghatározható, tartoznak iránta azonnal a jelen fejezetbeni rendszabályok szerint határozni. De ha a kártérités közvetlenül meg nem határoztatik, az itéletben átalában kifejezendő, hogy a károsítottnak kártalanitási keresetjoga a törvény utjára fenhagyatik. Ezen ut a károsítottnak bünvádi esetekben is és más esetekben mind a két félnek fenhagyatik, ha a megtéritésnek a büntető hatóság általi meghatározásában meg nem nyugodnának.

A magánjogi igény érvényesitéséről és biztositásáról a bünv. elj. folyamán v. ö. 1896: XXXIII. t.-cz. 486—493. §§.

1341. §. A biró vétke ellen a felsőbb hatóság előtt emeltetik panasz. Ez a panaszt hivatalból vizsgálja és itéli meg.

V. ö. a birák és bir. hivatalnokok felelősségéről szóló 1871: VIII. t.-cz.; továbbá 1871: LI. t.-cz. (bir. végrehajtók) 20. §.; 1881: LX. t.-cz. 21. §.; 1875: X. t.-cz. (kézbesitők) 6. §. A tvhatósági tisztviselők felelőssége tek. v. ö. 1886: XXI. t.-cz. 89—92. §§. (Budapest); 1872: XXXVI. t.-cz. 115—117., 130. §§.; a községi elöljáróság felelősségéről 1886: XXII. t.-cz. 36., 73., 86—88., 95. §§.; az adóbehajtókéról 1883: XLIV. t.-cz. 85—87., 90., 92. §§.; 1889: XXVIII. t.-cz. 8. §. V. ö. még a végrehajtás okozta kár megtéritéséről 1881: LX. t.-cz. 48., 17[?] 236. §§. Bővebbet l. Márkus: Magyar magánjog III. k.

HARMADIK RÉSZ.

A személyi és dologi jogok közös meghatározás.

ELSŐ FEJEZET.

A jogok és kötelezettségek megerősitéséről.

A jogok közös meghatározásai.

1342. §. Mind a személyi jogok, mind a dologi jogok és ezekből eredő kötelezettségek egykép erősittethetnek, változtathatnak és szüntethetnek meg.

Valamely jog megerősitésének módjai.

1343. §. Valamely kötelezettség biztositásának és valami jog megerősitésének azon jogszerü módjai, melyek által a jogositottnak uj jog engedtetik, következők: egy harmadiknak az adósért való magalekötelezése, és az elzálogositás.

1. *Egy harmadiknak köteleztetése által.*

1344. §. Egy harmadik a hitelezőnek az adósért magát háromfélekép kötelezheti le: először, ha az adósságot a hitelezőnek beleegyezésével mint egyedül fizető vállalja magára; továbbá ha a kötelezettséghez adótárskép járul; végtére, ha a hitelező kielégitésére azon esetben kötelezi magát, ha a főadós kötelezettségét nem teljesitit.

1345. §. Midőn valaki a hitelező beleegyezésével egy másiknak egész adósságát átvállalja; a

kötelezettség nem megerősittetik, hanem átváltoztatik, miről a jövő fejezetben leszen szó.

V. ö. K. T. 20. §.; 1881 : LX. 183. §.

a) *Kezesül.*

1346. §. Ki a hitelező kielégitésére magát azon esetre kötelezi, hahogy a főadós a kötelezettséget nem teljesiti, az kezesnek és a közötte és a hitelező közt kötött egyezés kezességi szerződésnek neveztetik. E mellett az első adós még mindig főadós marad és a kezes csak mint utóadós jő hozzá.

b) *Adóstársul.*

1347. §. Midőn valaki valamely kötelezettséghez, a kezes javára szolgáló feltétel nélkül, adóstársképpen járul; ez által több adóstársak közössége keletkezik, melynek jogszerü következményei a szerződésekről általában szóló fejezetben kitett rendszabályok szerint itélendők meg (888—896. §§.).

Kártalanitási kezes.

1348. §. Ki a kezesnek azon esetre, ha kezesség által károsodnék, kármentést igér, kármentési kezesnek neveztetik.

Ki vállalhat kezességet.

1349. §. Másnak kötelezettségeit, minden nemi különbség nélkül magára vállalhatja mindenki, kit vagyonának szabad igazgatása illet.

A kir. közjegyzőt illető kivételről v. ö. 1874 : XXXV. t.-cz. 49. §. a) p.

Minő kötelezettségekért.

1350. §. Kezeskedni nem csak öszletekért és dolgokért, hanem megengedett cselekvények és elmulasztások iránt is lehet, azon haszonra vagy

kárra vonatkozólag, mely azokból a biztositottra nézve támadhat.

V. ö. 1373. §.; 1881 : LX. t.-cz. 231. §.

1351. §. Oly kötelezettségeket, melyek jogosan soha fenn nem állottak, vagy már megszüntettek, sem átvállalni, sem megerősiteni nem lehet.

V. ö. 1883 : XXV. t.-cz. 28. §. (korcsmai hitel).

1352. §. Ki oly személyért kezeskedik, ki személyes minőségénél fogva magát nem kötelezheti, az habár e körülmény előtte tudva nem volt is, gyetemleges adóstárskép van lekötelezve (896. §.).

V. ö. 1877 : XX. t.-cz. 20., 113. §§., a kiskoruak és gondnokoltak kezességvállalásáról.

A kezesség terjedelme.

1353. §. A kezesség tovább nem terjesztethetik, mint a kezes magát világosan kinyilatkoztatta. Ki valamely kamatozó tőkéért kezeskedik, az csak azon hátralevő kamatokért felelős, melyek behajtására a hitelező még jogositva nem volt.

V. ö. 1390. §.

1354. §. Azon ellenvetéssel, mely szerint valamely adós, a törvény rendelete szerint, vagyona egy részének a maga élelmezésére való megtartását követelheti, a kezes nem élhet.

V. ö. csődtörv. 5. §.

Hatálya.

1355. §. A kezes rendszerint csak akkor jöhet kereset alá, ha a főadós, a hitelezőnek birói vagy biróságküli megintésére, kötelezettségét nem teljesitette.

1356. §. De a kezes, még ha világosan csak azon esetre kezeskedett is, hahogy a főadós fizetni nem képes, előleg vonathatik perbe, ha a főadós

csőd alá került, vagy azon időben, midőn a fizetésnek történnie kellene, nem tudni hol tartózkodik és a hitelező hanyagsággal nem vádoltathatik.

V. ö. a szavatos tek. 1868 : LIV. t.-cz. 78. §., 1881 : LIX. t.-cz. 9., 10. §§., 893 : XVIII t.-cz. 23., 140. §§. — V. ö. még 1868 : LIV. t.-cz. 225. §.; csődtörv. 199., 226. §§.; K. T. 270. §.; V. T. 66., 67., 82., 83., 91. §§.

1357. §. Ki magát, mint kezes és kész fizető kötelezte, mint egyetemleges adóstárs az egész adósságért felelős; a hitelező önkényétől függ, hogy előleg a főadóst, vagy a kezest, vagy mind a kettőt egyszersmind akarja-e kereset alá vonni (891. §.).

1358. §. Ki más adósságát megfizeti, a hitelező jogaiba lép és jogositva van az adóstól a megfizetett adósság megtéritését követelni. E végre a kielégitett hitelező köteles a fizetőnek minden meglevő jogvédveket és biztositékokat kiszolgáltatni.

V. ö. 1422., 1423. §§.; V. T. 69. §.; csődtörv. 69. §.

1359. §. Ha ugyanazon egész mennyiségért több személyek kezeskedtek; akkor mindegyik az egész összegért felelős. De ha egyik közülök az egész adósságot kifizette; akkor ezt, ugy mint az adóstársat (896. §.), a többiek ellen a visszapótlás joga illeti.

1360. §. Ha a hitelezőnek a kezesség elvállalása előtt, vagy ennek alkalmával, még ezen kivül a főadós, vagy egy harmadik által zálog is adatik; még mindig szabadságában áll ugyan, a kezest sorszerint (1355. §.) idézni perbe; de arra jogositva nincs, hogy annak kárára a záloggal felhagyjon.

1361. §. Ha a kezes vagy készfizető a hitelezőt kielégitette, a nélkül, hogy a főadóssal egyetértett volna; akkor ez amazok ellen mindazt ellenvetheti, amit a hitelezőnek ellenvethetett volna.

1362. §. A kezes a kármentési kezestől kár-

mentést csak akkor követelhet, ha magának a kárt nem önvétke által okozta.

V. ö. 1348. §.

Kezesség elenyésztének módjai.

1363. §. A kezes kötelezettsége aránylag az adós kötelezettségével szünik meg. Ha a kezes magát csak bizonyos időre kötelezte, ugy csak azon időig felelős. Valamely kezestársnak felmentése, ennek a hitelező irányában használ ugyan, de a többi kezestársak irányában nem (896. §.).

V. ö. 1444., 1445., 1449. §§.

1364. §. Azon idő folyamata alatt, melyben az adós fizetni tartozott volna, a kezes, habár a hitelező kielégitését nem szorgolta is, kezessége alól még fel nem szabadul; de jogositva van követelni az adóstól, ha annak beleegyezésével kezeskedett, hogy az neki biztositást szerezzen. A hitelező is felelős a kezesnek annyiban, a mennyiben ez, annak az adósság behajtásábani késedelmessége miatt, a megtéritési visszkeresetben kárt vall.

V. ö. 1438. §., V. T. 68. §.

1365. §. Ha alapos aggodalom merül föl az adósnak fizetésrei tehetetlensége, vagy az örökös tartományokból, melyek számára ezen törvénykönyv rendelve van, eltávozása iránt; akkor a kezesnek joga van, a kezeslett adósságra nézve, az adóstól biztositást kivánni.

1366. §. Ha a kezeslett ügylet bevégeztetett; számvetés és a kezesség megszüntetése követeltethetik.

1367. §. Ha a kezességi szerződés nem jelzáloggal, sem kézi záloggal meg nem erősittetett, a kezesnek halála után három esztendő alatt elenyészik, ha a hitelező időközben elmulasztotta az örö-

köstől a lejárt adósságot biróilag vagy biróságon kivűl követelni.

V. ö. 1445. §. — Ő cs. k. Felsége méltóztatott az 1837. aug. 19. lf. határozványában, abbeli fölmerült költségek iránt, nyilvánitani, hogy az ált. polg. tvk. 1367. §-nak rendelete, mely szerint a jelzáloggal vagy kézizáloggal meg nem erősitett kezességi szerződések az adósság iránti megintés elmulasztása esetében, a kezes halála után 3 év alatt elenyésznek, azoknak örökeire, kik magukat kezesekül kötelezték, nem alkalmazandó. (1837. szept. 19. udv. rendelv., ig. törv. gyüjt. 229. sz., 78. sz. függelék.)

2. *Zálogszerződés által.*

1368. §. Zálogszerződésnek azon szerződés neveztetik, mely által az adós, vagy helyette más valaki, valami dologra a hitelezőnek valóságos zálogjogot enged, következőleg annak az ingó zálogot átadja, vagy az ingatlant zálogkönyvileg leköti. Valami zálog szándékolt átadása iránti szerződés még nem zálogszerződés.

A zálogszerződés hatálya.

1369. §. Mi a szerződéseknél általában jogos, az a zálogszerződésre nézve is áll; ez a két oldalról kötelező. A zálogoló tartozik a kézi zálogot jól megőrizni, és azt az elzálogitónak, mihelyt az eleget tesz, visszaadni. Ha jelzálog forog fenn; a kielégitett hitelező tartozik az elzálogitót azon karba helyezni, hogy ez kötelezettségének a jelzálogkönyvekbőli kitöröltetését eszközölhesse. A zálogitónak és zálogosnak a zálogbirtokkal járó jogai s kötelezettségei, a második rész hatodik fejezetében határoztattak meg.

1370. §. A kézi zálogos köteles az elzálogitónak záloglevelet adni, és abban a zálog megkülönböztető ismérveit leirni. A záloglevélben a zálogszerződés lényeges feltételei is előadathatnak.

V. ö. 427. §.

Tilalmas föltételek.

1371. §. A zálog- és kölcsönszerződés természetével ellenkező minden feltételek és mellékszerződések érvénytelenek. Ide tartoznak abbeli egyezkedések, hogy az adóssági követelés lejáratideje után a zálog a hitelezőre szálljon; hogy azt önkénye szerint, vagy a már előre meghatározott áron elidegenithesse, vagy magának megtarthassa; hogy az adós a zálogot soha ki ne válthassa, vagy az ingatlan jószágot másnak le ne köthesse, vagy hogy a hitelező a lejárat ideje után a zálog elárusitását ne kivánhassa.

V. ö. 471. §., K. T. 305—308. §§., V. T. 106. §.

1372. §. Abbeli mellékszerződésnek, hogy a hitelezőt az elzálogitott dolog haszonélvezete illesse, jogi hatálya nincsen. Ha a hitelezőnek valamely ingó zálognak csupán használata engedtetett meg (459. §.), ezen használatnak az adósra nézve kártalan módon kell történni.

V. ö. 1877 : VIII. t.-cz. 2. §.

Mi módon kell rendszerint biztositékot nyujtani.

1373. §. Ki biztositást köteles nyujtani, ezen kötelezettetést kézi vagy jelzálog által tartozik teljesiteni. Csak azon esetben, ha zálogot adni nem képes, fogadtatnak el alkalmas kezesek.

V. ö. 341—343., 520., 688., 692., 834. s kk. §§., 1343., 1358., 1364., 1428. §§. A biztositékadás egyes különös eseteiről egyéb törvényekben l. Márkus: Magy. magánjog III. k.

1374. §. Senki sem köteles oly dolgot, melynek biztositásul kell szolgálni, magasabb árban fogadni el zálogul, mint házakat illetőleg, a becsüár felében, telkeknél pedig és ingó javaknál, annak két harmadában. Ki elegendő vagyonnal bir és a tartományban megpereltethetik, kezesnek alkalmatos.

V. ö. 1877 : XX. t.-cz. 18., 289. §§.

MÁSODIK FEJEZET.

A jogok és kötelezettségek átváltoztatásáról.

A jogok és kötelezettségek átváltoztatása.

1375. §. A hitelező és az adós akaratától függ, kölcsönös önkényü jogaikat és kötelezettségeiket átváltoztatni. Az átváltoztatás egy harmadik személy, még pedig vagy uj hitelező vagy uj adós hozzájöttével, vagy anélkül történhetik.

V. ö. 959. §.

1. *Ujitás.*

1376. §. Harmadik személy hozzájötte nélküli átváltoztatás akkor történik, midőn valamely követelésnek jogalapja vagy főtárgya cseréltetik föl, következőleg a régi köteleztetés ujba megy át.

1377. §. Ily változtatás ujitási szerződésnek (novatio) neveztetik. Ezen szerződésnél fogva az előbbi főkötelezettség megszünik, s egyszersmind az uj kezdődik.

1378. §. Az előbbi főkötelezettséggel járt kezességi, zálog- és egyéb jogok, az ujitási szerződésnél fogva elenyésznek, hacsak az érdekeltek ez iránti külön egyesség által mást nem állapitottak meg.

1379. §. Az iránti közelebbi határozatok, hogy valamely már létező kötelezettség, hol, mikor és mikép teljesittessék, és más mellékhatározatok, melyek által a főtárgyra vagy jogalapra nézve semmi változtatás sem történik, ujitási szerződésnek szintoly kevéssé tekinthetők, mint valami uj adóslevélnek, vagy valamely oda tartozó más okiratnak puszta kiadása. A mellékhatározatokbani efféle változtatás által egy harmadikra, ki ahh-

még nem hivatott, semmi uj teher sem rovathatik. Kétség esetében a régi kötelezettség feloldottnak nem tartatik, mindaddig, mig az uj mellett, jószerével fennállhat.

V. ö. K. T. 285., 287. §§.

2. *Egyesség által.*

1380. §. Oly ujitási szerződés, mely által peres vagy kétséges jogok akkép határoztatnak meg, hogy kölcsönösen mindegyik fél kötelezi magát valamit adni, tenni, vagy valamivel felhagyni, egyességnek neveztetik. Az egyesség a kétoldalulag kötelező szerződések közé tartozik, és ugyanazon elvek szerint itéltetik meg.

V. ö. 1008. §. Kiskoruak érdekében való egyezségről v. ö. 1877 : XX. t.-cz. 113. §. 11. p.

1381. §. Ki a kötelezettnek, annak beleegyezésével valamely kétségtelen, vagy kétséges jogot ingyen elenged, ajándékozást tesz. (939. §.).

Az egyesség érvénytelensége a tárgy tekintetéből.

1382. §. Vannak oly kétséges esetek, melyeket egyesség által elintézni nem szabad. Ide tartozik a házastársak közt, a házasság érvényessége iránt támadott per. Ezt csak a törvény által rendelt biróság határozhatja el.

V. ö. 1868 : LIV. t.-cz. 257. §., 1881 : LIX. t.-cz. 71. §., S. E. 21., 100. §§., 1877 : XXII. t.-cz. 42. §. A csődeljárásban kötött egyezségről v. ö. csődtv. 142—152., 160., 199—236. §§. Házközösség tek. v. ö. 1885 : XXIV. t.-cz. 11—18. §§.; 1898 : XII. t.-cz. 14. §.

1383. §. Valamely végrendelkezés tartalma iránt, annak kihirdetése előtt, egyességet kötni nem lehet. Az ez iránt tett fogadás, a szerencseszerződések elvei szerint itéltetik meg.

1384. §. Törvényszegések iránt tett egyességek csak a magánelégtételre nézve érvényesek, ez által törvényszerü vizsgálat és büntetés csak akkor há-

rittathatik el, ha a kihágások oly nemüek, hogy a hatóság csupán a felek kivánságárai hivatalos eljárásra van utasitva.

Vagy más hiányok tekintetéből.

1385. §. Valamely tévedés csak annyiban teheti az egyességet érvénytelenné, a mennyiben a személynek vagy a tárgynak lényegét illeti.

1386. §. Jóhiszemmel kötött egyességet a felényin tuli sérelem alapján megtámadni nem lehet.

1387. §. Szintugy nem erőtlenithetnek meg valamely jóhiszemmel kötött egyességet, később talált okiratok is, ha mindjárt azok valamelyik részről való teljes joghiányt fedeznének is fel.

1388. §. Valami számvetésbeli világos botlás, vagy oly hiba, mely valamely egyesség kötésekor, az összeadásban, avagy levonásban történt, a szerződő felek egyikének sem árt.

Az egyesség terjedelme.

1389. §. Oly egyesség, mely valamely különös pereskedés fölöt köttetett, más esetekre ki nem terjed. Sőt az általánfogva minden pereskedésekről szóló általános egyességek sem alkalmazhatók oly jogokra, melyek szándékosan titkoltattak el, vagy melyekre az egyező felek nem gondolhattak.

Hatálya a mellékkötelezettségek tekintetében.

1390. §. Azon kezességek és zálogok, melyek az egész, még per alatt levő jognak biztositására adattak, azon részre nézve is szolgálnak, mely az egyesség által határoztatott meg. De a kezes és egy harmadik elzálogitó részére, kik az egyességhez nem járultak, a hitelező ellen mindazon kifogások fenmaradnak, melyek az egyesség köttetése nélkül a követelés ellen tétethettek volna.

1391. §. Azon szerződés, mely által a fele

peres jogaik elintézése végett, választott birót neveznek, a törvénykezési rendtartásban határoztatik meg.

V. ö. 1868 : LIV. t.-cz. 52., 54., 495—501., 505., 507. §§.; 1881 : LIX. t.-cz. 74—79. és 94—98. §§.; v. ö. még S. E. 1. §. 5. a p.

3. Engedmény.

1392. §. Midőn valamely követelés egyik személy által a másikra ruháztatik, és ez azt elfogadja, akkor a jognak átváltoztatása uj hitelező hozzájöttével létesül. Az ily szerződés átengedésnek (Cessio) neveztetik és vagy visszteher mellett, vagy a nélkül köttethetik.

V. ö. 427., 431. §§.; 1881 : LX. t.-cz. 80. §.; 1885 : IX. t.-cz. 17. §.

Az optkv. értelmében az engedmény csak akkor létesül, ha a hitelező követelését másra átruházta, de másfelől az átruházás hatálya nem függ attól, hogy az engedményező adósa az engedményről értesittesssék. (C. 98. nov. 29. I. G. 370/98. sz.)

Az engedmény tárgyai.

1393. §. Minden elidegenithető jogok tárgyai az átengedésnek. Oly jogok, melyek a személyhez kötvék, következőleg azzal elenyésznek, át nem engedhetők. Azon adóslevelek, melyek az előmutatóra szólnak, már az átadás által átengedtetnek, s a birtoklás mellett, az átengedés egyéb bizonyságát nem szükséglik.

V. ö. 664., 1358., 1822., 1423. §§.

A hitelező által elengedett követelés, ha a lemondás ajándékozási okirat alakjában történt is, nem lehet engedmény tárgya; következőleg az ily engedmény betáblázása helyet nem találhat. (1825. ápr. 22. udv. rendelv., ig. gyüjt. 2090. sz. — 79. sz. függelék az optkv. hiv. kiadásához).

Hatálya.

1394. §. Az átvevő jogai, az átruházó jogaival az átengedett követelésre nézve, azonosok.

V. ö. 396., 1409. §.; tkvi rdts. 91. §.; 1881 : LX. t.-cz. 123. §§.

1395. §. Az átengedési szerződés által csak a követelés átruházója (engedményező) és átvevője (engedményes) között keletkezik uj kötelezettség; nem pedig az utóbbi és az átvett adós (engedményezett) között. Ennélfogva az adós mindaddig, mig az engedményes tudtára nem esik, jogositva van az első hitelezőt kifizetni, vagy vele máskép kiegyezni.

1396. §. Ezt az adós többé nem teheti, mihelyt az engedményes tudtára adatott; mindazonáltal fenmarad joga a követelés ellenébeni kifogásait előadni. Ha a követelést a jóhiszemü engedményes előtt valódinak elismerte; köteles azt mint hitelezőjét kielégiteni.

Az engedményező felelőssége.

1397. §. Ki valamely követelést ingyen enged át, következőleg elajándékoz, azért továbbá nem felelős. De ha az átengedés visszteher mellett létesül; akkor az engedményező az engedményesnek, az adósságnak mind valóságáért, mind behajthatóságáért kezeskedik, mindazáltal soha sem többért, mint ő az engedményestől kapott.

V. ö. 664., 922., 943., 945. §§.; 1881 : LX. t.-cz. 128., 129., 130. §§.

1398. §. A mennyiben az engedményes a követelés behajthatóságáról a nyilvános zálogkönyvekből magának tudomást szerezhetett, a behajthatatlanságra nézve azt kármentés nem illeti. Az engedményező oly követelésért sem kezeskedik, mely az átengedéskor behajtható volt, és csak véletlen eset, vagy az engedményes hibája miatt vált behajthatlanná.

V. ö. 443., 928., 931., 934., 935. 1311. §§.

1399. §. Ilynemü hibát követ el az engedményes, ha a követelést azon időben, midőn az felmondható, fel nem mondja; vagy ha a fizetési határidő lejártával be nem hajtja; ha az adósnak en-

ged; ha a még lehetséges biztositékot annak idejében megszerezni, vagy a birói végrehajtást sürgetni elmulasztja.

4. *Utalványozás.*

1400. §. Uj adós hozzájötte által a kötelezettség átváltoztatása ugy történhetik, ha az adós maga helyébe készfizetőül egy harmadikat állit és a hitelezőt ahhoz utalja.

Teljes utalványozás.

1401. §. Ha az utalváyos hitelező (Assignatar) a neki fizetőül utalványozott harmadikat (Assignat) az utalványozó adós helyett (Assignant) elfogadja, és az utalványozott beleegyez, az utalványozás (Assignation) teljes s az utalványos rendszerint (1046. és 1047. §§.) az utalványozó ellen követelést többé nem támaszthat.

Tökéletlen utalványozás.

1402. §. Mig ezen hármas beleegyezés meg nem történik, az utalványozás tökéletlen marad, és csak azon felekre nézve hatályos, kik egymás közt megegyesültek.

1403. §. Ha az utalványozó oly harmadikra bizta a fizetést, ki neki semmivel sem tartozik, ugy ennek szabadságában áll, ezen utalványt el, vagy el nem fogadni. Ha el nem fogadja, ugy uj kötelezettség nem létesül; ha elfogadja, akkor meghatalmazási szerződés keletkezik közötte és az utalványozó közt, de utalványossali szerződés még nem.

1404. §. Az utalványozó az utalványos által még el nem fogadott utalványt visszavonhatja. Ez esetben az utalványozott, a meghatalmazásnál fogva többé nincs jogositva a fizetést az utalványosnak teljesiteni.

1405. §. Ha az utalványos a nyert utalványt

elfogadni nem akarja, vagy ha ez az utalványozott által nem fogadtatik el, vagy ha ennek távolléte miatt be nem mutattathatik; akkor az utalványos tartozik az utalványozót a felől haladék nélkül tudósitni; ellenkező esetben a káros következésekért az utalványozónak kezeskedik.

1406. §. Ha az utalványos és az utalványozott, az utalványt elfogadták, de az utóbbi annak idejében nem fizet; akkor az utalványozó az utalványosnak ezért ugyanazon megszorítások mellett felelős, melyek szerint az engedményező a követelés valódisága és behajthatóságáért, az engedményesnek kezeskedni tartozik. (1397. és 1399. §§.).

1407. §. De ha az utalványos az utalványozottnak mint kész fizetőnek általa lett elfogadását világosan, vagy hallgatag az által nyilvánitotta, hogy eddigi adósát nyugtatványozta, vagy az adóssági okiratot annak kibocsátotta; ekkor az utalványozó az ő irányábani minden felelősség alól felszabadul.

V. ö. 1355., 1379., 1406., 1426., 1428. §§.

1408. §. Ha az utalványozó a maga adósának, mint utalványozottnak, a fizetést csak ugyanazon mértékben hagyja meg, mint az ezt neki tartozott volna teljesiteni, és az utalványost az átvétel végett hozzá utalja; akkor az utalvány, az utalványos részére engedvény gyanánt szolgál, s közte és az utalványozott között ugyanazon viszony áll elő, mely valamennyi követelés engedményese, és az engedményezett adós között, kinek az engedményes tudtára adatott, létezik.

1409. §. Ha az utalványozott oly utalvány folytán, mely egyszersmind engedményt foglal magában, a fizetést ok nélkül megtagadja; vagy ha általában valamely utalványozott, miután az utalványosnak a fizetést megigérte, azzal késedelmeskedik; a következményekért felelős. Ellenben ha a magára vállalt fizetést kellő módon s nagyobb ösz

szegben teljesitette, mint a mivel az utalványozónak tartozott; ugy ennek részéről őt megtéritvény illeti. (1014. §.).

V. ö. 1009., 1012., 1017., 1333., 1401—1403., 1431. §§.

1410. §. Kereskedők, az utalványokra nézve, a számokra fennálló különös rendszabályokhoz tartják magokat.

V. ö. K. T. 291—293., 298. §§.; 1881 : LX. t.-cz. 80. §.; 1871 : XXXIV. t.-cz. (földhitelintézet) 8., 9. §§.; 1899 : XXXVII. t.-cz. (osztrák-magyar bank) alapszab. 82. cz. Az utalvány megsemmisitéséről v. ö. 1881: XXXIII. t.-cz. 21. §.

HARMADIK FEJEZET.

A jogok és kötelezettségek megszüntetéséről.

A jogok és kötelezettségek megszüntetése.

1411. §. Jogok és kötelezettségek oly kapcsolatban állanak, hogy a jog elenyésztével a kötelezettség és a kötelezettség elenyésztével a jog szüntetik meg.

V. ö. a személy és dologjogok megszünéséről 327. §., 111. s kk. §§., 133—135., 172—178., 249—261., 283., 349—352., 392., 397., 412., 444., 467—469., 525—529., 551., 615., 726., 802. §§.; továbbá egyéb megszünési esetekről 663., 666., 696., 897., 919., 920., 978., 1117., 1118., 1153., 1154., 1166., 1210., 1363. §§.

1. Fizetés által.

1412. §. A kötelezettség főkép a fizetés, azaz annak teljesitése által oldatik föl, a minek teljesitésével valaki tartozik. (469. §.)

V. ö. K. T. 321—325. §§.; 1881 : LX. t.-cz. 41., 42., 219. §§.

A fizetés mikéntje.

1413. §. Akarata ellen sem a hitelező nem kényszerittethetik más valaminek elfogadására, mint a mit követelni valója van, sem az adós valami másnak teljesitésére, mint a mit teljesiteni köteles. Ez a kötelezettség teljesitésének idejére, helyére és módjára nézve is áll.

V. ö. 861., 905., 934. §§.

1414. §. Ha, mert a hitelező és az adós beleegyeznek vagy mert a maga a fizetés lehetetlen, fizetés helyett valami más adatik; ezen cselekvény terhes ügyletnek tekintendő.

V. ö. 662., 989., 1320., 1447. §§.

1415. §. A hitelező nem köteles valamely adósságbeli összlet lefizetését részenként vagy lehajlitás fejében fogadni el. De ha többféle adóssági összletek fizetendők, ugy az tartatik lerovottnak, melynek letisztázási szándékát az adós a hitelező beleegyezésével világosan kinyilatkoztatta.

V. ö. V. T. 38., 39. §§.

1416. §. Ha az adós szándéka kétségbe vonatik, vagy a hitelező annak ellent mond; akkor legelőbb a kamatok számitandók le, s azután a tőke; több tőkék közül pedig az, mely már felmondatott, vagy legalább lejárt, s ez után az, melylyel tartozásban maradni az adósnak legterhesebb.

V. ö. 904. §.

Mikor.

1417. §. Ha a fizetési határidő semmikép sem határoztatott meg; akkor az adósságfizetési kötelezettség csak azon napon áll be, melyen a megintés történt. (904. §.)

1418. §. Bizonyos esetekben a fizetési határidő a dolog természete által határoztatik meg. Élelmezvények legalább egy hónapra előre fizettetnek. Ha az élelmezett ez idő alatt meghal, ennek örökösei az előfizetésből semmit sem tartoznak visszaadni.

1419. §. Ha a hitelező a fizetés elfogadását halogatta; a kedvetlen következmények ő reá esnek.

1420. §. Ha a fizetés helye és módja meghatározva nincs; a fentebb (905. §.) felállitott rendszabályok alkalmazandók. Oly fizetéseket, melyek valami szerződés esetén kivül teendők, az adós csak a maga lakhelyén tartozik teljesiteni.

V. ö. K. T. 322—325., 344. §§.

Ki által.

1421. §. Valóságos és lejárt adósságot, oly személy is, ki különben nem képes a maga vagyonát igazgatni, jogszerüen lefizethet, és magát a kötelezettség alól felmentheti. De ha még bizonytalan, vagy le nem járt adósságot fizetett volna le; ugy annak gyámja vagy gondnoka jogositva van a fizetményt visszakövetelni.

V. ö. csődtörv. 7. §.

1422. §. Ha az adós helyett, ennek beleegyeztével, egy harmadik tud és akar az elvállalt kötelezettség mértékéhez képest fizetni; a hitelező tartozik a fizetést elfogadni, és jogát a fizetőnek átengedni; de ez esetben a hitelező, a csalás esetét kivéve, a követelésnek sem behajthatóságáért, sem helyességeért nem tartozik kezeskedni.

V. ö. 1295., 1358., 1397., 1447. §§.

1423. §. Az adós beleegyezése nélkül a hitelező rendszerint (462. §.) nem kényszerittethetik arra, hogy a fizetést egy harmadiktól elfogadja. De ha azt elfogadta, a fizető jogositva van, még a fizetés után is, a hitelezőt illető jognak részérei átengedtetését kivánni.

V. ö. 1431. §.

Kinek teljesitendő.

1424. §. Az adósságfizetés a hitelezőnek, vagy ennek az átvételre alkalmatos meghatalmazottjának, vagy annak teendő, kit a biróság a követelés tulajdonosául elismert. Amit valaki oly személynek fizetett, kinek vagyonát magának igazgatni nem szabad, azt annyiban köteles ismét fizetni, amennyiben a fizetmény valósággal meg nincs, vagy az átvevő hasznára nem fordittatott.

V. ö. 1008., 1017., 1026., 1030., 1031., 1394., 1395. §§.

Az adósság birói letétele.

1425. §. Ha valamely adósságot azon okból, mivel a hitelező ismeretlen, távol van, vagy az

ajánlottal be nem elégszik, vagy más fontós okoknál fogva lefizetni nem lehet: az adósnak szabadságában áll, a fizetendő dolgot a biróságnál letenni; vagy ha arra nem akalmatos, annak megőrzése végetti birói intézkedést kérni. E cselekvények mindegyike, ha jogszerüen történt és a hitelezőnek tudtára adatott, felszabaditja az adóst kötelezettsége alól és a lefizetett dolog veszélyét a hitelezőre háritja.

V. ö. V. T. 40. §.; K. T. 351. §. — V. ö. még optkv. 348., 455., 890., 1330., 1334., 1336., 1428. §§.; 1881 : LX. t.-cz. 41., 42., 93., 119., 126., 161., 162., 168., 181., 191., 198., 201., 212., 21., 242. §§.

Nyugtatványok.

1426. §. A fizető minden esetben jogositva van a kielégitettől nyugtatványt, tudniillik kötelezettsége teljesitéséről irott bizonyitványt kivánni. A nyugtatványban az adós és a hitelező neve, valamint az adósság lefizetésének helye, ideje és tárgya kiteendő, és az a hitelező, vagy annak meghatalmazottja által aláirandó.

V. ö. K. T. 48. §. 296., 298. §§.; V. T. 48., 54. §§.; 1881 : XIV. t.-cz. 13. §.

1427. §. A tőke lefizetéséről nyugtatvány azon alapos vélelmet támasztja, hogy annak kamatjai is megfizettettek.

1428. §. Ha a hitelező az adóstól adóslevelet bir; tartozik nyugtatvány kiszolgáltatásán fölül, azt visszaadni, vagy a netaláni lehajlitás fejébeni fizetést magára az adóslevélre ráiratni. A nyugtatvány nélkül visszanyert adóslevél az adósra nézve a teljesitett megfizetés jogvélelmére szolgál alapul; de ez az ellenbizonyt ki nem zárja. Ha a visszaadandó adóslevél elveszett, a fizető jogositva van biztositást követelni; vagy az összeget biróilag letenni, s azt kivánni, hogy a hitelez'

adóslevél megsemmisitését a törvénykezési rendtartáshoz képest eszközölje.

Okiratok megsemmisitéséről v. ö. 1868 : LIV . t.-cz. 529—533. §.; közforgalmu értékpapirok megsemmisitéséről: 1881 : XXXIII. t.-cz.; váltó megsemmisitéséről v. ö. V. T. 77—80. §§.; keresk. utalványokéról stb. K. T. 291., 298., 434., 542. §§.; kézizálogkölcsönjegyéről 1881 : XIV. t.-cz. 14. §., postatakarékpénzt. betétkvről 1885: IX. t.-cz. 21. §. — V. ö. még a Curia 33. sz. polg. t. ü. döntv., mely szerint a kötelezvény megsemmisitése esetén a tartozás birói letétbe helyezéséről.

1429. §. Oly nyugtatvány, melyet a hitelező az adósnak valamely lefizetett ujabbi adóssági összegről adott ki, nem szolgál ugyan bizonyságul arra, hogy más régibb adóssági összletek is kifizettettek; de ha az bizonyos jövedékeket, járadékokat, vagy oly fizetéseket illet, melyek, mint pénz-, föld-, házbér vagy tőkekamatok, ugyanazon czimen és bizonyos időben fizetendők; akkor az vélelmeztetik, hogy az, ki magát a legutóbb lejárt határidőkről nyugtatvánnyal igazolja, az előbb lejártakat is renbe hozta.

V. ö. 514., 530., 687., 947., 951., 1100., 1131., 1242., 1285., 1333. §§.

1430. §. Kereskedőkről és iparüzőkről, kik rendes vevőikkel bizonyos határidőkben szoktak számolni, szintén az vélelmeztetik, hogy nekik, ha a későbbi határidőkről számlát nyugtatványozták, az előbbi számlák is kifizettettek.

Tartozatlan fizetés.

1431. §. Ha valakinek tévedésből, habár jogi tévedés volna is az, oly dolog vagy cselekvény szolgáltatott, melyre a kiszolgáltató irányában joga nincsen, rendszerint az első esetben a dolog visszaköveteltethetik, a másodikban pedig a szerzett haszonhoz mért munkabér kivántathatik.

1432. §. Mindazáltal elévült, vagy oly adósságnak fizetése, mely csak formasági hiány miatt törvény csupán a keresetjogot tagadja meg, szint-

oly kevéssé követelhetők vissza, mintha valaki oly fizetést tesz, melyről tudja, hogy vele nem tartozik.

1433. §. De ezen rendszabály (1432. §.) azon esetre nem alkalmaztathatik, ha gyámság alatt álló, vagy más oly személy tett fizetést, ki tulajdonával szabadon nem rendelkezhetik.

1434. §. A fizetmény visszaadása akkor is kérethetik, ha az adóssági követelés bármi módon még bizonytalan; vagy ha még valamely hozzátett feltétel teljesitésétől függ. De valóságos és feltétlen adósság azért vissza nem követeltethetik, hogy a fizetés ideje még le nem járt.

1435. §. Oly dolgokat is, melyek mint valóságos tartozás adattak át, visszakövetelhet az adó az átvevőtől, ha azok megtartásának jogszerü alapja megszünt.

1436. §. Ha valaki két dolog közül önkénye szerint csak egyet tartozott adni és tévedésből mindkettőt odaadta; ugy tőle függ az egyiket vagy másikat követelni vissza.

1437. §. Valamely tartozatlan adósság megfizetésének elfogadója, jó vagy rossz lelkü birtokosnak tekintetik a szerint, a mint az adónak tévedését tudta, vagy a körülményekből gyanitania kellett, vagy nem.

V. ö. V. T. 90. §.

2. *Beszámitás.*

1438. §. Ha oly követelések találkoznak kölcsönösen össze, melyek valódiak, egynemüek és olyanok, hogy azon dolog, mely az egyiket mint hitelezőt illeti, ezáltal, mint adós által is, a másiknak kiszolgáltathatik; akkor, amennyiben a követelések egymást kiegyenlitik, a kötelezettségek kölcsönös megszüntetése (beszámitás) származik, mely m' magában a kölcsönös fizetést eszközli.

1439. §. Valódi és nem valódi, valamint lejárt és még le nem járt követelések közt nincs helye a beszámitásnak. [Mennyiben legyen csődtömeg ellen beszámitásnak helye, a törvénykezési rendtartásban határoztatik meg.]

A csődben levő beszámitásról v. ö. 1881 : XVII. t.-cz. 38—41. §§. v. ö. még K. T. 96.; 143. 239. §§.; V. T. 94. §.

1440. §. Szintugy nem számittathatnak egymásba oly követelések, melyek különböző nemü, vagy meghatározott és meghatározatlan dolgokat tárgyaznak. Önhatalmulag elvont, haszonkölcsönzött, vagy őrizet alá vett darabok átalában nem tárgyai a beszámitásnak.

V. ö. 1109. §.; S. E. 106. §.; 1868 : LIV. t.-cz. 77., 1881 : LIX. t.-cz. 8. §., S. E. 23. §. 1. p., 27. §. 3. p. 148. §.

1441. §. Az adós hitelezőjének azt be nem számithatja, ami ez által egy harmadiknak és a harmadik által az adósnak fizetendő. Sőt valamely álladalmi pénztár ellen követelhető összeget sem lehet egy másik álladalmi pénztárnak teendő fizetésbe beszámitani.

1442. §. Ha valamely követelés egymás után többekre ruháztatik át; az adós azon követelését, melylyel ő az átengedéskor annak első birlalója ellen birt, valamint azt is, mely őt az utolsó birlaló ellen illeti, beszámithatja ugyan, de nem azt is, mely őtet a közbenes birlalók valamelyike ellen illette.

1443. §. A nyilvánkönyvekbe bekebelezett követelésre nézve, az engedményes ellen, a beszámitás kifogásával csak akkor lehet élni, ha az ellenkövetelés szintén, még pedig magánál a követelésnél bevezetve, vagy az engedményesnek az utóbbiknak átvételekor tudtára adva volt.

V. ö. 1396. §.

3. Lemondás.

1444. §. Mindazon esetekben, melyekben a hitelező jogairól lemondhatásra van jogositva, arról

adósának javára is lemondhat s ez által az adós kötelezettségét megszüntetheti.

V. ö. 362., 386., 444., 445., 467., 469., 524., 803., 805., 879., 937., 1381., 1502. §§.; 1881 : LIX. t.-cz. 31. §., S. E. 127. §. (felebbvitelről lemondás).

4. *Egyesülés.*

1445. §. Valahányszor a jog a kötelezettséggel, bármi módon, egy személyben egyesül, mind a ketten elenyésznek; kivévén, ha a hitelezőnek még szabadságában áll, jogai elkülönözését követelni (802. és 812. §.), vagy ha egészen különböző nemű viszonyok állnak be. Tehát az adósnak hitelezője hagyatékábani utódlása által az örökségi hitelezők, az örököstársak, vagy hagyományosok jogaiban s az adós és kezes utáni öröklés által a hitelezőéiben semmi változás sem történik.

V. ö. 469., 526., 802., 812., 1363. §§.

1446. §. Oly jogok és kötelezettségek, melyek a nyilvánkönyvekbe bekebelezvék, az egy személybeli egyesülés által meg nem szüntetnek, mig a nyilvánkönyvekbőli kitörlés meg nem történt (469. és 526. §.)

5. *A dolog elenyészte.*

1447. §. Valamely meghatározott dolognak, véletlen egészleni semmivététele minden, még annak értéke megtéritése iránti kötelezettséget is megszüntet. Ezen elv áll azon esetekre nézve is, melyekben a kötelezettség teljesitése, vagy valamely adósság megfizetése más véletlen eset által válik lehetetlenné. De minden esetben tartozik az adós azt, mit a kötelezettség teljesitése végett kapott, mint jóhiszemü birtokos ugyan, de akként visszaadni, vagy megtériteni, hogy más kárával ne gyarapodjék.

6. *Halál.*

1448. §. Halál által csak oly jogok és kötelezettségek enyésznek el, melyek a személyre szorí

vák vagy melyek a megholtnak csupán a személyes cselekvényeit illetik.

V. ö. 15., 529., 547., 548., 831., 832., 918., 955., 1022., 1026., 1070., 1071., 1074., 1162., 1206., 1411. §§.; K. T. 289. §.; 1884 : XVI. t.-cz. (szerzői jog) 11. s kk. §§.; ipartörv. 40. §.; szabad. tv. 5., 10. §§.; védjegytörv. (1890 : II. t.-cz.) 9. §.

7. Az idő lefolyta.

1449. §. A jogok és kötelezettségek azon időnek lefolytával is elenyésznek, melyre valamely végrendelet szerződés, birói itélet, vagy a törvény által szoritvák. Mikép szüntetnek meg a törvény által meghatározott elévülés által, a következő fejezetben állapittatik meg.

V. ö. 468., 527., 608., 705., 897., 902., 1243. §§.; v. ö. még 155—159., 201., 412., 862., 924—933., 936., 967., 982., 1075., 1082., 1084., 1097., 1111., 1141. §§.

Az előbbi állapotbai visszahelyezésről.

1450. §. A polgári törvények, melyek szerint jogellenes cselekvényelk és ügyletek, ha az elévülés ellent nem áll, közvetlenül kérdés alá vehetők, az előbbi állapotbai visszahelyezést meg nem engedik. A birói eljáráshoz tartozó visszahelyezési esetek a törvénykezési rendtartásban vannak meghatározva.

V. ö. polg. tvkezési rdtsnak rendelkezéseit az igazolásról és a perujitásról.

NEGYEDIK FEJEZET.

Az elévülésről és elbirtoklásról.

Elévülés.

1451. §. Az elévülés valamely jognak, mely a törvény által meghatározott idő alatt nem gyakoroltatott, elvesztése.

Az optkvnek az elévülésre vonatkozó rendelkezései perrel érvényesitendő igényeket tárgyaznak és az elévülés azt eredményezi, hogy akár a hosszabb, akár a rövidebb elévülési idő alatt érvényesitendő igények, ha a kitüzött időben nem érvényesittetnek, többé nem érvényesithetők; de arra az esetre, midőn valaki részére perben valamely jog

tetik oda, habár a jog eredetileg, természeténél fogva, az optkv.-ben megszabott rövidebb elévülési időn belül volt is érvényesithető, ez a perujitásssal szemben ellen nem vethető, hanem a per, amennyiben erre nézve a törvényes feltételek fenforognak, az 1881 : LIX. t.-cz. 69. §-ában kitett határidő alatt, még ha rövidebb elévülési időhöz volt is kötve a per tárgya, akadálytalanul megujitható. (C. 904. márcz. 3. I. G. 610/903. sz.)

Elbirtoklás.

1452. §. Ha az elévült jog a törvényes birtoklásnál fogva egyszersmind más valakire átruháztatik; akkor elbirtokolt jognak, s a szerzés e módja elbirtoklásnak neveztetik.

Ki évithet és birtokolhat el.

1453. §. Elbirtoklás által mindenki szerezhet tulajdont is, vagy más jogokat, ki különben a szerzésre képes.

Ki ellen.

1454. §. Elévülésnek és elbirtoklásnak minden magánszemélyek ellen lehet helye, kik jogaikat magok gyakorolni képesek. Gyámság és gondnokság alatt levők ellen; egyházak, községek, és más erkölcsi testületek ellen; a közvagyon kezelői s azok ellen, kik önvétkök nélkül vannak távol, csak az alább (1494, 1472 és 1475. §§.) következő megszoritások mellett engedtetik meg.

Minő tárgyakat.

1455. §. Ami megszerezhető, azt el is lehet birtokolni. Ellenben oly dolgok, melyek lényeges minőségöknél, vagy a törvényeknél fogva nem birathatók, továbbá oly dolgok és jogok, melyek teljességgel elidegenithetetlenek, nem tárgyai az elbirtoklásnak.

1456. §. Ez okból sem a fejedelmet, mint ilyet, egyedül illő jogok, p. o. vámfelállitási, pénzverési, adóvetési s egyéb felségi jogok, elbirtoklás által meg nem szerezhetők, sem az ezen jogoknak megfelelő tartozások el nem évülhetnek.

1457. §. A fejedelmet illető, de kizárólag fenn nem tartott azon jogok, péld. erdők, vadászat, halászat s több effélék joga, álladalmi más polgárok által általában elbirtokolhatók ugyan, de a közönségesnél hosszabb időszak alatt. (1472. §.) .

1458. §. A házastársnak, atyának, gyermeknek jogai, és más személyjogok nem tárgyai az elbirtoklásnak. De azoknak, kik ily jogokat jóhiszeműleg gyakorolnak, a vétlen nem tudás, vélt jogaik ideiglenes megtartására és gyakorlására nézve javokra szolgál.

1459. §. Az emberek öncselekvényei és tulajdona fölötti jogai, péld. hogy valamely árut itt vagy amott vásároljon, rétjeit vagy vizét hasznositsa, elévülés alá nem esnek, kivévén azon esetet, ha a törvény, a gyakorlat bizonyos időszak alatti elmulasztásával, azoknak elvesztését világosan egybeköti. De ha valaki a másikat ily jog gyakorlásától eltiltotta, vagy abban gátolta; akkor a tilalom jogának birtoka az egyik részéről a másiknak szabadsága ellen azon pillanattól fogva kezdődik, melyben ez a tilalomnak vagy a gátlásnak engedett, s ez által, ha minden egyéb kellékek megvannak, az elévülés vagy elbirtoklás eszközöltetik. (313. és 351. §§.)

Az elbirtoklás kellékei; 1. Birtok,

1460. §. Az elbirtoklásra a személy és tárgy képessége mellett megkivántatik: hogy valaki azon dolgot, vagy jogot, melyek ekképen szerzendők, valósággal birja; hogy birtoka jogszerü, jóhiszemü és valódi legyen és a törvény által meghatározott egész idő alatt folytattassék. (309, 316, 326. és 345. §§.)

a) *Jogszerü birtok.*

1461. §. Mindazon birtok, mely oly czimen alapszik, mely a tulajdon átvételére, ha az az át-

adót illette, elegendő lett volna, jogszerü és elégséges az elbirtoklásra. Ilyenek péld. a hagyomány, ajándékozás, kölcsön, az adásvevés, csere fizetés sat.

1462. §. Elzálogitott, haszonkölcsönzött, őrizet alá, vagy haszonélvezetre adott dolgok a hitelezők, haszonkölcsönvevők, letéteményesek, vagy haszonélvezők által, a törvényszerü czim hiánya miatt, soha el nem birtokolhatók. Ezek örökösei, az örökhagyókat képviselik s nem birnak több czimmel, mint azok. Csak a harmadik jogszerü birtokosnak szolgálhat az elbirtoklásidő javára.

b) *Jóhiszemü birtok.*

1463. §. A birtoknak jóhiszemünek kell lenni. De az előbbi birtokos rosszhiszemüsége a jóhiszemü utódot vagy örököst nem gátolja az elbirtoklásnak az ő birtoka napjától kezdésében. (1493. §.)

c) *Valódi birtok.*

1464. §. A birtoknak valódinak is kell lenni. Ha valaki valamely dolgot erővel, vagy ravaszsággal kerit hatalmába, vagy a birtokba alattomosan csuszik, vagy valamely dolgot csak kéreméskép bir; azt sem ő, sem örökösei nem évithetik.

2. *Az idő lefolyta.*

1465. §. Az elbirtoklásra és elévülésre a törvényben kiszabott idő lefolyása is szükséges. A törvény által némely különös esetekre megállapitott időszakon kivül, itt azon időmérték határoztatik meg általában, mely az elbirtoklásra vagy elévülésre minden egyéb esetekben szükséges. Ez mind a jogok és dolgok, mind a személyek különbségétől függ.

V. ö. 902. §.

Elbirtoklási idő: rendes.

1466. §. Oly tulajdonjog, melynek tárgya ingó dolog, három évi jogos birtok által birtokoltatik el.

1467. §. Ingatlanokra nézve az, kinek nevére azok a nyilvánkönyvekbe bekebeleztvék, minden ellenmondás elleni teljes jogot szintén három év lefolyta alatt birtokol el. Az elbirtoklás határai a beiktatott birtok mértéke szerint itéltetnek meg.

A tkvileg bekebelezett jog alapján az optkv. 1467. §-a által engedett 3 évi elbirtoklás a helyszinelés alkalmával történt első felvételre sem alkalmazható. (Lfl. 71. decz. 21. 10.702.) Azonos Lfl. 74. jan. 9. 11.252/73.

Az örökösök az örökhagyó jogai és kötelezettségeinek örökösei lévén, oly harmadik személyeknek, kik az optkv. 1467. §-a értelmében a 3 éves elbirtoklással sikerrel védekezhetnek, nem tekinthetők. (Lfl. 77. máj. 14. 3592.)

A 3 év alatti elbirtoklás csak a tkvi rdts II. r. szerinti bekebelezések folytán foglalhatván helyet, a helyszinelési felvétel alapján az optkv. 1467. §-ában meghatározott birtoklásra alapitott kifogás sem érvényesithető. (C. 8248/93.)

Az 1467. §-át nem érvényesitheti a maga részére az, aki az ingatlanok szerzéséhez kellő jogczimét nem igazolja. (Lfl. 75. nov. 5. 8915.)

Harmadik tkvi jogszerző is csak azon esetben érvényesitheti az optkv. 1467. §-a értelmében a 3 évi elbirtoklást, ha ellene be nem bizonyittatik, hogy az ingatlan birtok megszerzésénél nem jóhiszemüleg járt el. (C. 75. jan. 25. 59.)

Az örökös nem tekinthető 3. jóhiszemü személynek, hanem az optkv. 547. §-a szerint, 3. személyek irányában az örökhagyóval egy személynek veendő. (C. 85. jan. 9. 5191/84. sz.)

Az ingatlan tulajdona és birtoka iránt folyamatba tett perben, ha alperes a kezesek tárgyává tett ingatlan rész tulajdonát a helyszinelési tulajdonosokkal kötött adásvételi szerződés és ennek alapján eszközölt tulajdonjogi bekebelezés utján három évet meghaladó idő óta megszerezte, felperes pedig öröklési jogon alapuló tulajdoni igények a hirdetményi határidő alatt be nem jelentette és fel nem jegyeztette, sem pedig arra nézve, hogy alperest a vételnél rosszhiszemüség terhelné, bizonyitékot fel nem hozott, alperes a kérdéses ingatlan részre nézve oly jóhiszemü harmadik jogszerzőnek tekintendő, aki ellen felperes tulajdoni igénye a telekkönyvi rendtartás 3. §-ának 1. pontja szerint többé nem érvényesithető s ki a kérdésben forgó jutalékot az osztr. polgári tvkönyv 1467. §-ának rendelkezéséhez képest is már fenforgott esetben a kereset beadása előtt elbirtokolta. (C. 7980/1899.)

Az id. törv. szab. 21. §-a által az optkv. azon rendeletei tartattak fenn, melyek a tkvi rendelettel kapcsolatban állván, a tkv.-nek tárgyát képező valamely dolgok szerzése

vagy elidegenitése módjait meghatározzák, e szerint az osztr. polg. tkvnek az elévülésére és elbirálására vonatkozó rendeleteiből csak azok tekinthetők fenntartottaknak, melyek nyilvánkönyvi jogokra vonatkoznak, illetve ily jogoknak elbirtoklás utján való szerzését s ennek alapján való bejegyzését, vagy elévülés folytán elenyésztését s ez alapon való törlését szabályozzák (optkv. 1467., 1469., 1500. §-ai s az 1472., 1498., 1499. §§-ok annyiban; amennyiben telekkönyvezett ingatlanokra és a nyilvánkönyvekbe bejegyzett jogokra s elbirtokolt jogok bejegyeztetésére vagy elenyészett jogok közöltetésére vonatkoznak); egyéb tekintetben ellenben az elévülés és elbirtoklás kérdése s ezek feltételei a hazai törvények szerint birálandó el, miből következik, hogy a fenforgó esetben, midőn a telekkönyvi tulajdonossal szemben alperes nyilvánkönyvön kivül állitólag elbirtokolt szolgalmakat kiván érvényesiteni, azon kérdés elbirálásánál: van-e elbirtoklásnak helye s annak feltételei megvannak? nem az osztr. polg. tkv.-nek a felek által idézett s az alsóbiróságok itéletében felhivott szakaszai, hanem a hazai törvények rendelkezései irányadók. (C. 900. okt. 9. 2931.)

Az optkv. 1467. §. rendelkezésében meghatározott 3 év csak harmadik, jóhiszemüleg jogot szerzett személyek részéről érvényesithető. (I. 903. szept. 17. I. G. 191/1903.)

1468. §. Ahol még rendes nyilvánkönyvek behozva nincsenek, és az ingatlan dolgok szerzését a birói irományokból és más okiratokból kell bebizonyitani, vagy ha a dolog annak nevére, aki arra nézve a birtokjogot gyakorolja, beiktatva nincs; az elbirtoklás csak harmincz évek lefolyta után végződik be.

1469. §. Szolgalmak és idegen földön gyakorlott egyéb különös jogok az által, kinek nevére a nyilvánkönyvekbe bekebelezvék, ugy mint a tulajdonjog, három év alatt birtokoltatnak el.

1470. §. Ahol rendes nyilvánkönyvek még nem léteznek, vagy hol ily jog azokba bekebelezve nincs, azt a jóhiszemü birlaló csak harmincz év után birtokolhatja el.

1471. §. Oly jogoknál, melyek ritkán gyakoroltathatnak, például egyházi javadalom adományozásánál, vagy valakinek valami hid helyreállitásáhozi járulása szoritásánál, az, ki az elbirtoklást állitja, a harmincz év lefolytán kivül egyszersmind azt is tartozik bebizonyitani, hogy a gyakorlat esetc

azon idő alatt legalább háromszor előfordult és ő ezen jogot mindannyiszor gyakorolta.

Rendkivüli elbirtoklási idő.

1472. §. A fiscus, vagyis az álladalmi javak és az álladalmi érték igazgatói ellen, amennyiben az elévülésnek helye van (287, 289 és 1456—1457. §§.), továbbá az egyházak, községek és más megengedett testületek javainak igazgatói ellen, a közönséges elbirtoklási idő nem elegendő. Az ingó dolgoknak birtoka, valamint az ingatlanoknak, vagy az azokon gyakorlott szolgalmaknak és más jogoknak birtoka is, ha azok a birtokos nevére a nyilvánkönyvekbe bekebelezvék, hat esztendeig folytatandó. Oly nemü jogok, melyek a birtokos nevére a nyilvánkönyvekbe bekebelezve nincsenek és minden más jogok, a fiscus és az itt felhozott kedvezményezett személyek irányában, csak negyven évi birtok által szereztethetnek meg.

1473. §. Ki a törvény által az elévülés idejére nézve kedvezményezett személylyel közösségben áll, az ugyanazon kedvezményben részesül. A hosszabb elévülési időbeli kedvezmények más arra nézve hasonlóul kedvezményezett személyek ellenében is hatályosak.

1474. §. Családi hitbizomány, örökhaszonbéri vagy örökbéri jószág ezen minősége csak negyvenévi szabad tulajdonképeni birtok által vész el.

1475. §. A tulajdonosnak azon tartományon kivüli tartózkodása, melyben a dolog létezik, a rendes elbirtoklásnak és elévülésnek annyiban áll ellent, hogy az önkényti és vétlen távollét ideje csak felében, következőleg egy év csak hat hónapba számittatik. De rövidebb ideig tartó távollét, mely egy teljes évig szakadatlanul nem tartott, tekintetbe nem veendő s általában az idő összes harmincz esztendőnél tovább soha ki nem terjesz-

tendő. A vétkes távollétet a rendes elévülési idő alóli kivétel nem illeti.

1476. §. Az is, ki valamely ingó dolgot, valamely ál- vagy rosszhiszemü birtokostól közvetlenül szerzett meg, vagy elődét megnevezni nem képes, tartozik a különbeni rendes elbirtoklás idejét kétszeresen bevárni.

1477. §. Annak, ki az elbirtoklást harmincz, vagy negyven évi időszakkal támogatja, nincs szüksége a jogszerü czim kimutatására. De az ellene bebizonyitott rosszhiszemü birtok ezen hosszabb időszakban is kizárja az elbirtoklást.

Elévülési idő: Rendes.

1478. §. Amenyiben minden elbirtoklás elévülést foglal magában, a kiszabott kellékek mellett mindkettő egy időben telik be. De a tulajdonképeni elévülésre az oly jognak, mely már magában is gyakoroltathatott volna, harmincz éven általi nem használása is elegendő.

1479. §. Tehát egy harmadik irányábani minden jogok, akár vannak a nyilvánkönyvekbe bekebelezve, akár sem, rendszerint legfeljebb harmincz évi nem használás, vagy ugyanannyi ideig tartott hallgatása által elenyésznek.

V. ö. 823., 850., 1451., 1480., 1481., 1483., 1488., 1497. §§.

1480. §. Évenkénti adók, kamatok, járadékok vagy szolgálattételekből hátralevő követelések három év alatt enyésznek el; a jog maga harmincz évi nem használás által évül el.

A kamatok elévüléséről v. ö. 1883 : XXV. t.-cz. 19. §.; l. még a Curia 62. és 65. sz. döntv.

Ő Felsége méltóztatott az álladalmi hitelezők iránti különös tekintetből rendelni, hogy az 1812. jan. 1-től fogva lejárt és jövendőben lejárandó kamataira a nyilvános adósleveleknek, a polg. tvkönyv 1480. §. ne alkalmaztassék; hanem a kamatozó álladalmi papirok kamataira, valamint magára az alaptőkére nézve is, az elévülés csak 30 esztendei időszak lefolytával álljon be. (1812. márc. 25. udv. rendelv., ig. törv. gyüjt. 982. sz.; 81. sz. függelék.)

Azon legfőbb határozat alá terjesztett kérdés folytán, vajjon az ált. polg. tvk. 1480. §-ban ezen szó alatt: bérek (Zinsen), a tőkebérek vagy kamatok is értendők legyenek-e, s mikép egyeztethessék aztán össze ezen §. az ált. polg. tvkv. 1335. §-val? köv. nyilatkozat adatik: Az 1480. §-ban ezen ált. kifejezés alatt bérek, a tőkebérek is értendők; ennélfogva a hátramaradt tőkebérek követelése, rendszerint három esztendő alatt elévül, és az alól egy későbbi, 1812. márcz. 25. kelt., udv. kamarai rendelvény által különös tekintetből, csak a nyilvános kötelezvények kamatai vétettek ki. Noha pedig a hátramaradt tőkebéri követelések rendszerint az 1400. §-hoz képest, három esztendő alatt elévülnek; mégis a hátralevő tőkebéri követelés, tőkeösszlet erejéig, miről az 1335. §. szól, nemcsak azon esetekben, hol az 1494. és 1496. §§. szerint az elévülés általában megakad, hanem azon esetben is fölszaporodhatik, ha a hitelező a kamatokat, legalább három évenként biróságkivülileg követelte, és az adós mentegetés által, várakozásért, vagy adósságának elhalasztásáérti kérelem s eff. által a hitelezőnek kamatkövetelési jogát nyilván, hallgatag elismerte, minthogy ekképen az 1497. §. szerint, a hátralévő kamatok elévülése félbeszakittatik, következőleg a hátralévő kamatok a tőkeösszeg erejéig folyhatnak. (1812. nov. 21. udv. rendelv., ig. törv. gyüjt. 1016. sz.; 80. sz. függelék.)

Ő cs. k. Felsége 1839. jan. 22. legf. kabineti iratával köv. határozatokat méltóztatott szentesiteni: Az ált. polg. tvkv. 1480. §. megállapitott 3 esztendei elévülés, a cselédség bérére nem alkalmazandó. A jelen rendelet kihirdetése napjától fogva mindazáltal, a megtörtént fizetés törvényes vélelme áll, ha a cselédségnek tartozott bér lejárati ideje után, 3 évi időszak folyt le, s a hitelező annak utján be nem bizonyithatja, hogy a fizetés meg nem történt. Ezen rendszabály áll a korábban lejárt bérekre nézve is, ha a kihirdetés után 3 évi időszak folyt le. (1839. ápr. 10. udv. rendelv.; 85. sz. függelék.)

A három évnél régibb időből származó ügyvédi dijak iránti követelésekkel szemben az osztr. polg. törv.-könyv 1480. §-ban szabályozott elévülés nem érvényesithető. (C. 83. febr. 12/26. — 4. sz. polg. t. ü. döntv.)

Munkabéri szerződésből eredő igények az optkv. szerint nem 3, hanem 30 év alatt évülnek el. (C. 90. jun. 30. 110.)

Az 1883 : XXV. t.-cz. 19. §-ának a kamatok elévülésére vonatkozó rendelkezése nem alkalmazható a biróilag megitélt kamatkövetelésre. (C. 95. ápr. 19/jun. 7. — 62. sz. polg. t. ü. döntv.)

Az 1883 : XXV. t.-cz. 19. §-ának az a rendelkezése, mely szerint a kamat elévül, ha a hitelező azt három esztendő alatt sem követeli, csakis a kölcsön és más hitelezési ügyletekből felmerülő, biróilag meg nem itélt szerződési kamat elévülését szabályozza s az más czimen követelt kamatra nem alkalmazható. (C. 97. decz. 10. — 98. jan. 21. — 65. sz. polg. t. ü. döntv.)

A gyermektartási kötelezettség megállapitása következtében fizetendő egyes tartási dijrészletek 3 évi elévülésnek

vannak alávetve. (C. 96. okt. 23. I. G. 305/96. 98. jun. 24. I. G. 161/98.)

Ott, hol az optkv. ez idő szerint érvényben van, a gyermekeknek nemzője ellenében tartás iránt fennálló joga, mint személyes jog, az elévülés és elbirtoklás tárgyát képezi ugyan, azonban az egyes tartásdijrészletek 3 évi elévülés alá esnek. (C. I. G. 403/1898.)

A törvénytelen gyermek tartása iránti keresetre nézve az optkv. 1480. §-ában szabályozott rövidebb elévülési idő nem nyerhet alkalmazást, mivel az egyes havi fizetési részletek is csak a követelés mikénti fizetésére vonatkoznak, de nem képeznek az idézett szakaszban körülirt járadékot. (C. 905. decz. 7. I. G. 294/1905.)

A kereseti jog a telepitvényi ingatlanok birtokosai irányában az azok által a multban teljesiteni elmulasztott évi szolgálmányok értékének megtérítésére irányulván, az az optkv. értelmében három év alatt elévül s az elévülés csupán a helyesen inditott keresettel szakasztatik meg, de nem jogfentartási nyilatkozattal. (C. 99. márcz. 14. I. G. 353/98.) Azonos: C. I. G. 535/98.

Az optkv. 1480. §-ának az elévülést szabályozó rendelkezése nem nyerhet alkalmazást az oly követelésre nézve, melyre vonatkozó szerződés oly területen köttetett ugyan, a melyen az optkv. hatályban van, azonban a szerződés nem ott teljesitendő. (C. 903. febr. 10. I. G. 518/1902.)

Az optkv. 1480. §-a és a függelék 84. sz. szerint a haszonbérkövetelés 3 év alatt elévül. (C. 906. máj. 23. I. G. 8/1906.)

Kivételek.

1481. §. A családi s általában személyjogon alapuló kötelezettségek, péld. a gyermekeknek nélkülözhetetlen tartás megadása, valamint azok is, melyek a maga tulajdonával szabadon bánhatási fennebb (1459. §.) emlitett jognak felelnek meg, péld. valamely közös dolgok felosztásának, vagy hátrajelölésének eszközöltetésére való kötelezettség, el nem évithetők.

1482. §. Hasonlókép az, ki valamely idegen telken az egészre nézve, vagy különböző tetszése szerinti módon valami jogot gyakorolhatott, csupán amiatt, mivel azt, bármi hosszu idő alatt is, a teleknek csak egy részén, vagy csak bizonyos módon gyakorolta, jogában nem korlátoltatik; hanem a korlátolásnak az eltiltási vagy akadályozási jog megszerzése vagy elbirtoklása által kell eszköz

tetni. (351. §.) Ugyanez alkalmazandó azon esetre is, ha valaki valamely község minden tagjai irányában illető jogát eddig annak csak bizonyos tagjai iránt gyakorlotta.

1483. §. Mig a zálog a hitelező kezében van, ellene a zálogjog gyakorlatának elmulasztása nem gördittethetik, és a zálogjog el nem évittethetik. Az adósnak zálogváltási joga is elévitlen marad. De amenyiben a követelés a zálogjog értékét felülhaladja, az, időközben, elévülés által elenyészhetik.

1484. §. Oly jogok elévülésére, melyek csak ritkán gyakorolhatók, megkivántatik, hogy a harmincz évi elévülési idő alatt az ily jog gyakorlására nyilt háromszori alkalom ne használtatott légyen. (1471. §.)

1485. §. Az 1472. §-nak kedvezésében részesitett személyeket illetőleg, valamint az elbirtoklásra, ugy az elévülésre is negyven esztendő kivántatik.

Rendkivüli rövidebb elévülési idő.

1486. §. Azon általános szabály, hogy valamely jog, nem használás miatt csak harmincz vagy negyven év lefolyta után vesz el, csak azon esetekre alkalmazható, melyekre nézve a törvény már rövidebb időt nem szabott. (1465. §.)

1487. §. Azon jogok, melyeknél fogva a végrendelet felforgattathatik; a köteles rész vagy annak kiegészitése követeltethetik; valamely ajándékozás a megajándékozott hálátlansága miatt viszszahuzódhatik; valamely terhes szerződés a felényin tuli sérelem miatt felbontathatik; vagy valamely közös jószágban történt osztály kérdésbe vétethetik; és a szerződésnél a másik szerződő fél ravaszsága nélkül közbejött félelem vagy tévedés miatti követelés három év alatt érvényesitendők. Ezen idő lefolyta után elévültek.

V. ö. 775., 776., 778., 841., 948., 949., 951. §§.
Arra nézve, hogy az osztr. polg. tvk. 1487. §-ában meghatározott elévülési határidő mely időponttól számitandó, a törvényben rendelkezés nem foglaltatik. A dolog természetéből folyik azonban, hogy ez az elévülés kezdetét mindaddig nem veheti, mig a végrendeletben kedvezményezettek a nekik szánt előny elfogadása iránt kötelezően nem nyilatkoztak, mert a végrendeleti előny el nem fogadása esetében a törvényes örökösödésre hivatott, de a végrendelettel sértett személyre nézve a keresetnek minden alapja hiányzanék és mert a végrendeleti örökös csak a reá nézve kedvező végrendeleti intézkedés elfogadásával válik a végrendelettel sértett törvényes örökösnek felelőssé. (C. 906. máj. 8. 899/805. A VIII. t. 3. sz. elvi hat.)

1488. §. A szolgalmi jog nem használása által elévül, ha a kötelezett fél a szolgalom gyakorlatának ellene szegült, és a jogositott három egymás után következő esztendő alatt jogát nem érvényesitette.

1489. §. Minden kártalanitási követelés elenyészik három év után azon időtől fogva, melyben a kár a károsultnak tudtára esett. Ha a kár tudtára nem esett, vagy ha az büntettből eredett, a keresetjog csak harmincz esztendő után évül el.

V. ö. 331., 332., 1041., 1043., 1295., §§.

1490. §. [Oly bántalmak iránti keresetek, melyek csupán szóval, irással, vagy tagjártatással elkövetett meggyalázásból állanak, egy év után többé nem indithatók. De ha a megbántás tettlegességekből áll; ugy az elégtétel iránti keresetjog három esztendeig tart.]

Az itt emlitett keresetek a Btk. életbelépte óta a büntetőbiróság hatáskörébe tartoznak; elévülésüket a Btk. állapitja meg.

1491. §. Némely jogok a törvény által még rövidebb időre vannak szoritva. Az ez iránti rendszabályok azon helyeken fordulnak elő, hol ezen jogok tárgyaltatnak.

V. ö. 156—159., 862., 933., 936., 967., 982., 1075., 1082., 1084., 1111., 1141., 1367. §§. Az egyébb tvekben megszabott rövidebb elévülési időről v. ö. Márkus: Magy. magánjog III. k.

1492. §. Meddig szolgáljon a váltójog valamel

váltólevél javára, a váltói rendtartásban határoztatik meg.

A váltó elévüléséről v. ö. V. T. 84—90. §§.

Az előd elévülési idejének beszámitása.

1493. §. Ki valamely dolgot jogszerü és jóhiszemü birtokostól jóhiszemmel vesz át, az mint utód jogositva van elődе elbirtoklási idejét is beszámitani (1463. §.). Ugyanez áll az elévülés idejére nézve is. Harmincz vagy negyven évi elbirtoklásnál ezen beszámitásnak jogszerü czim nélkül is, s tulajdonképeni elévülésnél még jóhiszem, vagy vétlen tudatlanság nélkül is van helye.

Az elévülés megakadása.

1494. §. Oly személyek ellen, kik lelki tehetségeik hiánya miatt jogaik igazgatására magok nem képesek, mint árvák, őrültek és kábák ellen, az elbirtoklási vagy elévülési idő, hacsak e személyeknek törvényes képviselőik nincsenek, el nem kezdődhetik. A már elkezdődött elbirtoklási vagy elévülési idő foly ugyan; de soha előbb mint két esztendő mulva az akadályok elháritása után be nem végeztethetik.

V. ö. csődtörv. 15. §.

A 32 évi elévülési időszakra nézve a magyar törvények hatálya visszaállittatván, e részben az optkv. 1494. §. e rendelkezése többé nem irányadó. (C. 90. jan. 7. 3780/89. — C. 90. okt. 9. 2932.)

1495. §. Hasonlóul a házastársak között, továbbá gyermekek vagy gyámság alattiak és szüléik vagy gyámjaik között is, mig az elsők házassági szövetségben, az utóbbiak szülői vagy gyámi hatalom alatt állanak, az elbirtoklás vagy elévülés sem el nem kezdethetik, sem nem folytathatik.

1496. §. Polgári vagy hadi szolgálatbani távollét miatt vagy igazságszolgáltatás teljes megszüntével péld. kórvész vagy háboru idejében, az elbirtok-

lásnak vagy elévülésnek nemcsak kezdete, hanem mig ezen akadály tart, folytatása is megakad.

Az elévülés félbeszakitása.

1497. §. Mind az elbirtoklás, mind az elévülés félbeszakad, ha az, ki arra hivatkozni akar, az elévülési idő lefolyta előtt, akár világosan, akár hallgatva, a másiknak jogát elismerte; vagy ha a jogositott által megpereltetik, és a kereset kellően folytattatik. De ha a kereset jogerejü itélet által helytelennek nyilvánittatik, az elévülés félbeszakadatlannak tartandó.

V. ö. 863., 1480. §§.

Azon kérdés folytán: vajjon a végrendeletek és bekönyvezett okiratok ellen teendő ellenmondásrai határidő meghosszabbitása végetti kérelemnek hely adassék-e? méltóztatott Ő Felsége határozni, hogy az elévülési esetekben, az elévülés csak a valósággal meginditott kereset által szakasztassék félbe; azért is az efféle kereset meginditása végetti, csupa határidői kérelem, mely csak a keresetrei akaratot jelenti, ezen hatálylyal sohasem birhat, s ennélfogva a biró által, a végrei határidő hosszabbitás se adassék. (1819. jan. 30. udv. rend., ig. törv. gyüjt. 154. sz.; — 86. sz. függelék.) L. még a 80. sz. függeléket az 1840. §. kapcsán. V. ö. S. E. 17., 215. §§.

Az elbirtoklás vagy elévülés hatálya.

1498. §. Aki valamely dolgot vagy jogot elbirtokolt, az előbbi tulajdonos ellen a biróságnál a tulajdon itéltetését kérheti, s a neki itélt jogot, amennyiben ez a nyilvánkönyvek tárgyát tenné, azokba be is kebeleztetheti.

V. ö. 350., 469., 524., 1500. §§.

1499. §. Hasonló módon eszközölheti az elévülési idő lefolyása után a kötelezett a nyilvánkönyvekbe beiktatott kötelezettsége kitöröltetését, vagy a jogositottat eddig illetett jognak és az arról kiadott okiratoknak érvénytelenitését.

V. ö. 468., 480., 527., 1443. §§.

1500. §. De az elbirtoklás vagy elévülés által szerzett jog annak, ki a nyilvánkönyvekhez bizt-

ban, valamely dolgot vagy jogot még annak bekeblezésre előtt szerzett meg, kárára nem válhatik.

Az optkv. 1500. §-a az elévülés s elbirtoklás által szerzett jognak érvényesitését csak az ellen zárja ki, aki csupán a nyilvánkönyvekhez biztában szerzett telekkönyvi tulajdonjogot: ezen feltétel azonban nyilván hiányzik akkor, ha a tulajdont szerző meggyőződött vagy pedig kellő figyelem mellett meggyőződhetett volna arról, hogy a szolgalom tényleg gyakoroltatott; mert ily esetben az uj szerződő a nyilvánkönyv által félre nem vezettethetik és a nyilvánkönyvbe való bizalom vele semmi esetre sem hitethette el, hogy egy tényleg és láthatólag gyakorolt szolgalom nem áll fenn. (C. 1883. febr. 21-én 7672.)

Aki anélkül, hogy a szolgalmi joga a telekkönyvben be volna jegyezve, a szolgalmat 32 éven át birtokolja, elbirtoklás által a szolgalmat megszerzi. (C. 85. máj. 20. 767. — 88. febr. 21. 7672/87.)

Az optkv. 1500.. §. rendelkezése alkalmazást nem nyerhet, ha az ingatlan szerzője a szerzéskor más személy birtoklásáról, illetőleg elbirtoklásáról, tudomással birt. (C. 903. szept. 17. I. G. 191/1903.)

1501. §. Az elévülés, a felek ellenvetése nélkül, hivatalból tekintetbe nem veendő.

V. ö. váltóelj. 14. §.; 1881 : LX. t.-cz. 223. §.

Az elévülésrőli lemondás vagy annak meghosszabbitása.

1502. §. Az elévülésről sem előre lemondani, sem a törvények által határozottnál hosszabb elévülési határidőt kikötni nem lehet.

É

I

L

U, Ü

V

Z, Zs

U, Ü

V

Z, Zs